

Akutagava Rjúnoszuke

Az éneklő borz

Kriterion

Akutagava Rjúnoszuke
Az éneklő borz
Novellák

Horizont könyvek
Szerkesztő: Botár Emma
Fordító: Gergely Ágnes, B. Fazekas László
Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1982

A fordítás a következő kötetekből készült:
Tales Grotesque and Curious. Copyrights, 1930, by Glenn W.
Shaw and Hokuseido
Modern Japanese Stories. Copyright in Japan, 1962, by Charles
E. Tuttle Co.
Akutagava: *Rasszkazi*. Hudozsesztvennaja Lityeratura, 1974

ŐSZI HEGYOLDAL

– És ha már Ta Cse szóba került, mondd, láttad valaha a festményt, az *Őszi hegyoldalt*?

Ezt Vang Si-ku kérdezte, amikor egyik este meglátogatta barátját, Jün Nan-tient.

– Nem, nem láttam soha. Te láttad?

Ta Cse, éppúgy, mint Mej-tao-zsen és Huang-hao-san-csiao, a Mongol-dinasztia nagy festői közé tartozott. Ahogy Jün Nan-tien kimondta a választ, szeme előtt felrémlett a művész néhány híres munkája, festmények és falitekercek: a *Homokpart*, a *Boldog tavasz*.

– Ez valami rejtélyes dolog – mondta Vang Si-ku. – Én tulajdonképpen nem vagyok biztos benne, láttam-e vagy nem láttam. Vagyis...

– Nem tudod, láttad-e vagy nem láttad? – Jün Nantien furcsálkodva nézett a vendégre. – Úgy érted, utáztatot láttál?

– Nem, utáztatot nem. Az eredetét láttam. És nemcsak én láttam. A két nagy műtész, Jen-ko és Lien-csou szintén belekeveredett az *Őszi hegyoldal*-históriába. – Vang Si-ku ivott egy kortyot a teájából, és tűnődve elmosolyodott. – Nagyon untatnálak vele?

– Éppen ellenkezőleg – mondta Jün Nan-tien. Udvariasan bólintott, és felszította a lángot a rézlámpásban.

– Abban az időben – kezdte Vang Si-ku – még élt az agg mester, Jüan Caj. Egy este, amikor festményekről társalgott Jen-kóval, megkérdezte tőle, vajon látta-e már Ta Cse képét, az *Őszi hegyoldalt*. Mint tudod, Jen-ko valóságos vallási rajongással övezte Ta Cse művészetét, nem volt olyan festménye, amit elszalasztott volna. De az *Őszi hegyoldalt* még nem sikerült megpillantania.

– Nem, nem láttam – válaszolta szégyenkezve. – Még csak nem is hallottam, hogy ilyen kép létezik.

– Ha így áll a dolog – mondta Jüan Caj –, kérlek, ragadd meg az első alkalmat, hogy megnézd. Mint műalkotás, még a *Nyári*

*hegyoldal*nál és a *Vonuló vihamál* is többet ér. Alighanem ez Ta Cse legkitűnőbb képe.

– Valóban ilyen remekmű? Akkor mindenképpen látnom kell. Megmondanád, kié a festmény?

– Csang úr házában található, Zsung tartományban. Ha egyszer a Csin-san-templom felé járnál, föltétlenül kopogj be hozzá, és nézd meg a képet. Ha megengeded, adok ajánlólevelet.

Alighogy Jen-ko megkapta Jüan Caj levelét, máris tervezgetni kezdte, hogy nekivág az utazásnak Zsung tartományba. Az a ház, gondolta, amely ilyen értékes festmény otthona, bizonyára más korok műkincseit is rejtegeti. Jenko egészen megszédült a sejtelemtől, mikor útnak indult.

Amint azonban Zsung tartományba érkezett, ámulva látta, hogy Csang úr egyébként impozánsan megépített háza milyen roskatag. Borostyán tekergeti összevissza a falakon, a kertben buján tenyészett a fű és a dudva. A csibék, kacsák és a baromfiudvar mindenféle szárnyasai úgy bámultak a látogatóra, mintha errefelé sosem járna idegen. Jen-ko megtorpant egy pillanatra, már-már kételkedni kezdett Jüan Caj szavaiban, s azon tűnődött, hogy kerülhetett Ta Cse remekműve ebbe a házba. Kopogására közben kijött egy szolga; Jen-ko átnyújtotta a levelet, és elmondta: messziről érkezett, hogy megláthassa az *Őszi hegyoldalt*.

Csaknem azonnal bevezették a fogadóterembe. Itt is, bár a pamlagok s a vörös szantálfa asztalok csinosan el voltak rendezve, valami penészillat terült szét mindenben, még a padló kockákból is a pusztulás levegője áradt. A házigazda, aki nyomban elősietett, beteges színű, ám roppant szívélyes férfi volt; sápadt arca, finom formájú keze méltóságról árulkodott. Jen-ko, miután röviden bemutatkozott, előadta kívánságát vendéglátójának: hálás volna, ha megnézhetné Ta Cse híres képét. Mohóság volt a mester szavaiban, mintha attól tartana, hogy ha nem láthatja tüstént a nagy művet, a kép eltűnik, mint egy falásnyi köd.

Csang úr habozás nélkül igent mondott, és kiakasztatta a festményt a fogadóterem csupasz falára.

– Ez itt – mondta – az *Őszi hegyoldal*, amelyet látni óhajt.

Az első pillanatban Jen-ko felnyögött az ámulattól. A képen a sötétzöld volt az uralkodó szín. Egyik szélétől a másikig csavaros

útját járta egy folyó; itt meg ott hidak szeltek át a vizet, s a partok mentén apró falvak voltak. Mindezek fölött magaslott a hegyvonulat csúcsa, előtte nyugalmasan lebegő őszi felhődarabok. A hegyoldal és a környező dombvidék üde zöld volt, mintha épp az imént eső áztatta volna, s a lejtőn, az elszórt cserjék, a bokrok piros leveleit átjárta valami túlvilági szépség. Ez nem volt közönséges festmény, ebben szín és ecsetvonás a tökéletesség csúcspontjára hágott. A művészi ösztönösség és a klasszikus szépérzék mesterműve volt.

– Nos, mi a véleménye? Tetszik? – kérdezte Csang úr, és mosolyogva sandított a vendégre.

– Valóságos mennyei csoda! – kiáltotta Jen-ko, és révülten nézte a képet. – Jüan Caj nem túlzott, mikor áradozott róla. Ehhez képest minden festmény, amit eddig láttam, másodrendű.

– Igazán? Ön tehát remekműnek tartja?

Jen-ko önkéntelenül meglepve pillantott a házigazdára – Ön talán nem?

– Dehogynem – mondta Csang úr, és zavarában elpirult, mint egy iskolás fiú. Aztán csaknem riadtan a festményre nézett, és így folytatta: – Tudja, valahányszor rápillantok erre a képre, mindig elfog az érzés, hogy álmodom, pedig erősen nyitva van a szemem. Nem tehetek róla, úgy érzem, én vagyok az egyetlen, aki látja ezt a földi szemmel szinte elviselhetetlen szépséget. Most az ön szavai nyomán újra föltámadt bennem ez a különös érzés.

De Jen-kóra nem nagyon hatott a házigazda nyilvánvaló öngazolási kísérlete. Figyelmét lekötötte a festmény, és Csang úr mondatai azt a benyomást ébresztették benne, hogy pusztán elfedik a műértés hiányát.

Nem sokkal később Jen-ko eltávozott a roskadozó házból.

– Múltak a hetek, s az *Őszi hegyoldal* ragyogó képe még mindig eleven volt Jen-ko emlékezetében – folytatta Vang Si-ku, miután elfogadott egy másik csésze teát. – Most, hogy meglátta Ta Cse remekművét, úgy érezte, mindenét föláldozná, csak hogy a magáénak mondja. Amilyen megrögzött műgyűjtő volt, tudta, hogy a háza falait díszítő műalkotások közt nem akad olyan – még Li Jing-csiu *Lebegő hópelyhek* című képe sem, amelyért pedig ötszáz ezüst

tallért fizetett –, amelyik fölvehetné a versenyt a megfoghatatlan *Őszi hegyoldallal*.

Még Zsung tartományban időzött, amikor közvetítőt küldött a Csang-házba, hogy a festmény megvételéről tárgyaljon. Ajánlatait többször megismételte, de képtelen volt Csang úrral zöld ágra vergődni. A sápadt férfiú minden egyes alkalommal azt válaszolta, hogy bár nagyra értékeli a mester rajongását az *Őszi hegyoldalért*, s bár nagyon szívesen kölcsönadná a képet, elnézést kér, de nem hajlandó megválni tőle.

A visszautasítás csak megerősítette Jen-ko szenvedélyes elhatározását. – Egy szép napon – fogadkozott – az a csodálatos kép az én szobámat fogja díszíteni. – S reménykedve, hogy végül is sikerül, nagy nehezen rászánta magát, hogy hazatérjen s egy időre megfedekezzen az *Őszi hegyoldalról*.

Egy év múlva, mikor ismét Zsung tartományban járt, újból megkísérelte, hogy találkozzék Csang úrral. A házban semmi sem változott: a borostyán még mindig szanaszét tekergeti a falakon és a kerítésen, a kertet felverte a gyom. Hanem mikor a szolga kijött a kopogásra, azt felelte Jen-kónak, hogy Csang úr nem tartózkodik a házban. A mester megkérdezte, vajon megnézhetné-e még egyszer az *Őszi hegyoldalt*, most, hogy a tulajdonos nincsen itthon, de makacskodása hasztalan volt: a szolga kitartott amellett, hogy senkit sem szabad beengednie, míg gazdája vissza nem tér. S hogy Jen-ko tovább kérlelte, a szolga végül rácsapta az ajtót. Jen-ko méltatlankodva otthagya a házat s a csodálatos festményt, amely ott hevert valamelyik roskatag szobában.

Vang Si-ku szünetet tartott egy pillanatra, majd így szólt:

– Amit mostanáig elbeszéltem, magától a mestertől, Jen-kótól hallottam.

– Mondd csak – kérdezte Jün Nan-tien, és végigsimított fehér szakállán –, látta egyáltalán Jen-ko az *Őszi hegyoldalt*?

– Állítólag látta. Hogy aztán igen-e vagy nem, biztosan nem tudhatom. Hadd mondjam el a folytatást, s utána dönts el magad.

Vang Si-ku belemerült az elbeszélésbe, és nem nyúlt most már a teájához.

– Mikor Jen-ko nekem mindezt elbeszélte – mondta Vang Si-ku –, már csaknem ötven éve múlt annak, hogy ellátogatott Zsung tartományba. Jüan Caj mester régen meghalt; Csang úr portáját addigra már a harmadik nemzedék örökölte. Nem lehetett tudni, hol van az *Őszi hegyoldal*; azt sem, vajon a tekercs legjobb részei nem estek-e áldozatául a jóvátehetetlen pusztulásnak. A beszélgetés során az öreg Jen-ko olyan élénken idézte fel a titokzatos festményt, hogy jóformán meg voltam győződve róla: magam előtt látom. Nem a részletek nyűgözték le a mestert, hanem a kép egészének meghatározhatatlan szépsége. És Jen-ko szavaiból nekem is szívemig hatolt ez a szépség.

Történt pedig körülbelül egy hónappal azután, hogy Jen-kóval találkoztam, hogy jómagamnak is a déli országrészbe kellett utaznom, egyebek közt Zsung tartományba. Mikor ezt az agg mester előtt említettem, azt javasolta, próbáljam meg felkutatni az *Őszi hegyoldalt*. – Ha az a festmény egyszer előkerül – mondta –, nagy nap virrad a művészvilágra.

Mondanom sem kell, addigra már én is alig vártam, hogy meglássam a képet, de az utazás annyira lefoglalt, hogy hamarosan rájöttem, nem lesz időm felkeresni Csang úr házát. Közben azonban véletlenül megtudtam, hogy az *Őszi hegyoldal* egy bizonyos Vang nevű nemesember kezébe került. Mikor ez a Vang tudomást szerzett a képről, futár által üdvözlétét küldte Csang unokájának. Az utóbbi állítólag nemcsak az ősi családi iratokat küldte vissza a futárral, nemcsak a szertartásokon használt nagy üstöt, amely számtalan nemzedéken át a család birtoka volt, hanem egy festményt is, amely a leírás szerint tökéletesen megfelelt a Ta Cse *Őszi hegyoldal*áról alkotott elképzelésnek. Az ajándékoktól elragadtatott Vang úr hatalmas lakomát rendezett Csang unokájának tiszteletére, díszhelyre ültette a fiatalembert, s vidám zeneszó és csinos lányok kíséretében, válogatott finomságokkal traktálta; ráadásul adott neki ezer aranyat.

Ahogy a történeteket meghallottam, örömben majd kiugrottam a bőrömből. Úgy látszik, fél évszázad viszontagságai után, mégis épségben van az *Őszi hegyoldal*! Mi több, nekem valósággal tálcán

kínálja magát. A legszükségesebb holmikat vettem csak magamhoz, s azonnal elindultam, hogy végre meglássam a képet.

Arra a napra ma is világosan emlékszem. Derült, csendes kora nyári délután volt, a peóniák délcegen virítottak Vang úr kertjében. Előlépett Vang úr, s az arcom felragyogott a boldogságtól, mielőtt a házigazdát a szertartásos főhajtással üdvözöltem volna. – Ha meggondolom, hogy az *Őszi hegyoldal* itt van ebben a házban! – kiáltottam. – Jen-ko éveket töltött hiábavaló kísérletekkel, hogy újra lássa – az én kívánságom pedig a legkisebb erőfeszítés nélkül teljesedik...

– A legjobbkor jött – válaszolta Vang úr. – Véletlenül épp mostanra várom magát Jen-kót is, a nagy műtésszel, Lien-csouval együtt. Kérem, fáradjon beljebb, s mivel ön érkezett elsőnek, legyen ön az első, aki megtekinti a festményt.

Vang úr nyomban kiadta a parancsot, hogy az *Őszi hegyoldalt* akasszák fel a falra. És akkor egyszerre minden a szemem elé tárult: az apró falvak a folyó körül, a lebegő fehér felhőcsomók a völgy felett, a hegyvonulat zöldellő ormai, amelyek úgy nyúlnak el a messzeségbe, mint a sorakozó spanyolfal-táblák – az egész világ, amelyet voltaképpen Ta Cse hozott létre, egy világ, amely sokkal nagyszerűbb, mint a miénk. Azt hiszem, gyorsabban vert a szívem, ahogy rámeredtem a képre.

Ezek a felhők, dombok, völgyek, ködcsomók félreérthetetlenül Ta Cse kezére vallanak. Ki más, mint Ta Cse, vitte volna ennyire tökélyre a rajzolás művészetét, hogy minden ecsetvonás egyszer csak megelevenedik? Ki más, mint ő, tudott volna ilyen gazdag-mély színvilágot teremteni, s egyszerismind elrejtteni ecset és festék mesterségbeli nyomait? És mégis... és mégis az első pillanattól fogva éreztem, hogy ez nem ugyanaz a kép, mint amit Jen-ko látott egyszer, hajdanában. Nem, nem: igaz ugyan, hogy pompás festmény, de éppúgy igaz, hogy nem az az egyedülálló remekmű, amelyről Jen-ko olyan vallásos odaadással beszélt!

Vang úr és háza népe körém gyülekezett és az arckifejezésemet figyelte, úgyhogy siettem értésükre adni elragadtatásomat. Természetesen ami a festmény valódiságát illeti, nem akartam kételyt támasztani a tulajdonosban, de azonnal láttam, hogy dicsérő szavaimat nem tartja kielégítőnek. Ekkor azonban jelentették, hogy

megérkezett maga Jen-ko – a mester, akitől először hallottam az *Őszi hegyoldal*ról. Mikor az öreg meghajtotta magát Vang úr előtt, éreztem, hogy remeg a belseje az izgalomtól, de ahogy szeme a tekercsen megpihent, mintha felhő suhant volna át az arcán.

– Mi a véleménye, mester? – kérdezte Vang úr, aki egész idő alatt gondosan fürkészte látogatóját. – Az imént hallottuk a tiszteletreméltó Vang Si-ku lelkendező szavait, de...

– Uram, ön nagyon szerencsés ember, hogy magáénak mondhatja ezt a képet – válaszolta gyorsan Jen-ko. – Az *Őszi hegyoldal* jelenléte házában növeli az ön többi műkincsének fényét.

Jen-ko illedelmes szavai csupán fokozták Vang úr aggodalmát; nemcsak én, valószínűleg ő is kihallotta belőlük az őszintétlenség hangütését. Azt hiszem, mindannyian fellelegeztünk, mikor Lien-csou, a híres műtész érkezése véget vetett a kínos jelenetnek. Miután meghajlással üdvözölt bennünket, Lien-csou a falitekercs felé fordult, némán nézte, és közben rágcsálta hosszú bajuszát.

– Ez, nyilvánvalóan, ugyanaz a kép, mint amit Jen-ko mester utoljára fél évszázaddal ezelőtt látott – magyarázta neki Vang úr. – Mármost nagyon szeretném hallani az ön véleményét erről a műről. Az ön elfogulatlan véleményét – tette hozzá Vang úr, és mosolyt erőltetett az arcára.

Lien-csou felsóhajtott és tovább bámulta a képet. Azután mélyet lélegzett, és Vang úrhoz fordulva így szólt: – Ez, uram, alighanem Ta Cse legnagyobb alkotása. Nézze meg, hogyan árnyékolta a művész azokat a felhőket. Micsoda erő volt az ecsetjében! Aztán figyelje meg a fák színét. S ott azt a távoli hegyormot, amely életre kelti az egész kompozíciót. – Mialatt beszélt, Lien-csou rámutogatott a festmény egy-egy kiemelkedő részletére, s mondanom sem kell, Vang úr arcán előbb megkönnyebbülés, majd boldog elégedettség tükröződött.

Ezalatt Jen-ko meg én titokban összenéztünk. – Mester – mondtam súgva –, ez volna az igazi *Őszi hegyoldal*? – Az öreg alig észrevehetően megrázta a fejét.

– Mintha álom volna az egész – mormogta, aztán rám kacsintott. – Folyton arra kell gondolnom, az a Csang úr nem volt-e valami ármányos manó.

– Ez hát az *Őszi hegyoldal* története – mondta kis szünet után Vang Si-ku, és kortyolt egyet a teájából. – A későbbiekben, úgy hírlík, Vang úr mindenféle kimerítő nyomozásokba fogott. Felkereste az ifjú Csangot, de mikor említést tett neki az *Őszi hegyoldal*ról, a fiatalember tagadta, hogy tudomása volna bármilyen másik változatról. Úgyhogy ma sem tudni, hogy az az *Őszi hegyoldal*, amelyet Jen-ko látott annyi évvel ezelőtt, nincs-e még mindig elrejtve valahol. Vagy az egész história talán csak egy aggastyán halványuló emlékezetének szüleménye. Habár nem valószínű, hogy a történetet, amely szerint Jen-ko egykor ellátogatott Csang úr házába az *Őszi hegyoldal* kedvéért, az ősz mester csak úgy kitalálta volna.

– Akárhogy történt is, a különös festmény látványa örökre bevésődött Jen-ko képzeletébe. És bevésődött a tiédbe is.

– Igen – bólintott Vang Si-ku. – Most is látom a hegyi sziklák sötétzöldjét, úgy, ahogy Jen-ko leírta valamikor. Látom a bokrok piros leveleit, mintha a festmény itt volna, ebben a pillanatban, a szemem előtt.

– Tehát ha sohasem létezett a kép, akkor sincs okunk az elkeseredésre!

Ezen mind a ketten nagyot nevettek, és a tenyerüket csapkodták jókedvükben.

AZ ÉNEKLŐ BORZ

A *Nihonsoki*, vagyis a *Japán Krónikák* szerint Szuiko császárnő uralkodása harmincötödik esztendejének második havában, Micsinokuban történt, hogy egy borz első ízben emberi formát öltött magára.

Igaz, hogy az egyik krónikamásoló változatában emberi formát öltött borz helyett olyan borz szerepel, amelyet embernek néztek, de mivel a továbbiakban mindkét másolat megemlíti, hogy a borz énekelt, valószínűnek látszik, hogy – akár emberi formát öltött, akár embernek nézték – az éneklése éppen olyan volt, mint a közönséges halandóké.

Ezt megelőzően, a *Szuininki* feljegyzések szerint a nyolcvanhetedik évben fordult elő, hogy Tamba tartományban egy Mikaszó nevű ember kutyája felfalt egy borzot, amelynek gyomrában később megtalálták az összegömbölyt jaszakani ékszeret. Az összegömbölyt ékszer történetét azután Bakin is felhasználta a *Hakken-den* históriában, a *Nyolc hős életrajzának* abban a részében, amelyben Jao Bikinú Mjócsint mutatja be. Hanem Szuinin, a Jóakarató császár idejében a borz mindössze a gyomrában hordott egy ragyogó ékkövet, de nem tudott kedve szerint úgy alakot váltani, ahogy a későbbi borzok. Tehát mégis, feltehetően Szuiko császárnő uralkodása harmincötödik esztendejének második havában történt, hogy a borz első ízben öltött magára emberi formát.

Természetesen a borz ősidóktól fogva ott élt Japán földjein és hegyeiben, egészen Dzsimmu császár keleti utazása óta. És a japán naptár szerinti 1288. évben elkezdte az embereket megbabonázni. Ez első hallásra talán meglepő. Ám érzésem szerint a dolog valahogy így kezdődött:

Azokban a napokban egy micsinokui lány, aki vizet hordott a tengerről, szerelmes volt egy falujabeli sóbányászba. De a lány az édesanyjával lakott együtt. És mivel úgy próbáltak éjszakánként találkozni, hogy az öregasszony ne szerezzen tudomást róla, egy-egy ilyen alkalom nem csekély izgalomba került.

A férfi minden éjjel átkelt egy tengerparti dombon, és megállapodott a lány házának közelében. A lány pedig akinek egész

nap a találkán járt az esze, ilyenkor csendesen kiszökött a házból. Minthogy azonban nem akarta édesanyja érzéseit megbántani, rendszerint elkésett. Néha olyankor jött, mikor már halványodott a hold. Néha még akkor sem jött, mikor érkezett a közelt és távot felriasztó első kakasszó ideje.

Egyik éjjel miután ez így ment egy darabig, a férfi; aki egy magas szikla tövében kuporgott, mint az összezsavart falitekercs, ahogy ott várakozott, elkezdett énekelni, hogy elfojtsa magányosságát. Minden türelmetlensége felgyülemlett sós ízű torkáhan, és teljes erejéből beleénekel az áramló tengerhabokba.

Odalenn az öregasszony meghallotta a dalt, és megkérdezte a szomszédos gyékényen fekvő lányát, mi lehet ez. A lány először alvást színlelt, de mikor az anyja másodszor és harmadszor is kérdezősködött, válaszolnia kellett. – Nem nagyon hiszem hogy emberi hang – mondta ravaszul, de a szíve a torkában dobogott.

– Ugyan mi más tud énekelni, mint az ember – kérdezte akkor az öregasszony. – Esetleg – válaszolta hirtelen ötlettel a lány, – esetleg a borz. – Az évszázadok során a szerelem mindig ilyen elmésségekre tanította az asszonyokat.

Másnap reggel az öregasszony elbeszélte a szomszédban lakó gyékényszövőnőnek, miféle dalt hallott az éjjel. Az öreg szövő szintén hallotta a dalt. Abban kételkedett ugyan, hogy a borz tudna énekelni, de mindenestre továbbadta a történetet egy nádvágónak.

A történet szájról szájra járt, s végül fülébe jutott egy Micsinokuba tévedt kolduló szerzetesnek, aki logikusan elmagyarázta, miért tud énekelni a borz. A buddhista tanítás szerint ugyanis létezik lélekvándorlás. A borz lelke tehát valamikor emberi lélek lehetett. Ami azt jelenti, hogy amire az ember képes, arra a borz is képes. S hogy valaki énekel egy holdfényes éjszakán; azon igazán nincs semmi csodálnivaló.

A faluban ezek után sorra jelentkeztek azok, akik hallották az éneklő borzot. Később előállt egy férfi azzal, hogy ő látta is a borzot. Egyik éjjel, mondta, ahogy a sirálytojásgyűjtésből hazafelé tartott a főnyen, a maradék hófoltok fényében világosan látta, hogy az egyik tengerparti domb tövében egy borz fészkelődik, és közben énekel.

Aztán már a formáját is látták. Lassanként természetessé vált, hogy a falu apraja-nagyja, férfiak, nők, lényegében mindenki hallotta az énekszót. Néha a dombok felől jött. Máskor a tengerről. Néha viszont a dombok és a tenger között szétszórt zsúpfedelű házak tetejéről. És ez még nem minden. Egyik éjszaka a lány, aki vizet hordott a tengerről, maga is megrettent a hirtelen énekszótól.

A lány természetesen azt hitte, hogy a férfi énekel. Figyelte az édesanyja lélegzését, és mikor úgy gondolta, hogy az öregasszony mélyen alszik, kisurrant a paplan alól, parányit félretolta az ajtót, és kilesett a sötétbe. Odakinn halvány holdvilág volt, hullámmorajlás, sehol semmi férfi. A csípős tavaszi éjszakában a lány önkéntelenül az arcához szorította a kezét, és állt, mint akit odaszögeztek. A homokban, az ajtó előtt homályosan feltűnedeztek a borz elszéledő lábnyomai.

A történetet azonnal elvitték száz meg száz mérföldön túlra, hegyen át, folyón át, egészen a főváros környékéig. Jamasiróban a borzok elkezdtek változtatni az alakjukat. Omiból hasonló hírek jöttek. Végül a borzzal rokonságot tartó hím mosómedve is emberi alakba bújt, és a Tokugava-korszakban egy Szado-no-Dandzaburó nevű suhanc, aki pedig se borz nem volt, se hím mosómedve, sorra megbabonázta az embereket, még a tenger túlsópartján levő Ecsizen tartományban is.

Nem babonázta meg őket, csak az emberek hitték, hogy úgy van, mondhatná valaki. De végre is, mi a különbség a között, ha az embert megbabonázzák és a között, ha az ember azt hiszi, hogy megbabonázták?

És ez nemcsak a borzok esetében igaz. Vagy nem valóság, hogy mindaz, ami a szemünkben létezik, végső fokon olyasmi, aminek hiszünk a létezésében?

Yeats írja *A kelta homályban*; hogy a Gill-tó partján néhány gyerek szó szerint elhitte, hogy egy kék-fehér köntöst viselő protestáns kislány maga a Szűzanya. Ha úgy gondolunk rájuk, hogy mindketten az emberi képzeletben élnek, nincs különbség a tóparti Mária és a vadonbeli borz közt.

Miért ne hinnénk abban, ami bennünk él, éppúgy, ahogy elődeink elhitték, hogy a borz megbabonázta az embereket? És miért ne élnénk annak a bűvöletében, amiben hiszünk?

Azért nem szabad lebecsülnünk a borzot.

A PÓKFONÁL

1

Magányosan őgyelgett Buddha egy napon a Paradicsom lótuosztavának partszegélyén.

A víz fölött a virágzó tavi lótuosz olyan fehér volt, mint a gyöngy, s a széttárt szirmok közt az arany bibék és porzósálak mondhatatlan illattal töltötték meg a levegőt.

Reggel volt a Paradicsomban.

Buddha egyszerre megtorpant a vízparton, és a tó felszínét beborító levelek közt, egy nyíláson, lenézett a mélybe.

A Pokol padozata éppen ott volt a Paradicsom lótuosztavának mélyében. A Szanzuno-Kavát, az alvilág folyóját, s a Hári-no-Jamát a rettentő tűhegyet olyan tisztán lehetett látni a tó kristályvizében, mintha három dimenzióban mutatná őket a mélység.

Buddha ekkor megpillantott egy Kandata nevű embert, aki a többi bűnössel együtt ott sínylődött a Pokol fenekén.

Kandata valamikor híres betörő volt, fosztogatott, gyilkolt, házakat gyújtott fel. Egy jótettet azonban mégiscsak a javára lehet írni. Egyszer, mikor keresztülvágott a sűrű erdőn észrevette, hogy az út mentén mászik egy pók. Kandata felkapta a lábát, hogy az állatkát halálra tapossa, aztán hirtelen ezt gondolta: „Nem, mégsem. Ennek a semmi kis élőlénynek is van lelke, igazán nem volna szép ha gondatlanul elpusztítanám.” És hagyta, hogy továbbmásszon a pók.

Ahogy lenézett a Pokolba, Buddhának eszébe jutott, hogyan mentette meg Kandata a pók életét. S a jó cselekedet jutalmául Buddha elhatározta, ha alkalom nyílik, kiszabadítja Kandatát a Pokolból. Szerencsére, amint körülnézett, meglátott egy pókot, amely éppen szépséges ezüstoffonalat szőtt a jégmadárszínű lótuoszleveleken.

Buddha derűsen fölemelte a pókfonalat. Megfogta, és a gyöngyfehér virágok közt, a nyíláson át, lebocsátotta a Pokol mélységű fenekére.

2

Kandata a többi bűnösrel együtt hol fölbukott, hol alámerült a Pokol padozatán a Vértócsába.

Szuroksötét volt mindenütt, és amikor néha valami átcikázott a sötétségen, az csak a Hári-no-Jamá tűvillogása volt, még a sötétségnél is irtózatossabb. S aztán a temető csendje volt a mélyben, és semmi hang, csak egyszer-egyszer a bűnösök elfúló sóhajtása.

Aki már idáig jutott, úgy kimerült a Pokol felsőbb rétegeinek sokféle gyötrelmétől, hogy nem maradt ereje a jajgatásra sem.

Így aztán Kandata, akármilyen híres betörő volt, társaival együtt fulladozott a vérben, és vergődött a tócsában, mint a haldokló béka.

Aztán eljött a pillanat. Kandata véletlenül fölemelte a fejét, és ahogy fölnézett a Vértócsa mélyéből az égre, látta, hogy egy ezüstös pókfonál ereszkedik éppen őfelé, a magas, magas Mennysországból, lassan és halvány csillogással a szótalan sötétben, mintha félne az emberi pillantástól.

Kandata összecsapta a kezét örömeiben. Ha belekapaszkodna a pókfonálba, ha felmászna addig, amíg a fonál engedi, biztosan megmenekülne a Pokolból. Az ördögbe is, ha minden jól megy, még bekerülhet a Paradicsomba. S akkor soha nem kergetik fel a Hári-no-Jamára, és nem kell a Vértócsában elmerülnie.

Ahogy ezt végiggondolta, már meg is markolta a pókfonalat, és teljes erejéből mászni kezdett fölfelé. Híres betörő volt, régóta ismerte az efféle módszereket.

Hanem a Pokol kitudja-hány-milliárd mérföldnyire fekszik a Paradicsomtól. Akármennyire nekigyürkőzött Kandata, nem volt olyan könnyű kijutni innen. Erőlködött valameddig, de végül úgy kimerült, hogy egy hüvelyknyit nem bírt följebb kúszni. Mit volt mit tenni, kényszerpihenőt tartott, és ahogy ott csüngött a pókfonálon, lenézett a mélységes mélybe. Mostanáig annyira erőltette a mászást, hogy a Vértócsa, amelyben nemrég még fuldokolt, legnagyobb ámulatára teljesen eltűnt odalenn a sötét messzeségben. És az irtózatos Hári-no-Jamá homályos tűvillogása is alulról érkezett. Ha tehát ilyen iramban mászik fölfelé, könnyebben kijut a Pokolból, mint ahogy gondolta volna.

Összekulcsolt kézzel lógott a pókfonálon, és nevetett Kandata, és kiabált, úgy, ahogy soha az odalenn töltött évek alatt, és harsogta,

hogy: „Sikerült! Sikerült!”

És akkor hirtelen meglátta, hogy a mélyből megannyi bűnös követi őt a pókfonálon, és hogy rendületlenül másznak följebb és följebb, mint a megeredt hangyaboly.

Kandatának belekáprázott a szeme a látványba, széles szája bambán kinyílt a csodálkozástól és a rémülettől. Hogy fogja ez a hajszálfinom pókfonál, amely őt is épp csak hogy megtartja, kibírni ennyi ember súlyát? Ha ég és föld között elszakad, akkor hiába küszködte föl magát idáig, maga is fejjel visszazuhan a Pokolba. Nem, nem, ez rettenetes volna, ez nem történhet meg.

Közben pedig a bűnösök százai és ezrei hemzsegték kifelé a sötét Vértócsából, és teljes erejükből igyekeztek a magasba a csillogó, hajszálfinom pókfonálon. Ha most sürgősen nem csinál valamit, a fonál mindjárt kettészakad, és ő a mélybe hull. Kandata felüvöltött:

– Hé, ti bűnözők! Ez a pókfonál az enyém! Ki a fene mondta, hogy rámászhattok? Eresszétek el! Eresszétek el!

Ebben a pillanatban a pókfonál, amely mostanáig semmi jelét nem mutatta a gyengeségnek, hirtelen csattanva elrepedt azon a ponton, ahol Kandata beléfogódzott.

Minden hiába. Még sikoltani se maradt ideje. Nyílegyenesen, fejjel lefelé visszazuhan a sötétségbe, sebesen pörgött, pörgött, mint a bűgőcsiga.

A pókfonál pedig, a csillogó és hajszálfinom pókfonál, rövidre szagatva csüngött a holdtalan, csillagtalan égből.

3

Amint ott álldogált a Paradicsom lóbusztavának partszegélyén, Buddha közvetlen közelből szemlélte mindazt, ami történt, és mikor Kandata lesüllyedt, mint a kő, a Vértócsa fenekére, Buddha továbbsétált a parton, és elszomorodott.

Mert az, hogy Kandata a maga hideg szívével csak a saját életét mentette volna meg a Pokolból s hogy ezért elnyerte méltó büntetését és visszahullott a Pokolba, Buddhában mélységes szánszót ébresztett. De a Paradicsom lóbusztavának virágai nem törődtek az efféle dolgokkal.

A gyöngyfehér virágok Buddha lába előtt himbálóztak. S ahogy himbálták magukat, a széttárt szirmok közt az arany bibék mondhatatlan illattal töltötték meg a levegőt.

Dél volt a Paradicsomban.

AZ ORR

Nem volt olyan ember Ike-no-Óban, aki ne tudott volna Zencsi, a szerzetes orráról. Ez az orr öt-hat hüvelyknyi hosszú volt, lecsüngött a szerzetes felső ajkától egészen az álláig. Alakját tekintve, tövétől a hegyéig egyforma vastagsággal dicsekedett. Bízvást mondhatjuk, hosszú, ívelt kolbász lógott bele a szerzetes arcába.

A szerzetes, aki ötven fölött járt, titokban mindig bánkódott az orra miatt, attól a régmúlt naptól kezdve, midőn kopaszra nyírták, egészen mostanáig, mikor már az udvari szentély papjának magas tisztét látta el. Természetesen úgy tett, mintha különösebben nem érdekelné a dolog. Nemcsak azért, mert úgy vélte, helytelen, ha pap létére az orrával törődik, s nem azzal, hogy egész lényével folytonosan igenelje a megjövendölt Nyugati Paradicsomot, ahol majd elfoglalja helyét Amida Buddha mellett. Azért is, mert irtózott tőle, hogy az emberek észrevegyék, hogy sebezhető. A legegyszerűbb társalgásokat is végigszorongta, nehogy kiejtse valaki véletlenül azt a szót, hogy „orr”.

Két okból is sokallotta a szerzetes ezt az orrot. Először is, a mérete gyakorlati nehézségekkel járt. Mindenekelőtt étkezéskor. A szerzetes nem tudott egyedül enni. Ha megpróbálta, minduntalan beleverte a főtt rizses fémtálcába az orra hegyét. Úgyhogy étkezés közben tanítványa, az egyik fiatal pap mindig odaült közvetlenül a felszolgálótálca mellé, és egy hüvelyknyi széles, két láb hosszú fapálcával megemelte a szerzetes orrát. Hanem ez a fajta étkezési mód nem volt könnyű sem a felemelt orrú szerzetesnek, sem az orrot tartó fiatal papnak. Az idő tájt még Kiotóban is beszéltek, hogy egyszer, mikor a fiatal pap szerepét egy kis papnövendék vette át, a szerzetes tüszentett, a papnövendék keze megrázkódott, s az orr behullott egy tányér zabkásalevesbe. De ez még nem bántotta volna annyira a szerzetest. Legfőképpen amiatt bánkódott, hogy az orr hatalmasan megrongálta az önbizalmát.

Szerencse, mondogatták az emberek Ike-no-O városában, hogy Zencsiből szerzetes lett, nem pedig világi ember, ezzel az orral. Mert aki ilyen orrot cipel, ahhoz bajosan menne akárki feleségül. Volt a városban, aki úgy vélekedett, hogy Zencsi éppen az orra miatt vonult

be a szerzetbe. Maga a szerzetes azonban nem vette észre, hogy orrpanaszán bármit is enyhítene a hivatása, önbizalma túlságosan sérült volt ahhoz, hogy befolyásolta volna olyan végső esély, mint a házasság. Ezt a sérülést próbálta orvosolni tehát, hol jobbító, hol romboló eszközökkel.

Először azon töprengett, hogyan lehetne kimódolni, hogy az orra rövidebbnek tűnjön, mint amilyen valójában. Mikor senki nem volt a közelben, elővette a tükrot, mindenféle szögből megnézte az arcát, minden eshetőséget fontolóra vett. Néha nemcsak a nézőpontokat váltogatta, hanem előbb kezébe temette az arcát, majd odaszorította az ujját az álla hegyéhez, úgy meredt tovább a tükörbe, révetegen. De az orra soha nem tűnt elég rövidnek ahhoz, hogy a látványtól megnyugodjon. Sokszor arra gondolt, minél inkább izgatja magát, annál hosszabb az orra. Ilyenkor mindig visszatette a dobozba a tükrot, felsóhajtott, mintha ráeszmélt volna valamire, és kelletlenül visszatért az olvasóállványhoz, hogy tovább lapozza az *Örök Tanítást*, a *Kammon Szútrát*.

Azután a szerzetes állandóan figyelte, milyen a többiek orra. Ikeno-O templomában gyakori volt a szertartás. A templom mellett szorosán egymás mellé épült barátlakások voltak, s a bennlakó papok naponta forralták a vizet a fürdőben. Következésképpen papok és világiak nagy számban keresték föl ezt a helyet. A szerzetes kitartóan vizsgálta az arcokat. Mindenáron meg akart győződni róla, hogy van legalább még egy olyan orr, mint az övé. Nem látta a mélykék, bő ujjú vadászköpenyeket, és nem látta a fehér, nyári kimonó kát. A papok narancsszínű sapkája és megszokott, szenvtelen-barna öltözéke eltűnt a szeme elől. Nem látta az embereket; csak orrokat látott. És voltak hosszú, horgas orrok, de egyetlen orr sem volt olyan, mint az övé. A látvány kudarca folytonosan ismétlődött; a szerzetes mindjobban magába roskadt. Beszélgetés közben önkéntelenül megemelte lecsüngő orra hegyét, a mozdulatba állandóan belevörösödött, hiszen nem volt már húszéves, de mit lehet tenni, ha egyszer roskadozott a boldogtalanságtól.

Végül már arra gondolt, hogy a buddhista szent tanokban vagy más könyvekben keres vigasztalást, hátha ott ráakad valakire, akinek olyan hosszú volt az orra, mint az övé. De nem volt írásos

hagyomány arról, hogy Buddha tanítványai közül bármelyiknek is hosszú lett volna az orra. A Boddhiszátvák orra egészen hétköznapi orr volt. A szerzetes hallott egy kínai történetet, amely szerint a Csu-Han-dinasztiából származó Lin Hszüan-tinek hosszú volt a füle. Mennyivel jobb lett volna, gondolta a szerzetes, ha a kiváló férfiúnak nem a füle, hanem az orra hosszú.

Természetesen a szerzetes nemcsak ilyen lélekcsonkoló eszközökkel gyötörte magát, hanem megpróbált gyakorlatilag is javítani valamit az orrán. Megpróbálta megrövidíteni, minden elképzelhető módon. Hol kontyvirágfőzetet ivott, hol patkányvizeletet dörzsölt az orrfelületbe. De akármit csinált, az orr változatlanul öt-hat hüvelyknyi hosszán csüngött az ajka fölé.

Egyik ősszel azonban a fiatal pap, aki a szerzetes ügyeit intézte éppen Kiotóban, orvos ismerősétől hallotta, hogy van egy eljárás, amellyel meg lehet az orrot rövidíteni. Az orvos Kínából jött; papi szolgálatot teljesített a Csóra-kudzsi-templomban.

A szerzetes, mint rendesen, most is úgy tett, mintha különösebben nem érdekelné a dolog, és határozottan ellenezte a javaslatot, hogy sürgősen próbálják ki a módszert. Amellett kedélyeskedő megjegyzésekkel illette a fiatal papot, szegény, mennyit kínlódik a fapálcával minden étkezéskor. De a szíve mélyén a szerzetes alig várta, hogy tanítványa megint szóba hozza a dolgot és rábeszélje. És a fiatal pap természetesen belement a játékba. Belement, mivel a szerzetes fondorkodása inkább szánalmat ébresztett benne, mint ellenérzést. S ahogyan a szerzetes remélte, a fiatal pap unszolni kezdte öreg mesterét, hogy próbálja ki mielőbb a gyógymódot. A szerzetes pedig, ahogyan a fiatal pap ugyancsak remélte, végül is hajlott az őszinte jó tanácsra.

A gyógymód nagyon egyszerű volt. Forró vízben főzni kellett az orrot, s azután hagyni, hogy valaki rátaposson.

A templom fürdőjében naponta forralták a vizet. A fiatal pap egy vödörnyit hozott a fürdőből, olyan forrót, hogy nem bírta az ujját belemártani. Félő volt, hogy ha a szerzetes orra közvetlenül a vödörbe ér, a gőz leforrázza az arcát. Ezért elhatározták, hogy lyukat fúrnak egy tálcába, lefedik vele a vödört, s a szerzetes a lyukon keresztül lehorgonyozza az orrát a forró vízben. Ha a vödörben csak az orra ázik, egyáltalán nem érzékeli a forróságot.

Egy idő után a fiatal pap azt mondta:

– Úgy hiszem, megfőtt.

A szerzetes kényszeredetten mosolygott. Ha most valaki hallaná ezt a megjegyzést, gondolta, el sem tudná képzelni, hogy egy orr-ra vonatkozik. Az orr pedig gőzölgött a bugyborékoló vízben, és úgy viszketett, mintha bolhák csípték volna össze.

Mikor a szerzetes kiemelte gőzölgő orrát a vödörből, a fiatal pap teljes erejéből taposni kezdte. A szerzetes az oldalán feküdt, padlóra terített orral, és figyelte, ahogyan tanítványának lába le-fel csapódik a szeme előtt. A fiatal pap időnként részvevő pillantást vetett a szerzetes kopasz fejére, és megkérdezte:

– Nem fáj? Az orvos azt mondta, irgalmatlanul meg kell taposni. De nem fáj?

A szerzetes meg akarta rázni a fejét, jelezvén, hogy nem fáj, de mivel éppen tapostak az orrán, nem bírta a fejét semerre se mozdítani. Kimeredő szemmel felnézett a fiatal pap repedezett lábára, és hördült egyet:

– Nem fáj!

Mivel ott taposták az orrát, ahol viszketett, az eljárást valóban inkább kellemesnek érezte, mint fájdalmasnak.

Azután egyszer csak apró dudorok jelentek meg az orrán, akkorák, mint a köles. Mint a megkopasztott, nyárson sült fogolymadár, olyan volt az egész. A fiatal pap ránézett, abbahagyta a taposást, és megjegyezte, mintegy önmagának:

– Azt mondta, ezeket csipesszel ki kell húzgálni.

A szerzetes rosszkedvűen felfújta az arcát, és hang nélkül tűrte, hogy fiatal pap tetszés szerint bánjon az orrával. Nem mintha nem értékelte volna tanítványa jóindulatát. Értékelte, de az mégsem volt ínyére, hogy az orrát úgy kezelik, mint valami árucikket. Annak a betegnek az arckifejezésével, aki nem bíz az operáló orvosban, fanyalogva figyelte, amint tanítványa a csipesszel kiszemelgeti a zsírtartalmat a pórusokból. A zsírdarabok pedig jöttek kifelé, mint a félhüvelyknyi hosszú madártollszárok.

Mikor már az egész orrot végigdolgozta, a fiatal pap fellélegzett, és így szólt:

– Ha még egyszer megfőzi, azt hiszem, rendben lesz.

A szerzetes, összevont szemöldökkel és rosszálló arckifejezéssel, de megtette, amit tanítványa mondott.

S az orr, a megfőtt orr, amikor másodszor is előkerült a vödörből, valóban olyan rövid volt, mint soha azelőtt. Most már alig különbözött az átlagos hosszúságú horgas orrtól. A szerzetes végigsimított megrövidült testrészén, és idegesen, szégyenkezve bámult a tükörbe, amit tanítványa átnyújtott neki.

Igen, az orr, amely nemrég még az állát verdeste, szinte hihetetlen módon összement, és bágyadtan darvadozott a felső ajka fölött. Itt-ott vörös foltok mutatták rajta a taposás zúzos nyomait. De most már senki sem fog rajta nevetni, ez biztos. A tükörbeli arc visszanézett a valódi arcra, és elégedetten hunyorgott.

A nap folyamán a szerzetes többször összerezett a gondolattól, hátha az orra újra meg talál nőni. Miközben a szútrákat olvasta, miközben evett, valahányszor alkalma nyílt rá, fölemelte a kezét és óvatosan megtapogatta az orrát. De az orr szépen ott maradt a helyén, és semmi jelét nem mutatta annak, hogy nőni akar. A szerzetes átaludta az éjszakát: másnap korán reggel, amint fölébredt, első dolga volt, hogy az orrához nyúljon. Még mindig rövid volt. Akkor a szerzetes, hosszú évek óta először, ugyanolyan boldog megkönnyebbülést érzett, mint mikor, érdemeit megsokszorozandó, végig lemásolta a *Lótusz Szútrát*.

Hanem két-három nap múlva a szerzetes különös dolgot tapasztalt. Egy szamuráj, akinek éppen dolga akadt Ike-no-O templomában, beszélgetés közben hirtelen elhúzta a száját, nem bírta a megkezdett mondatot befejezni, és lecövekelten bámult a szerzetes orrára. A kis papnövendék, aki egyszer behullajtotta a szerzetes orrát a zabkásalevesbe, lesütötte a szemét és csuklott egyet, mikor a bejáratnál összetalálkoztak, aztán hangosan, gáttalanul kitört belőle a nevetés. Az alacsonyabb rangú papok pedig, akiknek utasításokat adott a szerzetes, tisztelettel hallgatták, míg szemtől szemben álltak vele, de valahányszor otthagya őket és véletlenül visszafordult, látta, hogy pukkadoznak a háta mögött.

Eleinte a szerzetes azzal magyarázta a dolgot, hogy nyilván feltűnően megváltozott az arcberendezése. De a magyarázat nem volt kielégítő. Lehet, hogy a szemtelen kis papnövendék és az alacsonyabb rangú papok valóban ezen nevetnek. Mégis,

valahogyan *más* a nevetésük, mint abban az időben, mikor még hosszú volt az orra. Ha ez a szokatlan rövid orr nevetségesebb, mint a megszokott hosszú orr volt, annyi baj legyen. De itt ennél többről van szó.

– Azelőtt nem nevettek ilyen jóízűen – mormogta magában a szerzetes, mikor néha félbehagyta a szútraolvasást, és kopasz fejét oldalra csüggesztette. Ilyenkor a szegény jó szerzetes mindig szórakozottan nézegette az olvasóárvány mellett függő képet, amely a tizenhárom istenség egyikét, Fugent ábrázolta fehér elefánton; ilyenkor arra gondolt, hogy néhány napja még hosszú volt az orra; ilyenkor – régi dicsőség – a szerzetes mélységesen elszomorodott. És nem látott semmiféle kiutat maga előtt.

Két ellentétes érzés munkál folytonosan az emberi szívben. Ha valamelyik társunk bajba kerül, azonnal rokonszenvezni kezdünk vele. De amint valahogyan sikerül kikeverednie a bajból, egyszerre csorbát szenved a rokonszenvünk, egyszerre csalódottnak érezzük magunkat. Kis túlzással: mintha azt kívánnánk, hogy szenvedő embertársunk bukjon vissza még egyszer ugyanabba a bajba. S mielőtt megértenénk, mi játszódik le bennünk, máris ösztönösen ellenségünknek tartjuk azt a másikat. A szerzetes komor sejtelmekkel figyelte, de nem látta át, miféle önzés nyilvánul meg ezeknek a báméskodóknak, az Ike-no-O-beli papoknak és világi embereknek a magatartásában.

A szerzetes kedélye mindennap jobban elborult. A gúnyolódás legkisebb jelére gorombán lehordott mindenkit. Végül még tanítványa, az orrműtétben részt vett fiatal pap is kijelentette a háta mögött, hogy a szerzetes zsarnokságáért és kegyetlenségéért meg fog bűnhődni. És legjobban a bajkeverő kis papnövendék bősztette fel a szerzetest.

Egyik nap hangos csaholás verte ki a házból, látta, hogy a papnövendék felragad egy két láb hosszú pálcát, és elkezd vele egy sovány, gubancos szőrű kutyát hajkurászni. De ha még csak hajkurászta volna. Ahogy rohant az eb után, a papnövendék felrikoltott: – Kutya is haragszik az orráért!

– A szerzetes kitépte a kezéből a pálcát, és arcul csapta vele a papnövendéket. Ugyanaz a pálca volt, amivel korábban a szerzetes orrát tartották étkezéskor.

Keservesen bánta a szerzetes, hogy ilyen felelőtlenül megrövidítette az orrát.

Azután egy éjjel hirtelen feltámadt a szél a semmiből, naplemente után, és a pagoda szélcsengőinek játéka nem hagyta békén a szerzetes párnáját. Ráadásul érezhetően nőtt a hideg, az öreg szerzetesnek nem jött álom a szemére, akárhogy erőltette az alvást. Pislogva, forgolódva feküdt a gyékényen, s egyszerre csak furcsa viszketést érzett az orrán. Ahogy odanyúlt, érezte, hogy az orra megdagadt, mintha vízkóros volna. És mintha kiütött volna rajta a láz.

– A természet akarata ellenére rövidítettem meg – mormolta a szerzetes –, most aztán tessék, elérte a kórság.

– És olyan áhítattal érintette az orrát, mint Buddha színe előtt az áldozati füstölőt és a virágokat.

Másnap reggel szokás szerint korán ébredt. A páfrányfenyő és a vadgesztenye levelei telehullották a templomudvart az éjszaka folyamán, a kert ragyogott, mintha aranyszőnyeggel gurították volna végig. Talán a megfagyott cserepekről áradt el a pagodatető kilenc csengőjének fémes villogása a kora reggeli napfény gyöngye káprázatában. Zencsi, a szerzetes, elhúzta a tolóajtót, megállt a verandán, és mélyet lélegzett.

Ebben a pillanatban rátört valami, amit már majdnem sikerült elfelejtenie.

Izgatottan kapott az orrához. Keze végigszántott rajta. Semmi sem volt az előző éjszakai rövid orrból. A régi, öthat hüvelyknyi hosszú orr csüngött le a szerzetes felső ajkától egészen az álláig. Egyetlen éjszaka alatt visszánőtt. És a boldog megkönnyebbülés, amit akkor érzett, mikor rövidebb lett az orra, az is visszajött hozzá valahonnét.

– Most már biztos, hogy senki sem fog rajtam nevetni – mormogta magában a szerzetes, és meglóbálta hosszú orrát a kora reggeli, őszi szélben.

A VIHAR KAPUJÁBAN

Este volt. A Rasómon tövében magányosan ült egy lakáj és várta, hogy eltisztuljon az eső.

A hatalmas kapu alatt teremtett lélek nem volt rajta kívül. Csak egy nagy, kerek oszlopon, amelyről itt is, ott is lehámlott a cinóbervörös lakkréteg, ült egy árva tücsök. Mivel a Rasómon kaputorony a Szudzsku Ódzsi főútvonalon volt, az ember joggal képzelné, hogy két-három széles szalmakalapos kofaasszony vagy városi sapkás férfi még odahúzódhatott volna az eső elől. Mégsem volt ott senki azon az egy emberen kívül.

Tudni való, hogy az előző két-három évben a sorscsapások – földrengés, ciklon, tűzvész, éhínség – gyors egymásutánban követték egymást Kiotóban. A főváros ezért végromlásnak indult. Egykorú feljegyzések szerint a pusztítás olyan méreteket öltött, hogy a buddhista ereklyéket és a templomok berendezését összetörték, és úgy, ahogy voltak, a rájuk ragadt vörös lakk-, arany-és ezüstbevonattal együtt, halomba rakták őket az utcán, és eladták tűzifának. Mivel pedig az egész város ilyen állapotban volt, senki sem törődött a Rasómonnal. Ez a nemtörődömség aztán másoknak vált előnyére: a toronyban rókák és borzok ütöttek tanyát, tolvajok kerestek szállást, s végül az a szokás is elharapódzott, hogy az emberek idehurcolták a gazdátlan holttesteket, és lerakták őket a kapuban. Így aztán, alighogy lement a nap, mindenki iszonyodva kerülte a kaputoronynak még a környékét is.

Ehelyett, ki tudja, honnét, csapatostul gyülekeztek ide a hollók. A számlálhatatlan madársereg nappal károgva keringett a tető magasában, és szabályos kört írt le a tornyot díszítő delfinek körül. Különösen, mikor a kapu fölött felizzott az alkonyati ég, akkor váltak ki élesen a háttérből, mint a szezámfű elszórt magvai. Természetesen azért jöttek, hogy belefaljanak a kapuban fekvő holttestek húsába. Ezen a napon azonban, talán mert későre járt az idő, egyetlen madár se tűnt fel a magasban. Csak a foghíjas kőlépcsőn, amelynek hasadékaiból kilógott a hosszú szálú fű, csillogott fehérén az odaloccsant madárürülék. A lakáj foszladozó sötétkék kabátban ült a hét lépcsőfok legtetején, megtapogatta a

jobb arcán nőtt hatalmas furunkulust, és üres tekintettel bámult a zuhogó esőbe.

Azt mondtam, arra várt, hogy eltisztuljon az eső. De még ha eltisztul is, a lakájnak akkor se lett volna kedve semmihez. Rendes körülmények között, persze, vissza kellett volna mennie a gazdája házába. De négy-öt nappal ezelőtt kidobták. Azt is mondtam, hogy Kiotó példátlan hanyatlásnak indult. És az, hogy a gazdája elbocsát egy embert, aki évekig szolgálta őt, csak apró hullámverés volt a bajok tengerében. Nemcsak arról van szó tehát, hogy a lakáj ült és várta, hogy eltisztuljon az eső, hanem egészen pontosan arról, hogy a vihar elől menedéket talált ugyan, de innét nem volt hova mennie, és fogalma sem volt, mihez kezdjen magával. Amellett ennek a Heian-korszakbeli férfinak a szentimentalizmusára ezen a napon nagy hatással volt a borongós-szürke ég. Az eső, amely nem sokkal a majom órája után eredt el, és azóta szakadatlanul ömlött, még mindig nem mutatott semmi hajlandóságot arra, hogy elálljon. Így a szolga csak ült, és míg a fejében a körül az életbevágó és halasztást nem tűrő kérdés körül kergették egymást a kósza gondolatok, hogyan lehetne valamiképpen megérni a reggelt – vagyis megvalósítani egy képtelenséget –, közönyösen hallgatta, ahogy Szudzszaku Ódzsit veri, veri a vég nélküli eső.

A víz szaggatott, távoli robajjal csapkodta körül a tornyot. Az égen fokozatosan megereszkedett a sötétség, s odafönn a ferdén kiálló cserepek valamelyikén súlyos ólomfelhőt tartott a kaputető.

Ami a képtelenség megvalósítását illeti, nem maradt idő a fontolgotásra. A fontolgotónak két választása van: éhen halni egy fal tövében, vagy éhen halni az országúton. Aztán majd egyszerűen felcipelik a Rasómon padlására, és odalökik, mint egy kutyát. Ha nem határozza el – a lakáj gondolatai újra meg újra ekörül kanyarogtak, és folyton ugyanide tértek vissza. De valahányszor ez a „ha” fölmerült, a lakáj mindig megakadt benne. Mert bár nem volt mit megfontolnia, mégsem volt bátorsága hozzá, hogy nyíltan bevallja önmagának: a mondat természetes folytatása az, hogy tolvajjá kell lennie.

Nagyot tüszentett, aztán nehézkesen feltápáskodott. Az éjbe fagyott Kiotó hidege csak a tűznyalábokat juttatta eszébe. A kíméletlen szél besöpörte a mélyülő sötétséget a kapu oszlopai

közé. A tücsök, amely az előbb rátapadt egy oszlop lakk-vörösére, már eltűnt onnét.

Nyakát behúzva, vállát fölpuzóva az élénksárga ingben, amelyet a sötétkék kabát alatt viselt, a lakáj közelebbről szemügyre vette a kaput. Ha találna egy zugot, ahol nem éri sem szél, sem eső, sem emberi tekintet, és nyugodtan átaludhatja az éjszakát, valahogy még kibírná hajnalig. Ekkor, szerencsére, megpillantott egy széles, vörösre festett létrát, amely fölvezetett a kaputoronyba. Odafönn, ha vannak is emberek, azok végeredményben csak halottak. A lakáj, gondosan ügyelve, hogy az oldalán himbálódzó hatalmas, lapos markolatú kard be ne csússzon a kardhüvelybe, egyik szalmapapucsos lábát megvetette a létra legalsó fokán.

Eltelt néhány perc. A Rasómon tornyába vezető széles létra közepe táján a lakáj, mint a macska, lekuporodott, visszatartotta a lélegzetét, és megpróbálta felfogni, mi történik a magasban. A toronyból gyenge fény szűrődött ki, halványan rávetült az arca jobb oldalára. Arra az oldalra, ahol az elgennyedt vörös furunkulus kivillant a rövid szakállból. Az előbb még könnyelműen arra számított, hogy csupa halott van odafönn. Két-három lépcsőfok után kiderült, hogy a toronyban valaki nemcsak világot gyújtott, de ide-oda mozgatja is a fényt. Erre vallott az a tompa, sárga ragyogás, amely a mennyezet sarkaiból lecsüngő pókhálókon imbolyogva visszaverődött. Akárki volt is, aki a Rasómonban világot gyújtott ezen az esős éjszakán, biztos, hogy nem volt közönséges halandó.

Nesztelenül, mint a gyík, szinte megtapadva mászott a lakáj a létrán, míg végre elérte a legfelső fokot. Akkor összehúzódott, ahogyan csak bírt, erőlködve kinyújtotta a nyakát, és vacogva belesett a padlásszobába.

Belesett, és a padlást, mint ahogy a városban beszéltek, elborították a szanaszét hajigált holttestek. A fénykör azonban a vártnál kisebb területet világított be, így nem lehetett megállapítani, hányan vannak. Az is csak bizonytalanul sejlett elő, hogy némelyik tetemen ruha van, mások ruhátlanok. És persze férfiak és nők heverték összedobálva, egy csomóban. Mint megannyi agyagból gyúrt bábu, a testek elvágódtak a padlón, nyitott szájjal, szétvetett karokkal, óriási massa; nem is biztos, hogy ezek valaha éltek. S amint a sápadt fény elidőzött a vállakon, a melleken, a csontok

domborulatán, a horpadásokat még erősebbre rajzolta az árnyék, és a testek csöndben feküdtek, öröktől fogva némán, mintha sohasem ismerték volna a beszédet.

A rohadó hús szagára a lakáj önkéntelenül az orrához emelte a kezét. De a következő pillanatban a kéz megállt a levegőben. A lakájt előntötte az izgalom, és csaknem teljesen kikapcsolta a szaglózérékét.

Először csak annyit látott, hogy valami élőlényféle guggol a halottak között. Majomszerű vén boszorka volt, sötétbarna kimonóban; alacsony, vézna és egészen ősz. Jobb kezében lángoló fenyőgallyat tartott, és meredten bámulta az egyik hulla arcát. Hosszú hajából ítélve, a holttest egy asszonyé lehetett.

A lakáj, akit felkavart az iszonyat és megbénított a kíváncsiság, egy ideig lélegezni is elfelejtett. Akkor a banya, miután beleszórta a fenyőgallyat egy padlórepedésbe, megfogta a fejet, amit mostanáig bámult, és úgy, ahogy az öreg majom tetvezi a fiát, elkezdte a hosszú hajszálakat egyenként kihúzgálni. A hajszálak szemmel láthatóan engedtek a húzásnak.

Minden kitépett hajszállal érezhetően csökkent az iszonyat a lakáj szívében. És lassanként heves undor fogta el a boszorka iránt. Nem „a boszorka iránt”, ez nem pontos kifejezés. Percről percre nőtt a felháborodása mindenfajta gonoszság ellen. Ha valaki most nekiszegezi a kérdést, amit nemrég még a kapu alatt latolgatott, hogy éhen haljon-e, vagy beálljon tolvajnak, valószínűleg habozás nélkül az éhhalált választja. Ahogy a vénasszony padlórésbe szúrt fenyőforgácsán a láng, olyan szenvedélyesen izzott föl benne az érzés, hogy gyűlöli a gonoszságot.

A lakáj természetesen nem tudta, miért húzgálja a boszorka a halottak haját. Tehát azt sem tudta ésszerűen megítélni, vajon a vénasszony magatartása erkölcsileg jó-e vagy rossz. De azt, hogy valaki a halottak haját tépkedi ezen az esős éjszakán a Rasómon kaputornyában, a lakáj az első pillanattól fogva megbocsáthatatlan bűnnek tartotta. És megfélemedezett arról, hogy nem sokkal ezelőtt félig már eldöntötte: maga is lopni fog.

Megfeszítette a lábát a létrán, és hirtelen beugrott a szobába. Aztán megragadta a lapos kardmarkolatot, és hatalmas léptekkel odament a bánjához.

A vénasszonynak csaknem eszét vette a félelem. Ránézett a lakájra, és hátraugrott, mint akit megköveztek.

– Hova méész? Te nyomorult! – szitkozódott a lakáj, és elállta az útját. A banya rémulten igyekezett a holttesteken átbotorkálni, hogy egérutat nyerjen. Erővel félrelökte a férfit, és továbbgázolt, de a lakáj nekifeszült és visszatartotta. Egy pillanatig némán dulakodott a pár a holttestek között. De nem volt kétséges, hogy ki győzi le a másikat.

A végén a lakáj megragadta ellenfele karját, kicsavarta, és dühödten földhöz vágta az öregasszonyt. Csont és bőr volt a karja, mint a tyúkláb.

– Mit csinálsz te itt? Ide hallgass, mit csinálsz te itt? Ki vele! Ha nem nyitod ki a szádat, ezzel foglak elintézni, érted?

A lakáj taszított egyet a vénasszonyon, hirtelen kirántotta a kardját, és megforgatta a fehéren villogó pengét a banya szeme előtt. De a vénasszony nem szólt egy szót sem. A keze reszketett, a válla rázkódott, ahogy zihálva kapkodta a levegőt; a szeme kitágult, mintha a szemgolyó ki akarna fordulni a szemüregből; de a vénasszony konokul hallgatott, mint a némák. A lakáj ebben a pillanatban világosan látta, hogy az öregasszony élete-halála teljesen az ő akaratától függ. És mielőtt még a tudatáig eljutott volna, ez a felismerés lehűtötte a gyűlölet tüzeit, amelyek mostanáig vadul égették a szívét. A harag helyén nem maradt más, mint jóleső büszkeség és elégedettség, ami rendszerint a jól végzett munka után tölti el az embert. A lakáj lenézett a vénasszonyra, és valamivel enyhültebb hangon így szólt:

– Nem vagyok a rendőrkapitányság megbízottja. Vándor vagyok, aki nemrégiben véletlenül erre vetődött, ez alá a kapu alá. Nem kötözlek meg és nem foglak el. Csak azt akarom, mondd meg, mit csinálsz itt a toronyban, ebben az órában.

Ahogy ezt meghallotta, a vén banya tágra nyílt szeme még jobban kitágult, pillantása feszülten a lakáj arcára szegeződött. Vörös szemhéja volt, szúrós nézése, mint a ragadozó madaraknak. Aztán megmozdult az ajka, a felső ajkával együtt az orra is a ráncok között, mintha éppen rágcsálna valamit. Erősen kiugró ádámcsutkája fel-alá csúszkált vézna nyakán. Közben a hangja, mint a hollókárogás, recsegve tört elő a torkából, sértette a lakáj fülét.

– Azért húzom ki a hajukat, azért húzom ki ennek a nőnek a haját, mert parókat akarok csinálni.

A lakájt kiábrándította a felelet váratlan hétköznapisága. És a hideg megvetéssel kevert undor, amit az előbb érzett, lassan visszakúszott a szívébe. És az érzés most már teljesen áttevődött a boszorkára. Mert a boszorka még mindig szorongatta azokat a hosszú hajszalakat, amelyeket a holttest fejéből kihúzott, és recsegő varangyosbéka-hangján elmotyogta a maga védekezését.

Igen, bizonyára gonosz dolog holttestek haját kihúzgálni, ezt ő is tudja. De ezek a halottak többségükben olyanok, akikkel, igenis, lehet így bánni. Például ez a nő, akinek a haját éppen most tépkedte, valamikor kígyókat vágott fel négy hüvelykes darabokra, és szárított hal gyanánt árulta őket a katonai táborokban. Ha nem esik a járvány áldozatául és nem hal meg, még ma is ezt csinálná. Mi több, a samurájok ízletesnek találták a szárított halat, mindet megvették és megették a rizshez. A banya nem talált az asszony viselkedésében semmi kivetnivalót. Mivel különben éhen halt volna, nem tehetett másként. Ezért amit most ő maga elkövetett, azt sem lehet hibának tartani. Azt éppúgy véghez kell vinni, különben éhen hal, tehát ő sem tehet másként; és úgy hiszi, hogy a halott asszony, aki jól ismerte a dilemmát, biztosan megbocsátaná a tettét. Nagyjából így hangzott a vénasszony érvelése.

A lakáj visszadugta a hüvelybe a kardot, bal kezét a markolaton tartotta, és hidegvérrel hallgatta az elbeszélést. Jobbjával közben buzgón tapogatta áttüzesedett arcán a gennyes furunkulust. És ahogy figyelt, egyszerre valami bátorság támadt benne. Az a fajta bátorság, ami nemrég még hiányzott belőle odalenn, a kapu alatt. Sőt az a fajta bátorság, ami épp az ellenkező irányba visz attól a másik bátorságtól, ami felhozta ide a toronyba, és ami arra ingerelte, hogy megragadja az öregasszonyt. Már nemcsak hogy nem habozott többé, éhezzen-e vagy lopjon. Újfajta érzései az éhhalál fogalmát egyszerűen kilökték a tudatából, mint valamit, ami úgyszólván elképzelhetetlen.

– Igazán? Komolyan mondod? – kérdezte gúnyosan a lakáj, mikor az öregasszony befejezte a meséjét. Aztán egy lépést tett előre, hirtelen levette a jobb kezét a furunkulusról, és galléron ragadva a boszorkát, így szólt:

– Ezek után, azt hiszem, engem se fogsz hibáztatni, ha útonálló leszek, ugye? Másképp én is éhen halnék.

Mint a villámcsapás, letépte róla a kimonóját. Aztán mikor a vénasszony a lábába próbált kapaszkodni, vadul odarúgta a holttestek közé. Csak öt lépés volt a létraig. Hóna alatt a sötétbarna kimonóval, a lakáj egy szempillantás alatt lerohant a létra meredek fokain, bele az éjszakába.

Nem sokkal ezután az öregasszony, aki egy ideig úgy feküdt, mint a halott, meztelen testével feltápáskodott a holttestek közül. Motyogva, nyögve odamászott a még mindig parázsló fényben a létra tetejéhez. Rövid ősz haja az arcába lógott, ahogy lenézett a mélybe, a kapu alá. Odakinn nem volt semmi, csak a fekete, üreges éjszaka.

A lakáj nekirohant az esőnek, és elindult Kiotó utcáin, rabolni.

SZAMURÁJOK, CSATA ELŐTT

1

1868. A Meidzsi-korszak első éve. A tizenegyedik hónap huszonötödik napja. Az egyik daimjo, a kagai hűbérúr párthívei, akik már hosszabb ideje ellátták Kiotó katonai őrizetét, Csó Oszumi-no-Kami vezetésével tengerre szálltak az oszakai Adzsikava folyó torkolatánál, hogy részt vegyenek Csósú, a délnyugati hűbérbirtok soron következő megfenyítésében.

A seregnek két alvezére volt: Cukuda Kjudaju és Jamagisi Szandzsuro. Cukuda hajóira fehér lobogót tűztek, Jamagisi hajóira pirosat. Történelmi feljegyzések tanúsítják, micsoda hősi látvány volt, amint a tengerre vigyázó istenekről elnevezett Konpira-hajóraj, mindegyik hajóján ötszáz kuko, tehát csaknem két és fél ezer vékányi rakománnyal, kifutott a torkolatból a mélybe, s a fehér és piros zászlókat verdeste a szél.

De a hajókon egyáltalán nem volt vitézi hangulat. Először is egy-egy hajón a különítmény harmincnégy embere utazott, s hozzá négy matróz, összesen tehát harmincnyolcan. Következésképp olyan szorosan voltak, hogy sehogy se fértek egymástól. Emellett a fedélköz teli volt halashordóval, a hordók ecetes tormával, a fedélközben nem lehetett lépni. Mire megszokták, a fertelmes szag a tüdejükbe ivódott, mindenkit elfogott a hányinger. Ráadásul, mivel a tizenegyedik hónap, a régi naptár szerint december vége volt, a hideg tengeri szél szinte a húrukba vágott. S mikor lement a nap, és tovább hűlt a tenger, és tovább csapdosott a semmiből a szél, még ezeknek az északról jött fiatal szamurájoknak is vacogott a foguk.

Mindennek tetejébe a hajókon rengeteg volt a tetű. Nem az az egyszerű tetűfajta, amely meghúzza magát a ruhaszegélyben. Ezek ellepték a vitorlákat. Ezek ellepték az árbocrudakat. Ellepték a horgonyt. Kis túlzással azt mondhatnánk, nem tudni, a hajó az embereké volt-e vagy a tetvéké. Az áradatban ezek a nyomorultak özönével barázdálták végig az emberek ruháját. S amint valakinek a bőréhez értek, mohó vérszomjuk azonnal fájó viszketést okozott. Ha csupán nyolc-tíz ilyen féregről lett volna szó, valahogy még meg

tudták volna fékezni őket, de mint már hangsúlyoztuk, rengetegen voltak, mint a szétloccsant trópusi fűmagok, s egyszerűen remény sem volt rá, hogy meg lehessen tőlük szabadulni. Úgyhogy a Cukuda- és a Jamagisi-különítmény hajóin a samurájok melle, hasa, egész testük tele volt nagy, vörös csípekkel, mintha megkapták volna a kanyarót.

De ha képtelenség volt a tetveket megfékezni, még nagyobb képtelenség lett volna szabadjára ereszteni őket. A hajó raj utasai üres óráikat vadászattal töltötték. A magas rangú testőrtől a szandálhordozóig mindenki levetkőzött, és egy-egy teáscsészét szorongatva körbejárt, hogy fölszedegesse a mindenütt jelen lévő tetveket. Ha valakinek manapság lefestenék, amint harmincegynéhány samuráj, pusztá ágyékkötőben, kezében teáscsészével, teljes erejéből erre-arra vizslat a kötélzet alatt, a horgony mögött, a tengerre vigyázó istenekről elnevezett Konpira-hajókon, míg a Szigetközi-tenger téli napfénye átsüti a vitorlákat – ha valakinek ezt manapság lefestenék, az illető tüstént azt mondaná, micsoda remek kitalálás. Pedig a Restauráció elején éppúgy igaz volt, mint mostanában, hogy nagy úr a szükség. És a hajókon a meztelen samurájok, megannyi óriástetű, ellenszegülve a hidegnek, naponta zokszó nélkül járták az utat, és kitartóan nyomkodták a tetveket a fedélzeten.

2

De volt egy furcsa alak az egyik Cukuda-hajón. Különcködő, negyvenes férfi, Móri Gonnosinnak hívták, gyalogostiszt volt, rangja szerint hetven bála rizs és öt ember fejadagja illette meg. Különös módon ő volt az egyetlen, aki nem fogdosta a tetveket. Ezért természetesen mindenestül ellepték. Volt, amelyik fölmászott magasra font kontyára, volt, amelyik kardpengéje széléről egyenest a szétnyíló férfiszoknya hátuljába igyekezett. De Móri Gonnosin nem zavartatta magát.

Aki azt hinné, hogy ezt a férfit kivételesen nem csípték a tetvek, alaposan téved. Akárcsak a többiekét, az ő testét is mindenütt vörös hólyagok borították, mintha csupa érmével lett volna kipettyezve. Azonkívül vakaródzott is, tehát nem valószínű, hogy nem érzett

viszketést. De akár érzett, akár nem, tökéletes közömbösséget színlelt.

Ha ez a közöny valóban csak színlelés, nem lett volna olyan különös. De mikor Móri Gonnosin látta, milyen kitartóan szedik társai a tetveket, odaszólt nekik:

– Amit megfogtok, nem muszáj elpusztítani. Bele a csészébe, aztán ide vele.

– Aztán, ha megkapod, mit csinálsz? – kérdezte egyik tisztára csodálkozva.

– Ha megkapom? Hát lassanként majd föltáplálom – válaszolta nyugodtan Móri.

– Jól van, akkor amit élve összeszedünk, neked adjuk.

A tiszt azt hitte, valami tréfáról van szó; két-három társával együtt fél napon át dolgozott, és összegyűjtött jó néhány csészével az élő tetvekből. Magában azt gondolta, ha átnyújtja a gyűjteményt és azt mondja: „Nesze, táplálhatod” – ettől még a különködő Móri is zavarba jön.

De mielőtt kinyitotta volna a száját, Móri megszólalt:

– Na megvan? Akkor ide vele.

A szamurájok elámultak.

– Rakjátok ide, ni – folytatta nyugodtan Móri, és széthúzta a köntöse nyakát.

– Eredj már – mondták a tiszték. – Nyúzatod magad fölöslegesen, aztán majd nézhetsz. – De Móri oda se figyelt.

A szamurájok egyenként lefelé fordították a teáscsészéjüket, mint mikor a rizsáros pintszámra méri a rizst, és beöntötték a tetveket Móri Gonnosin nyakába, ő pedig hidegvérrel, fölszedegelve gondosan, ami félrehullott, azt mondta, mintegy önmagának:

– Nagyszerű. Mától fogva melegben alhatok éjszakánként.

– A tetvektől az embernek melege van? – hüledeztek a szamurájok, és elképedve bámultak egymásra.

Móri kényelmesen ráigazította a ruhája nyakát az imént befogadott tétvekre, diadalmas pillantását végighordozta tisztársain, s elmékedését a következőkben foglalta össze:

– Ti itt mindnyájan megfáztatok a szélviharban, igaz? De mi van Gonnosinnal? Gonnosin nem tüszög. Gonnosinnak nem csöpög az

orra. Sőt, láza sincs, és nem fagy le a keze meg a lába. Mit gondoltok, kinek köszönheti mindezt? A tetveknek köszönheti.

Móri kifejtette, hogy ha az ember testén tetvek vannak, muszáj nekik csípni, és a csípés viszket. A csípés után az ember egészen biztosan vakarózik. Aztán, ha az egész testét összecsípték, az ember az egész testét végigvakarja. De az ember olyan csudálatosán lett megcsinálva, hogy miközben vakarja magát, ahol viszket, a megvakart hely természetszerűleg fölmelegszik, mint amit átjárt a láz. Viszont ha az embernek melege van, elálmosodik. Ha pedig álmos, nem érzi tovább a viszketést. Ily módon sok tetűvel a testén, az ember könnyen elalszik, és nem fázik meg. Mi következik ebből? Az, hogy a tetveket mindenképpen meg kell tartanunk, és semmiképpen nem szabad kipusztítanunk.

– Nahát, mifene, van ebben valami – mondták a szamurájok, és összebólogattak, mikor végighallgatták Móri érvelését.

3

Ezután a hajón kialakult egy csoport, amely követte Móri példáját, és megtartotta a tetveket. Amikor szabad idejében a legénység tetvészkedni indult, ez a csoport semmiben sem különbözött a többiektől. Mindössze annyi volt a különbség, hogy az összefogdosott tetveket, ahogy megfogadták, egyenként bedugták a köntösükbe, s ott gondosan megőrizték.

De minden országban és minden korban ritka példa, hogy a nagy előfutár tanítását úgy fogadja el a nép, amint az először meg lett hirdetve. Ezen a hajón is akadtak farizeusok, akik szembeszálltak Mórinak a tetvekről vallott hittételével.

Ennek a csoportnak az élén állott Inoue Tenzó gyalogsági kapitány. Ő is különc volt. Megette a tetveket. Mikor befejezte vacsoráját, maga elé tette a teáscsészét, elüldögélt egy darabig és valamit rágcsált, szemmel láthatólag jóízűen. Egyik tisztársa belenézett a csészébe, és mikor látta, hogy tele van tetűvel, megkérdezte:

– Milyen?

– Nézd csak – mondta a kapitány. – Olyasféle, mint az olajban fonnyasztott rizs.

Számos olyan ember létezik mindenfelé, aki a fogaival morzsolja szét és úgy pusztítja el a tetveket. A kapitány azonban nem tartozott közéjük. A kapitány mindössze napi étkezését egészítette ki ezzel a könnyű, egyszerű frissítővel. Ő volt az első, aki ellenezte Móri gyakorlatát.

Nem volt még egy lélek a hajón, aki Inoue példáját követve, megette volna a tetveket, mégis szép számmal felsorakozott a kapitány mögé az ellenzék. A kapitány hívei azt vallották, hogy az emberi testet egyáltalán nem melegíti föl a tetvek jelenléte. Mi több, *A gyermeki kegyelet* könyvében meg van írva, hogy testünk, szőrünk és bőrünk atyánk és anyánk ránk hagyott öröksége, s a gyermeki kötelesség ott kezdődik, hogy nem nyúlunk ehhez az örökséghez. Ha valaki saját akaratából tetvek táplálására fordítja örökségét, az a szülők iránti tiszteletlenség gyalázatos jele. Mi következik ebből? Az, hogy a tetveket mindenképpen ki kell pusztítani. Föltáplálni pedig nem szabad őket.

A körülmények folytán a vita időről időre föllángolt a Móri- és az Inoue-csoport között. S amíg az érvek csaptak össze, nem is volt semmi baj. De az ártalmatlan kezdet után, váratlan fordulattal, sor került az első kardcsörtetésre.

Történt, hogy egy napon Móri nagy csomó tetűt kapott tisztársaitól. A gyűjteményt berakta a teáscsészéjébe, a csészét félretette, hogy a tetveket majd a szokásos módon, gondosan föltáplálja. Ekkor Inoue, kihasználva az éberség hiányát, mindent megevett, mielőtt még Móri észrevette volna. Mikor Móri belenézett a teáscsészébe, teljesen üresen találta. A hittérítőt elöntötte a harag.

– Miért eszed őket? – kérdezte, és egészen közel lépett a kapitányhoz, csípőre tett kézzel, szikrázó szemmel.

– Csak. Mert hülye, aki tetveket tart – mondta Inoue közömbösen, és semmi jelét nem mutatta annak, hogy komolyan veszi a kihívást.

– Hülye, aki tetve két eszik – mondta Móri reszketve a dühtől, és megrugdosva a fedélzet deszkáját, felüvöltött:

– Ide figyelj! Van-e valaki ezen a hajón, aki nem tartozik hálával a tetveknek? Összeszedni és felfalni őket annyi, mint gyűlölettel fizetni a jóért!

– Nekem semmi olyan emlékem nincs, ami a tetvek jóságát bizonyítaná.

– Na, és ha nincs? Élőlényeket indokolatlanul elpusztítani akkor is kimondhatatlan aljasság.

Még két-három ilyen megjegyzés hangzott el, egyre indulatosabban, egyszerre vörös karikák táncoltak Móri szeme előtt, kezét rácsapta rőt hüvelyű kardjának markolatára, persze, Inoue sem hátrált meg, sebesen kirántotta hosszú pengéjét a cinóber színű kardhüvelyből, talpra ugrott, és ha a fedélzeten szanaszét tetvéskedő meztelen férfiak erővel szét nem választják őket, a dolog valószínűleg egyiknek vagy másiknak az életébe kerül.

A rémtörténet egyik szemtanújának elbeszélése szerint a két férfi, akit a hajó egész legénysége lefogott, még sokáig hörögte, habzó szájjal: – Tetvek! – Tetvek!

És mialatt a samurájok közt majdnem vérontásra került sor a tetvek miatt, a tengerre vigyázó istenekről elnevezett Konpira-hajóraj, mindegyik hajóján ötszáz koku, tehát csaknem két és fél ezer vékányi rakománnyal, az események iránt teljesen közömbösen folytatta útját a hideg szélben vergődő piros és fehér zászlókkal a havas ég alatt, a hosszú, hosszú úton, amelynek célja Csósú, a délnyugati hűbérbirtok megfenyítése volt.

A BORFÉREG

1.

Évek óta nem volt ilyen forróság. A kőpadlós házak cseréptetejének minden porcikája fásultan itta be a napfényt, mint az ólom, s a levegőben ígéret rezgett: ha ez így megy tovább, a fecskék és a fecsketojások halálra főnek odabenn a fészkeikben. Kinn a földeken a kender meg a köles petyhüdt fejjel csüngött lefelé: a termés még zöld volt, de a növényeket egyenként magához tikkasztotta az izzó talaj. S az ég a földek felett, akárhogy ragyogott a nap, ettől a hőségtől mégis megfakult és a felhőcsomók úgy lebegtek rajta, mint rizsfelfújt a cserépedényben. Három emberrel kezdődik a borféreg története, három emberrel, aki önszántából égette magát a szérún, a perzselő nap alatt.

Különös látvány volt: az egyik meztelenül hanyatt feküdt a földön, s ráadásul keze-lába össze volt kötve egy hosszú zsineggel. Ez azonban, úgy látszik, nem nagyon izgatta. Alacsony, vörösre hízott férfi volt, kövér, mint a disznó, ránézésre alamuszi és lobbanékony. Feje mellé közepes méretű, mázatlan korsót tett valaki, de kívülről nem látszott, mi van a korsóban.

A másik férfi sárga köntöst viselt, fülében apró bronzkarikát: külseje nyomban elárulta, hogy különcködő buddhista pap. Rendkívül sötét bőre, göndör haja és szakálla pedig arra vallott, hogy Cungling nyugati részéből származik. Kezében piros nyelvű, fehér szőrkorbácsot lóbált, egy ideig türelmesen hajtotta a meztelen férfi körül nyüzsgő legyeket és bögyöket, aztán amikor a mozgásba kissé belefáradt, odament a mázatlan korsóhoz, és melléje telepedett, ünnepélyesen, mint egy pulykakakas.

A harmadik a nádfedelű ház eresze alatt állt, a szérúskert sarkában, távol a másik kettőtől. Álla hegyén valami szakállféle meredezett, akkora, mint a patkányfarok: ő maga földig érő fekete köpenyt hordott, hanyagul megkötött, széles barna övvel. Mivel időről időre jelentőségteljesen megsuhogtatta tollas fehér legyezőjét, nyilvánvalóan konfuciánus tudós volt, vagy valami hasonló.

Mindhárman hallgattak, mintha megbeszélték volna. Egyikük sem moccan. Láthatóan feszült érdeklődéssel vártak valamire, ami hamarosan bekövetkezik. Mindhárman visszafojtott lélegzettel vártak.

Dél felé járhatott az idő. Kutyaugatás se hallatszott: a kutyák valószínűleg forró déli álmukat aludták. A szérűskert körül néma mozdulatlanágba dőlt a kender meg a köles: a leveleket zöld ragyogásba fogta a napfény. Az égen a tikkasztó páralebegés mindent maga alá fojtott: mintha még a felhőcsomók is a levegő után kapkodtak volna ebben a szárazságban. A távoli horizontig ennyi volt az élet: a három férfi. Három hallgatag férfi, agyagfigurák az ősi kuangtungi templomokban.

Természetesen ez nem japán történet. Mindössze rövid összegzése annak, ami egy nyári délutánon a kínai Csangsanban lejátszódott, egy Liu nevű ember szérűskertjében.

2.

A férfi, aki meztelenül feküdt a lángoló napon, Liu Taj-cseng volt, a szérűskert gazdája, az egyik legtehetősebb csangsan birtokos. Egyetlen szenvedélye volt: az ital. Naphosszat meg nem vált volna a boroskupától. S nem volt akármilyen ivó: valahányszor töltött magának, felhajtott egy egész korsóval. De mint már céloztam rá, több mint kétszáz hold zsíros földje volt a város határában, fele kölessel bevetve, úgyhogy nem kellett tartania attól, hogy az ital felemészti a vagyonát.

Miért feküdt Liu meztelenül a forró napsütésben?

Előzőleg bambusznyugágyon heverészett egy szellős szoba mélyén, s miközben dámajátékot játszott egyik ivócimborájával, Szun mesterrel (a fehér legyezős konfuciánus tudóssal), egy kis szobalány lépett hozzá, és így szólt:

– Odakinn várakozik egy pap, aki azt állítja, hogy a Paocsang-templomból jön, és bebocsátást kér. Bebocsássam?

– Micsoda? A Paocsang-templomból? – kérdezte Liu pislogva, mintha káprázna a szeme. Aztán feltornászta vörösre hízott testét a nyugágyból, és így szólt: – Rendben van. Ereszd be. – És Szun mesterre pillantva hozzátette: – Ez lesz az a pap.

A Paocsang-templom papja a hegyekből érkezett. Környék szerte híres volt, mint a gyógyászati eljárások és a nemi ajzószeres alkalmazója. Csodálatos hírek kerengtek betegeiről: volt, aki szemidegbénulás után hirtelen visszanyerte a látását: volt, aki váratlanul kigyógyult a magtalanságból. A hírek Liuhoz és Szunhoz is eljutottak. Kinek a megbízásából állít be ide ez a hegyvidéki pap? Liu egyáltalán nem emlékezett rá, hogy valaha is érte küldött volna.

Liu tudniillik nem nagyon szerette a látogatókat. De ha már vendége volt, és jött egy másik, rendszerint szívélyesen fogadta az újonnan érkezőt. Gyerekes hiúság volt ez: valósággal kérkedni akart vele, hogy vendéget fogad egy másik vendég jelenlétében. S azután erről a hegyi papról olyan dicsérő leg beszélnek mindenfelé. Semmiképpen nem olyan vendég tehát, akit szégyellni kell. Nagyjából ilyen megfontolások alapján mondta Liu, hogy hajlandó a papot fogadni.

– Nem tudom elképzelni, mit akarhat.

– Kolduló szerzetes. Biztosan alamizsnát kér.

Amíg beszélgettek, a szobalány bebocsátotta a látogatót. Furcsa külsejű buddhista pap volt, magas, ametiszt szemű. Sárga köntösének vállára csomókban hulltak gubancos hajfürtjei. Esetlenül megállt a szoba közepén, kezében a piros nyelvű légycsapóval. Sem főhajtással, sem szóval nem üdvözölte a házigazdát.

Liu várt egy darabig, aztán amikor már kínosan érezte magát, megszólalt:

– Mi járatban vagy?

– Te vagy az – mondta a hegyekből jött pap –, te vagy az, ugye? Te szereted olyan nagyon a bort?

– Én – válaszolta Liu bizonytalanul. Készületlenül érte a kérdés, s most segélykérő pillantással nézett Szun mesterre. De a tudós hűvösen tologatta maga előtt a dámajáték figuráit. Mintha más nem kötné le a figyelmét, csak a játék.

– Ritka betegség áldozata vagy. Tudsz róla? – kérdezte a hegyi pap indulatosan.

A “betegség” szóra Liu félrehúzta a száját.

– Betegség? – mondta kétkedő hangsúllyal, és megcirógatta a bambusznyugágyat. – Azt mondod, betegség?

– Azt.

– De hiszen gyerekkorom óta... – kezdte Liu, de a hegyi pap a szavába vágott.

– Soha nem rúgysz be, mikor iszol, igaz?

Liu a papra bámult, és elakadt a szava. Mert való igaz, akármennyit ivott, soha nem volt képes lerészegedni.

– Ez a betegség jele – mondta a hegyi pap, aztán alig észrevehetően elmosolyodott. – Borféreg lakik a gyomrodban. Sose leszel jól, míg meg nem szabadulsz tőle. Én azért jöttem, hogy meggyógyítsalak.

– Meg tudsz gyógyítani? – kérdezte Liu, olyan önkéntelen szorongással a hangjában, hogy aztán maga is elszégyellte magát.

– Azért jöttem.

Szun mester, aki ez ideig csendben hallgatta a párbeszédet, egyszerre közbeszólt.

– Valami orvossággal csinálod?

– Nem – felelte a hegyi pap kurtán. – Nincs szükség orvosságra.

Szun mester szinte indokolatlan megvetést érzett mind a buddhizmus, mind a taoizmus iránt. Ezért buddhista vagy taoista papok társaságában ritkán szólalt meg. Most hirtelen mégis beleszólt a beszélgetésbe, mivel megütötte a fülét a “borféreg” kifejezés. Italos ember lévén, nyugtalankodni kezdett, nincs-e ilyen féreg az ő gyomrában is. De mikor megkapta a foghegyről odavetett választ, úgy érezte, a hegyi pap bolondnak nézi, és csendes bosszúsággal ismét rakosgatni kezdte a figurákat a táblán. Magában pedig elkönnyvelte, hogy házigazdája, Liu valóban bolond, amiért beengedte ide ezt a szemtelen papot.

Liu azonban nem zavartatta magát. – Akkor hát túvel csinálod?

– Nem. Sokkal egyszerűbben.

– Varázslattal?

– Még csak nem is varázslattal.

A rövid eszmecsere után a hegyi pap vázlatosan ismertette a gyógyymódot. Eszerint a gyógyymód egyetlen fontos mozzanata az, hogy meztelenre kell vetkőzni és mozdulatlanul kifeküdni a napra. Liu egyszerűnek találta a dolgot. Ha a baj ilyen könnyen gyógyítható, gyerünk, lássuk azt a gyógyulást. Amellett Liu tudat alatt kíváncsi is volt, milyen érzés lesz, ha kigyógyítja ez a hegyi pap.

Úgyhogy a végén kis főhajtással azt mondta:

– Kérlek, fogj hozzá, egyszer alávetem magam.

Így került Liu meztelenül a pörkölő napfény alá, a szérúskertbe.

Mivel a hegyi pap kijelentette, hogy nem szabad mozdulnia, alaposan megkötözték a zsineggel. Egyik szolgájának pedig meghagyták, hozzon mázatlan korsót, töltsse meg borral, tegye oda Liu fejéhez. És mivel jelen volt a megbeszélésen, Liu ivócimborájának, Szun mesternek is végig kellett néznie a különös eljárást.

Hármuk közül csak a hegyi pap tudta, mi a borféreg, mi történik, ha kijön a gyomorból, és minek van Liu fejénél a korsó. Az olvasó azt mondhatja erre, hogy Liu, aki meztelenül odafekszik a rekkenő napra, és még csak nem is tudja, mit csinál, műveletlen alak. Szerintem iskolázott átlagemberek hasonló dolgokat szoktak művelni.

3.

Tombolt a hőség. Az izzadság kiült Liu homlokára: a felforrósult cseppek azonnal a szemébe gurultak. Össze volt kötve a keze, nem tudta a homlokát megtörölni. Megpróbált a verejtékcseppek útján változtatni, úgy, hogy a fejét megmozdította, de az erőlködéstől heves szédülés fogta el, s így az elképzeléssel csalódottan felhagyott. Közben a verejték kíméletlenül belepte a szemhéját, körüljárta az orrát, a száját, lefutott az álla alá, fertelmes érzés volt.

Mostanáig legalább nyitva tartotta a szemét, pislogva nézett a színehagyott égre, látta kenderföldek tikkadt leveleit, de a csorgó izzadság ebben is megakadályozta. És, életében először, rádöbbsent, hogy ha az izzadság bekerül az ember szemébe, csíp. Akkor lehunyta a szemét, jámboran, mint a vágóhídra szánt birka, és fegyelmезetten túrte, hogy égesse a nap: és akkor végig az arca és a teste és bőrének minden magasba fordult sejtdarabja apránként elkezdett fájni. Egész bőrfelületén szétfeszült valami hatalmas mozgású erő, de magában a bőrben nem volt egy jottányi ruganyosság. S a fájdalomban egyetlen nagy sajgás volt a teste. Az izzadás semmi sem volt ehhez a fájdalomhoz képest. Liu megbánta, hogy alávetette magát a hegyi pap gyógyítási módszerének.

Aztán rá kellett jönnie, hogy a fájdalom még nem a legrosszabb. Jött a szomjúság. Liu emlékezett, hogy Cao Cao, a Három Királyság

korának híres hadvezére egyszer úgy csillapította a katonái szomjúságát, hogy azt mondta nekik, szilvafákkal teli kert felé haladnak. De akármilyen erősen gondolt Liu az édes-savanykás szilvaízre, éppolyan szomjas volt, mint azelőtt. Megpróbálta mozgatni az állát, harapdálni a nyelvét, de a szájából nem múlt el a láz. És talán valamivel könnyebb lett volna, ha nincs a fejénél a mázatlan korsó. De a korsó nyílásából a mézes borillat szünet nélkül ostromolta az orrát. S ebben a lelkiállapotban úgy érezte, hogy a borillat percről percre csak erősebb. Legalább, gondolta, legalább meg kellene a korsót nézni. Kinyitotta a szemét. Oldalra pillantott, látta a korsó nyílását, a korsó gyengéden duzzadó hajlatának felső részét. Ennyit látott a szemével, de a képzeletében fellebegett az aranyszínű bor, ott benn, a korsó színültig telt, árnyas belsejében. Önkéntelenül megnyalta kicserepesedett ajkát, a nyelve száraz volt, a szájából kiapadt a nyál. Még a verejtékezés is megállt, az izzadságcseppeket fölszárította a nap.

Két vagy három iszonyú szédülésroham következett. Aztán fejförcs. Liu már gyűlölte a hegyi papot. Nem értette, hogy ő, a tekintélyes birtokos miként engedhette meg magának, hogy ez a sima beszédű alak rászedje, hogy ilyen bolondnak való kínokat állhasson ki vele. És közben egyre szárazabb és szárazabb lett a torka. A gyomorszáján furcsa émelygést érzett. Nem, nem megy tovább. Nem fekszik tovább mozdulatlanul. Hirtelen elhatározta, megmondja a papnak, hagyja abba a gyógyítást, elég volt. Zihálva kinyitotta a száját.

S akkor megtörtént. Érezte, hogy a mellkasából valami leírhatatlan massa csúszni kezd lassan, felfelé a torkán. Hol tekereg, mint a giliszta, hol kúszik, mint a gyík. Valami puha dolog jön, araszolgat végig a nyelőcsövén. És ahogy érezte, hogy átvergődik az ádámcsutkáján, az a halszerű, puha valami egyszerre felbukott a sötét mélységből, és energikusan kiugrott a külvilágba.

Abban a pillanatban a korsó felől csobbanás hallatszott.

A hegyi pap gyorsan fölkel a nyugalmas törökülésből, és hozzáfogott, hogy leoldja Liu testéről a zsineget. A borféreg kinn volt, föllélegeztek mindnyájan.

– Kinn van? – kérdezte nyöszörögve Liu, fölemelve szédülő fejét, kíváncsiságában még a szomjúságról is megfeledkezve, és

meztelenül odamászott a korsóhoz. A látványra Szun mester arcához emelte napvédő, tollas fehér legyezőjét, s a többiekhez sietett. Együtt néztek bele hárman a korsóba, és látták, amint egy szalamandra formájú, élénkcínóber színű valami körbe-körbe úszik a borból. Körülbelül háromhüvelyknyi hosszú lehetett. Szája is volt és szeme is. És úszás közben nagyokat ivott a borból. Mikor Liu ezt meglátta, hirtelen elfogta a hányás.

4.

A hegyi pap gyógykezelésének hatása az első perctől fogva nyilvánvaló volt. attól a naptól kezdve Liu Tajcseng nem ivott egyetlen korty bort sem. A bornak még a szagát is megutálta. De, különös módon, az egészsége rohamos hanyatlásnak indult. Három év telt el azóta, hogy Liu kihányta a borférget, de régi, kerekre hízott formájának árnyéka sem maradt. Fakó, sárgás bőre végigfeszül csontos arcán, halántékára csapzottan tapad a maradék hajtincs, és beszél, évente többször is ágyának dől.

És nemcsak az egészsége rokkant meg azóta. Vagyona is sebesen megcsappant, s az a jó kétszáz hold zsíros föld, ott a város határában, csaknem teljes egészében idegen kézre jutott. Liu maga is kénytelen megragadni elfinomodott kezével a kapanyelet: életét nyomorultul, egyik napról a másikra tengeti.

Miért romlott meg Liu egészsége, mióta kihányta a borférget? Miért csappant meg a vagyona? A kérdések valószínűleg felmerülnek mindenkiben, aki tett és következmény összefüggésében vizsgálja a romlást. Az igazság az, hogy Csangsan minden rendű és rangú lakói e kérdéseket többszöri vizsgálat tárgyává tették, és adtak is rájuk mindenféle választ. Az a három válasz, amit az alábbiakban ismertetek, szerény válogatás a legrangosabbak közül.

Először. A borféreg áldás volt Liu életében, nem pedig csapás. Balszerencséjére találkozott a hülye hegyi pappal, és az ég adta áldást önszántából elvesztette.

Másodszor: A borféreg csapás volt Liu életében, nem pedig áldás. Józan ember nem éri fel ésszel, hogy volt képes Liu egy egész korsó bort egyszerre felhajtani. Ha nem szabadult volna meg

a borféregtől, biztosan hamar meghal. Így tehát szerencsének kell tekinteni, hogy sebtiben ágynak dőlt és elszegényedett.

Harmadszor. A borféreg sem sorscsapás, sem áldás nem volt Liu életében. Liu erősen italos ember volt. Mikor a bort elvették tőle, semmi más nem maradt. Vagyis Liu önmaga volt a borféreg, és a borféreg volt Liu. Ezért mikor megszabadult a féregtől, voltaképpen önmagát ölte meg. Rövidre fogva a dolgot, azon a napon, mikor abbahagyta a borivást, Liu nem volt többé Liu. Ha pedig Liu meghalt, természetes, hogy az egykori Liuval egészsége és vagyona is eltávozott.

Hogy a válaszok közül melyik közelíti meg az igazságot, nem tudom. Csak azért írtam a történet végére ezeket az erkölcsi tanulságokat, hogy bemutassam: én is tudok úgy moralizálni, mint a kínai regényírók.

A DOHÁNY MEG AZ ÖRDÖG

Japánban nem termelt meg a dohány az első időkben. Eltérő feljegyzéseink vannak arról, hogy mikor kezdődött a dohánytermesztés. Néhány krónikás szerint a Keicsó-korszakban (1596–1615), mások szerint a Tembun-korszak idején (1532–1555). De valószínűnek látszik, hogy a Keicsó-korszak mintegy tizedik évében már javában termelték ezt a növényt. A Bunroku-korszakban pedig (1592–1596) annyira elterjedt a dohányzás, hogy ekkoriban keletkezett a gúnyvers:

Mi az, ami haszontalan?
A dohányzási törvény,
a hamisítási törvény,
a fenséges császári hang
és Gentaku, az orvos.

Arra a kérdésre, hogy „Kik honosították meg a dohányt?”, minden történész azt felelné, a spanyolok vagy a portugálok. De ez nem okvetlenül az egyetlen lehetséges válasz. Egy másik választ is őriz a hagyomány. Eszerint a dohányt az ördög hozta ide valahonnét. Az ördögöt viszont végestelen-végig, egészen Japánig hurcolta magával egy katolikus pap, valószínűleg éppen Szent Ferenc.

Ha ezt így kimondom, a katolikus hívők talán neheztelnek rám, hogy rágalmazom a papjaikat. A magam részéről azonban hitelt kell adnom a hagyománynak. Mert nagyon is természetes, hogy amikor a „déli barbárok” istene idejött hozzánk a tengerentúlról, az ördögnek is vele kellett jönnie – vagyis, mikor Nyugatról befogadtuk a jót, a rosszat is be kellett fogadnunk.

De nem mondhatom biztosra, hogy az ördög valóban magával hozta-e a dohányt, vagy sem. Persze Anatole France egyik könyve szerint az ördög egyszer rezedával próbált egy papot megkísérteni. Akkor viszont nem jelenthetjük ki egyszerűen, hogy a történet, miszerint az ördög hozta a dohányt Japánba, merő hazugság. És még ha hazugság, akkor is, bizonyos értelemben bámulatosan közel jár az igazsághoz. Éppen ezért úgy gondoltam, megpróbálom leírni, mit tart a dohány meghonosításáról a hagyomány.

A Temhun-korszak tizennyolcadik évében az ördög, aki Xavéri Szent Ferenc kíséretében szerzetesnek álcázta magát, átjött a széles tengereken, és baj nélkül partra szállt Japánban. Ezt a szerzetesi formát azért tudta magára öltetni, mert míg a valódi szerzetes kinn csellengett a parton Amakavában vagy valahol másutt, a „fekete hajó”, amely az utasokat szállította, fölszedte a horgonyt, és a szerzetes, anélkül hogy észrevették volna, lemaradt a hajóról. Akkor az ördög, aki egészen mostanáig fejjel lefelé, farkát egy árbockeresztfára csavarva lógott, és rejtekhelyéről figyelte, mi folyik a hajón, villámgyorsan fölvette ennek a szerzetesnek az alakját, és nem győzött Szent Ferenc körül sündörögni. Persze az efféle trükk az ördögnek semmibe sem került, mivelhogy ő volt az a szakember, aki délceg, piros köpönyeges lovag képében látogatta meg Dr. Faustot.

Hanem amikor Japánba érkezett, egészen másfajta világot talált, mint amilyenről Marco Polo *Utazásaiban* olvasott, még odaát Nyugaton. Először is, az *Utazások* szerint ezt az országot elárasztja az arany, de akármerre nézett az ördög, semmi ilyesmit nem látott. Pedig akkor jó alaposan megkísérthette volna az embereket úgy, hogy a farkával keresztetkét firkál és arannyá változtatja őket. Arról is szó esett, hogy a japánok képesek feléleszteni a halottakat valami gyöngy vagy hasonló segítségével, de a jelek szerint ez is csak Marco Polo egyik hazugsága volt. Ha pedig ez hazugság, és az ördög végigköpködi a kutakat és elterjeszti a dögvészt, ezek itt mindnyájan megfeledkeznek majd halálos ágyukon az eljövendő Paradicsomról. Miközben magasztalólag járt az erre-arra nézelődő Szent Ferenc nyomában, az ördög titokban ilyen gondolatokat forralt a fejében, és magában elégedetten mosolygott.

Csak egy dolog volt, ami aggasztotta. Sőt egyenesen zavarba hozta ez a dolog. Mivel Xavéri Ferenc épphogy megérkezett Japánba, és szükségképpen mindenfelé prédikálnia kellett, mielőtt bárkit is a keresztény hitre térít, nem akadt, egyetlen nagy fontosságú hívő, akit az ördög megkísérthetett volna. Márpedig annyira ízig-vérig ördög volt, hogy az ilyesmi nem kis mértékben

ingerelte. Legfőképpen azért, mert egyelőre nem tudta, mivel üsse agyon a sok unalmas szabad időt.

Miután mindezekon eltűnődött, úgy gondolta, az idő egy részét kertészkedéssel fogja eltölteni, úgyis tele van a füle növényi magvakkal; még akkor dugta oda őket, mikor elindult Nyugatról. Földre sem lesz gondja, ha a szomszédos szántók valamelyikét kibérel. Mi több, ezt még Szent Ferenc is jó néven veszi. A szent természetesen úgy képzelte, hogy egyik szerzetestársa nyugati gyógyfüveket és más efféle növényeket honosít meg Japánban.

Az ördög nyomban ásót-kapát szerzett, és lázas iramban túrni kezdte az út menti szántóföldet.

Páradús tavaszelő volt, és egy távoli templomharang álmos kongását idehozta a lassú ködszítálás. Nagyon nyugalmas volt a hang, nem csapta úgy fejbe az ördögöt, mint a nyugati templomharangok éles, kellemetlen zengése, amihez eddig hozzászokott. De ha valaki azt hinné, hogy az ördög lecsillapodott ebben a békés környezetben, alaposan téved.

Alighogy meghallotta a templomi harangszót, fancsalibb képet vágott, mint mikor odaát a székesegyházak harangját hallgatta, és dühödten esett neki ásójával a földnek. Mert ebben a záporozó, meleg napsütésben, ettől a csöndes harangzúgástól valahogy furcsán elcsitult a szíve. Nem érzett nagyobb kedvet a gonosztetre, mint a jóra. Ha pedig így van, akkor hiába kelt át a tengeren, hogy megkísértse a japánokat. Az egyetlen ok, amiért az ördög – aki úgy gyűlölte a munkát, hogy egyszer Rettenetes Iván nővére összeszidta, mert nincsenek hólyagok a tenyerén – hajlandó volt ilyen eszeveszetten kapálni, egyszerűen az volt, hogy mérgében eltökélte: legyűri ezt az erkölcsi ellustulást, ami csaknem úrrá lett rajta.

Néhány nap múlva az ördög végül is elkészült a munkájával, és a fülébe rejtett magvakat széthintette a barázdákban.

Az elkövetkező hónapokban aztán kikelt az ördög veteménye, a magokból hosszú növények sarjadtak, és nyár végére a szántóföldet valósággal elborították a széles zöld levelek. De a növény nevét senki sem tudta. Az ördög még Szent Ferenc érdeklődésére is csak vigyorgott, összeszorította a száját és megtagadta a választ.

Közben a növények szárán fürtökben jöttek elő a virágok. Tölcsér formájuk volt és halvány bíborszínűk. Az ördög szemmel láthatólag örült, hogy a virágzó növények mégiscsak meghozzák a vesződség jutalmát. Így aztán, a reggeli és az esti ájtatosság végeztével, az ördög mindennap kiment a földre, és a növények körül buzgólkodott.

Egy szép napon (Szent Ferenc már néhány napja prédikációs körúton járt, s így nem volt jelen) egy marhakereskedő haladt el a szántó mellett, kötőféken vezetve szőke tehenét. A kerítésen túl, a bíborvirágokkal teli földön, ott állt a déli barbár szerzetes, fekete csuhában, széles karimájú kalapban, és szorgalmasan szedegette a férgeket a levelekről. A virágok olyan különösek voltak, hogy a marhakereskedő önkéntelenül megállt, levette gombaforma kalapját, és udvariasan odaszólt a szerzetesnek:

– Mondd csak, szentember, miféle virágok ezek?

A szerzetes körülnézett. Lapos orrú, apró szemű „vörösfej” volt, csak úgy sugárzott belőle a jámborság.

– Ezek?

– Igen.

A „vörösfej” rákönyökölt a kerítésre, és a fejét rázta. Azután tört japánsággal így szólt:

– Sajnos, ezt az egyet nem árulhatom el senkinek.

– Ó, talán Ferenc úr mondta, hogy nem árulhatod el?

– Nem, nem erről van szó.

– Akkor hát, kérlek, mondd el nekem kivételesen, én ugyanis nemrég meghallgattam Ferenc úr tanítását, és a ti vallásotok hívője lettem, nézd csak.

A marhakereskedő büszkén a mellére mutatott. Az ördög odanézett, és csakugyan, ott fityegett, csillogott a napon egy kis rézkereszt a kereskedő nyakában. Akkor a szerzetes, talán mert vakította a fény, hunyorgott egy kicsit, aztán lesütötte a szemét, de hirtelen megváltozott, barátságos hangon és úgy, hogy nem lehetett tudni, tréfál-e vagy sem, azt mondta:

– Akkor se lehet. Mert a mi országunk törvénye szerint tilos elárulnom. De tudod mit, próbáld meg kitalálni. A japánok eszesek, így aztán biztosan ráhibázol. Ha eltalálod, neked adom ezt az egész földet, növényestül.

A marhakereskedő nyilván azt gondolta, hogy a szerzetes csúfot űz belőle. Napbarnította arcán mosollyal, kényszeredetten hajbókolt.

– Fogalmam sincs, mi lehet. Hiába is törném a fejem, nem tudnám most rögtön kitalálni.

– Ó, hiszen nem kell ma megfejtened. Gondolkozz rajta három napig. Azt se bánom, ha másokkal is megbeszéled. Ha kitalálod, ez itt mind a tiéd. Azonkívül kapsz tőlem valami ritka bort. Vagy egy képet a mennyei Paradicsomról.

A marhakereskedő elámult ezen a nagylelkűségen.

– És ha nem találok ki, akkor mit csináljak?

A szerzetes hátracsapta a kalapot a fején, és nevetve széttárta a karját. A nevetése éles volt, mint a hollókárogás, a marhakereskedő hátrahőkölt a csodálkozástól.

– Ha nem sikerül kitalálnod, én veszek el tőled valamit. Ez szerencsejáték. Ha szerencséd van, kitalálod; ha nem, hát nem. Ha kitalálod, tiéd a növény.

Beszéd közben a „vörösfejnek” megint megenyhült a hangja.

– Rendben van. Majd én is igyekszem, és akármit kérsz tőlem, neked adom.

– Akármit nekem adsz? Még ezt a tehenet is?

– Ha megfelel, akár mindjárt odaadom.

A marhakereskedő mosolygott, és megcirógatta a szőke tehenet a szarva tövinél. Láthatóan azt hitte, a jámbor szerzetes minden szavával csak tréfál.

– És cserében, ha én nyerek, majd köszönetét mondok ezekért a virágzó növényekért.

– Helyes. Helyes. Akkor hát áll az alku, ugye?

– All az alku. A mi Urunk, Jézus Krisztus nevére esküszöm.

Mikor ezt meghallotta, a szerzetes megvillogtatta apró szembogarát, és kettőt-hármat horkantott, mintha nagyon elégedett volna. Azután bal kezét csípőre téve, kicsit hátrahajolt, és kinyújtott jobbával megérintette a bíborvirágokat.

– Ha tehát nem találok ki, elviszlek; enyém a tested és a lelked.

Ezzel a „vörösfej” hatalmas kört írt le a jobb kezével, és levette a kalapját. Bozontos hajából két kecskeszarv kandikált elő. A marhakereskedő hamuszürke lett, kiejtette a kezéből a kalapot. S

talán mert elhomályosult a nap, a virágok és a levelek ragyogása egyszerre eltűnt a szántóföldről.

A tehen, mintha félne valamitől, leszegte a szarvát, és olyat bődült, mint ha morajlik a föld.

– Még a nekem tett fogadalom is fogadalom. Megesküdtél arra, akinek a nevét én nem mondhatom ki. Ne felejtsd el. Három napod van. Vizionlátásra.

Az ördög annak az embernek a szívélyes hangján beszélt, akinek éppen sikerült bolonddá tennie valakit. Azután meghajolt a kereskedő előtt, higgadtan és nagyon udvariasan.

A marhakereskedő megbánta, hogy az ördög csapdájába ilyen vigyázatlanul beleesett. Ha most ki nem eszel valamit, ez a kócfej végül nyakon csípi, teste-lelke éghet a pokol örök tüzeiben. Akkor pedig hiába hagyta el az előző vallását, hiába keresztelkedett meg.

Mivel azonban megesküdött Jézus Krisztus nevére, nem szeghette meg a fogadalmát. Persze ha Szent Ferenc itt volna, még lehetne valamit csinálni, de sajnos nincs itt. A marhakereskedő három napig le sem hunyta a szemét, azon rágódott, hogyan tudna az ördög eszén túljárni. Erre azonban semmilyen más mód nem kínálkozott mint az, hogyha rájön a növény nevére. De hol az az ember, aki ismeri a szót, ami Szent Ferenc előtt is ismeretlen?

Végül az utolsó éjszakán a marhakereskedő, kötőféken vezetve szőke tehenét, odasettenkedett a házhoz, amelyben a szerzetes lakott. A ház a szántó föld mellett volt, arccal az országúinak. Mikor a kereskedő odaért, a szerzetes valószínűleg már lefeküdt, az ablakokból nem szűrődött ki világosság. Az éjszaka holdas volt, de párás; a homályban, a magányos szántó földön itt is, ott is halványan és elhagyottan feltűnedeztek a bíborvirágok. A marhakereskedő természetesen azért lopódzott ide, mert volt valami kétes elgondolása; de amint meglátta az alvó tájat, visszahőkölt, úgy érezte, legjobb volna most azonnal hazamenni. Különösen, ha arra gondolt, hogy benn a házban ott a kecskeszarvú démon, aki talán éppen a Pokolról álmodik, egyszeriben! elhagyta a nagy nehezen összeszedett bátorsága. De mikor meg arra gondolt, hogy oda kell

adnia testét-lelkét ennek a kócfejnek, nyomban belátta, hogy nincs idő se nyüszíteni, se visszakozni.

A marhakereskedő tehát, Szűz Máriához fohászkodva segítségért, merészen végrehajtotta kieszelt tervét. Nem volt valami nagy terv. Mindössze annyi, hogy leveszi a szőke tehénről a kötőféket, nagyokat csap a farára, és körbehajszolja az állatot a szántóföldön.

A tehén megugrott a fájdalomtól, áttörte a kerítést, és végigtiporta a földet. Összevissza rohangált, szarvával nekiment a ház külső deszkázatának. A patacsattogás, a tehénbögés felkavarta a könnyű éjszakai ködöt, és rémesen visszhangzott szerte a környéken. Valaki hirtelen elhúzta a tolóablakot, és kidugta a nyíláson a fejét. A sötétségben az arcot nem lehetett felismerni, de biztosan a szerzetesbőrbe bújt ördög volt. Talán a felindultság okozta, de a feje tetején a két szarv világosan kiütközött az éjszakából.

– Te mocskos szemét, te, hogy jössz ahhoz, hogy feldúld a dohányföldemet? – óbégatott álmosan az ördög, és az öklét rázta. Irgalmatlanul dühös volt, hogy első álmából felzavarták.

De a marhakereskedő, aki elbújt a szántóföld túloldalán és onnét leskelődött, úgy hallgatta az ördög szavait, mint az Isten hangját.

– Te mocskos szemét, te, hogy jössz ahhoz, hogy feldúld a dohányföldemet?

Ezek után minden a legharmonikusabban fejeződött be, ahogy az efféle történetekben lenni szokott. A marhakereskedő szerencsésen kitalálta a „dohány” nevet, és megkapta az ördög ajándékát, övé lett az egész szántóföld, dohányostul. Ez a történet vége.

De én sokszor eltűnődöm, nincs-e vajon ennek a hagyománynak egy mélyebb jelentése. Mert bár az ördög nem vitte magával a marhakereskedő testét-lelkét, sikerült ehelyett a dohányt egész Japánban elterjeszteni. Következésképp, ha a marhakereskedő megmenekülése egyszersmind bűnbeesés, vajon az ördög kudarcához nem társul-e egyúttal a siker? Az ördög elbukik, de nem egyszerűen újratámad. Vajon nem igaz-e, hogy mikor az ember azt hiszi, legyőzte a kísértést, rádöbben, hogy ő az, aki legyőzetett?

És itt hadd számoljak be röviden arról, hogy a továbbiakban mi történt az ördöggel. Amikor Szent Ferenc visszajött, az ördögöt végül is elűzték a környékről a mágikus ötágú csillag erejével. De állítólag többfelé látták kóborolni, még mindig szerzetesi áruhában. Egy bizonyos feljegyzés tudni véli, hogy néha felbukkant Kiotóban, körülbelül a Nambandzsi-templom felépítése idején. Olyan elmélet is létezik, miszerint Kasin Kódzsi, a javíthatatlan kópé, aki Macunaga Dandzsót megtréfálta, maga az ördög volt, de mivel ezt a históriát Lafcadio Hearn már megírta, nem fogom itt elismételni. Aztán, mikor az idegen vallást Tojotomi és Tokugava betiltotta, az ördög eleinte még mutogatta magát, de végül teljesen eltűnt Japánból. A feljegyzések gyakorlatilag nem adnak az ördögről további felvilágosítást. Rendkívül sajnálatos, hogy nem tudjuk hadmozdulatait nyomon követni, hiszen a Meidzsi Restauráció után másodszer is visszatért Japánba.

AZ ESTÉLY

1

A Meidzsi Restauráció tizenkilencedik esztendeje volt, a tizenegyedik hónap harmadik napjának éjszakája. (1886-ot írtak.) Akiko, az előkelő N. család tizenhét éves lánya, kopasz apjának kíséretében, fölfelé igyekezett a Rokumeikan lépcsőin. Odafönn lesz ma éjszaka a bál. A hatalmas, már-már mesterségesnek tűnő krizantémok hármassorban szegélyezték a széles, tündöklő, gázvilágítású lépcsőfeljárót. A legszélső sor rózsaszín, a középső mézsárga, az innenső pedig hófehér volt, s a szirmok összegubancolódtak, mint a zászló rojtjai. És ott fenn, ahol a krizantémfolyó véget ért, a lépcsősor tetején, már szakadatlanul áramlott kifelé a bálteremből a zenekar eleven muzsikája, mint az elfojthatatlan, boldog sóhajtás.

Akikót kiskora óta taníttatták franciául és táncolni. De ez volt élete első igazi bálja, az első hivatalos estély. Amikor idejövet a hintóban apja beszélni próbált hozzá, Akiko szórakozottan felelgetett. Maga sem tudta, mi baja van, de valami csodálatos nyugtalanság tartotta fogva. Amíg a hintó meg nem állt a Rokumeikan előtt, újra meg újra türelmetlenül kapta fel a fejét, és leste az ablakon át, ahogy elhúznak mellettük a gyér világítású tokiói utcák.

De nyomban, amint odaléptek a Rokumeikan elé, megérintette valami, ami elfújta a nyugtalanságát. Már a lépcsősor közepe táján utolértek apjával néhány magas rangú kínai hivatalnokot. Ahogy a kövér kínaiak félrehúzódtak, hogy utat engedjenek, ámuló pillantással néztek Akikóra. Való igaz: egyszerű, sápadtrózsaszín báli ruhájában, ívelt nyakán a világoskék szalaggal, sötét hajában egyetlen szál illatos rózsával, Akiko a felvilágosult Japán lányainak minden szépségét felragyogtatta ezen az éjszakán, s szépsége láttán joggal meresztették szemüket a kínai hivatalnokok, miközben hosszú copfjuk a hátuk közepét verdeste. S alighogy Akiko észrevette a kínaiak ámulatát, egy frakkos japán fiatalember rohant lefelé a lépcsőn, s amint elhaladt mellettük, a fejét önkéntelen reflexmozdulattal hátrakapta, és meglepetten bámult Akiko után.

Aztán, mint akinek eszébe jutott valami, megigazította fehér csokornyakkendőjét, és sietősen folytatta útját a krizantémok között a bejárat felé.

A lépcsősor legtetején, az emeleti bálterem ajtajában ott állt a házigazda, őszülő pofaszakállas gróf, mellén töméntelen rendjel, mellette a grófné, láthatóan idősebb az uránál, a lehető legtökéletesebb XV. Lajos-korabeli nagyestélyiben, s mindketten méltóságteljes mozdulatokkal üdvözölték az estély vendégeit. Akiko szemét nem kerülte el az a pillanatra fellobbanó és nyomban kihunyó naiv csodálat, amely még a gróf diplomataarcán is feltűnt, mikor meglátta őt. Apja szívélyesen, boldog mosollyal mutatta be a grófi párnak. A néhány szavas bemutatkozás alatt Akikót előntötte a zavar és a büszkeség. De közben maradt arra is ideje, hogy megfigyelje: a grófné finomkodó viselkedésében van valami alig érzékelhető közönséges vonás.

A bálteremben is mindenfelé pazar bőségben pompáztak a krizantémok. És mindenütt a táncpartnerre váró hölgyek csipkés és virágai és elefántcsont legyezői ringatóztak, szótlan hullámverés a terjengő parfümillatban. Akiko hamarosan elvált apjától, és odalépett az egyik káprázatos hölgytársasághoz. Mindnyájan korabeli lányok voltak, az övéhez hasonló világoskék vagy sápadtózsaszín bál ruhában. Kis főhajításokkal üdvözölték, csiripelő hangjukon halkán összesúgtak, és ámuldoztak azon, hogy a jövevény milyen szép.

Abban a pillanatban, ahogy Akiko elvegyült társnői közé, egy francia tengerésztiszt jött elő valahonnét, és nyugodtan megállt előtte. Kezét nem emelte a melléhez, de japán módra udvariasan meghajolt. Akiko halványan érezte, hogy a vér az arcába szökik. A meghajlás értelme szó nélkül is nyilvánvaló volt. Akiko a mellette álló, világoskék ruhás lányhoz fordult, hogy rábízsa legyezőjét. Ahogy azonban visszafordult, legnagyobb meglepetésére a francia tengerésztiszt, villanásnyit elmosolyodva, különös kiejtéssel, de érthetően megszólalt japánul:

– Szabad lesz egy táncra?

Egy perc múlva Akiko már a Kék Duna-keringőre táncolt a francia tengerésztiszttel. A tisztnek napbarnította, szép metszésű arca volt és tömött bajusza. Akiko nem volt elég magas, hogy estélyi kesztyűs kezével felérjen a férfi egyenruhás bal válláig. De a tiszt gyakorlottan

vezetett, és könnyed tapintattal táncolt vele át a tömegben. Időnként pedig kedves bókokat suttogott a fülébe franciául.

A gyengéd szavakra Akiko szégyenkező mosolyokkal válaszolt, s közben ki-kinézett a bálteremre, amelyben körbeforogtak. A táncolók tengerében hol a bíborszínű selyemfüggöny suhant el mellettük, a fátylába festett császári címerpajzzsal, hol a vázák, a krizantémok könnyű ezüstjével és súlyos aranyával, a kínai zászlók tövében, melyeken kieresztett körmű kék sárkányok vonaglottak. És a táncolók tengerét felkavarta a szél, a német zenekar kedélyes dallama, amely gyöngyözve ömlött át a termen, mint a pezsgő, és a hullámok egy pillanatra sem hagyták abba a mámoros tovairamlást. Ha Akiko meglátta valamelyik társnőjét, éppen csak boldogan összenéztek, és forogtak is tovább. A következő másodpercben, mint egy óriás molylepke, már valami idegen táncos örvénylett középük valahonnét.

Közben azonban Akiko megérezte, hogy a tengerésztiszt figyeli minden mozdulatát. Igen, a Japán dolgaiban járatlan idegent egyszerűen magával ragadta a lány csupa élet tánca. Vajon ez a gyönyörű fiatal teremtés is úgy él, mint egy játékbaba, valami bambuszból ácsolt papírházban? És karcsú fémpálcikkal kapkodja és eszegeti a rizsszemeket a tenyérnyi kék virágos teáscsészéből? Kíváncsiság, rokonszenv és mosoly cikázott fel újra meg újra az idegen szemében. Akikót mulattatta az érdeklődés, de jól is esett neki. Úgyhogy mikor a férfi csodálkozó pillantása a lábához ért, a keskeny, rózsaszínű kis cipellők még könnyedebben siklottak tovább a csúszós táncparketten.

Aztán a tiszt egyszer csak észrevette, hogy a cicamozgású fiatal lány mintha fáradt volna, és kedvesen fürkészve az arcát, megkérdezte:

– Táncoljunk még?

– Non, merci – mondta Akiko zihálva, de határozottan.

Akkor a francia tengerésztiszt, tovább keringözve, előre és hátra, jobbra és balra kanyarogva a csipkék és virágok sodrásában, könnyedén visszakormányozta Akikót a bálterem falához, a krizantémos vázáig. S az utolsó forgás után szépen leültette egy székre, kihúzta magát a tengerésztishti egyenruhában, és japán módra, ismét mélyen, tiszteletteljesen meghajolt.

Később polkát és mazurkát táncoltak, aztán a francia tengerésztiszt a karját nyújtotta Akikónak, a lány belékarolt, és lesétáltak a fehér-sárga-rózsaszín krizantémok között a lépcsőn, egy hatalmas fogadóterembe.

Itt szüntelenül erre-arra forgolódo frakkok és fehér válllapok tömegében, számtalan, ezüst- és üvegedénytől roskadozó asztal volt megrakva hús- és szarvasgombahegyekkel, szendvicsek és fagylaltok tornyaival, gránátalmából és fügéből épült piramisokkal. Különösen szép volt az az aranyozott rács, amelyre műszőlőindák voltak ügyesen fölfuttatva, s a rácson át a zöld levelek a terem egyik falára kúsztak, a tömör krizantémok fölé. S a levelek közt, mint a darázs-fészek, szőlőfürtök lógtak bíbor duzzadásban. Az aranyozott rács előtt Akiko egy kopasz férfit pillantott meg, az apját, aki egy hasonló korú úr társaságában szivarozott. Mikor apja is észrevette őt, jóleső elégedettséggel biccentett, aztán visszafordult társához, és tovább fújta a szivarfüstöt.

A francia tengerésztiszt az egyik asztalhoz vezette Akikót. Megkóstolták a fagylaltot. És ahogy fagylaltoztak, Akiko megint érezte, hogy a férfi tekintete végigsiklik a kezén és a haján és a nyakán, és a világoskék szalagon a nyaka körül. Nem, ez egyáltalán nem volt rossz érzés. De hirtelen mégis belévílámlott valami asszonyi kétely. És mikor elhaladt mellettük két fiatal hölgy – fekete bársony keblükön piros kaméliával, valószínűleg németek voltak –, hogy kidobja magából ezt a kételyt, Akiko felkiáltott:

– Ó, milyen szépek a nyugati nők!

A válasz nem az volt, amit várt. A tengerésztiszt komolyan ránézett, és a fejét rázta.

– A japán nők is szépek. Ön pedig különösen.

– Dehogyan, egyáltalán.

– Nem, ne higgye, hogy udvarolok, ön így, ahogy van, megjelenhetne akármelyik párizsi estélyen. És akkor mindenki megdöbbenne. Mert ön olyan, mint a hercegnő Watteau képén.

Akiko nem ismerte Watteau-t. Ezért a gyönyörű múltbéli látomás, amelyet a tengerésztiszt szavai megidéztek – a homályos berekben a szökőkút és a kihunyó rózsa látomása –, odaveszett, nyomtalanul eltűnt. Akiko erősen megragadta a fagylaltoskanalat. Rendkívüli

érzékenysége konokul továbbmondatta vele azt, ami még kikívánkozott.

– Szeretnék elmenni egy ilyen párizsi estélyre. Szeretném látni, milyen.

– A párizsi estély ugyanolyan, mint ez.

A tiszt végignézett a lakomázók tengerén, a krizantémokon, amelyek körülövezték az asztalt, ahol álltak; aztán hirtelen valami gúnyos mosoly bukott fel a pillantása mélységeiből, letette a fagyaltoskanalat, és azt mondta, mintegy önmagának:

– És nemcsak Párizs. Az estélyek mindenütt egyformák.

Egy óra múlva Akiko és a francia tengerésztiszt kart karba öltve állt a bálteremből nyíló balkonon a csillagfényben, sok más japánnal és külföldivel együtt.

Odakinn, a balkon könyöklőjén túl a hatalmas kert temérdek fenyőfája hallgatott összeszövött ágaival, s a gallyak között itt is, ott is kigyúltak a csöppnyi, piros papírlámpák.

A hűvös levegő öbleiben a kertmélyből felszálló moha- és avarillat mintha gyöngén szétengedte volna a magányos ősz lélegzetét. Mögöttük pedig, a bálteremben, ugyanaz a csipke-és virágtenger ringott szünet nélkül tovább, a bíborszínű selyemfüggönyök burkában, a függönyök fátylába festett tizenhat szirmú krizantémok alatt. És a táncolók tengerét a megbolydult zenekari muzsika örvénye kíméletlenül hajszolta tovább.

A balkonon is persze élénk beszéd és nevetgélés kavarta fel az éjszakai levegőt. És mikor a szépséges tűzijáték az égre szökött a fenyők fölé, az emberek a balkonon jóformán felsikoltottak. Akiko valahol középütt állt, és mostanáig néhány társnőjével fecsegett. Aztán hirtelen észbe kapott, odafordult a francia tengerésztiszthez, ráeszmélt, hogy a

férfi még mindig karjában tartja a karját és némán bámul a kert fölött a csillagos égre. Biztosan utolérte a honvágy, gondolta Akiko. Lopva az arcába nézett, és félig-meddig kötekedve mondta:

– Ugye, most mégis csak a hazájára gondol?

A tengerésztiszt pedig, azzal az örök mosollyal a szemében, lenézett Akikóra. De nem mondta, hogy non, csak rázta a fejét, mint egy gyerek.

– Hát akkor mi az, amin eltűnődött?

– Találja ki.

Ebben a pillanatban az emberek a balkonon megint felszisszentek, mint a szélfúvás. És mintha megbeszéltek volna, Akiko és a tengerésztiszt egyszerre elhallgatott és belenézett a kert fenyőfáit súlyosan lenyomasztó éjszakai égbe, A piros-kék tűzijáték, amely nekirúgta póklábait a sötétségnek, éppen elhalófélben volt. És valamitől olyan szép lett ez a tűzijáték, hogy Akikónak szinte fájt.

– A tűzijátékra gondoltam. A tűzijátékra, az életünkre – mondta a francia tengerésztiszt, és szelíden nézett Akiko arcába, és úgy beszélt hozzá, mintha tanítaná.

2

A Taiso-korszak hetedik évének ősze volt. Akiko, hazafelé utazván kamakurai villájába, a vonaton véletlenül összetalálkozott egy fiatal regényíróval, akit felületesen ismert. A fiatalember felrakott a csomagtartóba egy csokor krizantémot, amelyet egyik kamakurai barátjának vitt. Akiko, vagyis most már a javakorbeli Madame H., elmondta a regényírónak, hogy van egy történet, ami mindig eszébe jut, valahányszor krizantémot lát, és elbeszélte neki részletesen az emlékeit arról a Rokumeikan-beli estélyről. A regényírót természetesen nagyon érdekelte a dolog, hiszen az emlékeket maga a történet hősnője mondta el.

Mikor az elbeszélés véget ért, az író, mintegy mellékesen, megkérdezte:

– Madame, nem tudja annak a francia tengerésztisztnek a nevét?

A korosodó Madame H. válasza meglepte az írót.

– Dehogynem tudom. Julien Viaud-nak hívták.

– Akkor hát Loti volt, igaz? Pierre Loti volt, ugye, a *Madame Chrysanthème* írója?

A fiatalemberen kellemes izgalom vett erőt. De a korosodó Madame H. értetlenül nézett az arcába, és egyre csak azt mormogta, hogy:

– Nem, nem Loti volt a neve. Julien Viaud-nak hívták.

A ZSEBKENDŐ

Haszegava Kinzó professzor, a Császári Egyetem jogi karának tanára a verandán, egy nádfonatú karosszékben üldögélt és Strindberg *Dramaturgiáját* olvasta.

A professzor különben gyarmatpolitikával foglalkozott. Az olvasó tehát méltán meglepődhet, hogy került a kezébe a *Dramaturgia*. De Haszegava professzor – aki nemcsak elismert tudós, de elismert pedagógus is volt –, még ha szakmai kutatásai nem okvetlenül igényelték, kevés szabad idejében akkor is mindig mindenféle könyvet átnézett, ami a korszak diákjainak gondolat- és érzésvilágát valamilyen módon befolyásolta. Az igazat megvallva, nemrégiben azért olvasta el az *Elképzeléseket* és a *De Profundist*, mert az egyik szemináriumban, ahol egyéb teendői mellett a vezetői tisztelet is ellátta, a hallgatók nagyon szerették Oscar Wilde-ot.

Minthogy a professzor ilyen ember volt, nem kell csodálkoznunk, hogy a modern európai drámával és színjátszással foglalkozó tanulmányt szemelte ki mai olvasmányául. Hiszen hallgatói közt nemcsak olyanok voltak, akik színikritikát írtak Ibsenről, Strindbergről és Maeterlinckről; akadt néhány lelkes fiatalember, aki eltökélte, hogy követi a modern színpadi szerzők útját, és drámaírásnak szenteli az életét.

Valahányszor egy-egy izgalmas fejezet végére ért, a professzor letette a sárga vászonkötésű könyvet az ölébe, és szórakozottan bámult a gifui papírlámpásra, amely a verandán lógott. Különös, de ez a tétova mozdulat nyomban messzire vitte Strindbergtől. Strindberg helyett feleségére gondolt, akivel együtt vették ezt a gifui lámpást. A professzor valaha Amerikában tanult, ott nősült meg. Felesége természetesen amerikai volt. De az asszony éppúgy szerette Japánt és a japánokat, mint ő. Különösen a finoman kimunkált japán iparművészeti tárgyakat kedvelte. Az tehát, hogy a gifui lámpást kiakasztották a verandára inkább az asszony keletrajongásának egy pillanatát idézte fel, mintsem a professzor kedvtelését.

Letette a könyvet, feleségére és a gifui lámpásra gondolt, s a japán civilizációra, amit ez a lámpás képvisel. Hite szerint a japán

civilizáció szépen fejlődött az elmúlt ötven év alatt – gazdasági dolgokban. De a szellemi életben szinte lehetetlen valami említésre méltó fejlődést kimutatni. Sőt bizonyos tekintetben inkább a szellem hanyatlásáról beszélhetünk. Akkor hát (és ez a mai gondolkodók sürgető feladata) mit kell tenni, hogy meggátoljuk a szellem sorvadását? Nincs más, mint rábízni magunkat a sajátságos japán lovagi erkölcsre, a busidóra. A busido egyáltalán nem egy szigetország szűk látókörű erkölcstana. Inkább olyasvalami, amit az európai és az amerikai nemzetek keresztény szellemiségével azonosíthatunk. Ha a busido segítségével új irány alakulna ki a modern japán eszmei áramlatokban, az nem csupán a japán szellemi civilizációt gazdagítaná, hanem megkönnyítené a japán nép s az európai és amerikai népek közötti kölcsönös megértést is. És megóvná a nemzetközi békét.

Ekképpen Japán, tűnődött a professzor, híd lehetne a Kelet és a Nyugat között. A tűnődés egyáltalán nem volt kellemetlen: felesége, a gifui lámpás s a lámpás képviselte japán civilizáció – a gondolattársítás harmonikusan elrendeződött a professzor tudatában. De ahogy újra meg újra végigélvezte a következtetés láncolatát, lassan rájött, hogy gondolatai még olvasás közben is messzire kalandoznak Strindbergtől. Megrázta a fejét, kissé ingerülten; figyelmét buzgón a finom betűkre összpontosította, s ahogy ismét olvasni kezdett, a következő bekezdés került a szeme elé:

„Ha a színész valamilyen közismert érzelem ábrázolására megtalálja a megfelelő kifejezést, s ily módon népszerűséget szerez magának: részben, mert könnyű, és részben, mert sikere volt vele, hajlamos lesz arra, hogy akár kell, akár nem kell, alkalmazza ezt a kifejezésmódot. Ez pedig modorosság.”

A professzort mindig hidegen hagyta a művészet, különösen a dráma. Még japán darabot is alig látott életében. Egyszer valamelyik hallgatójának dolgozatában ez a név fordult elő: „Baiko”. A professzor, aki büszke volt lexikális tudására, nem tudta, mit jelent ez a név. Mikor tehát alkalma nyílt rá, magához kérette a hallgatót, és megkérdezte:

– Ide figyeljen, mi ez a „Baiko”?

– Baiko? Baiko színész, jelenleg a Maru-no-ucsin, a Császári Színházban játssza Miszao szerepét a *Taikoki Dzsudanme* című darabban.

A diák kokurai vitorlavászonból készült férfiszoknyát, hamakát viselt, és rendkívül udvariasan beszélt a professzornal. A professzornak viszont semmiféle véleménye nem volt a színpadi előadás különböző szabályairól, amelyekhez Strindberg olyan tömör megjegyzéseket fűzött. Éppen csak az váltott ki belőle valamelyes érdeklődést, hogy eszébe jutott egy-két jó kis színházi este azokból az időkből, mikor még Nyugaton diákoskodott. Úgyszólván nem sok különbség volt közte és a középiskolai angoltanár közt, aki azért olvassa Bernard Shaw darabjait, mert anglicizmusokra vadászik. De hát az érdeklődés mindenképpen érdeklődés.

Még most sem égett a veranda mennyezetéről lecsüngő gifui lámpás. Haszegava professzor a nádfonatú karosszékben ült, és Strindberg *Dramaturgiáját* olvasta. Ha csak ennyit írok, azt hiszem, az olvasó akkor is könnyen elképzelheti, milyen hosszú volt ez a kora nyári délután. De ezzel egyáltalán nem azt akarom mondani, hogy a professzor unatkozott. Ha valaki megpróbálja így értelmezni a szavaimat, az önkényes belemagyarázás, mondanivalóm cinikus elferdítése.

Hiszen a professzornak még Strindberg tanulmányozását is abba kellett hagynia. A szobalány váratlanul megzavarta ártatlan időtöltését, ugyanis látogatót jelentett be. Akármilyen hosszú is a nap, úgy látszik, a világ végül mindig kihozza az embert a sodrából.

A professzor letette a könyvet, és rápillantott a keskeny névjegyre, amit a szobalány az imént átnyújtott neki. Az elefántcsont kártyára apró betűkkel volt rányomtatva a név: Nisijama Acuko. Biztos volt benne, hogy sohasem hallotta ezt a nevet. Mégis, ahogy a karosszékből fölkel, gondolatban végigszaladt ismerősei névsorán, hogy ellenőrizze memóriáját. De hiába, széles ismeretségi köréből egyetlen arc sem bukkant föl, ami ehhez a női névhez kapcsolódott volna. Így aztán beletette a névjegyet könyvjelzőnek a Strindberg-kötetbe, lerakta a könyvet a székre, kínosan megigazgatta béleletlen, vastag selyemkimonóját, s. közben még egy pillantást vetett, az orra előtt lógó gifui lámpásra. Az ilyen esetekben valószínűleg mindig igaz, hogy a házigazda, aki

megvárakoztatja a vendéget, türelmetlenebb, mint a vendég, akit megvárakoztatnak. Persze most nem fogok a történetből elkanyarodni csak azért, hogy megmagyarázzam: a professzor, aki mindig adott az illemre, akkor is ugyanilyen türelmetlen lett volna, ha látogatója történetesen nem ez az ismeretlen nő.

Miután gondosan kiszámította a várakoztatási időt, a professzor végül kinyitotta fogadószobájának ajtaját. Abban a pillanatban, ahogy a szobába lépett és az ajtó nyitógombját el engedte, egy negyven év körüli hölgy emelkedett föl a székről. A professzort megzavarta a hirtelen kép: a látogató elegáns acélszürke atlaszszövetből készült béleletlen köntöst viselt, s ahol a finom, csíkos szövésű, fekete selyem félkabát. a haori, kissé lazán szétnyílt, a széles selyemövet ízléses gyémántkeretbe foglalt almazöld drágakő kapocs tartotta össze. Ilyen apróságokra rendszerint nem figyelt föl a professzor, de most azt is észrevette, hogy a hölgy feltűzve hordja a haját, mint a férjes asszonyok. Kerek arca, jellegzetesen japános, borostyánszínű bőre – egész megjelenése arra vallott, hogy tekintélyes családanya.

– Haszegava vagyok – mondta a professzor, és kedélyesen meghajolt. Úgy gondolta, ezek után az asszony valószínűleg szóba hozza, hogy már találkoztak valahol.

– Nisijama Kenicsiró anyja vagyok – mondta egyszerűen az asszony, és udvariasan viszonzta a bókot.

Nisijama Kenicsiró – a professzor emlékezett a névre. A fiú azoknak a hallgatóknak a köréhez tartozott, akik kritikai dolgozatokat írtak. Ibsenről és Strindbergről; szakterülete – emlékezete szerint – a német jog volt; s az egyetemi órák végeztével gyakran fölkereste otthonában a professzort, hogy megtárgyaljon vele néhány elméleti kérdést. Tavasszal hashártya gyulladást kapott, bevitték az egyetemi klinikára, s a professzor néhány alkalommal érdeklődött is utána, kétszer vagy háromszor. Nem véletlen tehát, hogy a professzor úgy érezte, látta már az asszony arcát valahol. Az az életvidám, sűrű szemöldökű fiatalember és ez az asszony olyan meglepően hasonlítanak egymásra, mint a görögdinnye egyik fele a másikra.

– Ó, igazán? A Nisijama fiú édesanyja!

A professzor elismerően bólintott, és rámutatott egy székre az apró asztal túloldalán.

– Kérem, foglaljon helyet.

A hölgy előbb elnézést kért a váratlan látogatásért. majd ismét udvariasan meghajolt, és leült a kijelölt helyre. Közben elővett valami fehérét, valami zsebkendőfélét a kimonója ujjából. A professzor, ahogy ezt meglátta, nyomban felkínálta neki az asztalon heverő koreai legyezőt, és leült a szemben levő székre.

– Nagyon szép ez a lakás – mondta a hölgy, és kicsit erőltetett mozdulattal körülnézett a szobában.

– Inkább csak nagy, és nem is nagyon törődöm vele.

A professzor megszokta az efféle dicséreteket, ezért mikor intésére a szobalány letette a jégbehűtött teát a vendég elé, gyorsan fordított egyet a témán.

– Hogy van a Nisijama fiú? Van-e valami változás az állapotában?

– Igen, van.

A hölgy egy pillanatra szerényen hallgatott, kezét összekulcsolta a térdén, aztán nyugodtan folytatta. Halkan beszélt és hangsúlytalanul.

– Tulajdonképpen a fiam miatt jöttem. Végül is nem tudtak segíteni rajta. Míg élt a fiam, ön nagyon jó volt hozzá, és...

A professzor, aki azt hitte, a hölgy illendőségből nem nyúl a teájához, éppen ajkához emelte a csészét. Úgy gondolta, jobb, ha példamutatóan kortyol egyet a teából, mintha tolakodva unszolni kezdi a vendéget, hogy ő is igyon. De mielőtt puha bajuszához ért volna a csésze, a professzor fülét megütötték az asszony szavai. Most aztán igyon vagy ne igyon? A kérdés, a fiatalember halálától függetlenül, egy pillanatra felzaklatta a professzort. De nem tarthatta a végtelenségig ajka előtt a csészét. Ezért határozott mozdulattal felhajtott egy fél csésze teát, majd homlokát kissé összeráncolva, elfulladt hangon így szólt:

– Borzasztó.

– A fiam sokat emlegette önt a kórházban. Én sejtettem, hogy ön nagyon elfoglalt, de gondoltam, ha tudatom önnel, azzal talán a hálámat is...

– Ugyan kérem.

A professzor letette a csészét, és fölemelte a viasszal bevont zöld legyezőt az asztalról.

– Tehát végül is nem tudtak segíteni rajta – mondta zavartan. – Olyan ígéretes korban volt, és én mostanában nem érdeklődtem a klinikán, de el se tudtam mást képzelni, mint hogy valószínűleg nagyjából jól van. Na és mikor történt a – vagyis mikor állt be a halál?

– Tegnap volt egy hete.

– Ott benn a kórházban?

– Igen, ott.

– Hát ez döbbenetes.

– Mindent megpróbáltunk, amit lehetett, és most már nincs más, mint beletörödni. De ha arra gondolok, ahogy felneveltük, nem bírom a kétségbeesést magamba fojtani.

Beszélgetés közben a professzor érdekes megfigyelést tett. Az asszonynak sem a testtartásán, sem a viselkedésén nem látszott, hogy a fia haláláról beszél. Nem volt könnyes a szeme. Természetes volt a beszédmodora. Ráadásul mosoly játszott a szája szögletében. Ha valaki csak kívülről figyelte volna, anélkül hogy a szavait hallaná, azt hitte volna biztosan, hogy apró-cseprő hétköznapi dolgokról társalog. Sajátságos, gondolta a professzor.

Sok évvel ezelőtt történt, éppen mikor Berlinben diákoskodott, hogy a jelenlegi német császár apja, I. Vilmos meghalt. A hírt kedvenc kávéházában hallotta meg, és elraktározta a közönséges napi események közé. Aztán fogta a sétapálcáját, és jókedvűen visszament a penzióba, ahogy máskor. De amint kinyitotta az ajtót, a két kisgyerek, aki szintén a penzióban lakott, a nyakába ugrott és elkezdett hangosan sírni. Barna kabátos, tizenkét éves kislány volt az egyik, sötétkék térdnadrágos, kilencéves kislány a másik. A professzor már akkor is nagyon szerette a gyerekeket, de nem értette, mi ütött beléjük: vigasztalta őket, simogatta fénylő hajukat, és újra meg újra megkérdezte tőlük, mi történt voltaképpen. De a gyerekek egyszerűen nem akarták abbahagyni a sírást. A végén, lenyelve könnyeiket, elzokogták, hogy: „A mi jó nagypapánk, a császár halott.”

Különös, gondolta akkor a professzor, hogy egy ország császáranak a halála még a gyerekeket is ennyire felkavarja. De nem a császári ház és a nép közötti viszony problémáján tűnődött el. Nyugaton töltött éveit során mindig mély benyomást tett rá a

nyugatiak gáttalan érzelmi kitörése, ezen az eseten mégis meglepődött, mintha valami új jelenséggel állna szemben, ő , a tudós, a japán, a busido hívője. Sohasem felejtette el ezt az akkor megismert érzést, a gyanakvás és a rokonszenv sajátos keverékét. Érdekes módon most pontosan ugyanúgy meglepődött azon, hogy az asszony *nem* sír. S az első felfedezést azonnal követte a másik. A halott fiú emlékéről beszélgettek, hátrahagyott tárgyairól, aztán mindennapi életének néhány epizódjáról, aztán megint és még többet az emlékéről. A koreai legyező ekkor véletlenül kicsúszott a professzor kezéből, és leesett az intarziás padlóra. A téma természetesen nem volt olyan halaszthatatlan, hogy egy pillanatra ne lehessen abbahagyni a társalgást. A professzor tehát ültében előrehajolt, lenézett, és kinyújtotta kezét a padló felé. A legyező az apró asztal alatt hevert, a hölgy fehér zoknis lába mellett, amely kilátszott a getából, a japán facipőből.

Aztán a professzor tekintete följebb siklott. Az asszony térdére. Összekulcsolt kezében a zsebkendőre. Természetesen nem ez volt a felfedezés. De a professzor észrevette, hogy az asszony keze iszonyúan reszket. S hogy – valószínűleg érzelmi felindultságának elfojtására – azzal a reszkető kézzel úgy kapaszkodik a zsebkendőbe, hogy az anyag kettérepedt. Az összegyűrt selyemzsebkendő himzett szegélye ide-oda mozgott az asszony finom ujjai között, mintha zizegtetné a szél. Ott ült a hölgy, mosolygó arccal, igen, de a teste az első pillanattól fogva zokogott.

Mire fölvette a legyezőt és fölemelte az arcát, a profeszszornak megváltozott az arckifejezése. Nagyon bonyolult volt ez az arckifejezés: mintha a tiszteletérzést – hiszen látta, amit nem kellett volna látnia – s azt a fajta elégtelenséget, amit ennek az érzésnek a tudomásulvétele okozott, valami túlzott drámaisággal közvetítette volna.

– Ó, asszonyom, nekem nincs gyermekem, mégis tökéletesen megértem az ön bánatát – mondta mély, együttérző hangon a professzor, fejét kissé hátrabillentve, mintha bánatná a szemét valami.

– Köszönöm. De akármit mondunk is, már nincs segítség, úgy hogy...

Az asszony feje alig észrevehetően előrecsuklott. Arcán zavartalanul fénylett ugyanaz a mosoly.

Két óra telt el a látogatás óta. A professzor megfürdött, megvacsorázott, frissítőül megevett néhány szem cseresznyét, és kényelmesen letelepedett a verandán a nádfonatú székbe.

Még mindig tartott a hosszú nyári alkonyat; a tágas veranda szélesre tárt ablakaiban semmi jele nem volt a sötétedésnek. A professzor keresztbe rakott lábbal ült, fejét a széktámlára hajtotta, és a gifui lámpás rojtjait bámulta a szürkületben. A Strindberg-könyv most is a kezében volt, de szemmel láthatólag nem olvasta tovább. Nyilvánvaló, hiszen képzeletét még mindig Nisijama Acuko nagyszerű viselkedése foglalkoztatta.

Vacsora közben elmondta feleségének az egész történetet. Áradozva beszélt a látogatóról, aki mintegy jelképe annak, mit jelent Japán asszonyainak a busido erkölcs. A történetet felesége, aki éppúgy szerette Japánt és a japánokat, mint ő, rokonszenvvel hallgatta. A professzor pedig boldog volt, hogy ilyen lelkes hallgatóra talált. Felesége, a látogató és a gifui lámpás – az újabb gondolatkapcsolás bizonyos etikai háttérből lebegett elő a professzor tudatában...

Nem tudom, meddig tartották fogva ezek a kellemes gondolatok. Még mindig efféléken töprengett, mikor hirtelen eszébe jutott, hogy az egyik folyóirat felkérte, írjon cikket a *Levelek mai fiatalokhoz* című sorozat számára. A sorozatban a folyóirat az ország különböző vidékein élő híres emberek véleményét közölte általános erkölcsi kérdésekről. Ez a mai eset remek cikktéma, nyomban feldolgozza, hozzáfűzi megjegyzéseit, és elküldi a lapnak, gondolta a professzor, és megvakarta a fejét.

Ahogy a fejét vakarta, érezte, hogy valami van a kezében. A könyv volt, amiről mostanáig megfeledkezett. Kinyitotta, ott, ahová nemrégiben berakta a névjegyet, annál az oldalnál, aminek olvasásába már belefogott. Éppen ekkor lépett be a szobalány, meggyújtotta feje fölött a gifui lámpást, úgyhogy most nem volt nehéz kivennie a finom betűket. Rápillantott a könyvre, valahol

találomra, az oldal közepén, de nem volt nagy kedve az olvasáshoz. Strindberg ezt írta:

„Fiatal koromban sokat hallottam Madame Heiberg zsebkendőjéről; a történet valószínűleg Párizsból származik. Az embernek kettős játékaról beszéltek: Madame Heiberg szétszaggatta a zsebkendőjét, miközben az arcán mosoly játszott. Manapság az ilyesmit hatásvadászatnak nevezünk.”

A professzor térdére ejtette a könyvet. A könyv nyitva volt, Nisijama Acuko névjegye még mindig odatapadt az oldalak közé. De a professzor többé nem a látogatóra gondolt. Nem a feleségére és nem a japán civilizációra. Leírhatatlan szorongás fogta el, hogy valami megbontja a dolgok békés harmóniáját. Nem, a színpadi trükknek, amelyet Strindberg lecsepült, természetesen semmi köze nincs a gyakorlati erkölcs kérdéséhez. Mégis, az, amit az előbb olvasott, valamit végigborzolt benne, valami fenyegető sejtést, hogy a nagy nyugalom, amely a fürdés után eláradt a lelkében, egyszerre szertefoszlik. Hogy a busido erkölcs és modorosságai...

A professzor boldogtalanul megrázta a fejét, kétszer, háromszor, aztán fölnézett, erőlködve belebámult a ragyogó lámpafénybe, a gifui lámpáséba, amelyet elborítottak a kézzel festett őszi vadvirágok.

A HOTTOKO ÁLARC

Az Adzumbasi-hídon nyüzsög a nép. Olykor odamegy egy rendőr, és felszólítja őket, hogy oszoljanak szét, de a tömeg rögtön újra összeverődik. Mindenki azt várja, hogy mikor haladnak el a híd alatt a cseresznyevirágzás ünnepére induló csónakok.

Egyesével és kettesével vonulnak a csónakok felfelé a folyón, amely már megemelkedett a dagálytól. Sok csónakon vitorlavászon feszül, amelyhez mélyen lecsüngő, piros csíkos, fehér függönyöket erősítettek. A csónakok orrára lobogókat és régi zászlócskákat tűztek. A csónakokban ülők szemmel láthatólag mindannyian kissé virágos hangulatban vannak. A függönyökön keresztül emberek láthatók, akik – fejüket a Josi varai nők vagy a rizskofák módjára törülközővel körülcsavarva – *kent* játszanak, és időnként felkiáltanak: „Egy, kettő!” Valaki énekelni próbál, fejét ütemesen ingatja. Fentről a hídról mindez nagyon mulatságos. Amikor elhaladnak a zenészeket szállító csónakok, a tömeg a hídon hangos kiáltásokban tör ki. Valaki ezt kiáltja: „Micsoda ostoba banda!”

A hídról a folyó naptól csillogó ónlemezhez hasonlít; az elhaladó csónakok által vert hullámokon időnként vakító aranyszínű hártya villan fel. Tetűként csíp bele ebbe a sima vízfelületbe az élénk dobpergés, a fuvolák, a *samiszenek* hangja. A sapporói sörgyár téglafalától messze, a töltésen túl valami füstös, piszkosfehér sáv húzódik – a cseresznyefák, amelyek most virágzanak. Kotoinál, a kikötőnél rengeteg japán és európai csónak gyűlt össze. Az egyetlen csónakháza eltakarja tőlük a napot, s innen csupán annyi látható, hogy valami piszkos és sötét tömeg mozog.

A híd alól most még egy csónak bukkan elő. Ez a négyvezős is a cseresznyevirágzás ünnepére megy. Az evezősök piros-fehér függönyöket és ugyanilyen színű, csíkos zászlócskákat erősítettek a csónakokra, a fejüket vörös cseresznyevirágos törülközőkkel kötötték be, és felváltva csapkodnak az evezőkkel, lökődik magukat előre a rudakkal. A csónak mégsem halad túlságosan gyorsan. A függönyök árnyékában vagy tíz ember ül. Amíg a csónak nem ért be a híd alá, két *samiszen* játszott; talán a „Szilvavirágos tavasz”-!, de az is lehet, hogy valami mást, s mikor az ének befejeződött,

a zenekar ünnepi zenére váltott. A báméskodók a hídon újra kiáltozni kezdtek. Egy gyerek sír, összenyomták a zúrzavarban. Aztán egy éles női hang hallatszik: „Hé, nézzétek csak! Hogy táncol!” A fedélzeten egy alacsony termetű férfi bolondos *hottoko* álarcban furán ugrándozik a zenére.

Már előbb levetette felső kimonóját (ilyeneket Csicsibuban készítenek), és közszemlére bocsátotta rikító, mintás, szűk ujjú alsóruháját. Hogy erősen ittas, már abból is látszik, hogy fekete szegélyes, fehér gallérja hanyagul szétcsúszott, sötétkék öve kioldódott, és most hátul fityeg. Persze úgy is táncol, mint egy megszállott. Suta mozdulatokat tesz, és vég nélkül hadonászik – szent táncokat utánoz. De ez is olyan – lévén erősen ittas –, mintha nem uralkodna a testén. Néha azt hinné az ember, hogy elvesztette az egyensúlyát, és egyszerűen azért mozgatja a kezét-lábát, hogy bele ne essen a vízbe.

Ez még az eddigieknél is multságosabb volt, a hídon élénk ricsaj támadt. Mindenki nevetett, és bíráló megjegyzéseket tett.

- Micsoda járása van!
 - Milyen jókedvű!
 - Honnan került ide ez a madárijesztő?
 - Multságos! Jaj, nézzétek csak, megbotlik!
 - Jobb lenne, ha álarc nélkül táncolna!
- Ilyesfélét mondtak.

Eközben – talán a bor hatott erősebben – a táncos mozdulatai egyre különösebbek lettek. Feje, amelyet a díszes törülközővel átkötött az álla alatt, úgy himbálódzott, mint egy elromlott metronóm mutatója. A csónakos nyugtalankodni kezdett, és kétszer rákiáltott, de az, úgy látszik, még csak nem is hallotta.

És hirtelen egy elhaladó motorcsónak által vert hullám erősen megdobta a csónakot. Ebben a pillanatban az álarcos emberke, mintegy a lökéstől, három lépést előrelódult, egy nagy kört írt le, majd megállt, mint a lejárt csiga, és hátrabukott a csónak aljára; kötött nadrágos lába fent kalimpált.

A báméskodók a hídon újra nevetésben törtek ki. A csónakban ettől a hullámcsapástól, úgy látszik, még a samiszen nyaka is eltört. A függönyön át látszott, hogy a részeg, zajongó társaság zavarában hol felkelt, hol leült. Az eddig teljes erővel játszó zenekar váratlanul

elhallgatott, mintha kifulladt volna. Csak hangos kiáltások hallatszottak. Riadalom támadt. Egy idő múlva a napellenző ponyva mögül kinézett egy vörös arcú ember, és zavartan gesztikulálva, hadarva mondott valamit az evezősnek. A csónak ekkor élesen jobbra fordult, és nem abba az irányba haladt, ahol a cseresznyefák virágoztak, hanem az ellenkező part, Jamanoszuku felé.

A hídon bámészkodók csak tíz perc múlva tudták meg, hogy meghalt az álarcos ember. A részletesebb információkat a másnapi újság közölte a „Különfélék” rovatában. Abban volt olvasható, hogy Jamamura Hejkicsinek hívták ezt a csodabogarat, és hogy agyvérzésben halt meg.

*

Jamamura Hejkicsi az apjától örökölt műkereskedést vezette Bakamacu-macsiban, a Mihonbasi kerületben. Negyvenöt éves korában halt meg, itt hagyva szeplős feleségét és a hadseregben szolgáló fiát. Nem voltak nagyon gazdagok, de mégis tartottak cselédet, és nyilván nem éltek rosszabbul másoknál. Mesélik, hogy a japán-kínai háború idején malachitfesték-felvásárlással foglalkoztak valahol Akita környékén, és nem csalódtak a számításaikban, pedig azelőtt az üzlet csupán régi hírnevével büszkélkedett, az értékesebb árukat az ujjain megszámlálhatta volna az ember.

Hejkicsi kerek képű, kopaszodó ember, szeme körül apró ráncok; mulatságos figura, és mindenkinek hízeleg. Leginkább inni szeret, és ha leitta magát, jó lelkűvé válik. S van egy szokása: ha iszik, mindjárt elkezd járni különös táncait. Mint ő maga szokta mesélni, akkor kezdődött mindez, amikor táncolni tanult a Hamacso utcában levő Tojoda-mulató tulajdonosnőjétől, aki papnőknél vett táncórákat; akkoriban Sinbasiban is, Josicsóban is nagyon divatba jöttek a szent táncok. No, persze azért nem dicsekedhet a művészetével. Nyersen kimondva – úgy táncol, mint egy megszállott; ha finomabban fogalmazunk – mozgása kissé kellemesebb, mint a Kabuki Színház színészeié. Ezt azonban nyilván maga is belátja, sőt józan állapotban nem is említi ezeket a szent táncokat. „Hamamura-szan! Mutass be nekünk valamit!” – mondogatják neki, de ő kitér, és tréfára fordítja a dolgot. S mégis, elég ha az ajkához emeli az isteni italt,

máris beköti a fejét törülközővel, a fuvola és a dob hangjait utánozva pózba vágja magát, a vállát rángatja, megszállja a vágy, hogy álarcban táncolja el bolondos táncait. De elég, ha elkezd, elragadtatja magát, s már nem tud megállni. Már nem hallja sem a samiszent, sem az éneket.

A bor végzetes hatása alatt már két alkalommal elzuhant, és elvesztette az eszméletét, mintha szélütés érte volna. Első alkalommal a fürdőben történt, amikor lelocsolta magát forró vízzel, és hirtelen rázuhant a cement mosdókagylóra. Akkor csak az ágyékát ütötte meg, és már tíz perc múlva magához tért. Második alkalommal otthon zuhant el a raktárban. Orvost hívtak, s ez alkalommal már fél óra kellett ahhoz, hogy magához térítsék. Persze minden alkalommal eltiltják az ivástól, s ő maga a legdicséretesebb módon elhatározza, hogy többé nem fog szégyenkezni, de az elhatározáshoz csak rövid ideig tartja magát, aztán kezdi „egy pohárkával”, majd fokozatosan növeli az adagot, és két hét múlva minden megy a régiben. De mégsem nyugtalankodik, az egészséggel az önelégült kijelentéssel zárja le: „Ha nem iszom, akkor, éppen ellenkezőleg, még rosszabb.”

De Hejkicsi nemcsak fizikai szükségletből iszik, noha ő így mondja. Lélektani okokból sem tudja abbahagyni az ivást. Mihelyt iszik, mindjárt nekibátorodik, és nem jön zavarba senkitől. Kedve támad táncolni – táncol; kedve támad aludni – alszik. És senki nem tehet neki szemrehányást. Hejkicsi számára ez mindennél fontosabb. Hogy miért? Ő maga sem érti.

Csak azt tudja, hogy amikor iszik, más emberré válik. Többször előfordult, hogy kitáncolta magát, aztán ahogy kijózanodott, és mondták neki: „No, ugyancsak tetted magad tegnap” – akkor szörnyen zavarba jött, és rendszerint hazudott: „Ha iszom, semmit nem fogok fel. Reggel is felkeltem, és nem emlékeztem, mit csináltam tegnap. Mintha álmodtam volna.” Valójában kitűnően emlékszik, hogy táncolt, és aztán hogy aludt el. Nem tudja elképzelni, hogy az a Hejkicsi, aki megmaradt emlékezetében, és a mai Hejkicsi – ugyanaz az ember. Melyik közülük az igazi – ő maga sem tudja. Csak nagy ritkán issza le magát, rendszerint józan. Lehetséges, hogy a józan Hejkicsi az igazi, de bármilyen különös is, maga Hejkicsi nem kezeskedik sem az egyikért, sem a másikért.

Hiszen az, ami miatt aztán szégyelli magát, részegségében történik. A tánc – az még csak hagyján. De virágkártyával játszik. Megvásárolható nőkkel fekszik le. Egyszóval olyasmiket csinál, amiről írni sem illik. De senki nem állíthatja, hogy éppen az ilyen dolgokban fejeződik ki az igazi énje. Janus istennek két arca van, és senki nem tudja, melyik az igazi. Így áll a dolog Hejkicsivel is.

Már mondtam, hogy a józan Hejkicsi és a részeg Hejkicsi két teljesen különböző ember. Kevés ember akad, aki józan állapotban úgy hazudik, mint Hejkicsi. Néha ezt maga is belátja. De ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy számításból hazudik. Szinte ösztönösen hazudik. S bár, amikor hazudik, rögtön észbe kap, de miközben beszél, nincs ideje a következményekre gondolni.

Hejkicsi nem tudná megmagyarázni, miért hazudik. De alig kezd el valakivel beszélgetni, máris kiszalad a száján a hazugság. De ez nem nyomasztja különösebben. Nem tartja helytelennek. Így hát Hejkicsi bármikor nyugodt szívvel hazudik.

*

Hejkicsi egyszer elmesélte, hogy tizenegy éves korában szolgálatba lépett egy papír- és írószerüzletben. Minami-Denmacsóban. Gazdája buzgó imádkozó volt, még a vacsorához sem nyúlt addig, míg nem imádkozott. De két hónappal később, ahogy Hejkicsi belépett az üzletbe, a gazdasszony – valami váratlan érzelmi fellobbanás után – nagy hirtelen megszökött egy fiatal kereskedősegéddel. Mesélik, hogy az imádkozásba habarodott gazda – azért-e, mert nem segített a hite, amelynek segítségével megőrizni remélte a békét családjában – hirtelen áttért a Monto-szekta hitére, a folyóba dobta Tajsaku képét, Sicsimenét pedig a katlan alá rakta, és elégette, és még sok mást is művelt.

Ahogy Hejkicsi elmesélte, húszéves koráig élt ott, gyakran csalt a számlákkal, s aztán elment valahová, hogy kicsit szórakozzon. Visszaemlékezései szerint valahogy összejött egy nővel, akit azt ajánlotta neki, hogy kövessenek el együtt öngyilkosságot, de ő gyáva volt hozzá. Különböző kifogásokkal sikerült is kitérnie ez elől, aztán megtudta, hogy a nő három nap múlva elkövette az öngyilkosságot egy munkással, aki egy fémdíszmű-műhelyben dolgozott. Az a férfi, akivel a nő előzőleg intim viszonyban volt, más

nőhöz pártolt, és a bosszantására meg akart halni bárkivel, aki először az útjába kerül.

Amikor Hejkicsi betöltötte huszadik évét, meghalt az apja, így aztán felmondott az üzletben, és hazautazott. Mintegy két hét múlva a kereskedősegéd, aki már apja életében is ott szolgált, megkérte fiatal gazdáját, hogy írjon meg neki egy levelet. Ötven év körüli, nagyon rendes ember volt; akkoriban megsebezte jobb kezének ujjait, és nem tudott írni. A kereskedősegéd kérte, hogy a következőt írja meg a levélben: „A dolog sikerült, hamarosan megérkezem” – és Hejkicsi meg is írta ezt. A levelet egy nőnek címezték; Hejkicsi még csúfolódott is vele: „Nézzék csak! Milyen ügyes ember maga!” – mire az röviden így válaszolt: „A nővéremnek szól ez a levél.” Három nap múlva ez az ember kimegy a házból, mondván, hogy a vevőkhöz indul megrendelésért, és nem tér vissza. A számlák ellenőrzésénél óriási hiány derült ki. A levelet minden valószínűség szerint a szeretőjének címezték. Hol akad még egy ilyen ostoba, mint Hejkicsi, aki maga ír meg egy ilyen üzenetet!...

Persze mindez hazugság. De az efféle kitalálások nélkül Hejkicsi életében (abban, amelyet az emberek ismernek) valószínűleg semmi sem maradna.

*

Minden bizonnyal részegen mászott be a szomszédok csónakjába is, amely a cseresznyevirágzás ünnepére indult, és elvette a zenészekről a hottoko álarcot.

Már elmeséltem, hogy lezuhant a csónak aljára, és tánc közben meghalt. A csónakban ülők mind elcsodálóztak. De leginkább a zenetanár lepődött meg, akinek Hejkicsi szó szerint a fejére esett. Hejkicsi aztán a csónak piros anyaggal bevont közepére esett, ahol barna moszat és főtt tojás volt kirakva.

– Miféle tréfa ez? Megsérülhettél volna! – mondta haragosan a társaság vezetője, aki még mindig azt gondolta, hogy Hejkicsi tréfál. De Hejkicsi nem mozdult.

A mellette ülő fodrász, rosszat gyanítva, Hejkicsi vállára tette a kezét, és rákiáltott: „Uram, hé, uram!” – de ő sem kapott választ. Megfogta a kezét, és érezte, hogy hideg. A vezetővel kettesben

felemelték Hejkicsit. A jelenlevők izgatottan hajlottak fölējük. „Uram, hé, uram!” – kiáltotta megint hangosan a fodrász.

Ekkor a fodrász alig érthető hangot hallott az álarc alól, félig sóhaj volt ez, félig suttogás: „Az álarcot... vegyétek le... az álarcot...” A vezető és a fodrász remegő kézzel rántották le róla az álarcot és a törülközőt.

De amit az álarc alatt láttak, már nem hasonlított Hejkicsi arcára. Apró orra kihegyesedett, ajkának színe megváltozott, sápadt homlokáról csak úgy ömlött a verejték. Most senki sem ismerte volna fel benne a kedélyes tréfacsnáló, fecsegő Hejkicsit. Csupán a vigyorgó, szándékosan ostoba formájú hottoko álarc nem változott: nyugodtan nézett Hejkicsire a vörös anyagról.

– 1915. december

A MAJOM

Akkor történt ez a dolog, amikor hazatértünk egy távoli hajóútról, és már felkészültem rá, hogy elbúcsúzom a hangoku rangtól (így nevezik a hadihajókon a kadétoakat). Ez a harmadik napon történt, hogy páncélos hajónk befutott Jokoszuka kikötőjébe délután három óra körül. Mint ilyenkor szokás, hangosan megszólalt a kürt, névsorolvasásra szólítva a partra a szabadságoltakat. De még a gondolat sem villanhatott fel bennünk: „Hiszen ma a jobb fedélzeten a sor, hogy partra szálljanak, s ők már felsorakoztak a felső fedélzeten!” – amikor hirtelen általános gyülekezőt fújtak. Általános gyülekező – ez nem tréfadolog. Egyáltalán semmit nem értettünk, rohantunk felfelé, és futás közben kérdegettük egymást, mi történt.

Amikor mindannyian felsorakoztunk, az első tiszt így szólt hozzánk:

– Az utóbbi időben a hajókon lopások történtek. Például tegnap, amikor a városból megjött az órásmester, eltűnt egy ezüst zsebóra. Ezért ma általános motozást rendezünk, és átnézzük a személyes holmikat is.

Körülbelül ezeket mondta. Az órásmesterrel történt esetről először hallottam, de hogy történnek nálunk lopások, azt tudtuk; az egyik altisztnek és két matróznak eltűnt a pénze.

Ha egyszer személyi motozás van, akkor nyilvánvaló, hogy mindenkinek meztelenre kell vetkőznie. Szerencse, hogy még csak október eleje volt, szinte nyár, a nap fényesen megvilágította a kikötőben ringó bójákat – így már nem olyan rettenetes dolog levetkőzni. Csak egy a baj: néhánynál azok közül, akik indultak a partra szórakozni, a motozásnál pornográf képeket, óvszereket találtak. Ezek vörösén, zavartan álltak ott, nem tudták, hova bújjanak. Azt hiszem, kettőt-hármat a tisztek meg is vertek.

De hát amikor az egész legénység hatszáz főből áll, a legrövidebb átvizsgáláshoz is idő kell. Különös volt ez a látvány, ennél különösebbet ritkán látni: hatszáz ember, elfoglalva az egész felső fedélzetet, mind ott tömörül meztelenül. Akiknek fekete az arcuk és a kezük – azok a kazánfűtők; őket gyanúsították a lopással,

és most komor képpel álltak ott egy szál úszónadrágban, mintha azt mondanák: ha kutatni akartok, hát kutassatok, ahol kedvetek tartja.

Amíg a felső fedélzeten így állt a helyzet, a középső és alsó fedélzeten kezdték átvizsgálni a holmikat. Minden fedélzeti nyíláshoz kadétokat állítottak, úgyhogy a felső fedélzetről lefelé senki sem mehetett. Engem arra jelöltek ki, hogy a középső és az alsó fedélzetet kutassam át. Járkáltam társaimmal együtt, sorra belenéztem a matrózok kenyérzsákjába és kis ládáiba. A hajón tartózkodásom egész ideje alatt először foglalkoztam ilyen dologgal; sokkal fárasztóbb volt turkálni a függőágyakban, kutatni a polcokon, ahol a kenyérzsákok feküdtek, semmint gondoltam. Eközben egy bizonyos Makita, aki szintén kadét volt, mint én, megtalálta az ellopott holmikat. Az óra és a pénz egy Narasima nevű jelzőmatróz ládájában volt. Ugyanonnán előkerült egy gyöngyház nyelű kis kés is, amelyet egy pincér veszített el.

Elhangzott az „Oszolj!”, és mindjárt ezután a „Jelzőmatrózoknak gyülekező!”. A többiek persze nagyon örültek. Különösen a kazánfűtők, akikre a gyanú esett; ők egyenesen a szerencse fiainak érezték magukat. De amikor a jelzőmatrózok összegyűltek, kiderült, hogy Narasima nincs köztük.

Még tapasztalatlan voltam, és semmi efféléről nem hallottam, de beszéltek, hogy a hadihajón nemegyszer előfordult, hogy lopott holmik előkerültek, de a bűnös nem. A bűnösök természetesen öngyilkosságot követnek el, tíz esetből kilencszer felakasztják magukat a szénraktárban, a vízbe ritkán ugranak. Mesélték különben, hogy a hajónkon történt egy eset, amikor egy matróz harakirit követett el, de még élve megtalálták, és legalább az életét megmentették.

Mivel történtek ilyen dolgok, amikor kiderült, hogy Narasima eltűnt, a tisztok megrettentek. A mai napig is élénken emlékszem, hogy megijedt az első tiszt. Beszéltek, hogy az elmúlt háborúban igazi hősként viselkedett, de most még el is sápadt, és úgy izgult, hogy szinte mulatságos volt látni. Mindannyian megvetően összenéztünk. Állandóan az önnevelésről beszél, de ő maga ilyen puhány?

Az első tiszt parancsára azonnal megkezdődött az egész hajó átkutatása. Mindenkit különös, kellemes izgalom fogott el. Pontosan

úgy, mint azokat a bábéskodókat, akik szaladnak nézni a tüzet. Amikor a rendőr elindul, hogy letartóztassa a bűnöst, állandóan fennáll a veszély, hogy az majd ellenkezik, a hadihajón azonban ez ki van zárva. Már csak azért is, mert köztünk és a matrózok közt szigorúan – olyan szigorúan, hogy egy civil még csak fel sem fogja – be volt tartva a fölé- és alárendeltségi viszony, és ez nagy erő. Elkapott bennünket a hév, rohantunk lefelé.

Éppen ebben a pillanatban futott lefelé Makira is, szintén olyan ábrázattal, mintha szörnyen érdekelné a dolog; hátulról a vállamra csapott, és azt mondta:

– Ide hallgass, eszembe jutott, hogyan fogtuk el a majmot.

– Nem érdekes, ez a majom nem olyan fürge, mint az volt, minden rendben lesz.

– Hát tudod, ha sokat szórakozunk itt, majd nem vesszük észre, és megszökik.

– Hadd szökjön. A majom az majom.

Így tréfálkoztunk, ahogy mentünk lefelé.

Arról a majomról volt szó, amelyet a hajótüzérünk kapott valakitől ajándékba Ausztráliában, világ körüli hajóútunk során. Két nappal azelőtt, hogy kikötöttünk Wilhelmshavenben, elhurcolta a kapitány óráját, és valahová eltűnt vele. A hajón riadalom támadt. Ez részben azzal is magyarázható, hogy a hosszú hajóút alatt valamennyien elernyedünk az unalomtól. A hajótüzértől kezdve, akit a dolog személyesen is érintett, mindannyian, ahogy voltunk, munkaruhában rohantunk, hogy átkutassuk a hajót – lentől, egészen a kazánháztól fel az ágyútoronyokig – egyszóval hihetetlen zűrzavar lett. Ráadásul a hajón rengeteg más állat és madár volt – ki ajándékba kapta, ki vásárolta, így, miközben futkostunk a hajón, a kutyák elkapták a lábunkát, a pelikánok rikácsoltak, a papagájok – a kötelekre akasztott kalitkáikban – csapkodtak a szárnyaikkal, mint az örültek; olyan volt az egész, mint amikor a cirkuszban tűz üt ki. Ekkor az átkozott majom valahonnan a felső fedélzetre ugrott, és az órával a mancsában fel akart mászni az árbocra. De az árbocra éppen néhány matróz dolgozott, és természetesen nem engedték fel. Egyikük elkapta a majom nyakát, majd minden nehézség nélkül megkötözték. Az óra – az üveg ugyan széttört – sértetlen maradt. A hajótüzér javaslatára a majmot kétnapos koplaltatással büntették.

De érdekes, hogy maga a tüzér sem tartotta be, és még a határidő lejárta előtt adott a majomnak sárgarépát és krumplit. „Ahogy megláttam, milyen szomorú, ha majom is, mégis megsajnáltam” – mondta. Ez ugyan közvetlenül nem tartozott a dologhoz, de amikor elkezdtek keresni Narasimát, valóban majdnem ugyanolyan érzés fogott el bennünket, mint amikor a majmot üldöztük.

Elsőként értem a fedélzetre. Az alsó fedélzeten, mint tudják, mindig kellemetlenül sötét van. Csupán a fényezett fém alkatrészek és a festett vaslemezek villantak meg tompán. Az ember szinte fuldoklik – mintha elhagyná az ereje. Ebben a sötétségben néhány lépést tettem a szénraktár felé, és majdnem felkiáltottam a meglepetéstől: a szénraktár lejárataiban egy ember törzse meredezett. Az ember nyilvánvalóan éppen most szándékozott leereszkedni a szűk bűvolyukon keresztül a raktárba, és a lábát már leengedte. Innen nem tudtam felismerni, ki ez, mivel a fejét lehajtotta, így csupán kék matrózzubbonyos vállát és tányérsapkáját láttam. Ráadásul a félhomályban csak a körvonalai rajzolódtak ki. De ösztönösen kitaláltam, hogy ez Narasima. Tehát le akar menni a raktárba, hogy végezzen magával.

Szokatlan izgalom fogott el, mondhatatlanul kellemes izgalom, egész testemben pezsgett a vér. Hogy is mondjam – szakasztott olyan volt, mint amikor a vadász puskával a kezében lesi a vadat. Magamon kívül odaugrottam Narasimához, és gyorsabban, ahogy a vadászkutya veti magát a zsákmányra, mindkét kezemmel keményen megragadtam a vállát.

– Narasima!

Minden sértegetés, szitkozódás nélkül kiáltottam ezt a nevet, a hangom szokatlanul reszketett. Mondanom sem kell, hogy valóban a bűnös, Narasima volt az.

Narasima meg sem kísérelte, hogy kiszabadítsa magát a kezemből, derékig még mindig a bűvolyukban, csendesen felemelte a fejét, és rám nézett. „Csendesen” – ez nem kifejezés. Ez olyan „csendesen” volt, mint amikor az embert minden ereje elhagyja, és már lehetetlen nem csendesnek lenni. Ebben a csendességben benne rejlett a végzet, amikor már semmilyen kiút nem marad, amikor nincs hová menekülni, ez a „csendesen” olyan volt, mint a félig ledöntött vitorkrúd, amely – a szélroham elükével –

utolsó erejéből igyekszik visszatérni eredeti helyzetébe. Tudat alatt csalódott voltam, hogy a várt ellenállás nem következett be, s emiatt még ingerültebben néztem erre a csendesen felemelt arcra.

Ilyen arcot soha többé nem láttam. Az ördög is elsírta volna magát, ha ránéz, olyan volt ez az arc! Ön, aki nem látta ezt az arcot, nem tudja elképzelni. Így hát leírom önnek könnyes szemét. Azt talán el tudja képzelni, milyen görcsösen rángatóztak arcizmai, amelyek nem engedelmeskedtek akarátának. A verejtékes, fakószürke arcot könnyen le tudom írni. De azt az arckifejezést, amely mindebből kialakult, azt a szörnyű arckifejezést egyetlen író sem tudná leírni, önnek, aki író; elég, ha ennyit mondok. Éreztem, hogy ez az arckifejezés villámcsapásként hat rám – úgy megrendített a matróz arca.

– Gazember! Mit keresel itt? – mondtam neki.

Szavaim hirtelen úgy hangzottak, mintha a „gazember” én lennék. Mit tudnék én erre a kérdésre felelni: „Gazember, mit keresel itt?” Ki mondhatná erre nyugodtan: „Bűnöst akarok ebből az emberből csinálni”? Ki tudná ezt megtenni, ha látta az arcát? Ahogy ezt önnek elmesélem, úgy tűnhet fel, hogy mindez sokáig tartott, valójában az önvád egy pillanat alatt villant fel lelkemben. Ekkor alig hallhatóan, de tisztán értek a fülemhez szavai: – Bűnösnek érzem magam!

Ha képletesen fejezném ki magam, azt mondhatnám, hogy ezeket a szavakat saját szívem súgta nekem. Úgy hatottak az idegeimre, mint a tűszúrás. Én is „bűnösnek” éreztem magam, mint Narasima, és szerettem volna meghajtani a fejem egy nálunk magasabban álló személy előtt. Szétnyitottam ujjaimat, melyekkel Narasima vállát szorítottam, s az elfogott bűnössel együtt dermedten, közönyös tekintettel álltam a raktárba vezető bűvölyuknál.

A többit elképzelheti anélkül is, hogy elmesélném. Narasimát rögtön zárkába csukták, másnap pedig Urajába, a katonai börtönbe küldték. Nem szívesen beszélek róla, de a foglyokkal ott gyakran „ágyúgolyókat cipeltetnek”. Ez azt jelenti, hogy egész nap egyik helyről a másikra, néhány méter távolságra tizenkilenc kilós vasgolyókat kell hurcolniuk. Ha kínzásról beszélünk, hát ennél gyötrőbb a foglyok számára nincs. Emlékszem, Dosztojevszkijnél a *Feljegyzések a holtak házából* című könyvben, amelyet valamikor

ideadott nekem, hogy olvassam el, arról van szó, hogy ha a letartóztatottat arra kényszerítik, hogy az egyik dézsából a másikba öntögesse át a vizet, ettől a hiábavaló munkától feltétlenül végez magával. S mivel a letartóztatottak ott valóban ilyen munkát végeznek, csupán csodálkozhatunk, hogy nincsenek köztük öngyilkosok. Hát ide került a jelzőmatróz, akit elfogtam – ez a szeplős, félénk, csendes emberke ...

Este, mikor kadét barátaimmal a hajókorlátnál álltunk, és néztük a szürkületben elvesző kikötőt, odajött hozzám Makita, és tréfálkozva azt mondta:

– A te érdemed, hogy a majmot élve fogtuk el.

Valószínűleg azt gondolta, hogy lelkem mélyén büszke vagyok erre.

– Narasima ember. Nem majom – válaszoltam élesen, és elmentem a hajókorláttól. A többiek természetesen elcsodálóztak: Makitával barátok voltunk már a kadétiskolában, és soha nem veszekedtünk.

Ahogy lépkedtem a fedélzeten, a hajó farától az orra felé, elérékenyülten gondoltam arra, milyen zavart volt az első tiszt, amikor Narasima miatt nyugtalankodott. Mi úgy tekintettünk a jelzőmatrózra, mint egy majomra, ő pedig emberileg együtt érzett vele. S mi, tökfilkók, még megvetettük – micsoda ostobaság! Undort éreztem a lelkemben, fejem lehorgasztottam. Újra végigmentem a már sötét fedélzeten a hajó orrától a faráig; igyekeztem minél halkabban lépkedni. Arra gondoltam, hogy Narasima, ha meghallja a zárkában az élénk lépteimet, megsértődik.

Kiderült, hogy Narasima a nők miatt követte el a lopásokat. Mennyi időre ítélték el, nem tudom. Mindenesetre néhány hónapot eltöltött a rács mögött: a majomnak meg lehetett bocsátani, és fel lehetett menteni a büntetés alól, az embernek azonban nem lehet megbocsátani.

– 1916. augusztus

OGATA RJOSZAI TANÚVALLOMÁSA

Engedelmeskedve a magas utasításnak, tiszteletteljesen közlöm a legfelsőbb hatóságokkal mindazt, amit személyesen láttam és hallottam arról, hogy a legutóbbi időkben a kereszténység hívei milyen gonosz dolgokat művelnek, és hogyan zavarják meg az emberek elméjét a falunkban.

Tehát közlöm, hogy ez év harmadik hónapjának hetedik napján megjelent házamban egy Sino nevű nő, Jozzakunak, egy itteni földművesnek az özvegye, és arra hivatkozva, hogy kilencéves leánya, Szato súlyosan megbetegedett, könnyes szemmel kért, hogy vizsgáljam meg a beteget.

A fent nevezett Sinót, egy Szobei nevű paraszt harmadik leányát tíz évvel ezelőtt adták férjhez egy paraszthoz, Jozzakuhoz; ebből a házasságból született Szato nevű leányuk. A férj hamarosan meghalt betegségben. Sino nem házasodott meg másodszor, szegényes élelmét szövással és napszámos munkával kereste meg. Mindjárt a férje halála után megkísértette a gonosz; teljesen átadta magát a keresztény eretnekségnek, és gyakran meglátogatta a szomszéd faluban lakó keresztény pátert, csúfnevén Rodrigét, ami miatt a falubeliek közül sokan azt állítják, hogy talán Sino a fent említett páterrel törvénytelen kapcsolatba lépett. Sino szülei, mindenekelőtt apja, Szobei, valamint fivérei és nővérei óva intették ettől, igyekeztek rábeszélni, hogy térjen észre, de ő egyáltalán nem vette figyelembe ezeket a tanácsokat, éjjel-nappal imádkozott a lányával, Szatóval együtt a feszület előtt – ez egy parányi rúd, melyen keresztbe fektetnek még egy kisebbet –, még a megboldogult férje sírjának látogatásával sem törődött, amiért nemcsak törvénytisztelő közeli és távoli rokonai szakítottak meg vele minden kapcsolatot, hanem a falugyűléseken is már többször megvitatták azt a kérdést, hogy ne űzzék-e ki teljesen a faluból.

Ennek megfelelően – megújuló könnyörgései ellenére – megmondtam neki, hogy semmiképp nem látogathatom meg a beteget, mire könnyezve eltávozott, de másnap, nyolcadikán, újra megjelent, és megismételte: „Soha nem felejttem el a jóságát, könnyörgöm, látogassa meg a beteget!” És hiába utasítottam el

akárhányszor, semmiképp nem akarta tudomásul venni, és kérésének betetőzéseként előszobámban a földre vetette magát, kesergett, és szemrehányásokat tett: „Az orvos hivatása az, hogy meggyógyítsa az emberek betegségét. Érthetetlen, hogyan tud visszautasítani, amikor súlyosan beteg gyermekem érdekében könyörgök!” Így válaszoltam: „Helyesen mondtad, de ha mégis megtagadom a beteg gyógyítását, az azt jelenti: súlyos okai vannak. Megmondom őszintén: viselkedésed már régóta nagyon kifogásolható, különösen rossz az, hogy állandóan ócsárolod a szellemeket és Buddhát, melyeket velem együtt az összes falunkbeli tisztel, és azt hajtogatod, hogy a szent ereklyéket a gonosz lelkek és az ördög felbujtására tiszteljük; erről nekem hiteles tudomásom van megbízható emberektől. Hogy lehet az, hogy szent életű, tiszta nő létedre engem kérsz, akit az ördög tart hatalmában, hogy gyógyítsam meg a lányodat? Ilyen kéressel Deushoz kell fordulnod, akit olyan buzgón tisztelsz. Ha azonban mindenáron azt akarod, hogy mégis vizsgáljam meg beteg gyermekedet, valld meg mindörökre, hogy a hited meddő tévelygés. Ha ezt nem ismered be, bármennyit is hajtogatod, hogy a gyógyítás humánus foglalkozás, kereken elutasítom, hogy segítsek rajtad, mivel én is félek az istenek és Buddha büntetésétől!” Ezt mondtam neki, és Sino kénytelen-kelletlen hazatért, bár egyáltalán nem voltam meggyőződve, hogy igazán megértette érveimet.

Másnap, kilencedikén hajnalban szakadni kezdett a záporosó, amitől a falu utcái egy időre teljesen elnéptelenedtek, és éppen akkor, körülbelül reggel hat órakor Sino – aki még esernyőt sem vett magához, és bőrig ázott – újra megjelent a házamban, és kérlelni kezdett, hogy látogassam meg és vizsgáljam meg a lányát, én pedig így válaszoltam: „Bár nem vagyok szamuráj, az én szavam is kemény... Tehát válassz: a leányod élete vagy a Deusz, egyikről le kell mondanod!” Ezekre a szavakra mintha elborult volna Sino agya – térdre esett előttem, földig hajolgatott, kezét összetette, mintha imádkoznák, és sírva kiabált, könyörgött: „Szavai valóban igazak, de a keresztény vallás szerint, ha megtagadom a hitemet, nemcsak a testem, hanem a lelkem is örökre elpusztul. Könyörgöm önnek, kegyelmezzon, legalább a leányomat szánja meg!” Eretnek létére a szíve nyilván ugyanolyan volt, mint bármely más nőé, ennek

ellenére, bár némi részvétet éreztem iránta, szem előtt tartottam: nem helyénvaló, hogy személyes érzésnek engedelmességgel megszegjem a hatalom által meghatározott törvényeket, és tovább is kitarítottam a véleményem mellett, bárhogyan kért is. „Ha nem tagadod meg a hitedet, semmiképp nem látogathatom meg beteg lányodat!”

Akkor Sino mintha hirtelen megértette volna, hogy minden további könyörgés hiábavaló, szótlanul, némán rám meredt, egy ideig szót sem szólt, aztán hirtelen ömleni kezdett a szeméből a könny, lábaimhoz borult, és alig hallható, moszkitózümmögéshez hasonló hangon hadarni kezdett, de az utcán éppen újult erővel zúgott fel az eső, így nem értettem meg, mit mond, s ezért többször is meg kellett kérdezniem, mire végre érthetően kimondta elhatározását: „Legyen úgy. Ha más megoldás nincs, akkor meg kell tagadnom...” Amikor azt az ellenvetést tettem, hogy nincs semmiféle biztosíték arra, betartja-e ígéretét, és bizonyítékot kell szolgáltatnia, szó nélkül kihúzta ruhája öbléből a fent említett keresztet, az előszoba földjére tette, és háromszor rátaposott. Ekkorra már meglehetősen nyugodt volt az arca, könnyei mintha kiszáradtak volna, csak a tekintete, amellyel a lába alatt heverő keresztre nézett, emlékeztetett egy lázas betegére, úgyhogy szolgálommal és egész háznépemmel együtt kezdtem magam rosszul érezni.

Mivel a feltételem így módon teljesült, azonnal megparancsoltam a szolgának, hogy fogja az orvosságdobozt, és – tekintet nélkül az esőre – elindultam Sinóval együtt lakóháza felé, ahol egy szűk szobácskában, fejével dél felé fordított ágyon magányosan feküdt a beteg Szato. Teste valóban magas lázban égett, voltaképpen eszméletlen volt. Gyenge kezecskéjével keresztet rajzolt a levegőbe, miközben „alleluját” kiáltott, s ehhez minden alkalommal mosolygott. Ez az „alleluja” keresztény egyházi ének, amelylyel hitük legfőbb istenségét magasztalják – így magyarázta el nekem sírás közben Sino, miközben az ágy fejéhez borult. Nem vesztegettem az időt, megvizsgáltam a beteget; kiderült, hogy minden kétséget kizáróan tifuszos, ráadásul a betegség erősen elhanyagolt, idült állapotban van, így a kislány órái meg voltak számlálva, amit kénytelen-kelletlen közöltem Sinóval; erre újra szinte tébolyba esett, és egyre azt ismételte: „Megtagadtam a hitemet, egyedül azért, hogy

megmentsem gyermekem életét. Ha meghal a lányom, akkor mindez hiába volt!... Értse meg annak lelki bánatát, aki elfordult a legszentebb Deustól, könyörgöm önnek, mentse meg valahogyan a lányom életét!” – így kért szüntelenül, és földig hajlongott nemcsak előttem, hanem a szolgám előtt is, de mivel a beteg meggyógyítása meghaladta az emberi erőt, kellőképpen kioktattam őt, és igyekeztem rávenni, hogy ne essen új bűnbe, végül három alkalomra való, gyógyfüvekből készített orvosságot hagytam nála, és már haza akartam térni, mivelhogy az eső éppen elállt, Sino azonban belekapaszkodott a ruhám ujjába, és semmiképp nem akart elengedni. Ajka mozgott, mintha valamit mondani próbálna, de egyetlen szót sem volt ereje kimondani; aztán hirtelen szemem láttára kezdett elsápadni, és ott rögtön elvesztette az eszméletét. Ettől a váratlan eseménytől nagy zavarba jöttem, a szolgálával együtt sietve igyekeztünk magához téríteni, s az asszony végre feleszmélt, de már gyenge volt ahhoz, hogy talpra álljon, és könnyeket ontva megszólalt: „Tehát a saját kishitűségem miatt örökre elvesztettem a lányomat is, a jószágos Deust is!” Így kesergett, ontotta könnyeit, s bát én minden módon vigasztaltam, úgy tűnt fel, egyáltalán nem figyelt erre a vigasztalásra, ráadásul lányának állapota sem biztatott a legkisebb reménnyel sem, ezért nem maradt más a számomra, mint hogy újra hívjam a szolgát, és sietve elinduljak hazafelé.

Ugyanaznap délután, amikor meglátogattam Cukigosi Jadzaemon falusi bíró feleségét, az úrtól hallottam, hogy Sino lánya meghalt, maga Sino pedig a bánattól megzavarodott. Jadzaemon úr szavaiból ítélve, Szató halála körülbelül egy órával eljövetelem után következett be, és délelőtt fél tizenegykor Sino megtébolyodott, átölelte leányának holttestét, és valami barbár imákat kiáltozott. Azt is hozzáteszem, hogy ezt a tényt nemcsak maga Jadzaemon úr figyelte meg személyesen, de a falu tisztelt lakói is – Kiemon úr, Togo úr, Dzsibej úr és mások, úgyhogy a legkisebb kétség sem merülhet fel, hogy mindez valóban így történt.

Másnap, a harmadik hónap kilencedik napján reggeltől szemerkélt az eső, a Sárkány órájában pedig váratlanul lecsapott az első tavaszi villám; amikor a rossz idő kissé elcsendesedett, a záporosók közt kiderült az idő, a nagyméltóságú Janasze Kindzsuro úr lovat küldött értem azzal a kéréssel, hogy jelenjek meg

nála, és vizsgáljak meg egy beteget, ezért sietve felültem a lóra, és kilovagoltam az udvarról; ahogy elhaladtam Sino háza mellett, nagy tömeg parasztot láttam ott, akik hangosan szitkozódtak és kiabáltak: „Átkozott páterek! Eretnekek!” – és teljesen eltorlaszolták az utat, úgyhogy lovam lépni sem tudott, ezért anélkül, hogy leszálltam volna a nyeregből, benéztem a kitárt ajtón keresztül Sino házába – egy külföldi és három japán férfi volt ott, mindegyikük fekete ruhában, amely a keresztény papok öltözkééhez hasonlított, kezükben valami botocska, olyasféle, mint a füstölgőnk, amivel a templomokban tömjéneznek, és kórusban kiáltották: „Alleluja! Alleluja!”; s hogy teljes legyen a kép, a vörös hajú férfi lábainál ott fekszik – zilátan, lankadtan, mintegy eszméletét veszve – Sino, melléhez szorítva leányát. Különösen az lepett meg, hogy Szato mindkét kezével erősen átkarolja Sino nyakát, és gyermekhangján hol azt kiáltja: „Alleluja!”, hol az anyját szólongatja. Igaz, aránylag messze voltam, ez okból mindent részletesen megnézni nem tudtam, de úgy tűnt fel nekem, hogy Szato arcszíne rendkívül egészséges. Azt is láttam, hogy időről időre elvette a kezét anyja nyakáról, és olyan mozdulatokat tett, mintha el akarná kapni a fent említett füstölgőpálcikáról szálló füstöt. Leszálltam a lóról, és részletesen kikérdeztem a falusiakat arról, hogyan támadt fel Szato. Kiderült, hogy a külföldi páter, Rodrige, három japán szerzetes jelölt kíséretében ma reggel megjelent Sino házában a szomszéd faluból, meghallgatta az asszony gyónását, amelyben bevallotta a bűnét, azután mindannyian együtt imádkozni kezdtek hitük legfelsőbb istenéhez, majd hol valami barbár külföldi tömjénnel füstöltek, hol pedig meghintettek mindent körös-körül szenteltvízzel, amitől Sino tébolya magától lecsillapodott, hamarosan életre támadt Szato is – így mondták el félelemmel a parasztok. Nem vitás, a régi időktől napjainkig sok eset ismeretes a holtak feltámadásáról, de azok mindig a bortól vagy a hegyek és a vizek mérgező kigőzölgésétől haltak meg. De hogy olyan támadjon életre, aki tífuszban halt meg, mint Szato, ilyenről, mióta élek, nem hallottam, következésképpen ebből az egyetlen tényből is teljesen világos, hogy ez a dolog nem történhetett meg gonosz keresztény varázslat nélkül; különösen arra kell emlékeztetnem, hogy amikor a páter megjelent a faluban,

szüntelenül mennydörgött, amiből arra lehet következtetni, hogy az égnek is gyűlöletes.

Azt, hogy Sino meg a leánya, Szato még azon a napon átköltözött páter Rodrigével a szomszéd faluba, valamint azt, hogy a szent életű Nikkan, a Dzsigendzsi-szentély szerzetese fáradozásának eredményeként Sino házát lerombolták és felégették, már közölte a hatóságokkal a falu bírója, Cukigosi Jadzaemon; ezért az általam személyesen látott és hallott dolgok alapján véve kimerülnek a fenti vallomással. Csupán annyit fűzök hozzá, hogy ha igyekeztem ellenére valamit elfelejtettem vagy kihagytam volna, azt pótlólag küldöm a legközelebbi napokban, egyelőre pedig befejezem tanúvallomásomat.

Ijo tartomány, Uvagori helyhatóság, falu.

Ogata Rjoszai felcser

– 1916. december 7.

EGY FEJVESZTÉS TÖRTÉNETE

A kezdet

Hö Hsziao-ör elejtette a kardot, és azt gondolta: „Levágta a fejemet!” – majd eszméletlenül kapaszkodni kezdett a ló sörényébe. De nem, valószínűleg csak azután gondolta ezt, miután kapaszkodni kezdett. Valamilyen tárgy tompa hanggal hatolt a nyakába, s ő abban a pillanatban belekapaszkodott a ló sörényébe. Hö Hsziao-ör alig dőlt rá a nyeregkápára, mikor a ló hangosan felnyerített, felkapta a pofáját, áttört az egy csomóba keveredett testek gyűrűjén, és elvágatott, egyenesen egy végeláthatatlan cirokmezőre. Nyomában mintha lövések hangzottak volna, de ez csak úgy jutott el Hö Hsziao-ör füléhez, mintha álmodná.

Az embermagasságnál nagyobb cirok hullámként feküdt le és állt fel, ahogy az örületen vágató ló letaposta. Szára jobbról-balról Hö Hsziao-ör copfját borzolta, egyenruháját verdeste, és szétkente a nyakából ömlő fekete vért. De agya képtelen volt mindezt külön-külön felismerni. Fejében kínzó világossággal egyetlen egyszerű tény volt: „Levágta! Levágta!” – hajtogatta gondolataiban, és teljesen gépiesen rugdosta sarkával a ló izzadó hasát.

Hö Hsziao-ör és lovas katonabajtársai felderítésre indultak egy kis falucska irányába, amelyet a tábortól egy folyó választott el, és mintegy tíz perccel ezelőtt a sárgálló cirokmezők között hirtelen egy japán lovas járőrbe ütköztek. Olyan hirtelen történt ez, hogy sem nekik, sem az ellenségnek nem volt ideje előkapni a puskát. Mindenesetre alighogy feltűntek a piros szegélyes tányérsapkák és a piros szegélyes egyenruhák, Hö Hsziao-ör és bajtársai gondolkodás nélkül kirántották a kardjukat, s lovaikat rögtön az ellenség felé fordították. Magától értetődik, hogy ebben a pillanatban egyiküknek sem jutott eszébe, hogy megölhetik. Egyetlen gondolatuk volt: itt az ellenség. És talán még ez: meg kell ölni az ellenséget. Ezért tehát az ellenség felé fordították lovaikat, és vicsorítva, mint a kutyák, veszettül rárontottak a japán lovasokra. Az ellenséget is nyilván ugyanilyen hév kerítette hatalmába. Egy

szempillantás múlva jobbról is, balról is egymás után arcok jelentek meg mellettük, mintha tükörben saját vicsorgó arcukat látnák. Ezzel egyidőben körös-körül felemelkedtek a kardok.

Aztán ... Aztán eltűnt az idő képzete. Hö Hsziao-ör meglepően világosan emlékezett arra, hogyan ringott a magas cirok, mintha a szélvihar lökései ringatnák, a ringó kalászkok csúcsa fölött pedig ott függött a rézvörös nap. De hogy sokáig tartott-e az összecsapás, mi történt és milyen sorrendben – erre szinte egyáltalán nem emlékezett. Mindenesetre Hö Hsziao-ör egész idő alatt hangosan, örülteként kiabált valamit, ami a maga számára is teljesen értelmetlen volt, és vaktában lengette a kardját. Hirtelen feltűnt neki, hogy a kard piros lett, de ettől nyilván semmi sem változott. Közben a kard markolata csúszóssá vált a verejtéktől. Ugyanakkor csodálatos módon kiszáradt a szája. Ekkor lova előtt hirtelen felbukkant egy japán katona eltorzult arca, szeme tágra nyílt, majd kiugrott gödréből, száját szélesre tátotta. A vörös szegélyű, közepén szétvágott tányérsapkáján levő résen át látni lehetett kopaszra nyírt fejét. Hö Hsziao-ör meglendítette a kardját, és teljes erővel felé sújtott. A kard azonban nem érte a katonasapkát és alatta az ellenség fejét. Összecsapódott az ellenség kardjának lecsapó pengéjével. A körös-körül morajló zajban a csapás hangja tisztán és félelmetesen csendült, orrába csapott a fém éles szaga. A széles penge vakítóan csillogott a napfényben, egyenesen Hö Hsziao-ör feje fölött, és széles kört írt le ... Ugyanebben a pillanatban valami mondhatatlanul hideg tárgy tompa hanggal a nyakába hatolt.

*

A ló – hátán a fájdalomtól nyöszörgő Hö Hsziao-örrel – veszettül vágatott a cirokmezőkön. A cirok sűrűn nőtt, és úgy tűnt fel, a tábláknak nincs vége. Az emberek hangja, a lovak nyerítése, az összecsapódó kardok csörgése – mindez már elcsendesedett. Az őszi nap Liao-tungban ugyanúgy ragyogott, mint Japánban.

Hö Hsziao-ör, mint ezt már említettük, himbálózott a ló hátán, és nyöszörgött a fájdalomtól. De az összeszorított fogán keresztül előtörő hang nem egyszerűen a fájdalom kiáltása volt. Bonyolultabb érzés fejeződött ki benne: Hö Hsziao-ört nemcsak a fizikai

szenvedés gyötörte. A lelki szenvedéstől sírt – attól a szédítő megrázkódtatástól, aminek alapja a halálfélelem volt.

Elviselhetetlenül keserű volt a számára, hogy el kell hagynia ezt a világot. Azonkívül haragot érzett mindenki és minden iránt, ami elválasztotta őt ettől a világtól. Azonkívül haragudott önmagára is, mivel el kellett hagynia ezt a világot. Azonkívül... Mindez a sokféle érzés, amely egymást érte, amely egyik a másik után támadt benne, végtelenül gyötörte. És annak megfelelően, ahogy megrohanták ezek az érzések, hol fel akart kiáltani: „Meghalok! Meghalok!” – hol apja vagy anyja nevét akarta mondani, hol pedig a japán katonákat szidni. De szerencsétlenségére a szavak, amelyek elhagyták ajkát, rögtön értelmetlen, rekedt hörgéssé váltak – a sebesült ennyire elgyengült.

„Nincs nálam szerencsétlenebb ember! Ilyen fiatalon háborúba menni, ahol megölnek, mint a kutyát. Mindenekelőtt azt a japánt gyűlölöm, amelyik megölt. Aztán gyűlölöm a szakaszparancsnokot, aki felderítésbe küldött. Végül gyűlölöm Japánt és Kínát is, akik a háborút kirobbantották. Nem, nemcsak ezeket gyűlölöm. Mindenki, akinek a legkisebb köze van ezekhez az eseményekhez, amelyek belőlem katonát csináltak, mindenki egyaránt ellenségem. Miattuk mindjárt itt kell hagynom ezt a világot, amelyben még annyi mindent szerettem volna tenni. És én, aki megengedtem ezeknek az embereknek és ezeknek az eseményeknek, hogy megtegyék velem azt, amit megtettek, milyen ostoba vagyok!”

Ezt fejezték ki Hö Hsziao-ör nyögései, amíg a ló nyakába kapaszkodva egyre messzebb vágatott a cirokmezőkön keresztül. Időről időre hol itt, hol ott felrepült egy-egy megijesztett fűrj fészekalja, de a ló természetesen egyáltalán nem figyelt oda. Vágtatva száguldott, a szája habzott, azzal sem törődött, hogy lovasa alig tartja magát a hátán.

Ha a sorsa megengedné, Hö Hsziao-ör – aki szüntelenül nyögött, és panaszolta az égnek szerencsétlenségét – egész nap a nyeregben zötyögne, míg a rézvörös nap le nem nyugodna. A síkság azonban fokozatosan enyhe lejtőbe ment át, és amikor az úton felcsillant egy keskeny, zavaros folyócska, amelyet a cirok kétoldalt falként fogott közre, a sorsa állt előtte, néhány fűz alakjában, amelyek alacsonyan lógó ágain összegyűlt a lehullott

levélzet. Alighogy Hö Hsziao-ör lova kezdett áttörni a fák között, a sűrű ágak belekapaszkodtak a lovasba, és lerántották a puszta sárba, egészen közel a vízhez.

Az esés pillanatában Hö Hsziao-örnek egy lobogó, sárga láng jelent meg az égen. Ugyanolyan élénk sárga láng volt, amelyet gyermekkorában látott otthon, a nagy katlan alatt a konyhában. „Lobog a tűz!” – gondolta, és rögtön elvesztette az eszméletét.

Folytatás

Vajon teljesen elvesztette az eszméletét Hö Hsziao-ör, amikor leesett a lóról? A seb okozta fájdalom hirtelen szinte teljesen megszűnt. De ahogy ott feküdt a kihalt parton véresen és sárosán, rájött, hogy a magas kék égboltot nézi, amelyet a fűzfák levelei simogatnak. Ez az égbolt mélyebb és kékebb volt, mint bármely más égbolt, amelyet eddig látott. Mintha alulról egy hatalmas, felfordított, sötétkék csészét nézne. Ennek a csészének az alján felhőcskék jelentek meg, aztán csendesen eltűntek valamerre. Azt gondolhatta az ember, hogy a mozgó fűzfalevelek törlik le őket újra és újra.

Tehát Hö Hsziao-ör nem veszítette el teljesen az eszméletét? Mindenesetre szeme és a kék égbolt között árnyakként különböző dolgok suhantak el, amelyek a valóságban nem voltak ott. Elsőként megjelent az anyja agyonfoltozott szoknyája. Hányszor kapaszkodott gyermekként örömeiben-bánatában ebbe a szoknyába! De most alig nyújtotta ki a kezét feléje, eltűnt a szeme elől. Ahogy tűnt el, elvékonyodott, gézszerűvé vált, s mint a csillámon, átlátszottak rajta a felhőgomolyagok. Aztán szezámmezők úsztak el lágyan, egészen a házig értek, ahol született. Szezámmezők a nyár derekán, mezők bágyadt virágokkal, amelyek tárt szirmai mintha a szürkületet várják. Hö Hsziao-ör tekintetével önmagát és fivéreit kereste a táblák között. De a mezőkön egy lélek sem látszott. A gyenge napfény csupán a hallgatagon megdermedő, sápadt virágokat és leveleket világította meg. Rézsútosan elúsztak a levegőben, és eltűntek, mintha elvonszolták volna őket.

Aztán valami különös, tekeredő dolog jelent meg a levegőben. Miután szemügyre vette, rájött, hogy ez a nagy „sárkánylámpás”, amilyenek az utcákat járják az újév ünnepének végén a január tizenötödikére virradó éjjel. A hosszúsága mintegy három-négy *ken*

lehetett. Bambuszváza kék és rikító piros papírral volt bevonva. A lámpa formája semmiben sem különbözött a sárkánytól, ahogy a képeken ábrázolják. Annak ellenére, hogy világos nappal volt, belül meggyújtott gyertya égett, úgy derengett halványan a kék égen. Azonkívül – mily meglepő! – ez a lámpa élő sárkánynak látszott, és valóban – könnyedén mozgatta hosszú bajuszát ... Mialatt Hö Hsziao-ör megszemlélte, lassan elúszott a szeme elől, és rögtön eltűnt.

Amikot eltűnt, az égen hirtelen kecses női lábacsók jelentek meg. Régebben lekötözhatték ezeket a lábakat, azért nem voltak hosszabok három hüvelyknél. A kecsesen meghajlított lábujjak végén lágyan tűntek elő a körmöcskék. Hö Hsziao-ör lelkében ez könnyű és zavaros bánatot ébresztett, mint álomban a bolhacsípés; visszaemlékezett azokra az időkre, amikor látta ezeket a lábacsókat. Ha még egyszer megérinthetné őket!... De ez természetesen lehetetlen. Innen odáig, ahol látta ezeket a lábacsókat, több száz *li* az út. Így gondolkozott, miközben a lábacsók áttetszővé váltak, s észrevétlenül összeolvadtak az árnyakkal a felhőkben.

Amikor eltűntek a lábacsók, Hö Hsziao-ör lelke mélyén eddig soha nem tapasztalt, különös szorongás támadt. Feje felett csendesen terült szét a hatalmas, kék égbolt. Ez alatt az égbolt alatt, ebben a könnyű szélfuvallatban az emberek nyomorogni kénytelenek. Milyen szomorú dolog ez! S hogy ő eddig nem ismerte ezt a szomorúságot – milyen különös! Hö Hsziao-ör mélyet sóhajtott.

Ebben a pillanatban a szeme és az égbolt között sebesen – sokkal gyorsabban, mint a valóságban – egy japán lovasosztog száguldott vörös szegélyű katonasapkában. Aztán ugyanolyan sebesen eltűnt. Ó, bizonyára ők is ugyanilyen szomorúak. Ha nem lennének kísértetek, jó lenne egymást vigasztalni és legalább egy rövid időre elfelejteni a szomorúságukat. De most már ez is túlságosan késő.

Hö Hsziao-ör szemét újra és újra elöntötte a könny. Hogy milyen visszataszítónak tűnt most fel előtte eddigi élete, amint könnyes szemmel visszanezített rá – erről beszélni sem kell. Szeretett volna bocsánatot kérni mindenkitől, ő maga is mindenkinek szeretett volna megbocsátani.

„Ha megmentenek, bármi áron is jóváteszem a múltamat!” – ismételte magában sírva. De a végtelenül mély, végtelenül kék és közömbös égbolt lassan, fokról fokra, egyre lejjebb ereszkedett a mellére. Ebben a kék óceánban itt-ott valami halványan ragyogott – bizonyára a csillagok, amelyek nappal is láthatók. Az előbbi kísértetek már nem borították el az égboltot. Hö Hsziao-ör még egyszer felsóhajtott, és reszkető ajakkal lassan lehunyta a szemét.

Befejezés

A Kína és Japán közti béke megkötése óta egy év telt el. Kora tavasz tájt a pekingi japán követség egyik szobájában a katonai attasé, Kimura őrnagy és a Japánból éppen akkor érkezett Jamakava, a tudományok kandidátusa, a mezőgazdasági és kereskedelmi minisztérium mérnöke üldögélt az asztalnál. Fesztenül beszélgettek, elfelejtették a hivatalos ügyeket a csésze kávé és a cigaretta mellett. A nagy kályhában a tavasz ellenére égett a tűz, s a szobában olyan meleg volt, hogy a beszélgetőtársak szinte izzadtak. Az asztról a cserépedényben levő apró, vörös szilva felől időnként hamisítatlan kínai illat áradt feléjük.

A beszélgetés egy ideig Hszitaier császárnő körül forgott, aztán a japán-kínai háború emlékeire tértek át, s akkor Kimura őrnagy nyilván valamilyen gondolat hatása alatt hirtelen felállt, és odavitte az asztalhoz a *Szencsou Zsipao* című kínai újság összefűzött kötegét, amely eddig a sarokban hevert. Kinyitotta az egyik újságot Jamakava mérnök előtt, ujjával egy cikkekre mutatott, és tekintetével felszólította, hogy olvassa el. A mérnök egy kissé meghökkent a meglepetéstől; egyébként régóta tudta, hogy az őrnagy egyszerűen viselkedik, egyáltalán nem úgy, mint egy katona. Ezért egy pillanat alatt valami kivételes esetet képzelt el, ami a háborúval kapcsolatos, belenézett az újságba, és valóban hatásos cikk volt benne, amely japán újságnyelvre lefordítva így hangzott:

„Az... utcában levő fodrászüzlet tulajdonosa, bizonyos Hö Hsziao-ör, bátor katona lévén, nemegyszer bizonyította hősiességét a japán-kínai háború idején. Mindazonáltal dicsőséges hazatérése után féktelenül viselkedett, borral és nőekkel tette tönkre magát; ...-án, amikor barátaival ittak egy étteremben, veszekedni kezdtek. A dolog végül verekedéssé fajult, amelynek következtében Hö

Hsziao-ör megsebesült a nyakán, és azonnal meghalt. Rendkívül különös volt ez a seb a halott nyakán: nem a verekedés során ejtették fegyverrel, hanem a japán-kínai háború idején a harcmezőn kapott sebe nyílt meg, és szemtanúk elbeszélése szerint, amikor a halott a verekedéskor egy asztalt feldöntve elzuhant, a feje a törzséről hirtelen levált, és a patakzó vérben elgurult a földön. Noha a hatóságok kételkednek az elbeszélés hitelességében, és jelenleg is szigorúan nyomoznak a bűnös után, mégis – ha Liao Csaj *Különös történetei*-ben arról beszél, hogy egy bizonyos csucseni ember elvesztette a fejét –, miért ne történhetett volna meg ugyanez Hö Hsziao-örrel?” stb.

– Mit jelentsen ez? – kérdezte meglepődve Jamakava mérnök, miután elolvasta a cikket.

Kimura őrnagy lassan fújta ki a cigarettafüstöt, és leereszkedően elmosolyodott.

– Érdekes történet! Ilyen dolog is csak Kínában történhet meg.

– Vajon elvileg nem mindegy, hol történt?

Jamakavá mérnök is elmosolyodott, és a hamutartóba verte a cigaretta hamuját.

– De az még érdekesebb, hogy... – az őrnagy kis szünetet tartott, arca szokatlanul komoly volt – én ismertem ezt a Hö Hsziao-ört.

– Ismerte? Ez meglepő! Remélem, mint attasé nem áll neki a riporterrel együtt koholmányokat költeni!

– Miért foglalkoznék ilyen ostobaságokkal? Nem, amikor megsebesültem a ...-i csatában, ez a Hö Hsziao-ör szintén a mi tábori kórházunkban feküdt, és hogy gyakoroljam a kínai nyelvet, néhányszor beszélgettem vele. Hiszen itt arról van szó, hogy a nyakán volt a seb, úgyhogy kilenc a tízhez az esély, hogy ez ő. Felderítésre vagy valami affélére indult, fegyveres összetűzésbe keveredett lovasságunkkal, és egy japán kard a nyakán érte.

– Különös történet. Egyébként ez a Hö Hsziao-ör, az újság alapján ítélve, egy korhely. Ha akkor meghal, valószínűleg mindenkinek jobb lett volna.

– Abban az időben rendkívül őszinte, jó, nagyon csendes ember volt, a foglyok közt az ilyen egyszerűen ritkaság. Ezért az orvosok is nagyon szerették, és nyilván teljes buzgalommal gyógyították. Nagyon érdekes dolgokat mesélt magáról. Például még most is jól

emlékszem, ahogy leírta akkori állapotát, amikor sebesülten lezuhant a lóról. A sárba esett a folyónál; feküdt, és nézte az eget a part menti fűzek felett, és állítólag világosan látta ezen az égbolton az anyja szoknyáját, a női lábacskákat, a szezámmezőket...

Kimura őrnagy elnyomta a cigarettát, ajkához emelte a kávéscsészét, a cserépedényben lévő szilvára pillantott, aztán szinte magának hozzáfűzte:

– Azt mondta, hogy éppen akkor érezte át keserűen, milyen visszataszító egész addigi élete.

– S alighogy befejeződött a háború, korhely lett belőle? Nem sokat ér az ilyen ember!

Jamakava mérnök hátrahajtotta a fejét a szék támlájára, és gúnyosan mosolyogva fújta a füstöt a mennyezet felé.

– „Nem sokat ér az ilyen ember”? Ezt abban az értelemben mondja, hogy egyszerűen csak tettette magát csendes embernek?

– Hát persze.

– Nem, én nem hiszem. Úgy vélem, komolyan ezt érezte, legalábbis akkor. És most is, abban a pillanatban, amikor, az újság kifejezését használva, elvesztette a fejét, valószínűleg ugyanezt érezte. Így képzelem el: a verekezésben részegen feldöntötték az asztallal együtt. Sebe felnyílt, s abban a pillanatban a feje, a lebegő, hosszú copffal együtt a földre esett. Anyja szoknyája, a női lábacskák, a virágzó szezámmezők, amelyeket akkor látott, ködösen újra elvonultak a szeme előtt. És lehetséges, hogy noha tető volt felette, a távoli magasba nézett, a mélykék égre. S akkor megint keserűen érezte, milyen visszataszító számára addigi élete. De ezúttal késő volt. Amikor először vesztette el az eszméletét, a japán szanitécek észrevették és felszedték. De most a férfi, akivel verekedett, rávetette magát, ütötte, rúgta. S ekkor ő bűnbánattal eltelve, őszintén sajnálkozva kiadta a lelkét.

Jamakava mérnök vállat vont, és elnevette magát.

– Jó fantáziája van. De hát ebben az esetben annyi viszontagság után miért lett korhely?

– Azért, mert az ember valóban nem sokat ér. Csak más összefüggésben. – Kimura őrnagy új cigarettára gyújtott, és mosolyogva, tiszta, kissé kioktató hangon folytatta: – Mindenkinek világosan tudnia kell, hogy nem sokat ér. Valóban, csak az ér

valamit, aki ezt tudja. Másként a mi fejünk is elvesz valamikor, ahogy Hö Hsziao-öre is elveszett ... A kínai újságokat pontosan így kell olvasni, sehogy másképp.

– 1918. január

KESZA ÉS MORITO

1

Éjszaka van, Morito a kerítés mögül nézi a holdkorongot, és gondolatokba merülve lépked az avaron.

Beszélget önmagával.

„Lám, feljött a hold. Rendszerint alig várom, hogy feljöjjön, de ma félek a fénytől! Egyedül attól a gondolattól, hogy eddigi énem egyetlen éjszaka eltűnik, és holnapra gyilkos leszek, remegek egész testemben. Elképzelem, hogy kezem piros lesz a vértől. Átkozott leszek saját magam előtt is! Nem kínlódnék így, ha olyan embert ölnék meg, akit gyűlölök. De ezen az éjszakán olyan embert kell megölnöm, aki iránt nem érzek gyűlöletet.

Látásból régóta ismerem. A nevét – Vataru Szaemonno dzsónak hívják – csak most tudtam meg, de arra már nem is emlékszem, milyen régóta ismerem sápadt férfi létére túlságosan is finom arcát. Amikor megtudtam, hogy ő Kesza férje, féltékenységet éreztem – ez igaz. De ez a féltékenység már eltűnt, nyoma sem maradt a szívemben. S bár Vataru vetélytársam a szerelemben, mégsem érzek iránta sem gyűlöletet, sem haragot. Nem, inkább még együtt is érzek vele. Amikor meghallottam, mennyit fáradozott, hogy meghódítsa a Koromogava torkolatánál lakó Keszát, bizonyos melegséggel is gondoltam rá. Úgy eltöltötte az a vágy, hogy Keszát feleségül vegye, még tankát költeni is megtanult! Ha elképzelem azokat a szerelmes verseket, amelyeket ez a vérbeli samuráj írt, nem tudom visszafojtani a mosolyomat. De ez egyáltalán nem gúnyos mosoly. Egyszerűen meghat ez az ember, aki ennyire igyekszik tetszeni egy nőnek. De lehet, hogy igyekezete sajátos megelégedést nyújt számomra – a szerelmes férfi számára –, mivel annak a nőnek igyekszik tetszeni, akit én szeretek.

De vajon szeretem-e Keszát annyira, hogy így beszéljek? Szerelmem Kesza iránt két korszakra oszlik: a mostanira és a régebbire. Még mielőtt Kesza összekötötte sorsát Vataruval, én már szerettem. Vagy azt gondoltam, hogy szeretem. De most már látom, hogy szívemben sok tisztátalan szenvedély volt. Mit akartam

Keszától? Még nem ismertem a nőket, és egyszerűen birtokolni akartam a testét. Nem nagy túlzás, ha azt mondom: szerelmem Kesza iránt csupán érzelmesség volt, amely feldíszítette ezt a vágyat. Itt van rá az igazolás: miután megszűntek találkozásaim Keszával, még három éven át tényleg nem tudtam elfelejteni, de vajon emlékeztem volna-e rá, hogyha akkor megismerem a testét? Bármennyire szégyenletes is, nem visz rá a lélek, hogy azt feleljem: igen, akkor is emlékeztem volna rá. S később is Kesza iránt érzett szerelmemben jelentős részt tett ki a sajnálkozás amiatt, hogy nem ismertem meg a testét. Ilyen érzések gyötörtek, de végül mégis olyan viszonyba kerültem vele, amelytől úgy féltem, s amelyet úgy vártam. »És most mi van? – kérdeztem újra magam. – Vajon valóban szeretem Keszát?«

De mielőtt válaszolnék erre a kérdésre, bármily nehéz is, fel kell idéznem bizonyos körülményeket. Amikor hároméves távoliét után véletlenül találkoztam Keszával a Vatanabe-híd mellett egy gyászszertartáson, fél éven át minden módon igyekeztem, hogy titkos találkára hívjam. S ezt sikerült is elérnem. Nemcsak a találkozást sikerült elérnem, de a testét is birtokba vettem, amiről csak álmodni mertem. De nemcsak az a sajnálkozás késztetett erre, hogy nem ismerem a testét. Ahogy ültünk Keszával a gyékényen a Koromogava melletti ház egyik szobájában, rájöttem, hogy ez a sajnálkozás valahogy észrevétlenül alábbhagyott. Talán az volt az oka ennek, hogy ekkorra már megismertem a nőket. De volt fontosabb ok is: Kesza megcsúnyult. Valóban, a mostani Kesza már nem az volt, mint a három évvel ezelőtti. Bőre elvesztette fényét, szeme alatt sötét karikák jelentek meg. Arcának és állának finom lágysága eltűnt, mintha nem is lett volna. Az egyetlen, ami nem változott rajta, bizonyára csak a még most is parancsoló, merész, fekete szeme volt. Ez a változás szörnyű csapást mért vágyakozásomra. Még most is jól emlékszem, hogy amikor először találkoztam Keszával a hároméves távoliét után, úgy megrendültem, hogy önkéntelenül elkaptam róla a szemem.

De ha már nem éreztem iránta a régi vonzalmat, miért léptem vele mégis kapcsolatba? Először is az a barátságos érzés mozgatott, hogy megalázom. Amikor Kesza találkozott velem, szándékos túlzással mesélt nekem Vataru iránti szerelméről. De

csupán azt az érzést váltotta ki bennem, hogy hazudik. »Ezt a nőt csupán egyetlen érzés fűzi a férjéhez: a hiúság« – gondoltam. »De az is lehet, hogy egyszerűen csak védekeznek, fél, hogy sajnálatot vált ki?« – jutott még eszembe. Egyre erősebben izzott bennem az a vágy, hogy leleplezzem ezt a hazugságot. De ha megkérdezik, miért gondoltam, hogy ez hazugság, és azt mondják, hogy az én önzésem nyilatkozott meg, nem tudok ellenvetést tenni. De mégis meg voltam róla győződve, hogy ez hazugság. És máig is azt hiszem.

De nemcsak az a vágy kerített hatalmába, hogy meghódítsam. Azonkívül... elég, ha csak kimondom, s már érzem, hogy arcomat előnti a pír. Azonkívül hatalmába kerített a tisztán érzéki vágy. Ez nem sajnálkozás volt, hogy nem ismertem meg a testét. Nem, ez sokkal alantasabb érzés volt. Egyáltalán nem éppen erre a nőre volt szükségem – öncélú vágy volt. Az a férfi, aki megvásárol egy ledér nőt, bizonyára nem olyan aljas, mint amilyen én voltam akkor.

Bárhogy is volt, ezeknek az indítékoknak a hatására viszonyt létesítettem Keszával. Vagy helyesebben: megszégyenítettem Keszát. Ha most visszatérek arra a kérdésre, amelyet már a kezdet kezdetén feltettem magamnak... Nem, fölösleges újra megkérdeznem, szeretem-e Keszát. Időnként inkább gyűlölöm. Különösen azután, mikor már minden megtörtént, s ott feküdt könnyesen, én felemeltem, erőszakosan átkarolva – akkor úgy tűnt fel előttem, hogy még nálam is szégyentelenebb! Haja kócos volt, arca verejtékes – mindez testének és lelkének rútságáról tanúskodott. Ha azelőtt szerettem is, ez a nap volt az utolsó – szerelmem örökre eltűnt. Ha pedig azelőtt sem szerettem, akkor ettől a naptól lelkemben gyűlölet született – így is lehet mondani. És most... Ó! Vajon nem arra készülök, hogy ennek a nőnek a kedvéért, akit nem szeretek, megöljem azt a férfit, aki iránt nem érzek gyűlöletet?

Ebben egyáltalán senki nem bűnös. Én ajánlottam ezt a saját számmal. »Megöljem Vatarut?« – suttogtam, ajkamat a nő füléhez dugva. Ahogy erre visszaemlékszem, mindinkább úgy látom, hogy örült voltam. De én súgtam ezt. Azt gondoltam: »Nem súgom neki« – összeszorítottam a fogamat – és súgtam. Miért támadt kedvem, hogy ezt súgjam, most sem értem, ha visszagondolok rá. De ha jól

megfontoljuk... Minél inkább megvetettem, minél inkább gyűlöltem a nőt, annál inkább szerettem volna megalázni valamivel. Semmi sem vitt volna közelebb a céломhoz, mint ezek a szavak, amelyeket kimondtam: »Megölöm Vatarut« – megölöm a férjet, aki iránt érzett szerelmét fennhangon hirdette, és kieroszakolom az ő beleegyezését. S mintha a gonosz lélek szállt volna meg, noha magam sem akartam, a gyilkosság végrehajtására ajánlkoztam. De ha az indítékaim, amelyek alapján azt mondtam: »Megölöm Vatarut« – kevésnek bizonyultak volna is; valami láthatatlan erő (bizonyára maga az ördög) gúzsba kötötte akaratomat, s rossz útra vitt – másképp nem lehet ezt megmagyarázni. Akár így volt, akár nem, állhatatosan suttoztam Kesza fülébe egyre ugyanazt.

Kisvártatva Kesza hirtelen felemelte arcát, és nyíltan azt válaszolta, hogy beleegyezik a tervembe. Nemcsak az volt váratlan a számomra, milyen könnyen beleegyezik. Amikor az arcára pillantottam, szemében különös fény bujkált, amelyet még egyszer sem láttam benne. »Házasságtörő!« – ez ötlött hirtelen az eszembe. S egy érzés, amely a kétségbeeséshez hasonlított, egy szempillantás alatt lejátszotta szemem előtt az általam kigondolt terv egész borzalmát. Persze felesleges megismételnem, hogy akkor is undorodtam züllött, hervadt külsejétől. Ha tudtam volna, ott rögtön megszegem az ígéretemet. A legmélyebb gyalázatba taszítottam volna ezt a hűtlen feleséget. Lehet, hogy akkor – noha játszottam ezzel a nővel – lelkiismeretem elrejtőzhetett volna az igazságos felháborodás mögé! De erre már képtelen voltam. Amikor arca hirtelen megváltozott, s mintha átlátna rajtam, úgy nézett feszülten a szemembe, őszintén bevallom: kénytelen voltam megígérni, hogy megölöm Vatarut, és kijelöltem a napot és az órát, mert féltem: ha nem egyezem bele, Kesza bosszút áll rajtam. Még most is összeszorítja szívem a gyötrő félelem. Ha valaki kinevet, hogy milyen gyáva vagyok – hadd nevessen. Csak az tesz ilyet, aki nem látta akkor Keszát. »Ha nem ölöm meg, akkor Kesza – ha nem is a saját kezével – feltétlenül megöl engem. Tehát jobb, ha én ölöm meg Vatarut!« – gondoltam kétségbeesetten, amint a nő könny nélkül síró szemébe néztem. Esküt tettem, s akkor láttam, hogy Kesza lesüti a szemét, és olyan nevetésbe tör ki, hogy sápadt arcán

gödröcskék jelennek meg – vajon nem bizonyult-e megalapozottnak félelmem?

Ó, ezért az átkozott esküért kell becstelen, kétszeresen is becstelen lelkemre venni a gyilkosság bűnét! Ha ezen az éjszakán megszegném az eskümet... De nem, azt sem tudnám elviselni. Először is van valaki, akinek megesküdtem. Ezenkívül már megmondtam, hogy félek a bosszútól. S ez nem hazugság. De van még valami. Hogy mi? Mi az a hatalmas erő, amely egy ilyen gyáva embert egy ártatlan meggyilkolásába kerget? Nem tudom. Nem tudom, de néha ... Nem, ez lehetetlen! Megvetem ezt a nőt. Félek tőle. Gyűlölöm. És mégis ... mégis .. lehetséges, hogy még mindig szeretem...”

Morito járkal tovább fel-alá, de többé egy szót sem szól. Fénylik a hold. Hallatszik, hogy valahol egy imajo-utát énekelnek:

*Ó, az emberi lélek
az emberi szív!
Meg nem értheted soha,
mélységesen mély.
Egyetlen láng lobog benne
s kihuny oktalan.
Tovatűnő szerelem!
Ó, múló idő!*

2

Éjszaka van. Kesza felkelt az ágyból, és elfordulva a lámpás fényétől, gondolatokba merülve harapdálja ruhája ujját.

Beszélget önmagával.

„Eljön? Nem jön el? Az lehetetlen, hogy ne jöjjön el. Már megy le a hold, de lépteiket nem hallani – talán meggondolta magát? Fogja magát, és nem jön el?... Ó, akkor megint olyan szégyenkezéssel kell néznie a napra, mint egy feslett lánynak? Hogyan viselem el ezt a szégyent, ezt az ocsmányságot? Olyan leszek, mint az úton heverő hulla. Megszégyenítve, megtaposva s mindenek tetejében arra kárhóztatva, hogy szégyenemet arcátlanul kitérjék a világ elé, nekem pedig hallgatnom kell, mint egy némának. Ha ez megtörténik, inkább meghalok – még az sem könnyít kínjaimon. De nem,

feltétlenül eljön. Nem tudok mást gondolni azóta, hogy a búcsúzásnál láttam a szemét. Fél tőlem. Gyűlöl, megvet, de mégis fél. Fél tőlem. Valóban, ha csak magamban bíznék, nem mondhatnám, hogy feltétlenül eljön. Nem, én abban a hitvány félelemben bízek, amit az önzése szült. Hát ezért mondhatom ezt. Feltétlenül idelopakodik...

Nem vagyok képes többé arra, hogy magamban bízzak – milyen szánalmas ember vagyok. Három évvel ezelőtt leginkább magamban bíztam, a szépségemben. Három évvel ezelőtt... lehet, hogy közelebb lesz az igazsághoz, ha azt mondom – addig a napig. Azon a napon, amikor találkoztam vele egy szobában, a nagynéni házában, első pillantásra láttam, milyen szörnyűség lakozik a szívében. Arca nyugodt volt, minden zavar nélkül gyengéd szavakat mondott nekem, hogy meghódítson. De hát engedhet-e ilyen szavaknak egy nő szíve, ha tudja, milyen szörnyeteg. Egyre csak kínlódtam. Félttem. Szomorkodtam. Eszembe jutott, mennyire rettegetem, amikor gyermekkoromban, a dajkám karján ülve néztem a holdfogyatkozást – de még akkor is sokkal jobb volt, mint most! Minden álmom egyszerre szertefoszlott. Bánat fogott el, mint egy esős hajnalon. A bánattól remegve végül odaadtam szinte kihűlt testemet ennek az embernek. Ennek az embernek, akit nem szeretek, aki gyűlöl, aki megvet engem, ennek a kéjencnek ... Talán nem bírtam elviselni a bánatot, amely akkor fogott el, mikor megláttam, hogy milyen szörnyeteg? Meg akartam csinálni mindenkire, amikor – mintha szenvedélyes kitörés lenne – fejemet a melléhez szoritottam? Vagy pedig, miként őt, engem is csak az ocsmány érzékiség űzött? Csupán ettől a gondolattól is szégyellem magam. Szégyellem! Különösen akkor, amikor kiszabadítottam magam az öleléséből, hogy megvettem önmagam!

Bárhogy akartam is visszafojtani könnyeimet, a haragtól és bánattól újra és újra előtörtek. De nemcsak a szomorúság miatt volt, hanem megszegtem a hűségét. Mindennél gyötrőbb volt az, hogy – miután arra bírtak rá, hogy megszegjem hűségemet – még meg is aláztak, hogy – miközben gyűlölnek, mint a veszett kutyát – még kínoznak is. Mit tettem azok után? Már csak homályosan tudom felidézni, mint egy régi emléket. Arra emlékszem csupán, hogyan zokogtam, s akkor hirtelen megérintette bajusza a fületem, hogy

forró lehelete megcsapott, és halkán azt suttogta: »Megöljem Vatarut?« Ahogy meghallottam ezeket a szavakat, még számomra is teljesen érthetetlen, különös érzés fogott el: az élet visszatérésének érzése. Az életé? Ha a hold fényét fénynek lehet nevezni, akkor ez is az élet visszatérése volt. De mennyire nem hasonlít ez az élet a napfényhez! De vajon ezek a szörnyű szavak nem örvendeztettek meg mégis? Ó, valóban tudtam én, valóban tud egy nő így örülni egy másik férfi szerelmének, hogy az kész megölni a férjét?

Ahogy éreztem az élet visszatérését, olyan szomorú voltam, mint ez az éjszakai holdfény, és egyre sírtam. Aztán? Aztán? Mikor megesketttem, hogy megöli a férjem? Amikor megesketttem, akkor jutott eszembe először a férjem, őszintén mondom – először. Addig kizárólag önmagammal, a saját szégyenemmel foglalkoztak gondolataim. Csak akkor jutott eszembe a férjem, az én csendes férjem ... nem, nem is a férjem. Szemem előtt, mintha az életben látnám, felbukkant a férjem arca, ahogy mosolyogva mond valamit. Bizonyára a szándék éppen abban a pillanatban tört fel lelkemben, amikor eszembe jutott az arca. Ezért határoztam el azon nyomban, hogy meghalok. Örültem, hogy képes vagyok rászánni magam erre. De ahogy abba hagytam a sírást, felemeltem az arcom, és ránéztem Moritóra, újra, mint az előbb is, azt olvastam a szívében, hogy rút vagyok – minden örömem egy csapásra elszállt. Megint eszembe jutott a holdfogyatkozás sötétsége, amelyet a dajkám karján ülve láttam. Mintha az örömöm mélyén rejtőző összes gonosz szellem egyszerre előtört volna. Ha felcserélem, s meghalok a férjem helyett, az azt jelenti-e, hogy valóban szeretem? Nem, nem, ezzel az ürüggyel csupán saját bűnömet szeretném jóvátenni, azt a bűnt, hogy odaadtam magam ennek az embernek. Én, akinek nincs elég bátorsága, hogy végezzek magammal! El voltam telve azzal az aljas kívánsággal, hogy minél jobb színben tüntessem fel magam az emberek előtt! De ezen még lehetett volna változtatni. De még aljasabb voltam! Még gyalázatosabb! Azzal az ürüggyel, hogy a férjem helyett halok meg, nem bosszút akartam-e állni ezen az emberen gyűlöletéért, megvetéséért, ocsmány érzékiségéért, amelynek kedvéért játékszerévé tett – nem bosszút akartam-e állni mindenért? Itt az igazolása: amikor megláttam az arcát, különös élenkségét, amely a holdvilágra emlékeztetett, kialudt bennem az

érzés, és szívemet hirtelen megdermesztette a szomorúság. Nem a férjem kedvéért halok meg. Önmagam kedvéért akarok meghalni. A miatt a keserűség miatt akarok meghalni, hogy megsebezték a szívem, a harag miatt, hogy megbecstelenítették a testem. Ezért akarok meghalni. Ó, az életem semmit sem ér! Nem ér semmit a halálom sem.

De ez a halál, ha nem is ér semmit, mennyivel kívánatosabb, mint az élet! Szomorúságomat leplezve mosolyt kényszerítettem magamra, s még egyszer megeskettem, hogy megöli a férjem. Mivel éles elméjű, szavaim alapján kitalálta, hogy mit teszek, ha látom, hogy megszegi az esküjét. S ha ez így van – el kell jönnie, ha megesküdött, nem teheti meg, hogy ne jöjjön el... Mi ez a szél? Amikor arra gondolok, hogy szenvedéseim, amelyek azon a napon kezdődtek, ezen az éjszakán megszűnnek, szívem könnyűvé válik. Holnap a nap hideg fényt vet fej nélküli tetememre. Amikor ezt meglátja a férjem... De nem, a férjemre nem kell gondolnom, a férjem szeret engem. De erre a szerelemre nincs szükségem. Már régóta csak egy embert tudok szeretni. S ez az egyetlen ember ma eljön, hogy megöljön engem. Még a lámpás is túlságosan fényes nekem. Nekem, akit meggyötört a szeretőm...”

Kesza eloltja a lámpást. A sötétségben hamarosan egy koppanás hallatszik a tolóajtón, és a résen át behull a sápadt holdfény.

– 1918. április

GYILKOSSÁG A KAIKA-KORBAN

Amit itt alább olvasnak, egy elhunyt doktornak – nevezzük Kitabatake Giicsirónak – utolsó levele, amelyet nemrégiben adott át nekem elolvasásra egy ember, aki ebben az elbeszélésben vicomte Honda álnéven szerepel. Véleményem szerint annak sincs értelme, hogy Kitabatake doktor valódi nevét megmondjuk, mivel ma már aligha emlékszik rá valaki. Magam is csak azután szereztem róla először tudomást, amikor összebarátkoztam vicomte Hondával, aki sok érdekesítő históriát mesélt nekem a mi felvilágosodásunk idejéből, a Kaika-korból. Miféle ember volt, milyen volt a jelleme, a viselkedése – minderről képet alkothatunk magunknak, ha elolvassuk a doktor utolsó levelét. Csupán néhány megjegyzést fűzök hozzá, amit véletlenül hallottam. Kitabatake doktor annak idején a belbetegségek ismert szakembere volt, s ugyanakkor a színházművészet jó ismerőjének számított, aki a színház megreformálásáról radikális nézeteket vallott. Beszéli azt is, hogy írt egy kétfelvonásos vígjátékot, amelyet a Tokugavc-korszak eseményeire alapozott, s ehhez átdolgozta Voltaire *Candide*-jének néhány fejezetét. Kitabatake fényképéről, amelyet a híres Kitaniva Cukuba műtermében készítettek, egy atlétatermetű férfi néz ránk, arcát angolos pofaszakáll szegélyezi. Kitabatake doktor, ahogy vicomte Honda mesélte, fizikai adottságaiban felülmúlta az európaiakat, és ifjú éveitől kezdve rendkívüli tehetséget tanúsított minden dologban, amihez hozzáfogott. Jellemének bizonyos sajátosságaira még a kézírásából is lehet következtetni: Kitabatake lendületes, nagy hieroglifákkal, a költő Cseng Pan-csiao stílusában írta meg levelét.

Meg kell mondanom, hogy e vallomás közzétételénél bizonyos szabadságot engedtem meg magamnak. Így például, bár abban az időben még nem voltak címek, Hondát vicomte-nak nevezem. Ugyanakkor bátran állíthatom, hogy a levél szellemét szinte teljes egészében megőriztem.

*

„Őfensége vicomte Honda, vicomtesse úrnő!

Most, hogy eltávozom az élők sorából, úgy határoztam, bevallom azt a szégyenletes titkot, amelyet már három éve őrzök a lelkem mélyén, és feltárom Önök előtt förtelmes tetteimet, amelyet semmivel sem lehet menteni. Hallatlan boldogság lenne számomra, ha ennek a vallomásnak elolvasása után megmozdulna Önökben a részvét irántam, aki már a sír hidegét érzem. De akkor sem szólok egy szót sem, ha nem tartanak normálisnak, s még a halálom után is elítélnék. Tudom, azok a tények, amelyeket be akarok vallani Önöknek, túllépik a megszokott kereteket, s valóban olyan gondolatokat ébreszthetnek Önökben, hogy őrült vagyok. Kérem, ne gondolják ezt rólam. Igaz, az utóbbi néhány hónapban sokat szenvedtem az álmatlanságtól, de a tudatom tiszta maradt, és nagyon érzékenyen reagálok mindenre, ami körülöttem történik. Könyörgöm, húszéves ismeretségünkre (nem merem mondani, hogy barátságunkra), ne kételkedjenek abban, hogy pszichikailag teljesen egészséges ember vagyok! Ellenkező esetben ez a vallomás, amelyben fel akarom tárni Önök előtt életem egész szégyenét, egy jelentéktelen papírdarabbá válna, amelyre senkinek sincs szüksége.

Vicomte úr, vicomtesse! Megvetendő ember vagyok, aki gyilkosságot követett el a múltban, s aki ugyanilyen bűnt szándékozik elkövetni a jövőben is. Sőt ez alkalommal (bizonyára nagyon meg fognak ezen lepődni) nemcsak szándékoztam, hanem már kész is voltam egy ember meggyilkolására, aki egyikük legközelebbi hozzátartozója. Engedjék meg, hogy itt újra figyelmeztessem Önöket: tökéletesen ép elmével írok, s mindaz, amit leírok, az igazság, a tiszta igazság. Higgyenek nekem, s néhány lapból álló utolsó leveletem – életem egyetlen emlékét – ne tartsák egy őrült ember zagyva lázálmának.

Életemből már csak egész kevés van hátra, s éppen ez készített arra, hogy sietve elmeséljem, milyen indítékok ösztönöztek a gyilkosságra, valamint azt, hogyan hajtottam végre, meg azt a különös hangulatot, amely hatalmába kerített, amikor már mindennek vége volt. Ó, de az még most is világosan bennem van, hogyan melegítettem fel leheletemmel a megdermedt tust, milyen félelemmel raktam magam elé a papírlapot, s milyen sikertelenül próbálok megnyugodni. Újra végiggondolni és papírra vetni a múltamat annyit jelent, hogy újra át kell élnem mindent. Újra

kigondolom a gyilkosságot, újra végrehajtom – újra végig kell élnem utolsó évem minden szenvedését. Lesz-e elég erőm, kibírom-e? Újra Jézus Krisztushoz fordulok, akitől sok évvel ezelőtt elfordultam. Ó, Istenem, hozzád esedezem. Adj nekem erőt!...

Fiatal korom óta szerelmes voltam az unokanővérembe, aki leánykorábari a Kanrodzsi Akiko nevet viselte, most pedig vicomte Honda felesége (bocsásson meg nekem nagylelkűen, hogy harmadik személyben beszélek önről, vicomtesse). Fel kell-e sorolnom mindazokat a boldog órákat, amelyeket Akikóval együtt eltöltöttem? Úgy vélem, nem érdemes ezzel untatnom Önököt, mert akkor nehéz lesz végigolvasni a leveletemet. De egy szép emlékemről nem tudok hallgatni, amely mindörökre a szívembe vésődött. Akkor töltöttem be a tizenhatot, Akiko pedig tízéves sem volt. Egy csodás májusi napon játszottunk Akikóval a gyepen, a glicíniafasor alatt, a házuk udvarán. Akiko megkérdezte, mennyi ideig tudok fél lábon állni. Azt válaszoltam, hogy egyáltalán nem tudok. Akkor Akiko felemelte egyik lábát, kezével megfogta cipője orrát, kecsesen magasra emelte a másik kezét, és egyensúlyát megőrizve sokáig állt így. Felettünk táncoltak a lila glicíniák, lombjukon átszűrődött a tavaszi nap sugara, alattuk pedig, mint egy gyönyörű szobor, Akiko. Ez a kép olyan élénken él bennem, mintha most is látnám. Ha visszagondolok erre, meglepődve győződöm meg arról, hogy már akkor, azon a napon, mikor a lila glicíniák alatt láttam Akikót, szerettem teljes szívemből. Ez a szerelem egyre erősebben a hatalmába kerített, minden gondolatom körülötte forgott, s szinte teljesen elhanyagoltam tanulmányaimat. De mégsem volt bátorságom, hogy feltárjam előtte a szívemet. Így telt el néhány év, amelyek folyamán hol sötétségben éltem, hol pedig fényben; hol sírtam a végtelen bánattól, hol nevettem a nagy örömtől. S amikor betöltöttem huszonegyedik évemet, apám váratlanul közölte velem: elküld a távoli Londonba, hogy a családi hagyományoknak megfelelően orvostudományt tanuljak. A búcsúzásakor meg akartam vallani szerelmemet Akikónak, de a szigorú hagyományokat őrző családukban nem volt szokás nyíltan kifejezni az érzelmeket, s magam is, mivel a konfucianizmus szellemében nevelkedtem, féltem, hogy megbűnhődöm, ha megsértem viselkedésemmel az

illemet, és elutaztam a távoli angol fővárosba, szívemben az elválás határtalan szomorúságával.

A három év alatt, a Hyde parkban sétálva, hányszor eszembe jutott Akiko, amint ott áll a lila glicíniák alatt. Kell-e mondanom, hogy amikor valahol a Pall Mail utcában kószáltam, majd meghaltam az egyedüllétől. Csupán a jövőről, az eljövendő közös életünkről szőtt rózsaszínű álmaim enyhítették szenvedéseimet. S amikor hazatértem, megtudtam, hogy Akiko férjhez ment egy bankigazgatóhoz, Micumura Kjóheihez. Rögtön elhatároztam, hogy véget vetek életemnek, de gyávaságból és a keresztény hit miatt, amelyet szerencsétlenségemre felvettem Angliában, nem tudtam kezdet emelni magamra. Ha tudnák, milyen bánatot okozott ez! Elhatároztam, hogy újra elutazom. Londonba, de ezzel magamra vontam volna apám haragját. Lelkiállapotom olyan volt akkor, hogy Japán Akiko nélkül teljesen idegen lett számomra. Hogyan tengethetné jobban az életét egy lelkileg összetört ember idegenné vált hazájában, mint hogy fog egy *Childe Harold*-kötetet, elutazik távoli vidékekre, kószál magányosan a világban, s valahol majd sírba kerül – gondoltam. De az otthoni körülmények arra kényszerítettek, hogy lemondjak arról a szándékomról, hogy elutazom Angliába. Kezdtem fogadni apám kórházában a számtalan beteget, akik előnyben részesítettek a többi orvossal szemben, mivel most jöttem meg külföldről, s így mindennap reggeltől estig oda voltam kötve a rendelőmhöz.

Akkoriban még az istenhez is fordultam, kérve, hogy gyógyítsa ki szívem a megghiúsult szerelemből. Akkor kötöttem szoros barátságot Cukidzgeben egy angol misszionáriussal, Henry Townsanddel. Felolvasta és elmagyarázta nekem a Biblia több fejezetének értelmét, s így neki köszönhetem, hogy Akiko iránt érzett szerelmem – oly sok keserűség után – fokozatosan átalakult meleg s ugyanakkor nyugodt testvéri érzéssé. Visszaemlékszem, hogyan beszélgettünk Townsanddel az Istenről, az isteni és az emberi szeretetről. Ezek a viták jócskán belenyúltak az éjszakába, s nekem nemegyszer magányosan kellett hazatérnem Cukidzgi kihalt lakónegyedein át. Lehet, hogy érzélgősségem elnéző mosolyt csal arcukra, de nem titkolom, gyakran, ahogy mentem az éjszakai utcákon, néztem a sarló alakú holdat, titokban Istenhez

könyörögtem, hogy adjon boldogságot unokanővéremnek, Akikónak... S amikor nem volt erőm visszafojtani feltörő érzelmeimet, vigasztalhatatlanul zokogtam.

Nem volt elég sem az erőm, sem a bátorságom ahhoz, hogy tisztázzam: szerelmem új fordulatát az idézte-e elő, hogy »megbékéltem a sorssal«, vagy valami más. Csupán egy dologban volt szilárd a meggyőződésem: a bennem kialakult testvéri szeretet meggyógyította szívem sebet. Miután visszatértem a hazámba, az első időkben minden módon kerültem Akikót és a férjét, még a róluk szóló beszélgetésektől is félttem, most azonban éppen ellenkezőleg, közeledni kívántam hozzájuk. Ó, milyen könnyelműség volt azt remélnem, hogy minden szenvedésem véget ér, és megnyugvás száll rám, ha saját szememmel látom boldog házasságukat.

Éppen ez a remény hozott össze végül Akiko férjével, Micumura Kjóheivel. A találkozás 1878-ban, a Meidzsi tizenegyedik évének augusztus harmadikán történt, a Rjogoku-híd mellett rendezett nagy tűzijáték idején; egyik barátom ismertetett össze bennünket, s először töltöttünk el együtt egy estét a Manbecsi étteremben, több gésa társaságában, mulattunk, ittunk, szórakoztunk... Jól éreztem magam én is? Nem, a szomorúságom sokkal mélyebb volt, mint a vidámságom. A naplómbe ezt írtam: »Amikor arra gondolok, hogy Akiko ennek az alávaló, züllött Micumurának a felesége, szívem majd megszakad a haragtól és szomorúságtól. Az Úr megtanított arra, hogy Akikóban a nővéremet lássam, de hogy merte a nővéremet ilyen szörnyeteg kezébe adni? Ó, nem vagyok képes tovább túrni ennek a kegyetlen és hazug istennek a fondorlatait. Vajon lehet-e égre emelt szemmel járni és imádni az Úr nevét, amikor a nővéremet egy ilyen aljas, erőszakos ember kezébe adja. Mostantól nem Istenben bizakodóm, hanem magam tépem ki őt ennek a kéjsóvár ördögnek a kezéből!«

Írom a vallomásomat, de szemem előtt kérelhetetlenül felmerül ennek az ünnepségnak a képe – legyen átkozott! Újra látom az áttetsző ködöt a víz fölött, a sok ezer vörös lampiont, a feldíszített bércsónakok véget nem érő karavánjait. Vajon elfelejthetem-e a tűzijáték fellobbanó és kialvó fényeit, amelyek villámként cikáztak az égen; elfelejthetem-e azt a részeg, kövér disznót, Micumurát, aki nagy hangon sikamlós dalocskákat énekelt, hogy legszívesebben

bedugtam volna a fülem, és elfutok, amerre látok; azt az alávaló, züllött Micumurát, amint elnyúlt a gyékényen, egyik kezével egy öreg, sokat tapasztalt gésát ölelt, a másikkal egy fiatal, még alig bimbózó leányt... Istenem! Még a finom, fekete *haoriján* levő három címerre is emlékszem, amelyek összefonódó gyömbérhajtásokat ábrázoltak. És azon az estén, amikor a Manbecsi étteremből gyönyörködtünk a tűzijátékban, rájöttem, hogy meg kell ölnöm. Tudom, nemcsak a féltékenység ösztönzött arra, hogy megöljem Micumurát – nem, a gondolataimat, a kezemet a felháborodás vezette, mivel meg akartam büntetni a züllöttséget, helyre akartam állítani az igazságot.

Attól kezdve titokban figyelni kezdtem Micumurát. Meg kellett győződnöm arról, vajon valóban olyan kéjsóvár és züllött-e, amilyennek azon az estén láttam. Szerencsére ebben segítettek az ismerős újságírók. Olyan szörnyű eseteket hoztak tudomásomra Micumura vétkes züllöttségéről, hogy még elhinni is nehéz volt őket. Ezekben a napokban beszélte el nekem barátom és rangidős kollégám, Narusima Rjóhoku, hogyan csábított el Micumura a kiotói Gion nyilvánosházban egy fiatalkorú gésát, aki végeredményben ennek következtében halt meg. És ennek a szörnyetegnek van bátorsága ahhoz, hogy cselédként bánjon a feleségével, aki maga a szelídség és a hűség. Az emberiségre küldött pestis – ez a megfelelő elnevezése! Rájöttem, hogy a léte megrontja az erkölcsöt, fenyegeti elveinket, tehát megsemmisítése segítség az öregeknek és megnyugvás a fiataloknak. Az elhatározás, hogy megölöm Micumurát, fokozatosan a gyilkosság konkrét tervévé formálódott.

Mindazonáltal még egyre ingadoztam, hogy végrehajtsam-e ezt a tervet. Szerencsémre vagy szerencsétlenségemre ezekben a nehéz napokban a sors összehozott ifjúkori barátommal, vicomte Hondával. Egyszer egy este a Kasivaja teaházban, amely a Hokudzgo negyedben van, Honda szájából hallottam szerelmének szomorú történetét. Most tudtam meg először, hogy vicomte Honda és Akiko már el voltak jegyezve, amikor közbelépett Micumura, és a pénz segítségével elérte az eljegyzés felbontását. Ez az elbeszélés még inkább felkavart. Még most is remegek a felháborodástól, amikor eszembe jut Micumura minden aljassága,

amelyet azon az estén vicomte Honda elmesélt az étterem egyik szobájában, ahol színes kákafüggönyök lógtak, és egyetlen lampion világított bágyadtan. Ugyanakkor arra is emlékszem, mintha most lenne, hogy leírhatatlan szomorúság fogott el, amikor riksán mentem hazafelé, és hirtelen eszembe jutott, hogy Honda és Akiko jegyesek voltak. Kérem, engedjék meg, hogy újra a naplómhoz forduljak segítségért: »A vicomte Hondával történt ma esti találkozásom után végérvényesen elhatároztam, hogy a legközelebbi napokban megölöm Micumurát. A vicomte elbeszéléséből megértettem, hogy Akikóval nemcsak jegyesek voltak, hanem minden bizonnyal valóban szerették egymást. (Hát ezért nem kíván a vicomte változtatni agglegényéletén!) Tehát ha megölöm Micumurát, a vicomte és Akiko számára nem jelent majd különösebb nehézséget, hogy összekerüljenek. Úgy látszik, maga az ég is segít terveim megvalósításában – hiszen Akiko nem szült gyereket Micumurával való házasságában. Nem tudom visszafojtani mosolyomat, ha arra gondolok, hogy ha megölöm ezt a szörnyeteg Micumurát, segíték kedves vicomte-omnak és Akikónak, hogy boldog életet kezdjenek.« Ezt írtam a naplómba.

Hozzáláttam tervem megvalósításához. Hosszas fontolgatások és gondos mérlegelés után végül kiválasztottam az alkalmas helyet a gyilkosságra. Megtaláltam azt az eszközt is, amelynek segítségével megfosztom az élettől. Úgy gondolom, nem szükséges ebben a levélben részletesen leírni, hogyan valósult meg mindez. Emlékeznek-e a Meidzsi tizenkettedik éve június tizenkilencedikéjének estéjére, amikor a Sintomidza színházat meglátogatta a német császár unokája? Emlékeznek rá, hogy azon az estén Micumura, amint a színházból ment hazafelé a villájába, váratlanul meghalt a hintóban. Gondolom, elég, ha annyit mondok Önöknek, hogy egy bizonyos idősebb orvos felhívta Micumura figyelmét beteges arcszínére, és javasolta, hogy vegyen be pirulát... Ó, ha... el tudnák képzelni, mi ment végbe ennek az orvosnak a lelkében! Ott állt a Sintomidza színház bejáratánál, a vérvörös lampionok fénye megvilágította őt, amint tekintetével Micumura távolodó hintóját kísérte a szakadó esőben. Lelkében vadul kavargóit a tegnapi gyűlölet és a mai öröm. Torkából hol rekedt nevetés, hol keserű sóhaj tört fel, és teljesen elfeledkezett arról,

hogyan van, és mennyi idő telt el. Tudják meg, hogy amikor – akár egy örült, nevetve és sírva – ment hazafelé, a sárban lépkedve, ajka szünet nélkül egyetlen nevet suttogott: Akiko...

Azon az éjszakán egy percet sem aludtam. Hol felkeltem, és járkáltam a rendelőmben, hol pedig újra leültem, örültem vajon? Vagy szomorkodtam? Magam sem tudtam eldönteni. Valami kifejezhetetlenül heves és erős érzélem kerített hatalmába, s nem engedte, hogy akár egy pillanatra is megnyugodjak. Az asztalon egy üveg pezsgő állt. Mellette a vázában egy csokor rózsák. S ott hevert... egy dobozka, amelyben azok a pirulák voltak. Úgy tűnt fel, hogy a sátán és az angyalok is úgy határoztak: vendégeim lesznek e szokatlan asztalnál...

Soha nem voltam olyan boldog, mint az ezt követő néhány hónapban. Ahogy gondoltam is, a rendőrorvos azt állapította meg, hogy a halál agyvérzés következtében állt be. Micumura földi maradványait eltemették, s most a vaksötétben férgek falják. Ettől kezdve aligha gyanúsíthatott bárki is gyilkossággal. Ráadásul, ahogy megtudtam, Akiko férje halála után fellelegzett, és embernek kezdte érezni magát. Mindez örömmel töltött el. Tovább gyógyítottam a betegeimet, szabad időmben pedig vicomte Hondával együtt szívesen látogattam a Sintomidza színházat, csak azért, mert elragadott az a különös vágy, hogy újra és újra lássam a rivalda fényeit és a páholyok vörös kárpitját, lássam ezt a dicsőséges csatamezőt, amelyben a győzelmet arattam.

Mindössze néhány hónapig éreztem örömet és elégedettséget. De aztán, ahogy az elmúlt, fokozatosan szörnyű kísértés fogott el, amely egész életem szégyenévé vált. Nincs elég bátorságom, sem erőm, hogy elmeséljem Önöknek, milyen ádáz harcot kellett kiállnom, s hogyan kényszerített ez a harc fokozatosan arra, hogy öngyilkosságot kövessek el. Még most is, amikor e sorokat írom, minden pillanatban gyilkos harcba kell szállnom a kísértő rémmel. Ha csak halvány fogalmat akarnak alkotni szenvedéseimről, kérem, olvassák el naplóm néhány részletét.

»Október ...-a. Akikónak nincs gyereke Micumurától, elhagyja a házat. Utoljára hat évvel ezelőtt láttuk egymást. Elhatároztam, hogy vicomte Hondával meglátogatom. Azóta, hogy megérkeztem Angliából, egyszer sem találkoztam Akikóval, eleinte azért, mert

féltettem magamat, később azért aggódtam, hogy nehezebbre esik a találkozás, és ez így húzódott mind a mai napig. Olyan ragyogó-e még Akiko szeme, mint hat évvel ezelőtt?»

»Október ...-a. Ma elmentem vicomte Hondáért, hogy együtt látogassuk meg Akikót. Meglepődtem, amikor Hondától megtudtam, hogy már néhányszor találkoztak. Miért kezdett így idegenkedni tőlem a vicomte? Kellemetlenül érintett a dolog, és halaszthatatlan vizitre hivatkozva, sietve elhagytam Honda házát. Távozásom után a vicomte bizonyára egyedül indult el Akikóhoz.«

»November ...-a. A vicomte-tal együtt látogatást tettem Akikónál. Szépsége kissé megfakult, de ahogy néztem, nem volt nehéz elképzelni a kislányt, aki a lila glicíniák alatt áll. Ó, végre találkoztam Akikóval. De miért szorította össze a szívem mondhatatlan bánatot? Miért? Nem tudom az okát, s ezért még inkább szenvedek.«

»December ...-a. A vicomte nyilván feleségül szándékozik venni Akikót. Tehát a célt, amelyet magam elé tűztem, mikor megöltem Akiko férjét, hamarosan elérem. És mégis, nem hagy el az a különös, kínzó érzés, hogy újra elveszthetem Akikót.«

»Március ...-a. Azt beszélik, hogy a vicomte és Akiko esküvője az év végére van kitűzve. Imádkozom, hogy ez minél előbb történjen meg. Egyébként soha nem szabadulok meg attól a kínzó érzéstől, hogy elvesztettem Akikót.«

»Június 12-e. Voltam a Sintomidza színházban. Ahogy néztem a színpadot, elégedetten mosolyogtam, mert arra az áldozatra gondoltam, akit a múlt évben ugyanezen a napon ért utol a bosszúm. De hazafelé menet annyira meglepett az agyamban váratlanul felvillanó gondolat a gyilkosság indítékairól, hogy elfelejtettem, hová indultam. De hát kinek a kedvéért öltem meg Micumurát? Honda vicomte kedvéért? Akiko kedvéért? De az is lehetséges, hogy önmagam kedvéért? Mit válaszolhatok erre?»

»Július ...-a. Ma este a vicomte, Akiko és én elindultunk megnézni, hogyan eresztik le a Szumida folyón a lampionokat. A hintó ablakain át beszűrődő, csillámló fényben Akiko ragyogó szeme még szebbnek látszott, s én annyira el voltam bűvölve, hogy még a mellettem ülő vicomtéről is megfeledkeztem. De most nem erről akarok írni. Amikor a vicomte hirtelen gyomorfájdalmakra kezdett panaszkodni, a zsebembe nyúltam, és kitapogattam

a pirulásdobozkát. Elállt a szívverésem, mintha villám sújtott volna. Hiszen ez ugyanaz a pirulás dobozka volt. Miért volt nálam azon az estén? Véletlenül? Ó, nagyon remélem, hogy véletlen volt. De vajon így volt valójában?»

»Augusztus ...-a. Meghívtam a vicomte-ot és Akikót vacsorára. Egész este nem tudtam elfelejteni a pirulákat, amelyek a zsebemben voltak. Úgy látszik, lelkem mélyén egy – a magam számára is megfoghatatlan – szörny rejtőzik.«

»November ...-a. A vicomte és Akiko végre megtartották az esküvőjüket. Érzem, hogy forr bennem a harag önmagam iránt. A harcmezőről megfutamodott katona érez ilyen haragot gyávasága miatt.«

»December ...-a. Saját kérésére megvizsgáltam a vicomte-ot. Mellette volt Akiko. Ő mondta, hogy éjszakánként a férje láza hirtelen felszökik. A vizsgálat után megnyugtattam Akikét, közöltem vele, hogy ez csupán meghűlés, s mindjárt hazaindultam, hogy a vicomte-nak orvosságot készítsek. A két óra alatt, amíg az orvosságot készítettem, ellenállhatatlanul vonzottak „azok a pirulák”.«

»December ...-a. A múlt éjjel lidérces álmot láttam, mintha megöltem volna a vicomte-ot. Egész nap leküzdhetetlen szomorúság szorítja össze a mellemet.«

»Február ...-a. Ó, most végre rájöttem: ha nem akarom megölni a vicomte-ot, magamat kell megölnöm. És Akiko?»

Vicomte úr, vicomtesse! Ez csupán egy kis részlet volt a naplóból, de meg vagyok győződve, hogy ebből is látják, milyen kínok gyötörtek sok napon és éjszakán át. Ha nem akarom megölni vicomte Hondát, magamnak kell meghalnom. Megölhetném azért, hogy magamat megmentsem. De ebben az esetben mivel magaráznám Micumura megölését. Lehetséges, hogy azért mérgeztem meg Micumurát, mert ösztönös erővel önző céljaim elérésére törekedtem? Ebben az esetben szertefoszlik az »énem«, az erkölcsöm, a tisztességem, semmivé válnak elveim. Ezt nem tudnám elviselni. Szerintem jobb az öngyilkosság, mint a lelki összeomlás. Ezért, hogy önmagamot igazoljam, a mai éjszakán elhatároztam, hogy osztozom áldozatom sorsában, aki valaha

kezem által halt meg, s ehhez ugyanazt a pirulásdobozt használok fel.

Méltóságos vicomte Honda, vicomtesse! Most már tudják, mi indított arra, hogy öngyilkossággal vessek véget életemnek. Mire megkapják vallomásomat, én már nem leszek az élők sorában. A halál szemébe nézve, úgy határoztam, hogy részletesen feltárom Önök előtt elátkozott életem titkát, csupán azért, hogy legalább bizonyos mértékben igazoljam magamat az Önök szemében. Ha véleményük szerint gyűlöletet érdemiek, akkor gyűlöljenek, ha részvétet, akkor sajnáljanak! Én, aki sajnálok és egyben gyűlölöm is magamat, örömmel fogadom gyűlöletüket is, részvétüket is. Tehát befejezem. Néhány perc múlva rendelkezem, hogy álljon elő a hintó, s elindulok a Sintomidza színházba. S a műsor közepén lenyelek néhányat »azokból a pirulákból«, és újra beülök a hintóba. Most persze más évszak van, de egy kis szemerkélő eső majd arra az esőre emlékeztet, amely akkor esett, amikor érett a szilva. S mint az a kövér disznó, Micumura, nézem a hintó mellett elhaladó járművek fényeit, és hallgatom az eső kopogását a hintó tetején. Még el sem távolodik a hintó a színháztól, amikor eljön életem utolsó perce.

Leveletem bizonyára már azután kapják meg, hogy reggel elolvasták az újságban: Kitabatake Giicsiro doktor a színházból hazafelé menet meghalt a hintójában; a halál egy pillanat alatt beállt agyvérzés következtében.

Búcsúzom. Szívből kívánok Önöknek boldogságot és egészséget. Mindig alázatos hívük

Kitabatake Giicsiro”

– 1918. július

EGY KERESZTÉNY HALÁLA

Akár háromszáz év is, amelyet valaki – teljesen érdemtelenül – boldogságban élt le, csupán kísérteties látomás az eljövendő élet örök és végtelen boldogságához képest.

– *Gija de Pecador*. „Feljegyzések az Istennek tetsző, erényes életről”, japán fordítás, 1599.

Aki elhatározza, hogy a jó újtára lép, megismeri az isteni tanításban rejlő titok édességét.

– *De Imitatione Christi*, japán fordítás, 1599.

1

Valaha réges-rég Nagaszaki japán városban a Santa Luciáról elnevezett egyházközségben élt egy Lorenzo nevezetű japán ifjú. Ahogy mesélik, egyszer karácsony éjszakáján a keresztények, akik imádkozni jöttek a templomba, az éhségtől félholtan találták a templom bejáratánál. Magához térítették, aztán egy páter magához vette, hogy felnevelje. Amikor az ifjú származása felől érdeklődtek, nyílt szívű nevetéssel rendszerint azt válaszolta, hogy a szülőhazája a paradicsom, apja Deusz, de valami okból soha nem fedte fel az igazságot. Azt beszélték, hogy a szülei – már amennyire ezt tudni lehetett – nem valamiféle pogányok voltak. Elég volt csak egy pillantást vetni zafír rózsafüzérére, amelyet a csuklóra kötve hordott, hogy meggyőződjék erről az ember. Így aztán a szent atya meg a testvérek, félretéve minden kétséget, szeretetteljes gondoskodással vették körül. Hitének szilárdságával nem maradt el a felnőttek mögött, és az egyházi vezetők nem győztek csodálkozni. A kis Lorenzót mindannyian földre szállt angyalnak tartották, szerették és becézték, noha senki sem tudta, kinek a gyereke, és hol született.

Mindezen felül Lorenzo arcvonásai tisztán ragyogtak, mint egy értékes jáspis, a hangja pedig lágy volt, mint egy lányé, ami valójában még nagyobb elragadtatást váltott ki. Mintha öccse lenne,

olyan szeretettel viseltetett Lorenzo iránt egy Simeon nevezetű pap, szintén japán: szüntelenül kísérté mindenhová, és barátságosan fogta a kezét. Ez a Simeon szamurájból lett szerzetes, azelőtt egy *dajmjónál* szolgált, így már természetével meg természetes fizikai erejével is kitűnt, aminek segítségével nemegyszer és nem kétszer megvédte a pátert a pogányoktól, akik kővel és cserépdarabokkal dobálták meg. Olyan gyengéden ragaszkodott Lorenzóhoz, mint a kőszáli sas a galambhoz, vagy mint a virágzó szőlővenyige a libanoni ciprushoz, amelyre erősen rácsavarodik.

Így múlt el több mint három év, s elérkezett Lorenzo felszentelésének ideje. De akkor különös hírek kezdtek terjengem, hogy Lorenzo titkos kapcsolatban áll egy esernyőés kalapkereskedő leányával, aki nem messze lakott a Santa Luciától. Az öreg kereskedő szintén Isten szent tanítását vallotta, és leányával együtt járt a templomba. A lány még az ima alatt sem vette le a szemét Lorenzóról, aki a füstölőt tartotta. Sőt mi több, a templomba mindig gondosan megfésülködve érkezett, és szenvedélyes pillantásokat vetett az ifjúra. Ez persze nem kerülte el az egyházközség tagjainak a figyelmét. Valaki azt is észrevette, hogy egyszer a leány, amint elhaladt Lorenzo mellett, rálépett a lábára. Sőt egyesek azt bizonygatták, hogy a saját szemükkel látták, amint a fiatalok szerelmes leveleket váltottak.

A páter tehát úgy döntött, hogy nem szabad mindezt figyelmen kívül hagyni. Egyszer magához hívta Lorenzót, és fehér szakállát tépdeseve, szelíden így szólt:

– Figyelj csak ide, mindenfélét hallottam rólad meg az esernyőkereskedő lányáról. Persze biztosan mind csak szóbeszéd. Mit felelsz erre?

Lorenzo válaszul szorosán megrázta a fejét, és könnyek között ismételtette:

– Egy szó sem igaz az egészből.

Ahogy beszéltek, a páter hitt a szavainak, mivel úgy vélte, ilyen fiatal korban és ilyen buzgóság mellett aligha fog hazudni az ifjú.

Tehát a páter kétségei ez alkalommal eloszlottak. De a Santa Lucia egyházközség tagjai közt továbbra is a legkülönbébb szóbeszéd járta. Ezért aztán Simeon, aki úgy szerette Lorenzót, mint a testvérét, rendkívül nyugtalankodott, de restellte, hogy szigorú

vallatást rendezzen. Nemhogy kikérdezni nem mert Lorenzót, de még bizalmatlanul sem mert ránézni. De egyszer a Santa Lucia belső udvarában megtalálta a lánynak Lorenzóhoz írt szerelmes levelét. Kihasználva az alkalmat, hogy Lorenzo maga van a szobában, az orra alá dugta a levelet, és hol fenyegetőzve, hol higgadt türelemmel kifaggatta. De Lorenzo, szép arcán a zavar pírijával, csupán azt ismételtette: „Igen, tudom, hogy a lány szerelmes belém, kaptam tőle leveleket, de soha egy szót sem váltottam vele.” Simeon azonban, mivel az emberek becsmélését szívére vette, még állhatatosabban szórta szemrehányásait és kérdéseit. De Lorenzo Simeonra emelte átható, szomorúsággal teli tekintetét, és szemrehányóan kérdezte:

– Csakugyan azt hiszed, hogy még neked is képes vagyok hazudni?

Egy szót sem szólt többet, kisuhant a szobából, olyan gyorsan, mint egy fecske. Lorenzo szavai után Simeon elszégyellte magát. Már indulni készült csüggedten, amikor váratlanul beszaladt a szobába Lorenzo, és hevesen átfonta a karjával Simeon nyakát, és zaklatottan ezt suttozta:

– Bűnös vagyok, bocsáss meg!

Mielőtt Simeon felelhetett volna, Lorenzo ellökte magától, s nyilván, hogy könnyeit elrejtse, hanyatt-homlok újra elrohant. „Bűnös vagyok!” Mit jelent ez? Titkos kapcsolatot a lánnyal, vagy pedig azt, hogy tiszteletlenül válaszolt Simeonnak? Simeon sehogy sem tudott eligazodni rajta.

Egy héttel később azonban egyre többen kezdték beszélni, hogy az esernyőkereskedő lánya terhes. Azt is mesélték, hogy a lány maga bevallotta apjának: a Santa Lucia-templomban szolgálatot végző Lorenzo gyermekét hordja a szíve alatt. Az öregember feldühödött, és tüstént elment panaszkodni a páterhez. Miután így állt az ügy, Lorenzo számára nem volt mentség, és a szent testvérek gyűlése, élén a páterrel, még azon a napon kiközösítette az egyházból. Ezek után el kellett úzni a Santa Lucia-templomból is. Bár Lorenzót az éhhalál fenyegette, mégsem lehetett ilyen bűnnel a Santa Luciában maradnia; Isten dicsőségét sértette volna. Az emberek, akik szerették, könnyeiket nyelve úgy határoztak, hogy elűzik.

Leginkább Simeon szenvedett, akit Lorenzo úgy szeretett, mint a bátyját. De mégis jobban haragudott Lorenzóra amiatt, hogy becsapta, mint ahogy elűzése miatt bánkódott. S amikor ez a kedves, de szerencsétlen ifjú a kijárat felé vánszorgott, szembe a hideg széllel, Simeon odament hozzá, és visszakézből ököllel a szép arcába csapott. Mesélik, az ütés olyan erős volt, hogy Lorenzót leverte a lábáról, de gyorsan felkelt, könnyes szemét az égre emelte, és reszkető hangon így szólt:

– Bocsáss meg neki, Istenem, mert nem tudja, hogy mit cselekszik!

Ezek a szavak lehűtötték Simeont. Egy ideig még öklét rázva állt az ajtóban, a szent testvérek pedig nyugtatgatták. Végül karját a mellén összekulcsolva, komoran, mint a vihar előtti égbolt, átható tekintettel követte a Santa Lucia kapuján bánatosan távozó Lorenzót. A keresztény szemtanúk szavai szerint Nagaszaki fölött az égbolt nyugati részén – közvetlenül a szomorúan bandukoló Lorenzo feje fölött – éppen ekkor nyugodott le a nap korongja, amelyet mintha ingatott volna az erős, hideg szél, és az ifjú törekeny alakja élesen kirajzolódott a lángoló égbolt háttérében.

Attól kezdve Lorenzo egy szegényes viskóban élt a város peremén, és koldus módra tengette életét, nem úgy, mint amikor a füstölőt tartotta a Santa Lucia főtemplomban. S hogy a múltban a keresztények istenének szolgált, a pogányok körében legalább akkora megvetést váltott ki, mint az, hogy most a kitesztáltak kasztjához tartozott. Amikor kiment az utcára, vásott kölykök csúfolták, sőt kövekkel és cserépdarabokkal dobálták; előfordult, hogy bottal, sőt karddal fenyegették meg. Azt is beszélik, hogy egyszer szörnyű láz gyötörte, amely akkoriban Nagaszakiban dühöngött, és hét nap, hét éjjel hevert az út szélén, kínokban fetrengve. Csak Deusz végtelen szeretete és könyörülete őrizte meg Lorenzo életét. Sőt mi több, azokban a napokban, amikor senki nem adott neki alamizsnaként rizst vagy pénzt, a Mennyei Atya küldött számára vad gyümölcsöt, halat vagy valami csigaféléit, amivel csillapíthatta éhségét. Aztán, ahogy mesélik, reggeli és esti imáiban nem feledkezett meg arról az időről, amikor a Santa Lucia-templomban élt, és a rózsafüzér a csuklóján nem vesztette el zafírfényét. Hát még? Minden éjjel, amikor beköszöntött a teljes

sötétség, és elcsendesedtek a járókelők léptei, az ifjú észrevétlenül kilopózott a viskójából, és a holdsütötte ösvényen elment az ismerős templomhoz, hogy alázatosan könyörögjön Jézus Krisztus pártfogásáért.

Ekkorra már a Santa Lucia egyházközség tagjai elfeledkeztek Lorenzóról, és senki, még a páter sem érzett iránta részvétet. Miután kiközösítették az egyházból, mindenki szilárdan meg volt győződve arról, hogy valami szégyenletes tettet vitt végbe, és álmukban sem gondolták volna, hogy igaz keresztény lévén, minden éjjel elmegy az Isten templomába, és ott imádkozik. Nyilván ilyen volt a felfoghatatlan isteni gondviselés, és az ellen semmit nem lehet tenni, de Lorenzo számára ez nagyon szomorú volt.

Hogy mi lett az esernyőkereskedő lányával? Egy hónap sem telt el Lorenzo kiközösítése után, hogy egy kisleányt szült. A zord öregember, úgy látszik, megszerette első unokáját. Figyelmesen gondozta a lányát és a gyereket, karjára vette a kicsikét, becézte, sőt ahogy beszélnek, néha még babát is ajándékozott neki. Mindebben persze nem volt semmi meglepő, de rendkívül különösen viselkedett Simeon, a szent életű testvér. Attól a naptól kezdve, hogy az esernyőkereskedő leányának megszületett a gyermeke, ez a hatalmas termetű ember, aki bizonyára magát az ördögöt is szét tudta volna morzsolni, minden szabad percét az öregember házában töltötte, suta kezébe vette a csöppséget; komor arcán könnyes szomorúság ült, ahogy a törékeny, kedves Lorenzót emlegette, akit úgy szeretett, mint az öccsét. Az öreg kereskedő lánya pedig szemlátomást búsuult és haragudott, hogy Lorenzo nem jelentkezett, mióta elhagyta a Santa Luciát, és emiatt nyilván Simeon látogatásai is kellemetlenül érintették.

„Az időt senki nem állíthatja meg” – tartja a közmondás. Észrevétlenül elrepült több mint egy év. S akkor egy váratlan szerencsétlenség történt – egy szörnyű tűzvész, amelytől egyetlen éjszaka Nagaszaki fele teljesen leégett. Aki látta ezt az éjszakát, égnek állt a haja. A tomboló lángokon át mintha az utolsó ítéletre szólító harsonák hangja hallatszott volna. Szerencsétlenségre az esernyőkészítő mester háza felé fújt a szél, és egy szempillantás alatt lángba borult. Az apa meg a lánya, az összes házbeliek a félelemtől megzavarodva kiugrottak az utcára, és csak akkor jutott

eszükbe a gyermek. A kislány nyilván abban a szobában maradt, ahol letették aludni. Az öregember kétségbeesetten topogott, és átkot szórt mindenkire. A leány be akart rohanni a tűzbe, hogy megmentse gyermekét; csak nagy nehezen tudták visszatartani. A szél erősödött, a dühöngő lángnyelvek szinte az égig csaptak. A lakosok, akik összeszaladtak, hogy megmentésük a várost a tűzvészől, csupán jajgattak, és a fiatal nőt csillapították, aki fel-alá szaladgált, mint egy eszelős. Mit tehettek volna még? Ekkor, szétlökdösve a tömeget, odafutott a már ismert Simeon testvér. Ez az erős, daliás természetű férfi, aki nyilván nemegyszer részt vett csatában, gondolkodás nélkül, bátran berohant a lángok közé. De még Simeonnak is meg kellett hátrálnia a tűz hatalmasa előtt. Még kétszer vagy háromszor berontott a füstbe, de rögtön visszaugrott. Végül odament az öregemberhez meg a lányához, akik mozdulatlanul álltak kissé távolabb, és azt mondta nekik:

– Ez Isten akarata, mindnyájan az ő kezében vagyunk. Béküljete meg a sorssal, hiábavaló minden erőfeszítés.

Ebben a pillanatban az öregember mellett valaki felkiáltott:

– Istenem, segíts!

A hang ismerős volt Simeonnak, odanézett. Szent Isten! Lorenzo volt, nem más. A tűz visszfénye megvilágította szép, de erősen lesoványodott arcát, széltől zilált haja fekete fürtökben omlott a vállára. Simeon az első pillantásra megismerte, noha Lorenzo külseje a lehető legszánalmasabb volt. Lorenzo ott állt koldusrongyaiban a tömeg előtt, és szemét le nem vette az égő házról. A többi szó szerint egy szempillantás alatt zajlott le. Hirtelen orkánszerű szél támadt, és szétcsapta a lángokat, Lorenzo pedig előrerohant, és eltűnt a lángfal mögött. Simeon egész testét hideg verejték öntötte el.

– Istenem, segítsd meg! – kiáltott fel, és keresztet vetett.

Ebben a pillanatban hirtelen felbukkant emlékezetében Lorenzo képe, úgy, mint amikor az szép és bánatos ifjúként távozott a Santa Lucia kapuján, és a hideg szélrohamoktól szinte reszkető nap megvilágította.

A keresztények tömege, noha elcsodálkozott Lorenzo bátorságán, mégsem tudta elfelejteni bűnös múltját. A zajongó

tömegeből mindenféle mendemondákat és rágalmakat kapott fel a szél.

– Nemhiába mondják, hogy a szülői szeretet előbb vagy utóbb, de mindenképpen megmutatkozik – szólalt meg rosszindulatúan valaki. – Lorenzo megjelent itt, szégyenkezve a vétke miatt, s most belevetette magát a tűzbe, hogy megmentse egyetlen gyermekét.

Még az öregember is ilyen érzéssel tekintett Lorenzóra, aztán – nyilván, hogy leplezze indulatait – kezét tördelve, értelmetlen szavakat kezdett kiáltozni. Leánya, mint egy eszelős, térdre esett, tenyerébe temette arcát, és szenvedélyes imába merült. Az égből záporként hullott rá a szikra, a földön szétterülő füst elborította arcát, de lehajtott fejjel, hangtalanul, önfeledten imádkozott. A tömeg hirtelen felzúgott, hullámzani kezdett: a táncoló lángnyelvek között, mintha égből jönne, megjelent Lorenzo, karján a csecsemővel. Ekkor beomlott az egyik gerenda, s a levegőbe fenyegető morajjal csapott fel a tűz és a füst. Lorenzo rögtön eltűnt szem elől, s ott, ahol az előbb állt, korallszínű lángoszlop emelkedett az ég felé.

A szerencsétlenség olyan nagy volt, hogy Simeontól kezdve az öregemberig mindannyiuk előtt elsötétült a világ, és hang nélkül álltak ott, mintha megnémultak volna. Az öregember lánya jajveszékelésbe tört ki, aztán úgy ugrott fel, hogy a combja is födetlenné vált, utána pedig, mint akit villám sújtott, végigvágódott a földön. Érthető is: kezében, csodálatos módon, ott volt a kislánya – él-e vagy meghalt, nem lehetett tudni – s most erősen szorította magához. Ó, a Mindenható Mennyei Atya végtelen bölcsessége – nincs rá szó, hogy dicsőítsük! Lorenzo, amikor a beomló gerenda lesújtotta, utolsó erejét összeszedve, az anya lábához dobta a gyermeket, és az szerencsére sértetlenül esett oda.

A fiatal nő elterült a földön, s örömkönnyektől fuldokolt. Idős apja pedig az égnek emelte kezét, és szájából Isten könyörületességét dicsőítő szavak törtek elő. Pontosabban szólva, egyszerűen nem tudta visszatartani ezeket az áhítatos tisztelettel teli szavakat. Simeon pedig még előbb bevetette magát a lángtengrbe, egyedül az a vágy hajtotta, hogy megmentse Lorenzót. Az öregember ajkairól újra izgatott és bánatos imák szálltak az ég felé. De nemcsak az ő ajkairól. Lánya és a körülöttük lévő keresztények sírva, közösen imádkoztak.

– Isten, segíts meg minket!

S a szeplőtelen Szűz Mária fia, Jézus Krisztus urunk, aki szívére veszi minden földi ember gondját és baját, végül meghallgatta imájukat. Mit látnak? A kegyetlenül összeégett Lorenzót Simeon hozza a karján – megmentette, a legsűrűbb tűzből és a füstből húzta ki.

De ezzel még nem fejeződtek be a tragikus éjszaka eseményei. A keresztények a karjukon vitték a szinte élettelen Lorenzót a templom széles kapujához, és ott letették. Ekkor az esernyőkereskedő leánya – még mindig sírva, gyermekét melléhez szorítva – térdre esett a páter előtt, aki éppen ebben a pillanatban érkezett a templomhoz, és az egész nép füle hallatára hirtelen gyónni kezdett:

– Ez a kisleány nem Lorenzo úr leánya. Titokban összejöttem a pogány szomszédunk fiával, úgy estem teherbe.

Határozott hangja, kisírt szemének csillogása tanúsította, hogy ebben a gyónásban nincs a hazugságnak egy szikrája sem. Lehet-e csodálkozni, hogy a keresztények, akik szorosán körülállták őket, lélegzet-visszafojtva hallgatták, még az eget nyaldosó tűz lángjairól is megfeledkeztek.

A lány letörölte könnyeit, és folytatta:

– Mindig szerettem Lorenzo urat, epekedtem utána, de ő szilárd volt a hitben, és hűvös maradt irántam. Akkor haragomban azt mondtam, hogy a magzat, akit a szívem alatt hordok, Lorenzo úrtól van, így álltam bosszút rajta a kínzó sérelemért. De a nemes lelkű Lorenzo úr nem gyűlölt meg nagy vétkemért, sőt ma, nem törődve a veszéllyel, kihozta lányom a pokol tüzéből. Jóságáért és ezért a cselekedetéért olyan tiszteletet érzek iránta, mintha urunk, Jézus Krisztus újra földre szállt volna... Ha eszembe jut sötét gonoszágom, kész vagyok most rögtön átadni testemet a pokol kínjainak.

Alighogy befejezte gyónását, szemét döntötték a könnyek, s a földre zuhant. A több sorban körben álló hívek tömegében egy kiáltás hullámozott végig: „Vértanú! Vértanú!” Valóban magasztalás érdemel, hogy Lorenzo az Úr Jézus Krisztus nyomdokain haladt, és a bűnös nő iránti részvétből attól sem riadt vissza, hogy koldussá legyen. Sem a páter, akit úgy tisztelt, mint az édesapját, sem

Simeon, akiben úgy bízott, mintha a bátyja lett volna, senki sem értette meg a lelkét. Mi lenne más, ha nem „vértanú”?

Mindazonáltal Lorenzónk, ahogy hallgatta a kereskedő lányának gyónását, csupán néhányszor erőtlenül bólintott. A haja leégett, a bőre erősen megpörkölődött, kezét-lábát mozdítani sem tudta; a legkisebb remény sem volt arra, hogy megszólal. Az öregember, akinek a szívét összetörte a lánya gyónása, és Simeon ott guggoltak mellette, igyekeztek valamiképp enyhíteni a fájdalmán, de Lorenzo lélegzete percről percre gyengült, látszott, hogy a végét járja. Csak a távoli égre emelt, csillagként ragyogó szemének kifejezése nem változott.

A páter, akinek fehér szakálla lobogott a dühöngő éjszakai szélben, figyelmesen végighallgatta a fiatal nő gyónását, és ünnepélyesen kijelentette:

– Boldog az, aki megbánja a bűnét. Így hát ne érintse ezt a szerencsétlen embert büntető kéz. Még buzgóbban fogjuk követni az Úr tanítását, és alázatosan várjuk az utolsó ítéletet. Lorenzónak az a törekvése, hogy cselekedeteiben az Úr Jézus Krisztushoz legyen hasonló, ritka erény az ország keresztényei között. Hiszen még olyan fiatal...

De mi ez? A páter hirtelen elhallgatott, Lorenzóra meredt, aki a lábánál feküdt; az ifjúnak mintha mennyei fény ragyogta volna be az arcát. Milyen áhítatos tisztelettel nézett rá a páter! Az öregembernek még soha nem remegett így a keze. Arcán szünet nélkül folytak a könnyek.

Nézd csak, Simeon! És te is, öreg esernyőkereskedő! Nézzétek! A tűz visszfénye által megvilágítva, pirosabban, mint az Úr Jézus Krisztus vére, hangtalanul fekszik a Santa Lucia kapujában ez a szép kamasz, és égett ruhája alól, mint két értékes jáspis, kilátszik két szűziesen tiszta keble. Mindannyian csak most vették észre arcának természetes finomságát, noha alaposan összeégett. Szóval – Lorenzo leány? Igen – Lorenzo leány! Nézzétek, keresztények, akik mozdulatlan falként álltok, háttal a dühöngő tűzvésznek! Lorenzo, akit kiűztek a Santa Luciából a szüzesség parancsolatának megszegése miatt – egy elbűvölő tekintetű leány, ugyanolyan, mint az esernyőkereskedő leánya.

Mesélik, hogy szent borzadály fogta el a hívőket, mintha a Mennyei Atya hangja hallatszott volna a magas égből, amelyen most egyetlen csillag sem látszott. Mindannyian lehajtották a fejüket, mint a kalász a szélben, és térdre estek Lorenzo körül. Csupán a lángok bömbölését lehetett hallani, amely visszhangzott az égen; meg valakinek a fojtott zokogását. Lehet, hogy az esernyőkereskedő lánya zokogott? Vagy Simeon, aki Lorenzo bátyjának tekintette magát? Ekkor a halotti csendet a páter ünnepélyes, szomorú hangja törte meg: kinyújtotta karját Lorenzo felett, és imádkozni kezdett. Amikor elhallgatott, a fiatal lány, akit Lorenzónak hívtak, aki messziről már látta a paradicsom ragyogását a sötét egeken túl – nyugodt mosollyal eltávozott a másvilágra.

Ennek a leánynak az életéről semmi többet nem tudunk. De van ennek jelentősége? Az ember életében a legértékesebb a lélek meg nem ismétlődő, hirtelen felindulása. Olyan ez, mint amikor a hold még fel sem jött, de a sugara már kiragadja a sötétségből a tajtékzó hullámokat – az emberi lélekben lakozó szenvedélyek háborgó óceánját. Éppen az ilyen élet az, amelyet nem hiába éltek le. Ezért, ha ismerjük Lorenzo utolsó perceit, vajon nem ugyanolyan, mintha ismernénk egész életét?

2

Könyveim között van egy *Legenda Aurea* című könyv, amelyet a nagaszaki jezsuiták rendje adott ki. Tartalma azonban nem korlátozódik a nyugat-európai úgynevezett *Arany legenda* tartalmára. A tengerentúli apostolok és szentek tanításán, cselekedetein kívül megemlékezik a japán keresztények bátorságáról és mártíriumáról, nyilván azért, hogy segítse az evangélium elterjedését.

A könyv két kötetből áll, minoszi papírra nyomtatták, *hiraganával* és kínai írásjegyekkel váltakozva. A nyomás nagyon elmosódott, és helyenként nagyon nehezen lehet kivenni, hogy az írásjegy nyomtatott-e vagy kézírásos. Az első kötet fedőlapján vízszintesen, latin betűkkel van felírva a cím, alatta pedig két függőleges sorban metszett írásjegyekkel: „A Kr. utáni 1596-os esztendőben, a Keicsó második évében, a harmadik hónap első dekádjában.” Az időponttól balra és jobbra harsonát fújó angyalok. A képben – a kivitelezés

primitívsége ellenére – van valami vonzó. A második kötet semmiben sem különbözik az elsőtől, kivéve a fedőlapon lévő feliratot: „Május közepén történt az írásjegyek metszése.”

Mindkét kötet körülbelül hatvan lapot tartalmaz. Az első kötet nyolc fejezetből áll, a második tizből. Mindegyik kötet az ismeretlen szerző előszavával kezdődik, és latin betűs tartalomjegyzékkel fejeződik be. Az előszó nem tűnik ki stílusának választékosságával és egyenletességével, nem ritkák az olyan kifejezések és fordulatok, amelyeken érződik az európai szöveg szó szerinti fordítása. Ez azt a gondolatot ébreszti, hogy egy európai – az a bizonyos páter – írta.

A fent leírt *Egy keresztény halála* az említett *Arany legenda* második kötetének második fejezetén alapul, és lehet, hogy olyan esemény pontos leírása, amely valóban megtörtént Nagaszaki valamelyik keresztény templomában. De ami a feljegyzésekben említett nagy tűzvészt illeti, egyetlen forrás – így az *Elbeszélések Nagaszaki kikötővárosról* – sem ad útmutatást, hogy volt-e egyáltalán ilyen tűzvész, tehát az események pontos időpontját lehetetlen megállapítani.

Az *Egy keresztény halála* című elbeszélésben – a mai kiadás feltételeinek megfelelően – néhány változtatást végeztem. Boldog leszek, ha nem túlságosan rontottam el az eredeti szöveg könnyedségét és választékosságát.

– 1918. augusztus

A FELVILÁGOSULT FELESÉG

Nemrégiben az Ueno múzeumban kiállítás nyílt, amelyet a korai Meidzsi-korszak, a 70-es, 80-as évek kultúrájának szenteltek. Egyszer, amikor a borús nap már estébe hajlott, elmentem a kiállításra, körbejártam a termeket, és figyelmesen megszemléltem a kiállított tárgyakat. Amikor az utolsó teremhez értem, felfigyeltem egy emberre, aki néhány, idő rongálta metszetet nézegetett. Jó megjelenésű, sőt kissé hivalkodó külsejű, idősebb úr volt, kifogástalan sötét öltönyt és drága keménykalapot viselt. Első pillantásra megismertem Honda vicomte-ot, akivel egy estélyen ismertettek össze néhány nappal ezelőtt. Már korábban hallottam a vicomte emberkerülő természetéről, ezért rögtön hátráltam, azon töprengve, hogy üdvözljem-e vagy sem. Eközben Honda vicomte – nyilván hallotta a lépteket – felém fordult. A következő pillanatban halvány mosoly suhant át ajkán, amelyet őszülő bajusza félig elfedett. Könnyedén megemelte keménykalapját, és kedvesen üdvözölt. Mindjárt fesztelenebbül éreztem magam, udvariasan meghajoltam, és lassan feléje indultam.

Vicomte Honda az embereknek ahhoz a fajtájához tartozott, akiknek öreges szépsége beragyogja lényüket, mint az esthajnal visszfénye. Ugyanakkor a mély lelki szenvedések arcán hagyták a tűnődés bélyegét, ami az arisztokratáknál szokatlan. Emlékszem, első találkozásunkkor, miként ma is, felfigyeltem nagy gyönggyel ékesített dísztüjére, amely mélabúsan csillogott öltönyének sötét, egyhangú alapszínén. Ránéztem a dísztüre, s úgy éreztem, hogy egyenesen a vicomte szívébe látok...

– Milyennek találja ezeket a metszeteket? Ez itt a Cukidzsi negyedét ábrázolja. Mesteri, nemde? Érdekes a fény-árnyék hatás.

A vicomte halkán beszélt, és a vékony sétatálcáját díszítő ezüst díszgombbal rámutatott az egyik metszetre a tárló üvege mögött. Helyeslően bólintottam.

– A tokiói öböl csillámló hullámokkal, a különböző országok zászlóival díszített gőzhajók, az utcán sétáló európai férfiak és nők, magányos fenyő Hirosige stílusában, ágait egy európai ház fölött terjeszti szét – a japán és az európai művészet keveredése érezhető

a témaválasztásban és a kidolgozás módszerében egyaránt – az a keveredés, amely a korai Meidzsi művészetének csodálatos harmóniáját hozta létre. Azóta ezt a harmóniát mindörökre elvesztette művészetünk. Eltűnt szeretett Tokiónkban is.

Végighallgattam a vicomte-ot, és újra bölintottam az egyetértés jeléül, hogy a Cukidzsi negyedét ábrázoló metszet nemcsak önmagában érdekes. Felidézi a visszavonhatatlanul múltba süllyedt Kaika-kort, a riksák kétszemélyes hintóit, amelyeket stilizált oroszán-ábrázolások díszítenek, a daguerrotípeket, amelyekről elegánsan öltözött gésák néznek ránk – A vicomte mosolyogva hallgatott, aztán lassan a szemközti tárlóhoz lépett, ahol Taiszo Jositosi „*ukijoe*” stílusú metszetei sorakoztak.

– Nézze ezt a Jositosit – mondta. – A hajdani nagy színészek, Kikugoro és Hansiro európai öltözékben „icsiogaesi” parókában tragédiát játszanak a színpadi holdfényben. Ha ránéz az ember, szeme előtt megelevenedik az a régi kor, amikor a hajdani főváros, Edo már elveszítette jó néhány jellegzetes vonását, de még nem vált Tokióvá, amikor, ha szabad így mondani, a nappal és az éjszaka még nem vált el egymástól.

Hallottam véletlenül, hogy Honda csupán nemrégiben vált ilyen emberkerülővé, hajdanában, amikor visszatért európai utazásáról, nagyvilági embernek számított, s nemcsak a hivatalos körökben ismerték, hanem városszerte mindenütt. Itt a néptelen kiállítási teremben, a régi metszetek között Honda szavai vitathatatlan igazságként hangzottak. De szavainak éppen ez a vitathatatlansága váltott ki bennem belső tiltakozást, és miután végighallgattam, megpróbáltam a fametszés általános kérdéseire terelni a beszélgetést. De a vicomte rámutatott Jositosi metszeteire, és csendes, megragadó hangon folytatta.

– Képzelve, amikor hozzám hasonló emberek nézik ezeket a metszeteket, úgy érzik, mintha ezek a harminc-negyven éve történt események csak tegnap zajlottak volna le, de elég, ha kinyitunk egy friss újságot, s máris szemünkbe ötlük valami cikkecske a Rokumeikan klub álarcosbáljáról. Az igazat megvallva, azóta, hogy bejöttem ide, nem tudok szabadulni attól a különös érzéstől, hogy annak a korszaknak az emberei feltámadtak, és most, számunkra láthatatlanul, itt kószálnak ebben a teremben. Néha mintha

megállnának mellettem, és a régi idők történetét suttognák a fülemben. Nézze csak ezt az arcképet, amely Kikugorót ábrázolja európai öltönyben. Meglepően hasonlít egyik barátomra. Amikor itt álltam előtte, annyira valóságosnak éreztem, hogy üdvözölni akartam, ki akartam fejezni sajnálkozásomat, hogy olyan rég nem találkoztunk. Ha nincs kifogása ellene, mesélek róla önnek.

Hangjából nyugtalanság csendült ki, tekintetét elfordította, mintha nem lenne benne biztos, hogy meg kívánom hallgatni. Eszembe jutott, hogy néhány nappal ezelőtt, amikor először találkoztam Hondával, az a barátom, aki bemutatott bennünket egymásnak, azt mondta a vicomtenak: „Ő író, feltétlenül mesélje el neki, ha valami érdekes dolog az eszébe jut.” De én enélkül is kész voltam rá, hogy akár abban a pillanatban hintót fogadjak, s Hondával együtt elinduljak a múlt homályába merülő, elegáns, „téglából épült házak” utcájába – annyira vonzott a vicomte visszaemlékezése a rég múlt napokra. Ezért örömmel egyeztem bele, hogy meghallgatom az elbeszélését.

– Menjünk oda – ajánlotta Honda.

A terem közepén álló pádhoz mentünk. A teremben senki sem volt. Csupán a tárlók vetek körül bennünket; üvegük mögött magányosan álltak a hideg napfénytől megvilágított, idő rongálta ukijoe stílusú metszetek és karcok. Vicomte Honda sétapálcájának ezüstgombjára támasztotta az állát, egy ideig figyelmesen nézegette a termet, aztán felém fordította tekintetét, és halkán mesélni kezdett.

– Barátomat Miura Naokinak hívták. Véletlenül barátkoztam össze vele a gőzhajón, amikor Franciaországból tértem haza. Huszonöt éves volt, annyi, mint én. Ugyanolyan volt, mint a Jositosi festette arcképen Kikugoro; vékony, sápadt arc, amelyet egyenes választékkal fésült, hosszú haj keretez. Elegáns külsején a korai Meidzsi-korszakra jellemző civilizáció bélyege. A hosszú utazás alatt kölcsönös rokonszenv ébredt bennünk, amely olyan szoros barátsággá fejlődött, hogy miután visszatértünk Japánba, szinte minden héten találkoztunk. Miura elbeszélése szerint szülei nagybirtokosok voltak, s mindketten elhaláloztak, amikor elutazott Franciaországba. Miura egyetlen fiuk volt, s szülei halála után tekintélyes vagyon örököse lett. Abban az időben, amikor megismerkedtem Miurával, a legnagyobb jólétben élt, ami lehetővé

tette számára, hogy gondtalanul élvezze az életet, és csak a formáság kedvéért vállalon hivatalt az egyik bankban. Hazatérése után hamarosan újra berendezte dolgozószobáját európai stílusban, a szüleitől örökölt, Rjógoku közelében levő villájában, s élte a jómódú emberek életét.

Ahogy ezt mesélem önnek, szemem előtt megjelenik Miura dolgozószobájának berendezése, olyan világosan, mintha csak arról a metszetről nézne rám. A Szumida folyóra néző franciaablakok, az arannyal díszített, fehér mennyezet, a karosszékek és a dívány, melyeket vörös marokénnal vontak be, a falon I. Napóleon arcképe, faragott ébenfa könyvszekrény, tükrös márványkandalló, amelyet úgy szeretett Miura megboldogult apja – ilyen a korabeli dolgozószoba berendezése; avíttan modern, komoran harsogó. Ha szabad egy hasonlatot használnom, a berendezés egy lehangolt hangszer hangjára emlékeztetett. Miura, akit ezek a dolgok vettek körül, rendszerint drága selyemkimonót öltött, elhelyezkedett I. Napóleon arcképe alatt, s olvasott valamit. Mondjuk, Hugótól a *Les Orientales*-t. Ez a berendezés nyugodtan szolgálhatott volna az itt kiállított metszettek tárgyául. Emlékszem, különös érzéssel figyeltem, hogyan úsznak a folyón a csónakok, amelyek nagy vitorláikkal újra és újra eltakarták a fényt dolgozószobája franciaablaka elől.

Noha Miura fényűzően élt, a korban hozzá hasonló fiatalemberektől eltérően nem látogatta a Sinbasin vagy a Janagibasin levő szórakozóhelyeket. Mindennap visszavonult újonnan berendezett dolgozószobájába, és szenvedélyesen olvasott. Röviden szólva, nem úgy élt, mint egy bankár, inkább úgy, mint egy fiatal remete. Ennek persze törékeny testalkata is oka volt, visszariadt mindentől, amit egészségére ártalmasnak vélt. De más ok is volt. Miura, természetét tekintve – ellentétben az akkori materialista áramlatokkal – a legtisztább idealista volt. Ezért szerette a magányosságot. A korszak gentlemanjének volt mintaképe, amikor Japánba behatolt a nyugati civilizáció, noha idealista természete inkább korábbi korok politikai álmodozóira emlékeztetett.

Ennek bizonyítékául szolgáljon az a beszélgetés, amelyet akkor folytattunk, amikor megnéztük a Sinpuren-lázadásról szóló darabot. Emlékszem, egy jelenet után, amelyben Ono Teppei öngyilkossággal

vet véget életének, Miura hirtelen felém fordult, és komoly képpel megkérdezte:

„Tudnál részvétet érezni iránta?”

Mivel éppen akkor tértem vissza egy európai utazásról, és egyszerűen nem tudtam megemésztetni azt, amiből a régi idők szaga áradt, hidegen így válaszoltam: „Nem, egyáltalán nem érzek iránta részvétet. Úgy vélem, aki fellázad egy rendelet miatt, amely megtiltja a kardok viselését, az teljesen megérdemli ezt a halált.” Miura tagadóan rázta a fejét.

„Lehet, hogy a követeléseik hibásak voltak. De úgy vélem, az a törekvésük, hogy követeléseik teljesítéséért feláldozzák magukat, a részvétnél is többet érdemel.”

„Tehát ezekhez a lázadókhöz hasonlóan képes lennél arra, hogy egyetlen, meg nem ismételhő életedről lemondj annak a gyerekes álmodozásnak a kedvéért, hogy jelenkori életünket visszafordítsd a Meidzsi-korba, sőt még régebbi időkbe” – mondtam nevetve.

Erre is komolyan felelt, mintha valamire elszánta volna magát:

„Számomra elég, ha egy ember hajlandó odaadni az életét azért, amiben hisz. Még ha ezek gyerekes álmok is.”

Akkor úgy éreztem, hogy ezek csak szép szavak, s nem tulajdonítottam különösebb jelentőséget nekik. Most, hogy mérlegre teszem mindazt, ami később tudomásomra jutott, látom, hogy ezekre a szavakra rányomta zavaros, alig észrevehető bélyegét az a szomorú sors, amely az utolsó években elérte. Ön is meg fog győződni erről, ha végighallgatja a történetet.

Miura mindenben ragaszkodott az elveihez. Ezért, amikor a házasságra terelődött a szó, sajnálkozás nélkül visszautasított sok ragyogó partit, és kijelentette:

„Csak szerelemből házasodok.”

Ráadásul a szerelemről alkotott felfogása különbözött a szokásostól, s ha egy leány nagyon tetszett is neki, mindenképpen azon volt, hogy ne kerüljön sor a házasságra; ilyenkor azt mondta:

„Érzelveim még kiforratlanok.”

Mindez elviselhetetlennek látszott, s néha beleavatkoztam a dologba, felajánlottam a szolgálataimat.

„Ha különféle okokból ilyen részletesen elemezzük az érzelmeinket, ahogy ezt te teszed, az élet lidércnyomássá válik.

Ezért bele kell nyugodni abba, hogy a világ nem a te eszméid szerint fejlődik, s meg kell elégedned egy többé-kevésbé elfogadható jelölttel.”

Miura azonban nem engedett a rábeszélésnek, sajnálkozva nézett rám, és így válaszolt:

„Ha kielégítene az, amit javasolsz, már réges-régen felhagytam volna a legényélettel.”

S ha én, Miura barátja, szó nélkül végighallgattam is szentenciáit, a rokonok, akik gyenge egészségére gondolva attól féltek, hogy kihal a Miura család, azt javasolták neki, hogy legrosszabb esetben tartson ágyast. Csakhogy Miura nem olyan ember volt, aki megfogadja az efféle tanácsot. Sőt maga az ágyas szó is rendkívül undorította. Keserűen mosolyogva rendszerint így szólt hozzám:

„Azt mondják, felvilágosult ország vagyunk, de az ágyasság teljesen nyíltan megvan ugyanúgy, mint régen.”

Miura tehát, miután visszatért Japánba, két-három éven át állhatatosan olvasott a dolgozószobájában, I. Napóleon arcképének társaságában, mi, a barátai pedig már teljesen elveszítettük a reményt, hogy valaha is meg fog nőszülni.

Egyszer hivatali ügyekben Koreába, Keidzso városába utaztam. Képzelve, nem múlt el egy hónap sem, amikor váratlanul levelet kapok Miurától, amelyben értesít az eljegyzéséről. Gondolhatja, hogy meglepődtem. Ugyanakkor mosolyognom is kellett ezen a híren: végre neki is akadt élettársa. A levél rendkívül rövid volt. Csalt annyit közölt, hogy eljegyezte Fudzsi Kacumit – egy állami szállító leányát. A későbbi levelekből megtudtam néhány részletet. Egy alkalommal Miura betévedt a Janagisina szigetén levő Hagidera-templomba, és ott véletlenül találkozott egy műkereskedővel, aki gyakori vendég volt a villájában. A műkereskedő Fudzsi úrral és a leányával érkezett a templomba. Amikor aztán a templomot körülvevő parkban együtt sétálgattak, Miura és Kacumi egymásba szeretett. Mondanom sem kell, a Hagidera-templom szalmafedelével, kapujában Nio-szobrokkal, a hagibokrok közt levő obeliszkjével, amelyre Baso ismert strófája van vésvé – kitűnik finom szépségével, és kétségtelenül eszményi hely volt a „tehetséges ifjú és a szépséges leány megfelelő találkozásához”. Azonban Miurában, a Meidzsi-kor eme tökéletes

gentlemanjében, aki az utcára csak párizsi szabású öltönyben lépett ki, az első pillantásra születő szerelem túlságosan köznapian támadt fel, s ha az első híradás a házasságáról mosolyt csalt az arcomra, most egyszerűen nem tudtam visszatartani a nevetésemet. Nem kellett ahhoz sem nagy találékonyság, hogy rájöjsek, milyen szerepet játszott e házasság létrejöttében a műkereskedő. Minden a lehető legjobban alakult. Hamarosan jelentkeztek a hivatalos leánykérők, s még azon az őszön megtartották az esküvőt. Minden jel arra mutatott, hogy az ifjú házások között a lehető legjobb a viszony. Igaz, meg kell mondanom, egy körülmény csodálkozást s ugyanakkor irigységet váltott ki belőlem: Miura leveleiből, amelyekben házasesetük részleteiről írt, érezni lehetett, hogy ez a megfontolt és hideg, tudós beállítottságú ember teljesen megváltozott, vidám és barátkozó lényé vált.

Mai napig őrzöm minden levelét, s amikor most újra átolvasom őket, szemem előtt újra és újra megjelenik vidám, nevető arca. Miura gyermeki közvetlenséggel mesélt mindennapi életük részleteiről: arról, hogy ebben az évben egyáltalán nem nő az általa vetett szulák; hogy pénzt adományozott egy gyermekotthon részére Uenóban; hogy a nagy esőzés miatt könyvei átmedvesedtek, és belepte őket a penész, hogy a riksa, akit felfogadott, merevgörcsben megbetegedett; hogy a Mijakodza színházban látta valami európai fakír bűvészműtávjait; hogy Kuramaében tűzvész volt – vég nélkül lehetne sorolni a híreket, melyeket közölt velem. De különös örömmel adott hírt a következőről: megrendelte Godzeta Hobai festőnél felesége arcképét. I. Napóleont levették a falról, a helyét felesége arcképe foglalta el. Ott láttam meg később én is. Kacumi, a ház úrnője profilból volt ábrázolva, ahogy a tükörsztal előtt áll. Haja nyugati divat szerint fésülve, fekete ruhája gyapjúval és arannyal kivarrrva, kezében rózsacsokor. Tehát volt szerencsém megszemlélni ezt az arcképet, de Miurát attól kezdve többé nem láttam élénknek és vidámnak.

Vicomte Honda sóhajtott, és elhallgatott. Elbeszélése lebilincselte, mozdulatlanul hallgattam, s amikor megállt, ijedten néztem rá, nem volt erőm visszafojtani nyugtalanságom. Valami okból azt gondoltam, hogy Miura már nem volt az élők közt, amikor a vicomte visszatért

Keidzsóból. A vicomte azonban nyilván kitalálta nyugtalanságom okát, megrázta a fejét, aztán nyugodtan folytatta:

– Nem, Miura nem halt meg, amíg távol voltam. De amikor egy év múlva hazatértem, újra hideg és nyugodt volt, s látszott rajta, hogy valami bántja. Megéreztem ezt, amikor hosszú szünet után újra megszorítottuk egymás kezét a Sinbasi állomáson, ahová Miura kijött elém. Helyesebben nem annyira megéreztem, mint inkább nyugtalanított hideg közönyössége. Ránéztem az arcára, és olyan nyugtalanság fogott el, hogy felkiáltottam:

„Mi van veled? Nem beteg vagy?”

Gyanakodva rám nézett, és azt válaszolta, hogy nemcsak ő, hanem a felesége is a legjobb egészségnek örvend. „Igen – gondoltam ennek így kell lennie. A jelleme változatlanul ugyanaz. Nem is változhatott meg a »szerelmi házasság« egy éve alatt.” El is határoztam, hogy nem szólok többé erről a témáról, s csupán annyit jegyeztem meg nevetve: „Bizonyára a világítás a bűnös. Úgy láttam, hogy beteges a színed.”

Még néhány hónap kellett ahhoz, hogy átérezzem azokat a kínokat, amelyeket a közöny álarca alá rejtett, s rájöttem, mennyire helytelen volt, hogy kinevettem. De következetes leszek az elbeszélésben, s néhány szót arról is ejtek, milyennek ismertem meg a feleségét.

Először nem sokkal azután találkoztam vele, hogy visszatértem Keidzsóból, az okavabatai villában, ahová Miura meghívott ebédre. Az asszony körülbelül egykorú volt Miurával, de – talán alacsony termete miatt – két-három évvel fiatalabbnak látszott. Üde bőrű, kerek arcán feltűnő volt sűrű szemöldöke. Azon az estén régies anyagból készült, pillangó- és madármintás kimonót viselt, amelyet csodálatos selyemöv fogott át. Az abban a korban használatos kifejezéssel élve, mondhatom, „felsőbb osztályból való” hölgy benyomását keltette. Külseje valamiben ellentétes volt azzal a képpel, amelyet képzeletemben Miura élettársáról megrajzoltam. „Valamiben” – de hogy miben, az magam előtt sem volt világos. Bizonyos csalódottságot később többször is éreztem. De akkor ez a gondolat csupán felvillant bennem, és el is tűnt. Úgy láttam, semmi okom nincs, hogy ne örüljek Miura házasságának.

Ellenkezőleg, ahogy ültünk a petróleumlámpa fényével megvilágított asztalnál, egyszerűen elbűvölt Miura feleségének élénk, okos természete. Viselkedésének finomsága, az a képessége, hogy fél szóból is ért, teljesen lenyűgözött. Végül is nem állhattam meg, komolyan azt mondtam:

„Hölgyem, egy ilyen nőnek, mint ön, nem Japánban kellett volna születnie, hanem legalábbis Franciaországban.”

„Igen, igen! Ugyanezt mondogatom én is” – vágott közbe Miura, hogy feleségét bosszantsa. Lehet, hogy csak én éreztem a szavak mögött bosszantás szándékát. Talán csupán gyanakvásomnak tulajdonítható, de nekem úgy rémlett, hogy Kacumi úrhölgy gyűlölettel teli pillantást vet Miura felé, ami egyáltalán nem illett nyíltan kacérkodó jelleméhez. Mindenesetre ez a rövid jelenet szinte villámként világította meg előttem egész életüket. Ahogy most elgondolkozom ezen, arra a következtetésre jutok, hogy jelen voltam Miura élete tragédiájának kezdeténél. Akkor azonban csupán megérintett a nyugtalanság. Azután, mintha mi sem történt volna, tovább beszélgettünk Miurával, időnként megtöltöttük a csészéket szakéval. Vidáman töltöttük az est hátralevő részét, s amikor eltávoztam a villájukból, és mentem a riksán, italtól kába fejemet a folyó felől fújó szélnek tartottam, s gondolatban nemegyszer gratuláltam Miurának a sikeres „szerelmi házassághoz”.

Eltelt egy hónap, mialatt nemegyszer meglátogattam a Miura házaspárt, és ők is engem. Egy alkalommal orvos barátom meghívott a Sintomidza színházba, az *Oden-no Kavabumi* című darabra. Ahogy a túloldali páholyokban ülő nézőket szemléltem, észrevettem Miura feleségét. Akkoriban mindig magammal vittem a látcsövemet, s lám, lencséjében elsőként Kacumi úrhölgyet pillantottam meg a páholy tűzpiros mellvédjénél. Úgy láttam, hajában rózsza pompázik, fehér álla pedig gallérján nyugodott, amit nyugodt színű kelméből készült ruháján viselt. Kacumi úrhölgy, mintha megérezte volna, hogy figyelik, kacér pillantást vetett, és alig észrevehetően kacsintott. Leengedtem a látcsövet, és én is üdvözöltem őt. De akkor hirtelen észrevettem, hogy újra izgatottan vizsgonozza az üdvözlésemet. Méghozzá sóikkal tiszteletteljesebben, mint az első alkalommal. Végül rájöttem, hogy kacér tekintete és kacsintása nem nekem szólt, hanem valaki másnak. Körüljártattam

a szemem a páholyokon, remélve, hogy megtalálom ezt a másikat. Egy divatos, csíkos öltönyt viselő fiatalemberre figyeltem fel, aki, úgy látszik, szintén azt kereste, kinek szólt az egyik üdvözlés. Drága szivarját szívogatva, feszülten figyelt. Egy pillanatra találkozott a tekintetünk. Barna arcában volt valami visszataszító; gyorsan elkaptam a szemem, felemeltem a látcsövet, s újra Kacumi úrhölgy páholya felé irányítottam. Megláttam mellette a női emancipáció ismert hívét, Narajama asszonyt, talán már hallott róla. Az akkoriban meglehetősen népszerű ügyvéd, Narajama felesége volt; tevékenyen fellépett a nők egyenjogúságáért, de rendkívül kétes hírnévnek örvendett. Narajama úrhölgy kihívóan ült a helyén, címerekkel díszített, fekete kimonót viselt; egész lénye egy színpadi statisztára emlékeztetett. Az a tény, hogy Miura felesége mellett ül, valami okból baljós előérzetét ébresztett bennem. A női emancipáció e harcos híve egyre felénk – helyesebben a csíkos kabát irányába – fordította csontos, kissé bepúderezett arcát, jelentőségteljes pillantásokat vetett a fiatalemberre, s közben ingerülten húzogatta ruhája gallérját, mintha zavarán. Túlzás nélkül állítom, hogy az előadás alatt nem annyira a színpadot néztem, amelyen a híres Kikugoro és Szadendzsi játszott, mint inkább Miura feleségét, a csíkos kabátot és Narajama úrhölgyet. A vidám zene és a virágzó cseresznyeág-díszletek világában végtelenül szenvedtem a baljós gondolatoktól, amelyeknek semmi közük sem volt ahhoz, ami a színpadon történt. És amikor az egyik intermezzo után mindkét nő elhagyta páholyát, megkönnyebbülten lélegeztem fel, noha olyan gyengeséget éreztem, mintha minden erőm végleg elhagyott volna. A nők elmentek, de a csíkos kabát a szomszédos páholyban a helyén maradt, irgalmatlanul füstölt a szivarjával, s időnként felém pillantott. Amikor a három főszereplő közül kettő eltűnt, a barna arcú férfi iránt még nagyobb ellenszenvet éreztem. Lehet, hogy túlzott gyanakvásom miatt. De bárhogyan is volt, már a kezdet kezdetén gyűlölködés alakult ki közöttünk. Ezért, amikor maga Miura a folyóra néző dolgozószobájában összeismertetett ezzel a férfival, zavaros érzés fogott el, úgy éreztem, mintha megoldhatatlan rejtélybe ütköztem volna. Miura szavai szerint a férfi a feleségének unokafivére volt. Fiatalkora ellenére jó állása volt az egyik textiltársaságnál. Meg kell mondanom, hogy az alatt a rövid idő alatt,

amíg teázás közben könnyed társalgást folytattunk, rögtön észrevettem, hogy ez az ember, aki egy percre sem vette ki a szájából a szivart, rendkívüli tehetséggel van megáldva. De tehetsége nem csökkentette az iránta érzett ellenszenvemet. Ennek ellenére igyekeztem a józan észre hallgatni, és próbáltam meggyőzni magamat arról, hogy nincs és nem is lehet semmi különös abban, ha a színházban egy fivér és egy nővér üdvözlí egymást. Még azzal is megpróbálkoztam, amennyire erőmből telt, hogy összebarátkozzam ezzel az emberrel. De minden alkalommal, amikor már úgy láttam, hogy fáradozásom meghozza a gyümölcsét, füttyörészve kortyolni kezdte a teát, vagy fesztelenül az asztalra verte a szivar hamuját, vagy harsogva nevetett a saját tréfáin – szóval újabb és újabb modortalanságot művelt, és ellenszenvem újabb erővel lángolt fel. Ezért, amikor félóra múlva kijelentette, hogy hivatali kötelességként egy banketten kell részt vennie, és elköszönt, felálltam, és azzal az ösztönös vággyal, hogy megtisztítsam a levegőt a közönségesség és a nevetlenség miazmáitól, szélesre tártam a franciaablakokat, és a folyó friss levegőjét engedtem be a dolgozószobába.

„Mennyire gyűlölöd!” – mondta szemrehányóan Miura, s leült megszokott helyére, Kacumi úrhölgy rózsacsokros arcképe alá.

„Nem tehetek mást – válaszoltam. – Túlságosan is ellenszenves. Sehogy sem tudok megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy ő a feleséged unokafivére.”

„Mit akarsz ezzel mondani?”

„Egyáltalán nem hasonlítanak egymásra.”

Miura egy ideig szótlanul nézte a folyót, amely egy pillanatra a lemenő nap sugaraiban fénylett, aztán hirtelen – témát váltva – megszólalt:

„Ne menjünk el esetleg halászni?”

Kimondhatatlanul örültem, hogy a beszélgetés más irányt vett. Így hát rögtön készségesen beleegyeztem.

„Nagyszerű. A halfogásban sokkal magabiztosabb vagyok, mint a diplomáciában.”

„Mint a diplomáciában, mondod? Én pedig a halfogásban sokkal magabiztosabb vagyok, mint a szerelmi ügyekben.”

„Szóval úgy véled, hogy értékesebb zsákmányt tudsz kifogni, mint a feleséged?”

„Miért ne foghatnék? Csakhogy akkor még inkább gyűlölködni fogsz.”

Miura szavaiból kicsendült valami, ami erősen bántotta a fülemet. De arra az esti félhomályban változatlanul közömbös volt, a franciaablakon át állhatatosan nézte a lemenő nap sugaraiban fénylő folyót.

„Tehát mikor megyünk halászni?” – kérdeztem.

„Bármikor, amikor neked megfelel.”

„Akkor majd levélben közlöm” – zártam le a beszélgetést, és kellenlenül felemelkedtem a marokénnal bevont karosszékéből, szó nélkül kezem fogtam Miurával, és kimentem a dolgozószoba titokzatos félhomályából a még sötétebb folyosóra. Az ajtó mögött majdnem beleütköztem valakibe, aki nyilván kihallgatta a beszélgetésünket. Az alak felém sietett.

„Mi az, már elmegy?” – hallottam a kacér hangot. Egy pillanatra meghökkentem, de gyorsan összeszedtem magam, hideg pillantást vettem Kacumi úrhölgyre, aki ma is rózsákkal díszítette frizuráját, szó nélkül meghajoltam, és a kijárat felé siettem, ahol várt a riksa. Fejemben minden összezavarodott, annyira összezavarodott, hogy annak sem voltam tudatában, mi történik. Csak arra emlékszem, hogy a riksa már áthaladt a Rjógoku-hídon, de én még egyre ugyanazt a nevet suttoztam: Delila.

Akkoriban tárult fel előttem is a titok, amelyet Miura komor arccal leplezett. Kell-e mondanom, hogy a titok rögtön beégette lelkembe undok nevét: házasságtörés. De ha ennyire nyilvánvaló volt a házastársi hűség megszegése, akkor egy ilyen idealista, mint Miura, miért nem követelte határozottan a válást? Vagy talán nem volt bizonyíték, amely megerősítette volna gyanúját felesége hűtlenségéről? Vagy ha volt is ilyen bizonyíték, Miura annyira szerette Kacumi úrhölgyet, hogy nem szánta rá magát a válásra? Ahogy szabadjára engedtem képzeletemet, és egyik változatot a másik után vettem sorra, teljesen elfeledkeztem a megállapodásunkról, hogy elutazunk halászni. Így telt el mintegy két hét. Néha: írtam Miurának, de az okavabatai villájába – ahová azelőtt oly gyakran ellátogattam – nem jártam többé. Hamarosan

történt még egy olyan esemény, amelynek véletlenül tanúja voltam. Ez arra készítetett, hogy nyíltan beszéljek Miurával. Akkoriban eszembe jutott a halászat, és siettem felhasználni arra, hogy négyszemközt maradhassak Miurával, és nyíltan közöljem vele aggályaimat.

Egyszer, amint azzal a bizonyos orvos barátommal mentem haza a Nakamuradza színházból, találkoztunk az *Akebono* újság egyik legrégebbi riporterével. Pontosan emlékszem, hogy cikkeit *Hüvelyk Matyi* álnéven írta. A naplemente után kezdődött eső megszakítás nélkül zuhogott, és úgy döntöttünk, bemegyünk a Janagibasi közelében levő Ikuine kifőzdébe, hogy felhajtsunk egy-egy pohár rizspálinkát. Felmentünk az első emeletre, és pálinkát iszogatva hallgattuk a távolból idehallatszó samiszen hangját, amely a régi Edo múltba tűnt életét idézte. Eközben Hüvelyk Matyink belemelegedett; s mintha a nyugati felvilágosodás korának tárcaírója lenne, vidám tréfákkal és lebilincselő történetekkel szórakoztatott bennünket. Nem mellőzte Narajama úrhölgy botrányos történetét sem, aki előbb egy külföldi férfi szeretője volt, aztán Sinjútei Encso ponyvaíró kitarottja lett. Fénykorában volt, erről tanúskodott az ujjain csillogó nagyszámú aranygyűrű. Egyszer nem tudta időben megadni azt a pénzt, amit azért vett kölcsön, hogy mindjárt el is szórja, és kilátástalan helyzetbe került. Riporterünk még sok más pikáns részletet mesélt Narajama úrhölgy életéből. Különösen kellemetlen volt azt hallanom, hogy az utóbbi időben Narajamát mindenhová elkíséri egy fiatal hölgy. Emellett – elbeszélése szerint – olyan hírek is jártak, hogy férfiak kíséretében meg szoktak szállni a Szuidzsini-erdő közelében levő szállodában. Amikor ezt meghallottam, vidám hangulatom – mivel a baráti társaság rendszeren iszogatott, hangulatom nem is lehetett volna másmilyen – egy pillanat alatt elszállt. Nevetni kellett volna, de nekem elszorult a szívem, egyre Miura tűnődő arcát láttam magam előtt. Szerencsére az orvos nyilván megérezte nyomott hangulatomat, és ügyesen olyan témára irányította a riporter fecsegését, amelynek semmi köze nem volt Narajama úrhölgy kalandjaihoz. Ez lehetővé tette, hogy összeszedjem magam, s legalább olyan mértékben részt vegyek a társalgásban, amennyire szükséges volt, hogy ne rontsam el véglegesen kellemes találkozásunkat. De úgy látszik, ezen az estén még nem értek véget

megpróbáltatásaim. Amikor teljesen nyomott hangulatban kijöttem az Ikuine kifőzdéből, és odahívtam a riksát, a bejáráshoz hetykén odarobogott egy kétülékes kis kocsi, felhúzott fedele esőtől fénylett. Aztán valaki hátrahajtotta a kínai faolajjal impregnált fedelet, és a bent ülők egyike a küszöbre ugrott. Egy szempillantás alatt megismertem, míg a kocsimba ugrottam, és a riksa felemelte a kocsirudat. Szokatlan felindulás fogott el.

„Hiszen ez ő” – suttogtam.

Igen, ez ugyanaz a barna arcú, csíkos kabátos férfi volt, aki Miura felesége unokafivérének adta ki magát. Mentem a Hirokodzsi viliódzó fényében, és szívemet harapófogóként szorította össze a szörnyű nyugtalanság, amikor próbáltam elképzelni, ki volt a kocsimban ezzel az emberrel. Narajama vagy talán Kacumi úrhölgy, piros rózsával a hajában? Miközben hatalmukba kerítették ezek a megoldhatatlan kétségek, nagyon haragudtam magamra gyávaságomért. Ó, miért menekültem olyan sietve a kocsim oltalmazó fedele alá? Bizonyára attól féltem, hogy kétségeim szertefoszlanak. Mostanáig talány maradt számomra, Miura felesége volt-e a kocsimban, vagy a női emancipáció harcos híve.

Vicomte Honda egy nagy, selyem zsebkendőt húzott elő, illedelmesen kifújta az orrát, körülnézett a már félhomályba merülő kiállítóteremben, és halk hangon folytatta.

– Ettől az esettől függetlenül, úgy gondoltam, hogy a riporter elbeszélése bizonyára mindenképpen érdekli Miurát. Ezért mindjárt a következő napon levelet küldtem neki, amelyben javasoltam, hogy találkozzunk, menjünk el halászni, és egyúttal pihenjünk is. Miura azonnal beleegyező választ adott. A találkozás időpontja éppen tizenhatodika éjszakájára esett, ezért azt ajánlotta, induljunk el, mielőtt esteledni kezd, nem annyira a halászat kedvéért, mint inkább azért, hogy a teliholdban gyönyörködjünk. Nem voltam szenvedélyes halász, így mindjárt beleegyeztem, Janagibasi közelében egy csónakkikötőben találkoztunk, beültünk egy hosszú, hegyes ortú csónakba, és kiveztünk a folyó közepére. Már sötétedett, de a hold még nem jött fel.

Azokban az időkben a Szumida folyó esti képe még megőrizte annak a szépségnek a nyomait, amely olyan jellemző az ukijoe stílusú metszetekre. Amikor elcsónakáztunk a Manbecsi étterem

mellett, és kimentünk a folyó közepére, csodálatos kép tárult a szemünk elé: az őszi ég háttérében a hullámok felett, amelyekben visszaverődtek a sápadt esti fény csillámai – kirajzolódott a Rjógoku-híd korlátja; egyetlen lendülettel kihúzott, görbe tusvonalnak látszott. A hídon elrobogó hintók árnyai elmosódtak a folyó felett felszálló ködben, s úgy tűnt fel, mintha a folyó felett csupán cseresznyepiros lámpáik apró pontjai száguldoznának fel-alá.

Miurai „Nos, milyen a táj?”

Én: „Hát igen, Európában, bárhogyan keresse is az ember, ilyen tájat valószínűleg nem lát.”

Miura- „Tehát ami a tájat illeti, nem vagy annyira ellensége a réginek.”

Én: „Igen, de csak akkor, ha a tájról van szó.”

Miura: „Én pedig az utóbbi időben egyszerűen mindent meggyűlöltem, aminek valami köze van a felvilágosult Nyugathoz;”

Én: „Tudod, egyszer az éles nyelvű Mérimée, amikor a körúton elhaladó japánokat figyelte, akiket a feudális kormány küldött diplomáciai szolgálatba Franciaországba, így szólt a mellette álló Dumas-hoz meg még valakihez: »Nézd csak, ki kötötte ezeket a japánokat azokhoz az iszonyú hosszú kardokhoz?« Vigyázz, nehogy te is Mérimée gonosz nyelvére juss a nézeteiddel.”

Miura: „Elmesélhetek neked egy másik esetet. Valamikor egy kínai nagykövet, név szerint Hö Su-csang, megérkezett Japánba, és megszállt egy szállodában Jokohamában. Amikor meglátta a japán hálóköntöst, meghatódott, és azt mondta: »Ez a régi hálóköntözék azt tanúsítja, hogy országukban kegyelettel megtartják a Hszia- és Csou-kor régi szokásait.« Tessék, itt a példa arra, hogy nem szabad válogatás nélkül mindent ócsárolni, ami régi.”

Úgy belemerültünk a beszélgetésbe, hogy azt sem vettük észre, mikor a folyó vize a kezdődő dagálytól hirtelen elsötétedett. Visszanéztünk, és láttuk, hogy a Rjógoku-híd messze mögöttünk maradt, és csónakunk, amelyet gyors evezőcsapásokkal hajtottunk, már közeledett a nevezetes „találkafenyőhöz”, amelynek fekete körvonalai kirajzolódtak a sötét égbolt háttérében. Úgy döntöttem, eljött a megfelelő pillanat, hogy Kacumi úrnőre tereljem a beszélgetést, és Miura utolsó mondatához kapcsolódva, kaptam az alkalmon:

„Ez esetben hogyan tudod összeegyeztetni a régi kor iránti tiszteletedet a felvilágosult feleségeddel való viszonyoddal?”

Miura, mintha nem is hallotta volna kérdésemet, egy ideig szótlánul kémlelte Otakegura holdtalan égboltját, aztán halkán, de határozottan így szólt:

„Sehogy. Egy héttel ezelőtt elváltam.”

Annyira meglepett ez a váratlan felelet, hogy megzavarodtam, és akaratlanul a csónak oldalába kapaszkodtam. „Szóval te is tudtad?” – kérdeztem halkán.

„Miért, te mindent tudtál?” – kérdezett vissza Miura, minden szót külön hangsúlyozva.

Én: „Mindent vagy sem, azt nem tudom. Csupán azt hallottam, hogy a feleséged összebarátkozott Narajama úrhölgygel.”

Miura: „És a feleségem meg az unokafivére közti viszonyról tudtál?”

Én: „Kitaláltam.”

Miura: „Ez esetben többet nem kell mondanom.”

Én: „És... mikor tudtad meg?”

Miura: „A feleségem és az unokafivére viszonyát? Három hónappal az esküvőnk után. Éppen az előző napon, amikor megkértem Godzeta Hobait, hogy fesse meg a feleségem általad is ismert arcképét.”

Képzeld, milyen váratlan volt számomra Miurának ez a válasza is.

Én: „És hogyan tudtad mostanáig eltűrni?”

Miura: „Hogyhogy »eltűrni«? Helyeseltem.”

Most annyira meglepett Miura válasza, hogy egy ideig csupán döbbenetben bámultam rá.

„Természetesen ez nem jelenti azt – folytatta nyugodtan Miura –, hogy a mostani viszonyukat is helyeslem. Nem. Helyeseltem azt a köztük kialakult viszonyt, amelyet akkor képzeletemben megrajzoltam. Bizonyára emlékszel rá, hogy a »szerelmi házasság« híve voltam. De meg kell mondanom neked, hogy emellett nem követtem önző célokat. Egyszerűen a szerelmet mindenk fölé helyeztem. S amikor az esküvő után rájöttem, hogy szerelmünk nem igazi, akkor már bántam, hogy ilyen sietve összekötöttem a sorsomat ezzel a nővel. Ugyanakkor sajnálatot éreztem

a feleségem iránt, aki köteles volt megosztani velem ágyát és hajlékát. Hiszen te is tudod, hogy régóta nem dicsekedhetem jó egészséggel. Aztán arra is kellett gondolnom, hogy én ugyan szeretem, de az nem biztos, hogy ő is szeret engem. Aztán az is lehet, hogy szerelmem már kezdettől fogva annyira gyenge és tökéletlen volt, hogy képtelen volt komoly érzelmet kiváltani... Úgy határoztam, feláldozom magam a feleségem és unokafivére kedvéért, akik gyerekkoruk óta barátkoztak, ha a köztük kialakuló érzés tisztább és őszintébb, mint a köztünk levő. Hiszen ha másként járok el, akkor az az elvem, hogy a szerelem mindenekfelett, valójában csupán szép szólamnak bizonyult volna. Ezért is határoztam úgy, hogy mindenesetre megrendelem a feleségem általad is ismert arcképét azzal, hogy ez pótolja majd nekem őt, ha nyilvánvalóvá válik, hogy mást szeret.

Miura elhallgatott, s újra az égboltra emelte a tekintetét, amely fekete lepelként függött a Kimacura-villa fölött. Egyelőre semmi jele sem volt, hogy mindjárt fényelni kezdenek a felhők a feljövő holdtól. Szivarra gyújtottam, és megkérdeztem:

„Aztán mi történt?”

„Hamarosan meggyőződtem róla, hogy a feleségem és az unokafivére közt nincs igazi szerelem. Őszintén szólva megtudtam, hogy a férfi nemcsak a feleségemmel van intim viszonyban, hanem Narajama úrhölgygel is. Hogyan sikerült ezt megtudnom... – azt hiszem, ez nem különösebben érdekes számodra, meg aztán én sem szeretnék most kitérni erre. Csak annyit mondok, hogy véletlenül személyesen tanúja voltam titkos találkájuknak.”

Levertem a szivar hamuját a csónak szélén, s közben felvillant emlékezetemben az a bizonyos esős éjszaka és a váratlan találkozás az Ikuine kifőzde bejáratánál.

„Ez volt számomra az első csapás – folytatta nyugodtan Miura. – Az egyik feltétel, melyen a viszonyukba való beleegyezésem alapult, megszűnt. Többé már nem tudtam olyan jóindulatúan szemlélni a feleségem és unokafivére intim viszonyát, mint azelőtt. Éppen ebben az időben tértél vissza koreai utadról. Én pedig azon kezdtem gondolkodni, mi módon lehetne őket szétválasztani. Akkor még azt hittem, hogy feleségem szerelme őszinte annak ellenére, hogy az unokafivére megcsalja. Ezért, valamint a feleségem boldogságáért

szükségesnek tartottam, hogy közbeavatkozzam. A feleségem és, az unokafivére fel sem tételezték, hogy már régóta tudók a viszonyúkról. Ezért nyilván úgy ítélték meg, legalábbis a feleségem, hogy a féltékenység mozgatója. Attól kezdve a feleségem ellenségesen kezdett viselkedni velem, még leskelődött is utánam. Téged is gyanakodva figyelt.”

„Valóban, egyszer a dolgozószoba ajtaja mögött kihallgatta a beszélgetésünket.”

„Nagyon valószínű. Ez a nő erre is képes.”

Egy ideig szótlánul néztük a folyó fekete tükrét. Csónakunk elhagyta az Oumajabasi-hidat, és lassan közeledett Komakata felé.

„De még továbbra is hittem feleségem becsületességében – folytatta elbeszélését Miura s még inkább szenvedtem attól, hogy nem akarta megérteni a hangulatomat. Nemcsak hogy nem akarta megérteni, hanem meg is gyűlölt. Attól kezdve pedig, hogy a Sinbasi pályaudvaron találkoztunk, mindenképpen igyekeztem magamba fojtani kínzó gondolataimat.

Egy héttel ezelőtt a cselédlány tévedésből a dolgozószobámba hozott be egy levelet, amely a feleségemnek szólt. Rögtön tudtam, hogy az unokafivérétől jött a levél... és felbontottam. Csodálkozva jöttem rá, hogy egy ismeretlen férfi szerelmes levelét tartom a kezemben. Így meggyőződhettem arról, hogy az az érzés, amelyet a feleségem táplál az unokafivére iránt, szintén nem nevezhető tiszta szerelemnek. Megkaptam a második, a sokkal kegyetlenebb csapást, amely teljesen összetörte eszményeimet. Ugyanakkor szomorú megnyugvás szállt meg, mintha a felelősség terhe, amely egész idő alatt rám nehezedett, hirtelen eltűnt volna.”

Miura elhallgatott. Ebben a pillanatban Namigura raktárai mögül előbújt a vérvörös telihold. És most eszembe jutott Miura története, ahogy néztem az európai öltözékű Kikugorót Jositosi metszetén, azért, mert a metszeten levő színpadi holdfény hasonló volt ahhoz, amelyet a csónakból láttunk. A holdfényben világosan kirajzolódott Miura hosszúkás, ovális arca, amelyet középujj elválasztott, hosszú haja keretezett. Miura a holdat nézte, hirtelen nagyot sóhajtott, és keserű nevetéssel így szólt:

„Emlékszel, egyszer elítélted Sinpuren felkelőit, akik feláldozták életüket eszméikért, és gyermekes ábrándozásnak tekintetted ezt.

Tehát a szemedben a házaseletem...”

„Igen. Lehet, hogy ez is gyermekes ábrándozásra emlékeztet. De hát az új szellem, amely felé most annyira igyekszünk, száz év múltán szintén gyermekes ábrándozássá válik. Nem így van?”

Ekkor odajött hozzánk a teremőr, és figyelmeztetett, hogy később jár, be kell zárni a kiállítást. Lassan felemelkedtünk a pádról, még egyszer végigpillantottunk a metszeteken és karcokon, aztán szó nélkül elhagytuk a félhomályba boruló termet. Olyan volt, mintha mi is a múlt kísértetei lennénk, akik a tárlók üvege mögötti képekről léptek le.

– 1919. január

KÉTELY

Több mint tíz évvel ezelőtt, tavasz felé, megbízást kaptam, hogy tartsak előadásokat az etika gyakorlati kérdéseiről, s körülbelül egy hetet a Gifu tartomány Ogaki városában töltöttem. Már eleve féltem a helyi kiválóságok meleg fogadtatás formájában megnyilvánuló, terhes szívélyességétől, így jó előre levelet küldtem az engem meghívó tanári szervezetnek, hogy lemondok a találkozóról, bankettekről, valamint a helyi nevezetességek megtekintéséről és általában mindarról a haszontalan időpocsékolásról, amely a meghívás szerint az előadásokhoz kapcsolódott. Szerencsére külön hírem nyilván már korábban eljutott ide, s amikor megérkeztem, Ogaki város polgármesterének – ennek a bizonyos szervezet elnökének – fáradozásai következtében mindent a kívánságaimnak megfelelően szerveztek meg, sőt mi több: megkíméltek a szokásos szállodai élettől, és rendelkezésemre bocsátottak egy csendes helyiséget egy helybeli gazdag úr, N. villájában. Egy tragikus eseményt akarok elmesélni, amelyet akkor hallottam véletlenül, amikor ebben a villában tartózkodtam.

A villa a Koroku vár környékén volt, meglehetősen távol a vidám városnegyedek mindennapos sürgés-forgásától. A nyolcgyékényes, kerti dolgozószoba stílusú kis helyiség, ahová betelepedtem, sajnos szinte soha nem kapott napot, de a kifakult *fuszumával* és *slódzsival* rendelkező szoba meglepően nyugalmas volt. A villa őre és a felesége volt szolgálatomra, s amikor nem volt szükségem rájuk, mindig visszavonultak a konyhába, úgyhogy ebben a félhomályos szobában többnyire csend és teljes magányosság uralkodott. Akkora volt a csend, hogy tisztán lehetett hallani, amint a magnóliáról – amely a gránitkőből készült kézmosó felett terjesztette ki ágait – időnként leesik egy fehér virág. Naponta tartottam előadást, de csak délelőtt, s aztán teljes nyugalomban tölthettem délutáni óráimat és az estéket ebben a szobában. Ugyanakkor, mivel nem hoztam magammal semmit egy apró bőröndön kívül, amelyben tankönyvek és egy váltás ruha volt, gyakran éreztem a tavaszi hűvösséget.

Különben az utóbbi időben délutánonként néha látogatók szórakoztattak, úgyhogy már nem voltam annyira magányos. De

amikor kigyulladt a régi lámpa a bambuszállványon, akkor a világ, amelyet csupán az emberi lehelet melegített fel, hirtelen leszűkült közvetlen környezetemmé, amelyet ez a halvány fény világított meg. De még ebben a környezetben sem éreztem magam biztonságban. Hátam mögött a falmélyedésben komoran álltak a nehéz rézvázák. Fölöttük a titokzatos kakemono a Fűzes-Kannon istennőt ábrázolta, a füstös brokátkeret arany színű hátterében bágyadtan feketélt a tus. Időnként, ha felemeltem szemem a könyvről, és ezt a régi buddhista képet szemléltem, érezni véltem a sehol nem égő, illatos füstölők szagát – szobám annyira egy csendes kolostor légkörét idézte. Ezért aztán meglehetősen korán lefeküdtem. De ha lefeküdtem is, sokáig nem aludtam el. A sódzsin túl éjszakai madarak rikoltoztak; a közelben vagy a távolban röpdöstek-e, fel nem foghattam. Ezek a rikoltozások köröket képeztek, amelyek középpontja a lakhelyem felett emelkedő torony volt. Még ha nappal néztem oda, akkor is láttam, hogy ez a torony – fehér falai három emelet magasságban emelkedtek a fenyők komor zöldje között – szüntelenül repítette ívelt tetőiről az ég felé a varjak megszámlálhatatlan seregét... S ahogy könnyű álomba merültem, akkor is éreztem, hogy testemben szétárad, mint a víz, a tavaszi hűvösség.

S aztán egy este... Akkoriban történt, amikor előadássorozatom már a vége felé járt. Mint mindig, a lámpa előtt ültem, lábam keresztbe raktam, és céltalan olvasásba merültem, amikor szobámat a szomszéd szobától elválasztó fuszuma hirtelen, szinte hangtalanul kinyílt. Ahogy észrevettem, ösztönösen arra gondoltam, hogy a villa őre jött be, és közönyösen odafordultam azzal a szándékkal, megkérem, hogy dobja be a postaládába a nemrég megírt képeslapomat. De a *tatamin* egy – számomra ismeretlen – negyven év körüli férfi ült a félhomályban. Az igazat megvallva, egy pillanatra elcsodálkoztam – helyesebben egy sajátos, babonás félelemhez hasonló érzés fogott el. Valóban, ennek az embernek a külseje a lámpa bágyadt fényénél különös, áttetsző volt, ami teljesen igazolta ezt az érzést. A velem szemben ülő férfi azonban tiszteletteljesen meghajtotta a fejét, közben régi szokás szerint magasra emelte a könyökét, és fiatalosabb hangon, mint ahogy vártam, szinte gépiesen mondta a következő üdvözlést:

– Nem találok szavakat, hogy bocsánatát kérjem azért, hogy betörtem önhöz este, és megzavartam a foglalatosságában, de mivel egy tiszteletteljes kérésem van az úrhoz, úgy döntöttem, hogy megsértem az illemszabályokat, és bátorkodtam eljönni.

Miután magamhoz tértem, szemügyre vettem látogatómat. Félig ősz, előkelő külsejű ember volt, széles homlokkal, beesett arccal s korához nem illő élénk szempárral. Ünnepi öltöny, haori és hakama volt rajta, a térde fölött pedig, ahogy illik, legyezőt tartott a kezében. Ami azonban megdöbbsentett: bal kezén hiányzott egy ujj. Ahogy észrevettem, akaratlanul elkaptam a szemem a kezéről.

– Mit óhajt?

Becsuktam a könyvet, amelyet olvastam, és hidegen tettem fel ezt a kérdést. Mondanom sem kell, hogy váratlan megjelenése meglepetésszerűen hatott rám, s ugyanakkor fel is bosszantott. Az is furcsa volt, hogy a villa őre egyetlen szóval sem értesített előzetesen a vendég érkezéséről. Az ember azonban egyáltalán nem zavartatva magát hideg szavaimtól – még egyszer megérintette homlokával a gyékényt, s az előbbi hangnemben folytatta:

– Bocsásson meg, hogy nem ezzel kezdtem, de most engedje meg, hogy bemutatkozzam: Nakamura Gendónak hívnak. Mindennap elmegyek, hogy meghallgassam a tanár úr előadásait, de persze csak egy vagyok a sok közül, így a tanár úr aligha emlékszik rám. De mint előadásainak hallgatója bátorkodom útmutatását kérni.

Úgy éreztem, végre megértettem látogatása célját. De hogy a csendes esti olvasás gyönyörűségét elrontották, továbbra is bosszantott.

– Tehát azt mondja, az előadásaimmal kapcsolatban merült fel önben valami kérdés?

Ahogy ezt kérdeztem, lelkem mélyén már előkészítettem a megfelelő szavakat a visszavonuláshoz: „Ha ez a kérdése, jöjjön el holnap az előadóterembe.” De a vendég – arcán egy izom sem rándult – a szemét a térdére szegezte:

– Nem kérdés. Valójában a tanár úr véleményét, ítéletét szeretném hallani magatartásommal kapcsolatban. Arról van szó, hogy húsz évvel ezelőtt különös eseményeket éltem át, s azóta a magam számára is érthetatlenné váltam. S most, amikor tudomást

szereztem az erkölcsstan ilyen szaktekintélyének mélyenszántó elméleteiről, arra gondoltam, hogy most minden tisztázódik, s ezért bátorkodtam ma este eljönni. Hogy dönt? Kegyeskedik végighallgatni, ha unalmas is, életem történetét?

Haboztam. Ha valóban szakember voltam is az erkölcsstanban, sajnos nem áltattam magam, hogy kellően gyors felfogóképességgel rendelkezem ahhoz, hogy szaktudásom felhasználásával itt rögtön életképes megoldását adjam az előttem álló gyakorlati kérdésnek. A férfi nyilván azonnal észrevette habozásomat, felemelte tekintetét, amelyet addig a térdére szegezett, és félig kérő, már sokkal természetesebb hangon, tiszteletteljesen így folytatta, miközben félénken figyelte arckifejezésem:

– Ez nem azt jelenti, hogy mindenáron ahhoz ragaszkodom: a tanár úr mondjon ítéletet. De ez a kérdés a mai napig kízóan nyomja a lelkem, s ha egy olyan ember, mint ön, legalább meghallgatja szenvedéseimet, ez már önmagában is vigasztalásul szolgál.

E szavak után már illendőségből sem utasíthattam vissza, hogy meghallgassam az ismeretlen férfi elbeszélését. Ugyanakkor szívem mélyén baljós előérzet támadt, és sajátos, zavaros felelősségtudat nehezedett rám. El akartam oszlatni ezeket a nyugtalanító érzéseket, közömbös arckifejezést kényszerítettem magamra, és kértem a vendéget, üljön közelebb a bágyadtan világító lámpa másik oldalára:

– Hát akkor kérem, kezdje az elbeszélését. Igaz, ahogy ön is mondta, nem tudom, sikerül-e olyan véleményt mondanom, amely javára válhat.

– Ha kegyeskedik meghallgatni, már ez is több annál, amit reméltem.

A magát Nakamura Gendónak nevező ember felvette a gyékényről a legyezőt azzal a kezével, amelyről hiányzott egy ujja, és időről időre lassan felemelte a szemét, s lopva nem is annyira rám tekintett, mint a falmélyedésben levő Füzes-Kannon istennőre, s meglehetősen komor hangon nekifogott elbeszélésének, amelyet minduntalan félbeszakított.

Ez a dolog éppen a Meidzsi huszonnegyedik évében történt. Mint tudja, a huszonnegyedik év a Nobi-sikság nagy földrengésének éve, s azóta városunk, Ogaki egészen megváltozott. Akkoriban a városkánkban két általános iskola volt, amelyek közül egyiket a tartományi helytartó építtette, a másikat a város. A K. általános iskolában dolgoztam, amelyet a helytartó alapított; néhány évvel ezelőtt első tanulóként végeztem a tartomány tanítóképző intézetét, s attól kezdve, miután az igazgató bizalmát élveztem, koromhoz képest magas fizetést kaptam: ötven jent. Aki ma ötven jent kap, eléggé szűkösen tengődik, de hát ez húsz évvel ezelőtt volt; azt nem lehet mondani, hogy sok volt, de a megélhetéshez teljesen elegendő, így aztán a társaim közt az ilyenek, mint én is, az irigység tárgyát képezték.

Az egyetlen ember a világon, aki közel állt hozzám, a feleségem volt; őt is mindössze két éve vettem el. Feleségem az iskolaigazgató távoli rokona volt, gyermekkorában elvesztette a szüleit, és férjhezmenetele előtt az igazgató és felesége gyámsága alatt állt, akik úgy gondoskodtak róla, mintha édes leányuk lett volna. Szajónak hívták; lehet, hogy furcsán hangzik az én számból, de természeténél fogva nagyon nyílt szívű, egyenes, félénk, és emellett túlságosan is hallgató és szomorú volt, mint az árnyék. De ahogy mondani szokás, a férj és feleség összeillik, és ha különösebben boldogok nem is voltunk, de azért békésen éltük napjainkat.

És akkor következett be a nagy földrengés – soha nem felejttem el – tizedik hónap huszonnyolcadikán reggel hét órakor. Fogat mostam a kútnál, feleségem a konyhában a rizst szórta a kondérba... Ráomlott a ház. Mindez egy-két perc alatt játszódott le: orkánként közeledett valami szörnyű föld alatti morajlás, a ház hirtelen egyre jobban megdőlt, aztán csak annyit lehetett látni, hogy mindenfelé repülnek a gerendák. Arra sem volt időm, hogy felkiáltsak, máris elzuhantam, a leomló tető eresze levert a lábamról, s egy ideig eszméletlenül hevertem, az ismétlődő földlökések hullámai meg-megráztak; amikor végül a rengeteg rám szóródott törmelék közül kimásztam az eresz alól, a házam tetejét láttam magam előtt darabokra törve a földön, cserepei közt helyenként fű ágaskodott.

Mit éreztem akkor – rémületet-e, fejvesztettséget-e nem tudom. Valósággal megtévelyultam, és rögtön erőtlően estem a földre, lábam alatt mintha tenger viharzott volna; jobbról és balról a házam láttam leomlott tetővel, hallottam a föld alatti morajlást, a töredező fák recsegését, az összeomló falak zuhanását, a gerendák csattogását, a fejvesztetten szaladgáló sok ezer ember zúgását és kiáltásait. De ez csak egy pillanatig tartott, amint megláttam, hogy valami kissé odább az eresz alatt megmozdul, hirtelen felugrottam, és egy értelmetlen kiáltással, mintha lidércnyomásból riadnék fel, odarohantam. Az eresz alatt fetrengett a feleségem, Szajo: egy gerenda félig agyonnyomta.

Kezénél fogva kezdtem húzni. Próbáltam megmozdítani, löködtem a vállát. De a rázuhant gerenda egy hajszálnyit sem mozdult. Elvesztettem a fejem, kezdtem az ereszről leszakítani a deszkákat, egyiket a másik után. Ahogy szakítottam le a deszkákat, azt kiáltottam a feleségemnek: „Tarts ki!” Kit bátorítottam? A feleségemet? Vagy önmagamat? Nem tudom. A feleségem azt mondta: „Nehéz!” Aztán még azt is mondta: „Próbálja meg valahogy, kérem!” De engem nem kellett kérni, eltorzult arccal, utolsó erőmet összeszedve, anélkül is igyekeztem felemelni kissé a gerendát, s a mai napig elevenen él bennem a kínzó emlék, hogy feleségem keze – amelyet úgy elborított a vér, hogy nem látszottak a körmei – reszketve erőlködött, hogy megfogja a gerendát.

Mindez nagyon sokáig tartott... Hirtelen azt vettem észre, hogy valahonnan fojtó, fekete füst csap az arcomba, sűrűn gomolyog a tető felett. Ugyanabban a pillanatban valahol a füsttakaró mögött robaj hallatszott, mintha valami felrobbant volna, a tűz szikrái az ég felé csaptak, és aranyporként szétszóródtak.

Mint az őrült kapaszkodtam a feleségembe. Még egy kétségbeesett erőfeszítéssel megpróbáltam kihúzni a testét a gerenda alól. De most sem mozdult egy ujjnyit sem. A füst egyre gomolygott felénk, s én, térdemmel az eresznek támaszkodva, valamit mondtam, vagy inkább ordítottam a feleségemnek. Most talán megkérdi, hogy mit. Igen, feltétlenül megkérdi. De hogy mit mondtam neki, teljesen elfelejtettem. Csak arra emlékszem, hogy a feleségem, ahogy véres kezével a ruhaujjamba kapaszkodott,

egyetlen szót mondott: „Maga...” Az arcába néztem. Szörnyű volt az arca, teljesen kifejezéstelen, csupán a szeme nyílt szélesre. Ebben a pillanatban már nemcsak füst, hanem lángnyelvek csaptak rám, szikraesőt szórva, teljesen elvakultam tőlük. Úgy éreztem, mindennek vége. Feleségem elevenen elég. Elevenen? Megszorítottam véres kezét, és megint kiáltottam neki valamit. Feleségem újra egyetlen szót mondott: „Maga...” Mennyi különböző jelentést, mennyi különböző érzést hallottam ki ebből a szóból: „Maga!” Elevenen elég? Elevenen? Harmadszor is kiáltottam neki valamit. Emlékszem, mintha azt mondtam volna: „Meghalok.” Igen, emlékszem, azt mondtam: „Én is meghalok!” De nem fogtam fel, hogy mit beszélek, s ahogy kezem ügyébe kerültek, felkaptam a lehulló gerendákat, és egyiket a másik után a feleségem fejéhez vágtam.

Hogy mi történt a továbbiakban, azt az úr is elképzelheti. Egyedül én maradtam élve. Miközben követtek a lángok – melyek szinte az egész várost elpusztították –, a gomolygó füstön át keresztülvergődtem a beomlott tetők között, amelyek domboldalként elzárták az utat, s valahogy megmenekültem. Szerencsémre vagy szerencsétlenségemre – nem tudom. De a mai napig sem tudom elfelejteni, hogy azon az estén, amikor néztem a sötét égbolton a még lobogó tűz vöröslő pírját, és a kollégáimmal együtt megkaptam a rizsgombócokat, amelyeket az összeomlott iskola udvarán felállított barakkban főztek, szememből szakadatlanul ömlött a könny.

*

Nakamura Gendo elhallgatott, és szemét félénken a gyékényre sütötte. Váratlanul jött ez az elbeszélés, úgy éreztem, hogy a tágas szoba tavaszias hűvössége a gallérom mögé mászik, s ahhoz sem volt kedvem, hogy annyit mondjak: „Igen”.

A szobában csak a petróleumlámpa sercegése hallatszott. Meg az asztalon heverő zsebóráim mérte ütemesen az időt. A csendben egy sóhaj hallatszott, olyan halk, mintha a Füzes-Kannon mozdult volna meg a falmélyedésben.

Felemeltem nyugtalan szemem, és mereven bámultam a vendég görnyedt alakját, ő sóhajtott, vagy én? De mielőtt eldöntöttem volna

a kérdést, Nakamura Gendo ugyanazon a halk hangon, lassan folytatta elbeszélését.

*

Felesleges mondanom, hogy bánkódtam a feleségem halálán. Amikor az iskolában az igazgatótól kezdve mindenkitől a részvét meleg szavait hallottam, sírtam, és nem szégyelltem ezt az emberek előtt. De hogy a földrengéskor megöltem a feleségemet, bármily különös is, senkinek sem tudtam bevallani. „Úgy gondoltam, jobb így, mint elevenen elégni, és megöltem a saját kezemmel” – ilyen vallomásért bizonyára nem küldenek a börtönbe. Ezért bizonyára mindenki még inkább együtt érzett volna velem. De valahányszor beszélni akartam, a vallomás a torkomon akadt, s nem tudtam rászánni magam, hogy akár egyetlen szót is mondjak.

Akkoriban úgy gondoltam, hogy mindennek az oka teljes egészében féltékenységemben gyökeredzik. Valójában más volt az ok, ez nem a féltékenységemben, hanem sokkal mélyebben rejtett. S mégis, mindaddig, amíg rá nem beszéltek a második házasságomra, s nem jött el az ideje, hogy új életet kezdjek, erről a másíkról magam sem tudtam. Amikor pedig rájöttem erre az okra, elkerülhetetlenül egy sajnálatra méltó, lelkileg összetört ember lett belőlem, aki már képtelen többé úgy élni, mint a többiek.

Az új házasságot az iskolaigazgató, Szajo nevelőapja hozta szóba. Hogy az irántam való őszinte gondoskodásból teszi, azt magam is jól tudtam. Meg aztán a földrengés óta több mint egy év eltelt, és már azelőtt, hogy az igazgató érintette ezt a témát, nemegyszer előfordult, hogy az egyik vagy a másíkr kollégám ilyen beszélgetésbe kezdett velem, és igyekezett finoman kifürkészni, hogyan viszonyulok ehhez a dologhoz. Amikor azonban az igazgató beszélt velem, legnagyobb csodálkozásomra kiderült, hogy annak az N. úrnak a másíkr leányát szánják nekem, akinek most a házában lakíkr a tanár úr; a lány bátyjával, aki az általános iskola negyedik osztályának tanulója volt, néha foglalkoztam a házuknál. Természetesen rögtön visszautasítottam: először is köztem mint tanító és a gazdag N. családja között, társadalmi helyzetünket tekintve, nyilvánvaló különbség volt; azonkívül kellemetlen lett volna számomra, hogy ha mint házitanítóra a házasság előtt alaptalan

gyanú esik rám. Ugyanakkor persze húzódozásom mögött egészen más állt. Szajo árnya, amely kísérteties volt, mint az üstökös csóvája, és megbénított – Szajóé, akit én magam öltem meg, s akire – mint a közmondás tartja: „Mit nem lát a szem, azt a szív hamar felejt” – már nem olyan nagy szomorúsággal gondoltam, mint azelőtt.

De az igazgató, aki megértette a hangulatomat, állhatatosan igyekezett rábeszélni, felhozott minden lehetséges érvet – hogy az embernek az én koromban nehéz asszony nélkül élni; hogy a tervezett házasságot a menyasszonyjelölt forrón óhajtja, hogy – mivel az igazgató maga szívesen vállalja a leánykérő szerepét, semmiféle ostoba pletyka nem támad, azonkívül a régóta dédelgetett vágyam, hogy Tokióban tanuljak, a házasság megkötése után sokkal könnyebben megvalósítható lesz. Ahogy érvelését hallgattam, már nem tudtam olyan kereken elutasítani. Ráadásul a lány szép volt, meg aztán, bármilyen szégyen is bevallani, csábított az N. család gazdagsága; s mikor az igazgató biztatására gyakrabban járogattam hozzájuk, kezdtem beadni a derekam, és így beszéltem; „Komolyan gondolkozom rajta”, vagy: „Majd újév után.” És a következő év, a Meidzsi huszon- hatodik éve nyarának elején megállapodtunk, hogy ősszel tartjuk az esküvőt.

Attól kezdve, hogy az ügy eldőlt, nehéz lett a lelkem, olyan nehéz, hogy saját magam is csodálkoztam; elvesztettem érdeklődésemet a munka iránt. Bementem az iskolába, leültem a tanári szobában az asztal mellé, s ahogy szórakozottan gondolataimba merültem, gyakran a foglalkozás kezdetét jelző kereplő hangját is elengedtem a fülem mellett. S mégis – hogy mi nyomja a szívemet, pontosan magam sem tudtam meghatározni. Csak az a kellemetlen érzésem volt, hogy az agyamban a kis fogaskerekek már nem kapcsolódnak egymásba, és ezek mögött az egymásba nem kapcsolódó kerekek mögött valamiféle – a tudatom számára megfoghatatlan – titok rejtőzik.

Így telt el mintegy két hónap. És akkor a nyári szünet idején egy estefelé, ahogy sétáltam a városban, megálltam, hogy megnézzem az újdonságokat a könyvesbolt bejáratánál levő pulton a helybeli Hongandzsi-templom mögött; ott hevert az abban az időben népszerű, fényes borítójú *Képes Szemle* jó néhány száma, mellette

a kísértet-elbeszélések és rajzalbumok. Álltam a pultnál, s taláломra kezembe vettem a *Képes Szemle* egyik számát; a borítóján egy képet láttam, amely azt ábrázolta, amint dőlnek össze a házak, és gyúlnak ki a tüzek, alatta pedig két sorban, vastagon szedve: „A Meidzsi huszonnegyedik évének tizedik hónap harmincadikán kiadva; a tizedik hónap huszonnyolcadiki földrengés leírása.” Amikor ezt megláttam, szívem rögtön összeszorult. Sőt úgy rémlett, mintha a fülem mellett közvetlenül valaki kárörvendően ezt suttogná: „Ez az! Ez az!” A boltban még nem gyújtották meg a fényt, s a félhomályban sietve felnyitottam a lapot. Az első oldalon egy egész család tragikus pusztulásának a képe volt, amint agyonnyomják őket a leomló gerendák. A következőn a meghasadó föld elnyel egy nőt gyermekeivel együtt. A következőn... Fölösleges végig felsorolni mindegyiket. Ebben a percben a folyóirat újra a szemem elé idézte a két éve történt földrengés képeit. A Nagaragaván átívelő híd beomlásáról készült rajzok, az Ovari textiltársaság összeomlott épülete, vagy amint a harmadik hadosztály katonáinak hulláit ássák ki, a sebesültek mentése az Ancsi-kórházban – az egymás után sorakozó tragikus képek felidéztek annak az időnek átkozott emlékeit. Szemem megnedvesedett; megremegtem. Félig a fájdalom, félig az öröm érthetetlen érzése gyötörte kíméletlenül idegeimet. S amikor megláttam az utolsó oldalon levő képet... a mai napig élénken él annak a percnak a rémülete szívemben. A képen egy nő fetreng kínokban, deréktől lefelé egy leomlott gerenda nyomja a földre. A gerenda keresztben fekszik a testén, hátul sötét füstgomolyag, és vörös fényt sugározva repülnek szerteszét a tűz szikrái! Ki más lehet ez, mint a feleségem, mi más lehet ez, mint a feleségem halála! Majdnem kiejtettem a kezemből a folyóiratot. Majdnem felkiáltottam teli torokból. Ekkor még jobban megijedtem: körülöttem hirtelen mindent bíborpiros fény világított meg, s orromba füst csapódott, amely a tüzet juttatta eszembe. Nagy nehezen elnyomtam az izgalmamat, a helyére tettem a folyóiratot, és nyugtalanul körülnéztem. A bolt bejáratánál a kereskedősegéd az imént gyújtotta meg az ott függő lámpát, és a még füstölő gyufát az utcára dobta, ahol már szétomlott a sötétség.

Attól kezdve komorabb lettem, mint azelőtt. Addig csupán érthetetlen nyugtalanság bántott, most azonban már kétely rejtőzött

a lelkemben, amely éjjel-nappal gyötört. A földrengés idején megöltem a feleségemet – vajon elkerülhetetlen volt ez?... Még kínzóbban – vajon nem azért öltem meg a feleségem, mert már kezdettől fogva szándékomban állt megölni, s a földrengés kedvező alkalmat nyújtott? Ez a kétely gyötört. Persze nem emlékszem, hogy erre a kételyre hányszor válaszoltam azt: „Nem!” De a hang, amely a könyvesbolt pultjánál azt suttogta a fülembe: „Ez az! Ez az!” – most is csúfondáros kérdéssel bosszantott: „Akkor miért nem tudtad bevallani, hogy megölted a feleséged?” Amikor gondolataim beleütköztek ebbe a ténybe, a szívverésem is elállt. Ó, ha megöltem a feleségem, miért nem tudtam bevallani, hogy megöltem? Miért takargattam olyan erősen a mai napig ezt a szörnyű titkot?! S akkor emlékezetemben tisztán felbukkant egy szégyenletes tény – akkoriban a lelkem mélyén gyűlöltem a feleségemet. Szégyen erről beszélni, lehet, hogy meg sem ért engem, de Szajo szerencsétlenségére testileg nem volt teljes értékű nő. (A továbbiakban nyolcvankét sor kimaradt. – *A szerző megjegyzése.*) Az ideig, ha homályosan is, de meg voltam győződve, hogy erkölcsi érzékem helyesen működött. De aztán jött az a nagy csapás, és mindent kérdésessé tett. Mondhatom-e, hogy ezzel együtt nem roppant meg az én erkölcsi érzékem is? Mondhatom-e, hogy nem uralkodott el rajtam az önzés? Amikor megöltem a feleségemet, vajon nem öncélú örömből tettem-e? Nem tudtam elhessegetni magamtól a kételyt. Hogy egyre inkább elkomorultam, az természetes.

De egy kibúvó még maradt a számomra: „Ha nem ölöm meg a feleségemet, akkor is elpusztul mindenképpen: elég a tűzben. S ha ez így van, akkor egyáltalán nem lehet büntettnek nevezni azt, hogy megöltem.” De egyszer – a nyár már a vége felé járt, az iskolában megkezdődött a tanítás, amikor – mi, tanítók, ott ültünk a tanári szobában az asztal mellett, teáztunk, és mindenféléről fecsegtünk, valamivel kapcsolatban ismét a két évvel ezelőtti földrengésre terelődött a szó. Akkor elhallgattam, és azon voltam, ne halljam, amit kollégáim mondanak. Arról beszéltek, hogyan omlott be a Hongandzsi-templom tetőzete, hogyan dőlt össze a Funamacsi mentén a gát, a Tavaramacsi utcában hogyan hasadt meg a föld – a beszélgetés csapongott: az egyik tanító arról mesélt, hogy

a Nakamacsi utcában levő Bingoja italmérés tulajdonosnőjére rádőlt a gerenda, szinte moccanni sem tudott, ugyanakkor tűzvész tört ki, a gerenda lángot fogott, és szerencsére eltört, így a nő megmenekült. Amikor ezt meghallottam, elsötétült előttem a világ, s úgy éreztem, a lélegzetem is elakad. Valóban, mintha elvesztettem volna az eszméletemet. Amikor végre magamhoz tértem, láttam, hogy kollégáim – akik észrevették, hogy arcom elváltozik, s attól féltek, a székkal együtt elzuhanok – körém sereglettek, és sűrögtek-forogtak; az egyik vizet hozott, a másik orvosságot ajánlott. De a fejem annyira tele volt az új kétellyel, hogy még arra sem volt erőm, hogy megköszönjem. Nem öncélú örömből öltem-e meg a feleségem? Nem azért öltem-e meg, mert attól féltem, hogy – bár a gerenda a földre nyomta – hirtelen mégis megmenekül? Ha otthagynom, nem ütöm agyon, talán valami csoda folytán ugyanúgy megmenekül, mint a Bingoja tulajdonosnője. De én könnyörtelenül agyonvertem a gerendákkal... Kérem, képzelje el, hogyan szenvedtem ettől a gondolattól. E gyötrődések közepette úgy határoztam, hogy vezekelnem kell, legalább a házassággal kapcsolatos megbeszéléseket kell megszakítanom az N. családdal.

Amikor azonban eljött az ideje, hogy lezárjam az ügyet, nagy nehezen kiküzdött határozottságom sajnos ismét megingott. Hiszen arról volt szó, hogy amikor már közeledett az esküvő időpontja, hirtelen be kellett volna jelentenem, hogy visszalépek, és ehhez mindenekelőtt fel kellett volna tárnom azokat a körülményeket, amelyek közt a földrengés idején megöltem a feleségem, valamint az elhatározásomat megelőző kínzó lelkiállapotomat. S amikor eljött a döntő pillanat, gyáva lévén – bárhogy biztattam is magam –, nem volt elég bátorságom, hogy végrehajtsam azt, amit kiterveltem. Hányszor korholtam magamat a gyávaságomért! De semmi eredménye nem volt, egyetlen lépést sem tettem, ezalatt pedig az utolsó meleg nyári napokat hűvös reggelek váltották fel, és az esküvőig már csak egészen kevés idő maradt.

Ekkoriban még az emberekkel is keveset beszélgettem. Nem egy kollégám megkérdezte: „Nem lenne jobb elhalasztani az esküvőm napját?” Az igazgató meg három alkalommal is tanácsolta: „Nem lenne jó megvizsgáltatni magad az orvossal?” De már nem volt annyi energiám, hogy ezeknek a jóindulatú tanácsoknak megfelelően

legalább látszólag foglalkozzak az egészségemmel. Ugyanakkor azt is éreztem, hogy ha kollégáim aggodalmára hivatkozom, és a betegség ürügyével elhalaszthatom az esküvőt, az csupán gyáva félmegoldás. Ráadásul az N. család feje tévesen azt tételezte fel, hogy komor hangulatomnak az asszony nélküli élet az oka. Egyre erősködött: nősülj meg minél előbb – s én végül beleegyeztem a házasságba; igaz, más napon, de ugyanabban a hónapban – a tizedikben, két évvel a földrengés után; az esküvő helyéül az N. család villáját választották ki. Amikor – kimerültén a szüntelen lelki kínoktól – címeres vőlegényruhában bevezettek egy terembe, ahol a falak mentén impozáns aranyozott spanyolfalakat helyeztek el, hogy szégyelltem magamat! Úgy éreztem, mintha gazember lennék, aki büntettet készül elkövetni, de eltitkolja az emberek elől. Nem, nem „mintha”. Valóban szörnyeteg voltam, aki elleplezte az általa elkövetett bűnt: a gyilkosságot, és most el szándékozta lopni az N. családtól a lányát és a vagyonát. Arcomat pír öntötte el, szívem kíznón összeszorult. Szerettem volna, hogy ha lehetőség adódik, itt rögtön becsületesen megvallani, hogyan öltem meg a feleségemet. Ez az érzés viharként tombolt a lelkemben. Ekkor a tatamin, közvetlenül az előtt a hely előtt, ahol ültem, fehér atlaszharisnya jelent meg, mintha álomban látnám. Utána feltűnt egy kimonó, amelynek alsó szélén, fodros égbolt háttérében, mint a ködben, fenyők és kócsagok rajzolódtak ki. Aztán a szemem előtt megjelent egy aranybrokát öv, ezüstitlánc, fehér gallér, majd a magasra fésült frizura, amelyben tompán csillogtak a teknőcfésűk és a hajtűk. Amikor mindezt megláttam, halálos rémület szorította össze a torkom, nehezen lélegeztem, és magamon kívül mélyen meghajoltam, kezemet a tatamira tettem, és kétségbeesett hangon felkiáltottam: „Gyilkos vagyok! Szörnyű gonosztevő!...”

*

Nakamura Gendo, miután ezekkel a szavakkal befejezte elbeszélését, egy ideig mereven nézett rám, aztán arcán kényszeredett mosollyal így szólt:

– Hogy mi történt a továbbiakban, fölösleges elmesélnem. Az egyetlen, amit még el akartam mondani, az, hogy a mai napig kénytelen vagyok élni szárnalmas életemet, örülnek tartanak. Hogy

valóban őrült vagyok-e, ezt teljesen az úr ítéletére bízom. De ha őrült vagyok is, nem az a szörnyeteg tett-e azzá, amely minden ember lelkének legmélyén ott rejtőzik? Amíg létezik ez a szörnyeteg azokban is, akik ma gúnyosan őrültnek neveznek engem, holnap ugyanolyan őrült lehet belőlük is, mint én... Ez a véleményem, de nem tudom...

Köztem és nyugtalanító vendégem közt a tavaszias hvösségben most is ott imbolygott a lámpa halvány lángja. Miután nem feledkeztem meg arról, hogy a hátam mögött van a Füzés-Kannon istennő, még azt sem mertem megkérdezni, miért hiányzik az egyik ujja, csak ültem és hallgattam.

– 1919. augusztus

DZSURIANO KICSISZUKE

1

Dzsuriانو Kicsiszuke a Hidzen tartománybeli Sinoki járás Urakami falujában született. Korán elvesztette apját és anyját, és kicsi korától fogva egy helybeli lakosnál, Otona Szaburodzsinál szolgált. De mivel születésétől fogva együgyű volt, mindig nevetség tárgyát képezte társai előtt, akik úgy bántak vele, mint egy barommal, és a legnehezebb munkát végeztették vele.

Ez a Kicsiszuke tizennyolc éves korában beleszeretett Szaburodzsi egyetlen lányába, Kanéba. Kané természetesen figyelemre sem méltatta a szolga érzelmeit. Ráadásul gonosz társai, akik hamarosan mindent észrevették, még inkább csúfolni kezdtek. Kicsiszukénak minden ostobasága ellenére elviselhetetlenné vált a kínzásuk, és egy éjszaka szép csendben megszökött a házból, amely otthona volt. Attól kezdve Kicsiszukénak három évre nyoma veszett.

Aztán egyszer toprongyos koldusként visszatért Urakami faluba. Megint szolgálni kezdett Szaburodzsi házában. Most már nem vette szívére társai megvetését, dolgozott szorgalmasan. A házigazda lánya, Kané iránt olyan hűséges volt, mint egy kutya. Kané már férjnél volt, s ritka boldogan élt a férjével.

Minden esemény nélkül múlt el egy-két év, de ezalatt Kicsiszuke viselkedésében a társai megéreztek valami gyanúsat. A kíváncsiságtól megszállottan, éberén figyelték. Kilesték, hogy reggelenként és esténként keresztet rajzol a homlokára, és imádságot suttog. Rögtön besúgták a házigazdának. Szaburodzsi nyilván félt a kellemetlen következményektől, s azonnal átküldte Kicsiszukét a falu előljáróságára.

Amikor a falusi rendőrök vitték a nagaszaki börtönbe, a félelem semmi jelét nem mutatta. Ahogy a legenda mondja, Kicsiszuke együgyű arca olyan meglepően méltóságteljes volt, hogy azt lehetett hinni: égi fény világítja meg.

2

Kicsiszuke a bíró előtt nyíltan megvallotta, hogy a keresztények szektájához tartozik. Közte és a bíró között a következő párbeszéd folyt le:

Bíró: Hogyan nevezik a szektád isteneit?

Kicsiszuke: Betlehem országának fejedelme, Jézus Krisztus, valamint a szomszédos birodalom fejedelmasszonya, Szűz Mária.

Bíró: Milyen a külsejük?

Kicsiszuke: Jézus Krisztus, aki álmunkban megjelenik, egy szép ifjú, lila *ofuriszodzét* visel. Szűz Mária fejedelem- asszony arannyal és ezüsstel kivarrt *kaidoriban* van.

Bíró: Mi az oka annak, hogy ők lettek ennek a szektának az istenei?

Kicsiszuke: Jézus Krisztus beleszeretett Szűz Mária fejedelemasszonyba, belehalt a szerelembe, ezért lett isten, s azt gondolta ki, hogy mindenkit megment, aki úgy szenved, mint ő.

Bíró: Honnan és kitől kaptad ezt a tanítást?

Kicsiszuke: Három éven át különböző helyeken bolyongtam. S akkor a tengerparton egy – számomra ismeretlen – vörös hajú ember világosított fel.

Bíró: Milyen szertartást végeztek a felszentelésednél?

Kicsiszuke: Meghintett szenteltvízzel, és felvettem a Dzsuriáno nevet.

Bíró: Aztán hova ment az a vörös hajú ember?

Kicsiszuke: Hát az csodálatos dolog. Elindult a háborgó hullámokon, aztán eltűnt.

Bíró: Közel a halálod, s mégis valótlant beszélsz! Vigyázz, mert pórul jársz.

Kicsiszuke: Nem hazudok. Ez a tiszta igazság.

A bíró különösnek találta Kicsiszuke vallomását. Teljesen különbözött a többi keresztény vallomásától, akiket ezt megelőzően kihallgatott. De bármennyit is faggatta Kicsiszukét a szokásos szigorúságával, az szilárdan kitartott amellelt, amit először mondott.

3

Az ország törvényeinek megfelelően Dzsuriáno Kicsiszukét végül keresztre feszítésre ítélték.

A kijelölt napon végigvezették a városon, aztán a vesztőhelyen könyörtelenül felszegezték a keresztre. A kereszt sziluettje kirajzolódott az égbolt háttérében magasan a bambuszsövény fölött. Kicsiszuke az égre emelte tekintetét, fennhangon imádkozott, és hősiezen tűrte a hóhérok lándzsadöféseit. Amikor imádkozni kezdett, a feje fölött az égen összesűrűsödtek a felhőgomolyagok, és a vesztőhelyre szörnyű felhőszakadás zúdult. Mire az ég újra kitisztult, a megfeszített Dzsuriáno Kicsiszuke már kilehelte a lelkét. De aki a sövény mögül figyelte, annak úgy tűnt fel, hogy a levegőben még most is hallatszik a hangja, amint imádkozik.

Egyszerű ima volt ez: „Ó, Betlehem országának fejedelme, hol vagy most? Dicsőség neked!”

Amikor levették a testét a keresztről, a hóhérok meglepődtek: csodálatos illatot árasztott. A szájából pedig friss liliom virágzott ki.

Ilyen volt Dzsuriáno Kicsiszuke élete, ahogy az meg van írva a *Nagaszaki esomonsú*, a *Kokjó idzsi*, a *Kejko-baiso-kudan* és más krónikákban. Az összes japán vértanú közül ennek az együgyű szentnek az élete a legkedvesebb számomra.

– 1919. szeptember

BISZEI HISZÉKENYSÉGE

Biszei a híd alatt állt, és várta a nőt.

Fölötte a magas, borostyánnal félig benőtt kőkorláton túl időnként megvillantak a hídon átkelő járókelők fehér ruhái, melyeket a lemenő fényes nap megvilágított, s a szél kissé meglebegtetett... De a nő nem jött.

Biszei kissé türelmetlenül egészen közel ment a vízhez, és nézte a nyugodt folyót, amelyen egyetlen csónak sem látszott.

A folyó mentén tömör falként zöld nád nőtt, a nád fölött pedig helyenként sűrű fűzfacsoportok gömbölyödtek. S noha a folyó széles volt, a nádas által leszűkített vízfelület keskenynek látszott. A tiszta víz szalagja, amint csendesen kanyargóit a nádasban, aranyszínben tükrözte vissza az egyetlen gyöngyház felhőt... De a nő nem jött.

Biszei távolabb ment a víztől, fel-alá járkált a keskeny, part menti zátonyon, és hallgatózni kezdett a csendesen leszálló félhomályban.

A hídon már elcsendesedett a forgalom. Sem a léptek zaja, sem lódobogás, sem a szekerek csörömpölése nem hallatszott onnan, csupán a szél sustorgott, a nádas zizegett, a víz csobogott... aztán valahol éles hangon elkiáltotta magát egy kócsag. Biszei megállt: szemmel láthatólag kezdődik a dagály, az iszapos zátonyra hömpölygő víz közelebb csillogott, mint az előbb... De a nő nem jött.

Biszei haragosan összeráncolta szemöldökét, és gyors lépésekkel járkálni kezdett a félhomályos zátonyon a híd alatt. Eközben a víz szép csendesen, lépésről lépésre előntötte a zátonyt. Megcsapta a hínár szaga és a víz hűvössége. Felemelte a tekintetét – a hídon a lemenő nap ragyogó fénye már kihunyt, és a halványzöld alkonyi égbolton ott feketéllett a kőkorlát élesen kirajzolódó sziluettje... De a nő nem jött.

Biszei végül is megállt.

A víz, amely már a lábát nyaldosta, acélnál hidegebb fénnel csillogott; csendesen áradt a híd alatt. Egészen bizonyos, hogy a könyörtelen dagály egy órán belül eléri a térdét, a hasát, a mellét. A víz egyre feljebb és feljebb emelkedik, a térde már el is tűnt a hullámokban... De a nő nem jött. A remény utolsó szikrájával újra és újra az ég felé, a hídra emelte a tekintetét.

A melléig érő víz fölött már rég esti kékség sűrűsödött; a kísérteties ködön át a fűzfalevelek és a sűrű nádas szomorú susogása hallatszott. Hirtelen – Biszei orrát érintve – egy halacska ugrott ki a vízből, megvillant fehér hasa, és elsuhant a feje fölött. Magasan az égbolton ritkásan kigyúltak a csillagok. Még a borostyánnal benőtt korlát sziluettje is elenyészett a gyorsan leszálló sötétségben... De a nő nem jött.

*

Éjfélkor, amikor a holdfény elöntötte a nádast és a part menti fűzfákat, a víz és a szél csendesen sugdolózva, vigyázva elvitte Biszei testét a híd alól a tengerbe. De Biszei lelke az ég felé, a szomorú holdfény felé igyekezett, talán azért, mert szerelmes volt. Titokban elhagyta testét, és könnyedén emelkedett a halványan fénylő égbe, mint ahogy hangtalanul emelkedik fel a folyóról a hínár szaga, a víz hűvössége...

Aztán sok ezer év múltán erre a lélekre, amely számtalan átalakuláson ment át, újból emberi életet bízta. Ez az a lélek, amely bennem lakozik, amely én vagyok. Ezért, bár ebben a korban születtem, nem vagyok alkalmas semmi értelmes dologra: éjjel-nappal álmodozom, és egyre csak azt várom, hogy valami csodálatos dolog történjen. Ugyanúgy, ahogy Biszei várta szürkületben a híd alatt szerelmesét, aki soha nem jön el.

– 1919. szeptember

MÁGIKUS CSODÁK

Esős őszi este volt. A riksa, aki kocsijában vitt, hol felfelé, hol lefelé szaladt Omori elővárosának meredek dombjain. Végül megállt, és letette a kocsirudat egy európai stílusú házacska előtt, amely egy bambuszliget közepén rejtőzött.

A szűk kapualjban, ahol a szürke festék rég lepattogott, és most darabokban lógott, elolvastam a feliratot, amelyet japán írásjelekkel véstek az új márványtáblára: „Macsiram Miszra, a hindu.”

Azóta már bizonyára sokan ismerik önök közül Macsiram Miszrát. A kalkuttai születésű Miszra úr nagy hazafi volt, az indiai függetlenség lelkes bajnoka. Ugyanakkor a mágia művészetének mestere, amelynek titkait Hasszán, a neves brahman vezetésével sajátította el.

Egy hónappal ezelőtt egyik barátom ismertetett meg Miszra úrral. Sokat vitatkoztunk vele különböző politikai kérdésekről, de mind ez ideig nem sikerült látnom, hogyan csinálja csodálatos mágikus mutatványait. Így, miután jó előre levelet küldtem neki azzal a kéréssel, hogy ma este mutassa be nekem mágikus csodáit, felfogadtam egy rikst, és ideutaztam Omori szomorú elővárosába, ahol akkoriban Miszra úr élt.

Álltam a zuhogó esőben; a lámpa halvány fényénél a névtábla alatt megkerestem a csengőt, és megnyomtam a gombot. Mindjárt ajtót nyitottak. Egy alacsony japán öregasszony bújt elő, aki Miszra úrnál szolgált.

– Miszra úr itthon van?

– Hát persze, hogyne, jöjjön bel Már régóta várja magát.

Az öregasszony ezekkel a szívélyes szavakkal az előszobából egyenesen Miszra úr szobájába vezetett.

– Jó estét! Nagyon kedves öntől, hogy eljött ebben az esőben!

A barna arcú, nagy szemű, puha bajuszú Miszra élénken üdvözölt, és felcsavarta a lámpabelet az asztalon álló petróleumlámpában.

– Ugyan, az ön művészetének csodáiért igazán kész vagyok bármilyen időben idejönni. Szóra sem érdemes az eső!

Leereszkedtem egy székre, és körülnéztem a sivár szobában, amelyet a petróleumlámpa csak halványan világított meg.

Európai stílusú, szegényes bútorzat. A szoba közepén egy nagy asztal, a fal mellett odailó könyvszekrény, az ablaknál kisasztal... Meg a két szék, amin ülünk, ez minden. A székek is, az asztalok is régiek, kopottak. Még a piros virágokkal szegélyezett, díszes asztalterítő is olyan elnyűtt volt, hogy nagy foltokban látszott az alapszövet.

Befejeztük a kölcsönös üdvözlést. Egy ideig ösztönösen azt hallgattam, hogyan zúg az eső a bambuszligetben. Hamarosan újra megjelent az idős szolgáló, és egy-egy csésze teát hozott nekünk.

Miszra úr kinyitotta a szivarosdobozt.

– Parancsoljon egy szivart.

– Köszönöm!

Minden további teketória nélkül kiválasztottam egy szivart, meggyújtottam, és így szóltam:

– Az ön hatalmában levő szellemet bizonyára dzsinnek nevezik. Mondja, ennek a segítségével műveli azokat a mágikus csodákat, amelyeket látni fogok?

Miszra úr is rágyújtott, és huncut nevetéssel fújta ki az illatos füstöt.

– A dzsinnekben sok száz évvel ezelőtt hittek. Mondjuk, az *Ezeregyéjszaka* korában. Az a mágia, amelyet Hasszán kán mellett tanultam el, nem varázslat. Ön is meg tudná ugyanezt csinálni, ha akarná. Ez csupán hipnózis, ami megfelel a tudomány legújabb eredményeinek. Nézzen ide! Elég, ha így csinálom a kezemmel...

Miszra úr felemelte a kezét, a szemem előtt néhány háromszögfélét rajzolt a levegőben, aztán az asztalhoz nyúlt, és letépte az asztalterítő szélére szőtt piros virágot. Elcsodálkoztam, és önkéntelenül közelebb húztam a széket, és figyelmesen megszemléltem a virágot. Kétségtelen: az imént még a díszítés része volt. De amikor Miszra úr az orrom alá dugta ezt a virágot, átható illat áradt felém, amely a mosuszsagra emlékeztetett.

Annyira meglepődtem, hogy nem tudtam visszatartani csodálkozó felkiáltásomat. Miszra úr tovább mosolygott, s mintegy véletlenül az asztalra ejtette a virágot. A virág, alig érintette az asztalterítőt, máris

beleolvadt a mintába. Le lehet tépni ezt a virágot? Hiszen most aligha lehet egyetlen szirmát is megmozdítani!

– Nos, mit szól hozzá? Hihetetlen, igaz? Most pedig nézze ezt a lámpát.

Miszra úr ezekkel a szavakkal kissé odább toltta az asztalon álló lámpát. Abban a pillanatban, nem tudni, miért, a lámpa pörögni kezdett, mint a csiga, a forgás tengelye a lámpabura volt. Először még meg is rémültem, a szívverésem is elállt a gondolatra, hogy mindjárt tűz üt ki. Ezalatt Miszra úr a lehető legközömbösebb képpel iszogatta a teáját. Ijedtségem kissé elmúlt, és figyelmesen néztem, hogyan forog egyre gyorsabban a lámpa, a szemem se vettem le róla.

Valóban szép, meglepő látvány volt, a lámpabura olyan lendületesen forgott, hogy szelet csapott, de a sárga lángocska még csak meg sem rebbent!

A lámpa végül olyan gyorsan forgott, hogy úgy tűnt fel nekem, mintha egy helyben állna. Egy pillanat – és rájöttem, hogy ugyanolyan mozdulatlanul áll az asztal közepén, mint azelőtt. A lámpaüveg még csak meg sem dőlt.

– Csodálkozik? Pedig ezek gyerekeknek való trükkök! De ha akarja, még mutatok magának valamit.

Miszra úr elfordult, és a könyvszekrényre nézett. Aztán kinyújtotta a kezét, s intett az ujjával, mintha hívna valakit. A könyvek, amelyek tömött sorokban álltak a szekrényben, hirtelen megmozdultak, és egymás után repültek át az asztalra. Repülés közben szélesre tárták kapcsos fedelüket, és könnyedén lebegtek a levegőben, mint a denevérek nyári estéken. Szivarral a fogam között megdermedtem a meglepetéstől. A könyvek könnyedén keringtek a lámpa fölött, a bágyadt fénykörben, aztán hirtelen egymás után, pontos rendben leszálltak az asztalra, míg egy egész piramis nem emelkedett előttünk. Majd ugyanolyan pontos rendben, egymás után mindegyik visszarepült a szekrénybe.

Mi volt a legérdekesebb az egészben? Az egyik finom papírfedelű könyv hirtelen úgy kinyílt, mintha a szárnyait terjesztette volna ki, és felszállt egészen a mennyezetig. Egy ideig köröket írt le az asztal fölött – aztán zizegő lapokkal, hirtelen nagy lendülettel a térdemre esett. „Hát ez meg mi?” – gondoltam, és egy pillantást vettem

a borítólagra. Egy új francia regény volt, amelyet egy héttel ezelőtt adtam olvasni Miszra úrnak.

– Engedje meg, hogy köszönettel visszaadjam – mondta még mindig mosolyogva, szívélyesen Miszra úr.

Már mindegyik könyv visszarepült a szekrénybe, de én mintha álomból ocsúdtam volna, egy szót sem tudtam szólni. Hirtelen eszembe jutott, mit mondott Miszra úr: „Mindezt ön is meg tudná csinálni, ha akarná.”

– Igen, sok csodálatos dolgot hallottam önről. Mégis be kell vallanom, hogy művészete felülmúlta a várakozásomat. Azt mondta, hogy én is meg tudnám tanulni ezt a művészetet. Bizonyára tréfált.

– Biztosíthatom önt, hogy nem! Bárki meg tudja tanulni a mágiát minden különösebb nehézség nélkül. Csakhogy...

Miszra úr mereven a szemembe nézett, és komoly hangra váltott át.

– Csak olyan ember nem, aki a kapzsiság megszállottja. Ha valóban meg akarja tanulni Hasszán kán művészetét, először le kell győznie magában a kapzsiságot. Képes erre?

– Remélem, igen – válaszoltam. De miután szívem mélyén némi bizonytalanságot éreztem, sietve hozzátettem: – Ha beleegyezne, hogy az oktatóm lesz!

Miszra úr arca továbbra is kételkedést fejezett ki. De nyilván arra gondolt, hogy udvariatlanság lenne tovább macskodni, s végül nagylelkűen beleegyezett....r

– Hát akkor tanítani fogom önt. Egyszerű tudomány, de csak úgy egyszeriben nem megy, idő kell hozzá. Marad-
jon itt éjszakára nálam.

– Ő, végtelenül hálás vagyok önnek! – Magamon kívül voltam az örömtől, hogy a mágia művészetét fogom tanulni, nem győztem hálálkodni. De Miszra úr, mintha nem is hal-
laná, nyugodtan felkelt a székről, és kiszólt:

– Nénike! Nénike! A vendég ma nálunk éjszakázik. Ké-
szítse el neki az ágyat.

Szívem erősen vert. Elfelejtettem leverni a hamut a szivaromról, önkéntelenül felemeltem a szemem, és mereven néztem Miszra úr szívélyes arcába, melyet megvilágított a lámpafény.

*

Egy hónap telt el azóta, hogy tanulni kezdtem a mágiát Miszra úrnál, és egy ugyanilyen esős este könnyed beszélgetést folytattam néhány barátommal, amint a lobogó kandalló mellett ültünk a Ginza utcai klub egyik szobájában.

De hát ez éppen Tokió központjában volt, s így a megszámlolhatatlan autó és hintó tetejére patakokban ömlő eső zaja nem tűnt annyira szomorúnak, mint akkor Omoriban a bambuszligetben.

De a klubszoba is hangulatos volt, ragyogó villanyfény, bőrrel bevont, nagy karosszékek, sima, fénylő parkett – mindez egyáltalán nem hasonlított Miszra úr sötét szobájára, ahol azt várta az ember, hogy mindjárt megjelennek a kísértetek...

A szivarfüstfelhőben lóversenyről és vadászatról beszélgettünk. Egyik barátom hanyagul a kandallóba dobta a szivarvéget, és hozzám fordult:

– Azt beszélik, az utóbbi időben mágikus kísérleteket folytat. Nem mutatna be nekünk valamit?

– Miért ne – válaszoltam, és fejemet hátrahajtottam a karosszék támlájára; hangom olyan magabiztosan csengett, mintha már nagy mágus volnék.

– Akkor mutasson be valami kedvére valót. De olyan csoda legyen, amit egy közönséges bűvész nem tud megcsinálni.

Mindenki helyeselt; közelebb húzták a székeiket, mintegy biztatásul, hogy lássak munkához.

Én pedig lassan felemelkedtem a helyemről.

– Nézzenek figyelmesen! A mágia művészetében nincs szükség semmiféle fortélyra és mesterkedésre!

Ahogy ezt mondtam, feltűrtem az ingem kezelőjét, és nyugodtan felmarkoltam a tenyerembe néhány izzó széndarabot a kandallóból. Még ez a semmiség is halálra ijesztette a nézőket, önkéntelenül is hátrálni kezdtek a félelemtől, hogy megégnek.

Én pedig teljes nyugalommal mutattam nekik, hogyan izzanak a tenyeremen a széndarabok, aztán szétdobáltam a parkettán. Mintha nehéz cseppek doboltak volna szerte a padlón, elfojtva az ablakon túl zúgó eső zaját...Az izzó széndarabkák, ahogy kirepültek

a kezemből, csillogó aranypénzzé váltak, s aranyesőként hullottak a padlóra. Barátaimnak úgy tűnt fel, hogy álmot látnak. Még tapsolni is elfelejtettek.

– Hát tessék, egy kis semmiség!

Diadalmas képpel mosolyogva, nyugodtan leültem a karosszékbe.

– Ide figyeljen, ezek valóban igazi aranypénzek? – kérdezte vagy öt perc múlva csodálkozástól elképedt barátaim egyike.

– A legigazibb aranypénzek. Ha nem hiszi, próbálja meg, vegye kézbe.

– Azt már nem! Kinek van kedve összeégetni magát?

Az egyik néző félénken mégis felvette a padlóról az egyik aranypénzt, és felkiáltott:

– Valóban tiszta arany, semmi csalás! Hé, pincér, hozzon seprűt és lapátot, és söpörje össze az összes pénzt a padlóról.

A pincér, ahogy parancsolták neki, felsöpörte lapátra az aranyakat, és egy halomba az asztalra szórta. Barátaim szorosan odatömörültek.

– Ohó, ez van vagy kétszázezer jen!

– Nem, több annál. Szerencse, hogy erős az asztal, különben összerogyna.

– Mondanunk sem kell, pompás varázslatot tanult. Ha belegondol az ember: egy szempillantás alatt aranypénzzé változtatja a széndarabokat!

– Így egy hét sem múlik el, és multimilliomos lesz, mint akár Ivaszaki vagy Micui.

A nézők egymás szavába vágva dicsérték művészetemet, én pedig hátradőltem a karosszékben, és szivaroztam.

– Ó, nem, ha a mágia művészetét egyszer is alantas kapzsiság céljára használom, másodszorra semmi sem sikerülne. Például ezeket az aranyakat is, ha már kigyönyörködték magukat bennük, mindjárt visszadobom a kandallóba.

Barátaim, mihelyt meghallották ezeket a szavakat, egyszerre tiltakozni kezdtek, mintha összebeszéltek volna.

– Ilyen hatalmas vagyont újra szénné változtatni... de hiszen ez hallatlan ostobaság! – mondogatták.

De én csökönyösen hajtogattam a magamét: feltétlenül visszadobom az aranypénzeket a kandallóba, ahogy megígértem Miszra úrnak. Ekkor az egyik barátom, akiről azt mondták, a legravaszabb mindannyiuk közül, hirtelen így szólt, kajánul vihogva:

– Újra szénné akarja változtatni ezeket az aranypénzeket. Mi pedig nem akarjuk. Így aztán soha nem fejezzük be a vitát. A következőt gondoltam ki: kártyázzon velünk. Legyen ez az arany az ön tétje. Ha nyer, hát akkor rendelkezék vele, ahogy tetszik, változtassa újra szénné. De ha mi nyerünk, átadja nekünk az összes aranyat. Vitánk mindkét esetben kölcsönös megegyezéssel véget ér!

Tagadóan ráztam a fejemet. Nem lehetett olyan könnyen rábeszélni. Ekkor a barátom még gonoszabb nevetésbe tört ki, s ravaszul tekingetett hol rám, hol az aranyrakásra.

– Visszautasítja a kihívást, hogy ne kelljen nekünk adni ezeket az aranyakat. És még azt mondja: legyőzte magában a kapzsiságot, hogy csodákat művelhessen! Fennkölt határozottsága most már gyanúsnak látszik, nemde?

– Higgye el, egyáltalán nem azért változtatom szénné ezeket az aranyakat, mert sajnálom maguknak adni...

Vég nélkül ismételtük érveinket, míg végül, ahogy mondani szokás, sarokba szorítottak. Bele kellett egyeznem, hogy felteszem kártyára az aranyakat, ahogy a barátom követelte. Természetesen mind szörnyen megörültek. Valahonnan szereztek egy csomag kártyát, szorosán, szűk gyűrűben körülvették a sarokban álló kártyaasztalt, és rám támadtak:

– Gyerünk! Gyorsabban!

Eleinte kelletlenül, szenvtelenül játszottam. Általában nincs szerencsém a kártyában. De ezen az estén fantasztikus szerencsém volt. Ahogy játszottam, egyre inkább elragadott a hév. Nem telt bele tíz perc, hogy megfeledkeztem mindenről a világon, elfogott a játékszenvedély.

Partnereim természetesen azzal a céllal szervezték ezt a kártyacsatát, hogy megszerezzék az aranyamat. De ahogy nőtt a veszteségük, mintha eszüket veszítették volna, és sápadt arccal a legelkeseredettebb játékot folytatták ellenem. Minden erőfeszítésük hiábavaló volt. Egyetlenegyszer sem veszítettem.

Ellenkezőleg! Még majdnem ugyanannyi aranyat nyertem, amennyi először volt nálam. Akkor az a rossz barát, aki rávett a játékra, felkiáltott, és eszelős mozdulattal keverte össze előttem a kártyát.

– Tessék! Húzzon egy lapot! Minden vagyonomat fölteszem, földet, házat, lovakat, autót, mindent, kivétel nélkül! Maga pedig tegye fel az összes aranyát, a nyereségét is. Húzzon!

Ebben a pillanatban fellobbant bennem a kapzsiság. Ha most szerencsétlenségemre veszítek, az azt jelenti, hogy oda kell adnom ezt a halom aranypénzt, ráadásul még az egész nyereményemet is! Ha azonban nyerek, barátom egész vagyona a kezembe kerül. Hát érdemes volt mágiát tanulnom, ha ilyen pillanatban nem veszem igénybe?

Ennél a gondolatnál már nem volt erőm, hogy: uralkodjak magamon, megindítottam a mágikus varázslatot, és olyan képet vágtam, mintha végre most döntöttem volna:

– No, jól van! Húzzon először ön egy lapot!

– Kilences.

– Király! – kiáltottam fel ünnepélyesen, és megmutattam lapomat a halászápadt ellenfelemnek.

De abban a pillanatban – minő csoda! – a kártyakirály mintegy megelevenedett, felemelte koronás fejét, és derékig kihajolt a kártyalapról. Kardját szertartásosan tartotta a kezében, és vészjóslóan mosolygott.

– Nénikém! A vendég hazakészülődik. Nem kell megvetni neki az ágyat – hallatszott a jól ismert hang.

És ekkor, nem tudni, miért, az ablakon túl az eső rögtön olyan szomorúan kezdett zúgni, mint ahogy ott az Omori bambuszcszerjésben hullott nehéz, sűrű cseppekben.

Hirtelen magamhoz tértem, körülnéztem. Most is ott ültem Miszra úrral szemben, aki a petróleumlámpa halvány fényében mosolygott, mint a kártyakirály.

Még az ujjaim közt levő szivarról sem esett le a hamu. Úgy éreztem, hogy egy egész hónap telt el, valójában pedig csak álmodtam, és ez az álom mindössze két-három percig tartott. De ez alatt a rövid idő alatt mindketten világosan rájöttünk, hogy nem olyan ember vagyok, akinek fel lehet fedni Hasszán kán mágiájának titkait.

Fejemet mélyen lehajtottam zavaromban, és egy árva szót sémi szóltam.

– Mielőtt a mágia művészetét tanulhatná nálam, le kell győznie magában a kapzsiságot. De ez az egyetlen próba is meghaladta az erejét – mondta sajnálkozó képpel, enyhe szemrehányással Miszra úr, és könyökét az asztalra rakta, amelynek térítőjét piros virágos szegély díszítette.

– *1919. november*

ŐSZ

1

Nobukót, míg a lánykollégiumban lakott, a tehetség nimbusza övezte. Szinte senki nem kételkedett abban, hogy előbb vagy utóbb irodalmi pályára lép. Egyesek még olyan híreket is terjesztettek, hogy már egyetemi éve alatt megírta több mint háromszáz oldalas önéletrajzát. De az egyetem befejezése után kiderült, hogy az anyja mellett, aki két lánnyal, Nobukóval és húgával, a még iskolás Terukóval a nyakán özvegyen maradt, nem nagyon érvényesítheti az akaratát, meg más bonyodalmak is adódtak. Így aztán, mielőtt hozzáfogott volna az íráshoz, kénytelen volt – ahogy ez már lenni szokott – férjhez menni.

Volt egy unokafivére, Sunkicsi. Akkoriban még a nyelv- és irodalomtudományi kar hallgatója volt, de a jövőben nyilvánvalóan az írók sorába szándékozott lépni. Nobuko már régóta jó viszonyban volt egyetemista unokafivérével. Attól kezdve, hogy fellobbant bennük a közös irodalmi érdeklődés, viszonyuk még barátibbá vált. De Nobukótól eltérően Sunkicsi semmiféle jelét nem adta az akkoriban divatos tolsztojánizmus iránti rajongásnak. Egyre France szellemében fogant ironikus megjegyzésekkel és aforizmákkal sziporkázott. Sunkicsi csúfolódó modora néha ingerelte a komoly Nobukót. De hogyha haragudott is, Sunkicsi ironikus megjegyzéseiben és aforizmaiban mindig érzett valami olyasmit, amit nem tudott megvetni.

Ezért kollégiumi tartózkodása idején gyakran járt vele kiállításokra és koncertekre. Egyébként rendszerint elkísérte őket a húga, Teruko is. Az úton odafelé is, visszafelé is fesztelenül nevetgéltek és csevegtek. Csak a húga, Teruko rekedt kívül időnként a beszélgetésen. Ő azonban gyermeki érdeklődéssel nézegette a kirakatokban az ernyőket meg a selyemsálakat, és szemlátomást nem bántotta, hogy nem törődnek vele. Egyébként Nobuko, mihelyt észrevette ezt, nyomban témát változtatott, s igyekezett bevonni húgát a beszélgetésbe. Mindazonáltal elsőként mindig ő feledkezett meg Terükéről. Sunkicsi pedig, mintha mindez egyáltalán nem

érdekelné, változatlan vidámsággal tréfálkozott, és lassú, nagy léptekkel haladt a szédítő emberáradatban.

Magától értetődik, hogy a Nobuko és Sunkicsi között levő viszony mindazok szemében, akik ismerték őket, elegendő alapot szolgáltatott ahhoz a feltételezéshez, hogy idővel összeházasodnak. Nobuko évfolyamtársnői irigyelték a jövőjét, féltékenykedtek rá. Különösen azok féltékenykedtek (bármily nevetséges is ez), akik nem ismerték Sunkicsit. Maga Nobuko egyrészt tagadta találgatásaik jogosságát, másrészt szándékosan érezte, hogy van alapjuk. Ily módon kollégiumi évfolyamtársnői mindig együtt képzeltek el őt és Sunkicsit, pontosan úgy, ahogy az esküvői fényképeken a vőlegény és a menyasszony látható.

A kollégium befejezése után Nobuko minden várakozás ellenére férjhez ment egy fiatalemberhez, aki akkor végezte a kereskedelmi főiskolát, s rögtön szolgálatba is lépett egy kereskedelmi cégnél. Két-három nappal az esküvő után férjével együtt elutazott Oszakába, férje szolgálati helyére. Akik kikísérték őket a központi pályaudvarra, mesélték, hogy Nobuko szokása szerint derűsen mosolyogva vigasztalta és bátorította a hűgát, Terukót, akit a sírás fojtogatott.

Nobuko barátnői nem értették a dolgot. Ehhez az értetlenséghez valami különös öröm és féltékenység vegyült, de egész más értelemben, mint azelőtt. Egyesek hittek Nobukóban, és az egésztest anyja akarátának tulajdonították. Mások kételkedtek benne, és azt beszélték, hogy megváltoztak az érzései. De ők maguk is tudták, hogy ezek a magyarázatok csupán találgatások. Miért nem ment férjhez Sunkicsihez? Elutazása után egy darabig barátnői, valahányszor találkoztak, feltétlenül komoly formában megvitatták ezt a kérdést. Aztán két hónap elteltével teljesen elfelejtették Nobukót. Természetesen a regényről szóló mendemondát is, amelyet Nobukónak kellett volna írnia.

Nobuko ezalatt Oszaka elővárosában építette a családi tűzhelyet, amelynek boldogságot kellett hoznia. Házuk egy fenyőligetben állt, amely még ebben a kerületben is kivételesen csendes hely volt. A fenyőgyanta illata és a napfény – a férj távollétében mindez életteli csenddel töltötte el az új mezzaninos kis házat. Ezekben a csendes alkonyi órákban Nobuko néha elgondolkozott valamin, s ilyenkor

kihúzta az íróasztal fiókját, és széthajtotta a fiók mélyéről elővett rózsaszínű levélpapírt. Ezen a papíron tollal írt, apró betűkkel a következő állt:

ha arra gondolok, -hogyan ma töltöm az utolsó napot a nővéremmel, még e percben is, amikor ezt írom, egyre ömlenek a könnyeim! Nővérekém! Kérem, kérem, bocsásson meg nekem. Teruko nem tudja, mivel viszonzozza nővére nemes lelkű áldozatát.

Nővérekém az én kedvemért szánta el magát erre a házasságra. Ha azt is mondja, hogy ez nem így van, én mindent tökéletesen megértek. Azon az estén, amikor együtt voltunk a Tejkoku színházban, nővérekém megkérdezte, szeretem-e Sun-szant. Még azt is mondta, hogyha szeretem őt, akkor mindent megtesz, amit lehet, és menjek hozzá Sun-szanhoz. Nővérekém akkor bizonyára elolvasta azt a levelet, amelyet Sun-szannak akartam átadni. Amikor ez a levél elveszett, igazán nagyon megharagudtam nővérekémre. (Bocsásson meg nekem! Már azért az egy dologért sem tudom, hogyan kérem bocsánatát.) Ezért aztán azon az estén nővérekém szívélyes szavait is gúnyolódásnak gondoltam. Megharagudtam, és nem válaszoltam illendően – nővérekém bizonyára nem felejtette ezt el. De amikor néhány nap múlva hirtelenjében eldőlt, hogy nővérekém férjhez megy, kész lettem volna meghalni, csak hogy kikönyörögjem bocsánatát. Nővérekém is szereti Sun-szant. (Ne titkolja, jól tudom!) Ha nem nekem akar jól, akkor feltétlenül ő maga megy hozzá. Nővérekém mégis hányszor biztosított engem, hogy nem is gondol Sun-szanra. S végül rászánta magát arra a házasságra, amelyre semmi hajlandóságot nem érzett. Kedves nővérekém! Emlékszik-e még, ahogy ma odamentem nővérekémhez tyúkocskámmal a kezemben, és azt mondtam neki: »Búcsúzz el a nővérekémtől! Elutazik Oszakába!« Azt akartam, hogy a tyúkocskám is kérjen bocsánatot nővérekémtől! Még a mama is – aki pedig semmiről sem tud – sírt.

Nővérekém! Holnap elutazik Oszakába. De arra kérem, soha ne felejtse el Terukót. Teruko minden reggel, amikor a tyúkocskáját eteti, a nővéreire gondol, és titokban sír..

Mikor Nobuko olvasta ezt a gyerekes levelet, minden alkalommal megeredtek a könnyei. Különösen olyankor szorult el kimondhatatlanul a szíve, hogyha eszébe jutott az a perc, mikor

a pályaudvaron beültek a vasúti kocsiba, és Teruko titokban a kezébe nyomta ezt a levelet. De vajon valóban teljes egészében áldozat volt a házassága, ahogy a húga látta? Ezek a kétségek az iménti könnyhullatás után súlyos teherként neheztedek lelkére. Hogy megszabaduljon ettől a tehertől, csendesen nézte az ablakon át, hogy a fenyőerdőt megvilágító napsugarakat kissé már elszínezi az alkonyat.

2

Az esküvő után három hónapig, mint az újdonsült házások általában, boldogan éltek.

Nobuko férje kissé nőies, hallgatag ember volt. Az volt a szokása, hogy mindennap, ahogy hazajött a szolgálatból, vacsora után több órát Nobukóval töltött. Nobuko, miközben járt a kötőtűje, mesélt neki az utóbbi időben nagy feltűnést keltett regényekről és darabokról. Néha ezekben az elbeszéléseiben előbukkant a lánykollégium volt hallgatójának keresztény színezetű világnézete. Férje, a vacsora után megivott pálinkától kipirulva, kíváncsian hallgatta; az esti újságot, amit még nem olvasott el, a térdére tette. De soha nem mondott semmi olyasmit, ami a saját véleménye lett volna.

Szinte minden vasárnap egész napra elutaztak valami kirándulóhelyre, Oszakába vagy a környékére. Ha vonattal vagy villamossal kellett utazniuk, Nobukónak mindig szemébe ötlött Kanszai lakóinak faragatlansága: nem zavartatták magukat, bárhol ettek-ittak. Különös elégedettséggel gondolt arra, hogy milyen előkelően viselkedik csendes férje... Valóban, úgy tűnt fel, ezek között az emberek között elegáns személy a férje, kezdve a kalapjától és a kabátjától egészen a sárga fűzős cipőjéig. S amikor egyszer a nyári szabadság idején elmentek megnézni a táncosnőket, s összehasonlította férjét a véletlenül ugyanabban a teaházban levő kollégáival, önkéntelenül büszkeséget érzett. Csodálkozására azonban a férje szemmel láthatólag barátságosan viszonyult közönséges kollégáihoz.

Eközben Nobukónak eszébe jutott a már régen elhanyagolt irodalmi munka. Férje távollétében néhány órára le-leült az íróasztalhoz. A férj, amikor meghallotta ezt, így szólt: „Végül még író nő leszel” – és finom szája mosolyra húzódott. Azonban, ha le is

ült Nobuko az asztalhoz, tolla – várakozása ellenére – nem mozdult az írásra. Minduntalan azon kapta magát, hogy a kezére támaszkodva ül, és szórakozottan hallgatja az izzó égbolt alatt szunnyadó fenyőligetben zengő kabócák kórusát.

Aztán egyszer, amikor már közeledett a kora ősz, hogy felváltsa a hőség utolsó szakaszát, a szolgálatba induló férj ki akarta cserélni átizzadt inggallérját. Sajnos egyetlen inggallér sem volt otthon, mindet beadták a mosodába. A mindig szívélyes férj elégedetlenül összeráncolta a homlokát. Felgombolta a nadrágtartóját, és – ami azelőtt soha nem történt meg – csípősen megjegyezte:

– Baj, ha csak azt tudod, hogyan kell regényt írni.

Nobuko hallgatott, és szemét lesütve kefélt a port férje kabátjáról.

Két-három nap múlva a férj, amint az esti újságban levő közellátási kérdésekkel foglalkozó cikket olvasta, arról kezdett beszélni, nem lehetne-e még kicsit csökkenteni a havi kiadásokat.

– Nem maradhatsz örökké egyetemista! – tört ki belőle.

Nobuko közömbösen felelt, és hímezte a férje nyakkendőjét. A férj – meglepő módon – állhatatosan mondta a magáét.

– Legalább a nyakkendőn takarékoskodj, nem olcsóbb vajon készen venni? – mindezt ingerült hangon.

Nobuko most is hallgatott. Végül a férj duzzogva beletemetkezett valami kereskedelmi folyóiratba. De miután a hálószobában eloltották a fényt, Nobuko, aki háttal feküdt a férjének, majdnem suttogva azt mondta:

– Nem fogok többé regényt írni.

A férj nem válaszolt. Nobuko kisvártatva még halkabban megismételte ugyanazt. Aztán mindjárt utána elsírta magát. A férj kissé megdorgálta. De még azután is hallatszott szaggatott hüppögése. Aztán Nobuko hirtelen szorosan a férjéhez simult...

Másnap újra olyan egyetértő házastársak voltak, mint azelőtt.

De nemsokára az történt, hogy a férj még éjfél után sem tért haza a szolgálatból. Mikor végre megjött, dőlt belőle a pálinkaszag, s nem tudta levetni magáról az esőköpenyt.

Nobuko összeráncolt szemöldökkel, gyorsan átöltöztette a férjét. Az pedig nehezen forgó nyelvvel még epéskedett:

– Ma este nem voltam itthon, a regény bizonyára jól haladt előre!

Nőies ajkáról még néhányszor elhangzottak ezekhez hasonló szavak. Mikor ezen az estén Nobuko lefeküdt aludni, szeméből önkéntelenül ömleni kezdett a könny. Ha ezt látta volna Teruko, hogy sírt volna vele együtt! „Teruko, Teruko! Egyetlen menedékem te vagy...” – Nobuko gondolatban nemegyszer szólította hűgát, és szenvedett attól, hogy alvó férje bűzlik az alkoholtól, és csak forgolódott egész éjjel az ágyban, le sem hunyta a szemét.

De másnap ez is azzal végződött, hogy kibékültek, szinte észre sem vették.

Ez megisméltődött nem egyszer, nem kétszer, s eközben beköszöntött a késő ősz. Nobuko egyre ritkábban ült le az asztal mellé, egyre ritkábban nyúlt a toll után. Ekkoriban már a férje sem érdeklődött olyan kíváncsian az irodalom iránt, mint azelőtt. Esténként, amint egymással szemben ültek a tűzhely mellett, a háztartásról folyó kicsinyes beszélgetéssel töltötték az időt. A férj számára az ilyen témák, legalábbis az esti pálinka után, felettébb érdekesek voltak. Nobuko néha mégis sajnálkozással nézett rá. De a férfi semmit nem gyanított, tépdeste a nemrég növesztett szakállát, és elgondolkodó képpel, a szokásosnál őszintébben így szólt:

– Legalább jönnének a gyerekek...

Eközben a folyóiratokban hamarosan megjelent unokafivére neve. Nobuko, ahogy férjhez ment, mintha megfeledkezett volna Sunkicsiről, megszakította vele a levelezést. Csak a húga leveleiből tudta, mi van vele: befejezte az egyetemet, társaival folyóiratot alapított. Nem is érzett vágyat, hogy ennél többet tudjon róla. De amikor látta a folyóiratokban az elbeszéléseit, szívét ugyanúgy melegség járta át, mint a régi időkben. Nobuko, ahogy átlapozta az oldalakat, mosolygott magában. Elbeszéléseiben Sunkicsi két kardot használt, mint hajdan Mijamoto Muszasi – az iróniát és a humort. De úgy érezte – talán alaptalanul –, hogy a vidám irónia mögött kiábrándultság rejtőzik, ami azelőtt nem volt jellemző rá. Erre nem minden önvád nélkül gondolt.

Ettől kezdve Nobuko még gyengédebben viselkedett a férjével. Az éjszakára kihűlő tűzhely mellett a férj mindig derűsen mosolygó arccal látta. Arcát bepúderezte, és fiatalabbnak látszott, mint azelőtt. Szétterítette a kézimunkáját, és hangosan számba vette emlékeit abból az időből, amikor az esküvőjük volt Tokióban. A férje számára

meglepő és kellemes volt, hogy ilyen részletesen emlékszik mindenre. „Te még erre is emlékszel?” – nevetett, s Nobuko hang nélkül, csupán kedves tekintetével válaszolt. De hogy mindez miért vésődött így az emlékezetébe – néha ő is csak mosolygott magában.

Anyja levele hamarosan tudtára adta Nobukónak, hogy nászajándékot készített kisebbik lányának. Arról is szó volt a levélben, hogy Sunkicsi – Terukóval kötendő házassága előtt – egy új házba költözött, amely az elővárosban, Jamanote kerületben van. Nobuko rögtön írt az anyjának és a húgának egy hosszú üdvözlő levelet. „Mi itt csupán kettesben élünk, személyzet nélkül, így bármennyire sajnálom, az esküvőre nem tudok elutazni...” Amikor ezt írta, keze (miért – maga sem tudta) többször megállt a papíron. Akkor felemelte a szemét, és a fenyőligetre nézett az ablakon át. A fenyők sűrű zöldje sötétlett a halvány téli égbolt alatt.

Este Nobuko beszélt a férjének Teruko házasságáról. A férj szokása szerint könnyedén mosolyogva, érdeklődve hallgatta, hogyan utánozza Nobuko a húga beszédmódját. Nobuko pedig valami okból úgy érezte, hogy önmagának mesél Terukóról.

– No, ideje aludni – jegyezte meg néhány óra múlva a férj, megsimogatta puha szakállát, és lustán felkelt a tűzhely mellől. Nobuko elgondolkozott, hogy mit ajándékozzon a húgának, rajzolgatott a piszkavassal a hamuba, aztán hirtelen felemelte a fejét, és így szólt:

– Különös, most az az érzésem, mintha egy fivérem is lenne.

– Hát ez természetes, ha egyszer húgod is van! – mondta a férj, de Nobuko ezekre a szavakra sem válaszolt semmit, továbbra is elgondolkozva nézett maga elé.

Teruko és Sunkicsi esküvőjét december közepén tartották. Azon a napon délelőtt sűrű, fehér pelyhekben hullott a hó. Nobuko egyedül reggelizett, és sokáig nem tudott megszabadulni a reggeli befejezéseként evett hal szagától. „Lehet, hogy Tokióban is hull a hó” – gondolta, és nekitámaszkodott a tűzhelynek a félhomályos ebédlőben. A hó egyre erősebben hullott. Szájában a hal utóíze nem múlt el.

A következő év őszén Nobuko férjével együtt – akit hivatalos kiküldetésbe küldtek – kétéves távoliét után újra Tokió utcáit járta. De a férjének mindössze néhány nap állt a rendelkezésére, úgy elfoglalták az ügyei, hogy szinte sehová nem tudott vele menni, és csupán néhány percre nézett be vele az anyjához. Így aztán Nobuko egyedül indult el, hogy meglátogassa nővérét és férjét új lakásukban az elővárosban. A város szélén levő végállomáson leszállt a villamosról, és egy riksakocsin döcögött magányosan tovább.

A ház az, előváros legszélén állt, az utcák a mezőkön értek véget. De kétoldalt házikók sorakoztak sűrűn, amelyeket szemmel láthatóan bérbe adtak. Védőtetős kapuk, élő sövény, rudakra akasztott, száradó fehérnemű – mindenhol ugyanazt látta. Ezek a közönséges lakások kissé kiábrándították Nobukót.

De amikor a bejáratnál bekiáltott a háziaknak, váratlanul az unokafivére, Sunkicsi jött ki. Meglátta a ritka vendéget, s mint hajdan, vidáman felkiáltott:

– Te vagy az?...

Nobuko észrevette, hogy a haja nem olyan borzas és rosszul nyírt, mint azelőtt.

– Rég nem láttuk egymást.

– Gyere be! Sajnos egyedül vagyok itthon.

– Hát Teruko? Nincs itthon?

– Elment valamit elintézni. A cselédlány úgyszintén.

Nobukót különös zavar fogta el, szó nélkül vetette le az előszoba sarkában elegánsan bélelt kabátját.

Sunkicsi bevezette egy kis szobába, amely a dolgozószoba és egyúttal a vendégszoba is volt. Mindenütt garmadában hevert a könyv. A sötétvörös szantálfa asztalka körül – amelyre a kissé széthúzott slodzsín keresztül rásütött az alkonyi nap – annyi újság, folyóirat, kézirat volt szétdobálva, hogy a közelébe sem lehetett menni. Az egyetlen, ami mindezek közepette egy fiatal feleség jelenlétéről tanúskodott, a falmélyedéshez támasztott új *koto* volt. Nobuko egy ideig nem vette le csodálkozó szemét erről a környezetről.

– Azt tudtam a leveledből, hogy jössz, de hogy ma érkezel, azt nem gondoltam. – Sunkicsi cigarettára gyújtott, és meleg tekintetet vetett vendégére. – Nos, milyen az élet Oszakában?

– Hát Sun-szan hogyan él? Boldog? – Nobuko szintén azt érezte az első néhány szó után, hogy feléled benne a régi meleg érzés. A két év kellemetlen emlékei, amikor nem is leveleztek, várakozásuk ellenére nem keltettek bennük szorongást.

Melengették a kezüket a tűzhelynél, és mindenféléről beszélgettek. Sunkicsi irodalmi alkotásai, a közös ismerősökkel kapcsolatos újságok, Tokió és Oszaka összehasonlítása... Annyi beszélőnivalójuk akadt, hogy minden témát nem is tudtak érinteni. De mintha csak összebeszéltek volna, egyáltalán nem érintették mindennapi életüket. Ez még jobban érezte Nobukóval, hogy az unokafivérével beszélget.

Néha azonban csend támadt. Ilyenkor Nobuko mindig a tűzhely hamujára sütötte a szemét, és egyre csak mosolygott. Magának sem vallotta be, hogy vár valamit. De Sunkicsi szándékosan vagy véletlenül új témát talált a beszélgetéshez, és mindig megghiúsította a várakozását. Nobuko önkéntelenül is Sunkicsi tekintetét fürkészte, de az nyugodtan szívta a cigarettáját, s arcán nyoma sem volt a zavarnak.

Ekkor jött haza Teruko. Meglátta a nővérét, s úgy megörült, hogy nem volt képes kinyújtani a kezét feléje. Nobuko ajka mosolygott, de szeme könnybe lábadt. Sunkicsiről megfélekedve kérdezték egymást, és mesélték egymásnak, hogy milyen volt az elmúlt években az életük. Teruko élénk volt, arca kipirult, s nem mulasztotta el az alkalmat, hogy a tyúkjaikról is meséljen, melyeket most is tartott. Sunkicsi, cigarettával a szájában, elégedetten nézett rájuk, s most is csak mosolygott.

Ekkor jött meg a szolgálólány. Sunkicsi átvette tőle a csomag levelezőlapot, amit hozott, asztalhoz ült, és írni kezdett. Teruko számára szemmel láthatólag váratlan volt, hogy a szolgálólány sem volt otthon.

– Szóval amikor nővérkém megjött, senki sem volt itthon?

– Senki, egyedül Sun-szan.

Nobuko úgy érezte, hogy ha ezt válaszolja, akkor nyugodtnak kell lennie. Sunkicsi pedig, meg sem fordulva, így szólt:

– Mondj köszönetét a férjednek. A teát is én szolgáltam fel.

Teruko összenézett a nővérével, és pajkosan elnevette magát. De a férjének szándékosan nem válaszolt.

Aztán Nobuko a hűgával és a férjjel vacsorához ült. Mint Teruko elmondta, a felszolgált tojásokat is a saját tyúkjai tojták. Sunkicsi megkínálta Nobukót borral, és különféle szocialista szellemű eszméket fejtett ki, ilyeneket: „Az emberi élet a rabláson alapul. Kezdve akár ezekkel a tojásokkal.” Ennek ellenére hármuk közül kétségtelenül maga Sunkicsi szerette leginkább a tojást. Teruko mulatságosnak találta ezt, és úgy nevetett, mint egy gyermek. A vacsora és a beszélgetés alatt Nobukónak önkéntelenül eszébe jutottak azok a szomorú alkonyok, amelyek a távoli fenyőligetben álló házikója ebédlőjében köszöntöttek rá.

A beszélgetés azután sem maradt abba, miután megették a gyümölcsöt. Sunkicsi kissé virágos hangulatban ült a villanylámpa alatt, lábát keresztbe rakta, és késő éjszakáig lelkesen szórta a tőle megszokott paradoxonokat. Ékesszólása fiatalos hévvel töltötte el Nobukót. Felcsillanó szemmel mondta:

– Valószínűleg én is hozzáfogok az íráshoz!

Akkor az unokafivére válasz helyett Rémy de Gourmont aforizmáját idézte. Így hangzott: „A múzsák – nők, tehát csak a férfiak tudják rabul ejteni őket.” Nobuko és Teruko tagadta Gourmont szaktekintélyét.

– Tehát a nőkn kívül senki sem lehet zenész! Hiszen Apolló férfi!
– mondta komolyan Teruko.

Ilyen beszélgetéssel múlt az idő, későre járt. Nobuko ott maradt éjszakára.

Mielőtt lefeküdtek volna, Sunkicsi félretolta a sódzsit a külső folyosón, hálóköntösben lement egy kicsit a kertbe, s anélkül, hogy bárkihez fordult volna, így szólt:

– Gyertek ki! Gyönyörű a hold!

Nobuko egyedül követte a példáját, s mivel már levetette a harisnyáját, fapapucsba dugta a lábát. Meztelen lába érezte a harmat hűvösségét.

A hold a kert sarkában levő sovány ciprusfa ágai fölött függött. Unokafivére megállt a fa alatt, és nézte a fénylő éjszakai égboltot.

A fű buján nőtt.

Nobuko félénken nézegetett szét az elvadult kertben, és óvatosan odament unokafivéréhez. De az nem vette le szemét az égről, úgy mormogta:

– Hát ez a hónap tizenharmadik éjszakája!

Néhány percig hallgattak, aztán a férfi lassan levette a tekintetét az égről, és így szólt.

– Gyerünk, nézzük meg a tyúkólat!

Nobuko szó nélkül bólintott. A tyúktól éppen a kert másik sarkában volt. Lassan, váll váll mellett odamentek. A gyékénnyel fedett bódében tyúkszag terjengett, s csupán homályos árnyak látszottak. Sunkicsi benézett a bódéba, s alig hallhatóan súgta:

– Alusznak!

„A tyúkok, akiktől az emberek elszedik a tojást...” – gondolta önkéntelenül Nobuko, ahogy ott állt a fűn.

Amikor visszamentek a kertből, Teruko a férje asztalánál ült, és elgondolkozva bámult a lámpafénybe. A lámpa ernyőjén egy zöld légy mászott...

4

Másnap reggel Sunkicsi felvette legjobb kabátját, és mindjárt a reggeli után sietve kiment az előszobába. El kellett mennie egy gyászszertartásra, melyet egyik barátja halálának évfordulójára rendeztek.

– Várj meg, jó? Feltétlenül visszajövök még délelőtt – mondta rábeszélően Nobukónak, amikor felvette a felöltőjét. De Nobuko, ahogy tartotta a férfi kalapját finom kezében, csupán szó nélkül mosolygott.

Teruko kikísérte a férjét, aztán leültette nővérét a tűzhely mellé, és szívélyesen megkínálta teával. Még lett volna miről beszélnie – a szomszédokról, a tudósítók látogatásairól, a külföldi színházról, ahová Sunkicsivel jártak – élvezettel lehetett volna minderről beszélni. De Nobuko magába mélyedt. Aztán ahogy észbe kapott, rájött, hogy csak ül, és üres válaszokat mondogat. Végül Terukónak is feltűnt ez. Izgatottan nézett nővéreire, és megkérdezte:

– Mi van magával?

De hogy mi van vele, maga Nobuko sem értette egészen.

Amikor a falióra elütötte a tízet, Nobuko felemelte bánatos szemét, és megszólalt:

– Sun-szan még mindig nem jött haza.

Teruko a nővére szavaira szintén az órára nézett, és váratlanul száraz hangon, kurtán mondta:

– Még nem.

Nobuko úgy érezte, hogy ebben a két szóban benne van annak a fiatal nőnek a hangulata, akinek elege van a férje szerelméből. Ettől a gondolattól még szomorúbb lett a szíve.

– Teru-szan boldog... – mondta félig tréfásan Nobuko, és állát kimonója gallérjába rejtette. De nem tudta elrejteni a szavaiból kicsendülő komoly irigységet. Azonban Teruko ártatlan képpel, vidáman felnevetett, és haragos szemeket meresztett.

– Majd adok én magának! – Aztán mindjárt kedveskedően hozzátette: – Hiszen a nővérkém is boldog. – Ezek a szavak fájón érintették Nobukót.

Kissé felhúzta a szemöldökét, úgy mondta:

– Gondolod? – Ahogy ezt kimondta, mindjárt meg is bánta. Teruko csodálkozó tekintete egy pillanatra találkozott nővéréével. Az ő arcán is a nehezen titkolt megbánás látszott. Nobuko erőt vett magán, és mosolygott: – Már attól is boldog vagyok, hogy te így gondold.

Csend állt be. Ültek a másodperceket számláló falióra alatt, és a tűzhelyen álló fazék bugyborékolását hallgatták öntudatlanul.

– Talán nem kedves magához a férje? – kérdezte kisvártatva Teruko félénk suttogással. Hangjában nyilvánvaló együttérzés csengett. De ebben a percben Nobuko lelkének mindennél gyűlöletesebb volt a szájalom. Térdére tette az újságot, lesütötte a szemét, és nem válaszolt. Az újságban, ugyanúgy, mint az oszakai újságokban, a rizsárakról írtak.

Ekkor az elcsendesedett ebédlőben alig hallható sírás hangzott fel. Nobuko felemelte szemét az újságról, s meglátta a tűzhely mellett a hűgát, amint tenyerébe rejtette az arcát.

– Ne sírj!

De Teruko nővére figyelmeztetése ellenére tovább sírt. Nobuko kegyetlen örömet érzett, és szótlánul figyelte húga remegő vállát. Aztán, mintha attól félne, hogy meghallja a szolgálólány, odahajolt Terukóhoz, és halkán mondta:

– Ha hibás vagyok, bocsáss meg. Ha Teru-szan boldog, ez mindennél drágább nekem. Igazán! Ha Sun-szan szereti Terukót...

Mialatt ezt mondta, hangja – saját szavai hatására – fokozatosan ellágyult. Akkor Teruko hirtelen elengedte a kezét, és felemelte könnyes arcát. Szemében – meglepő módon – nem volt sem szomorúság, sem harag – kiszárította és kigyújtotta a leküzdhetetlen féltékenység.

– Nővérekém miért... tegnap este nővérekém miért... – Teruko nem mondta végig, újra eltakarta arcát a kezével, és görcsösen felzokogott...

Két-három óra múlva Nobuko sietve igyekezett a villamos végállomásához, s megint a riksakocsiban zötyögött. Az egész világból csupán annyit láthatott, amennyi a kocsi felhúzott fedelén levő, négyzetes celluloid ablakocskába belefért. A kis ablakban lassan, megszakítás nélkül vonultak hátrafelé az előváros házai és a fák megsárgult ágai. Csupán a könnyű felhőkkel borított, hideg őszi égbolt volt mozdulatlan.

Nobuko lelkében nyugalom honolt. De e nyugalom mögött a sors iránti szomorú alázat uralkodott. Amikor Teruko rohama elmúlt, a kibékülés – amely újabb könnyeket csalt szemükbe – minden nehézség nélkül visszaállította köztük az előbbi szívélyes testvéri viszonyt. De a történetek – hiszen megtörténtek – még egyre nehéz súlyként nyomták Nobuko szívét. S amikor, meg sem várva unokafivérét, kocsiba ült, szívét megdermesztette a gondolat, hogy hűgával most már örökre idegenek.

Nobuko hirtelen felemelte a szemét. A kis celluloid ablakban megjelent az unokafivére alakja, amint sétapálcával a kezében lépdelt a sáros utcán. Megdobbant a szíve. Megállítsa a kocsit? Vagy haladjon el mellette? Szívverését visszatartva, egy ideig habozott felhúzott tetejű kocsijában. A távolság közte és Sunkicsi között egyre csökkent. A férfi lassan haladt a bágyadt napfényben a tócsákkal borított utcán.

„Sun-szan!” – torkából majdnem kitört a kiáltás. E percben Sunkicsi jól ismert alakja közvetlenül a kocsi mellé ért. Nobuko még mindig nem döntött. Sunkicsi pedig mit sem sejtve elhaladt mellette. Elhomályosuló égbolt, itt-ott háztetők, elsárgult faágak – a kis ablakban újra az előváros kihalt utcái látszottak.

Nobuko összekuporodott a felhúzott fedél alatt, egész lényében érezte a szomorúságot, és önkéntelen keserőséggel arra gondolt: „Itt

az ősz...”

– 1920. *április*

A FEKETE MADONNA

„... A siralomvölgyből, a bánat tengeréből könnyörgünk hozzád... Ó, irgalmas és kegyelmes, ó, kimondhatatlanul szelíd királynőnk, szent Szűz Mária!”

(Ave Maria)

– Nos, mit szól hozzá? – Ezekkel a szavakkal tette Tasiro az asztalra Maria-Kannon kis szobrát.

„Maria-Kannon” ... Így szokás nevezni Kamion istennő (rendszerint fehér fajanszból készült) ábrázolását, amelyhez gyakran fohászkodtak a keresztények azokban az időkben, amikor a katolikus vallást üldözték. De ez a szobrocscsa, amelyet most Tasiro mutatott, különbözött azoktól, melyek a múzeumokban vagy a nagyszámú magángyűjtőknél találhatók. Először is ez a mintegy harminc centiméter magas alak a fej kivételével teljes egészében egy darab értékes ébenfából volt kifaragva. Sőt mi több, a hagyományos nyakéket – a keresztetből álló díszítményt – is rendkívül művészi módon megmunkálták; gyöngyházzal és arannyal volt berakva. S végül az arca – gyönyörű elefántcsont faragvány, az ajkán vérvörös pont, nyilván korall...

Karomat összekulcsoltam a mellemen, és egy ideig szó nélkül, figyelmesen néztem a „fekete Madonna” gyönyörű arcát. Ahogy néztem, egyre világosabban feltűnt valami különös kifejezés, amely mintha homályosan ott játszadozna az elefántcsontból kifaragott arcvonásokon. Egyébként az a szó, hogy „különös”, valójában túlságosan keveset mond. Úgy tűnt fel nekem, hogy az egész arc ironikus, sőt gúnyos mosolyt sugároz.

– Nos, mit szól hozzá? – ismételte meg a kérdést Tasiro büszkén mosolyogva, mint minden műgyűjtő, s hol Maria-Kannonra, hol rám nézett.

– Ritka holmi! De nem lát ezen az arcon valami gonoszságot?

– Hát igen, szelídnek és gyengédnek tényleg nem mondhatjuk. Ehhez a Maria-Kannonhoz egy különös legenda fűződik.

– Különös legenda?... – Maria-Kannonról önkéntelenül Tasiróra néztem. Tasiro váratlanul elmosolyodott, előbb már el akarta rakni a szobrocskát, de most visszatette a korábbi helyére.

– Igen, azt beszélnek, hogy ez a Madonna szerencsétlenséget hoz... Amikor kéri, hogy hárítsa el a bajt, még nagyobbat küld...

– Az lehetetlen!

– Pedig ennek a szobrocskának a tulajdonosnőjével, ahogy mesélik, efféle dolog történt. – Tasiro leült, és komoly, szinte csüggedt képpel intett, hogy foglaljak helyet vele szemben.

– Valóban igaz ez? – kiáltottam fel önkéntelen csodálkozással, ahogy ültem le a székre. Tasiro, a barátom, aki két évvel előttem végezte az egyetemet, ismert, tehetséges ügyvéd volt. Ráadásul művelt, modern gondolkozású ember, egyáltalán nem babonás. Ha már egy ilyen ember, mint ő, rászánja magát arra, hogy megemlíti ezt a témát, akkor nem kell attól tartani, hogy a „csodálatos legenda” közelebbről megvizsgálva közönséges mesének bizonyul.

– Ítélje meg maga... De bárhogy nézzük is, ennek a Maria-Kannonnak vészterhes a múltja. Ha nem untatom,, elmesélem...

Ez a kis szobor, mielőtt hozzám került volna, a gazdag Inami családé volt, akik a Niigata tartomány egyik városából származtak. A szobrocskára nem is úgy tekintettek, mint ritkaságra, hanem mint istenségre, amely a ház boldogságát óvja.

Maga Inami, a családfő – akivel együtt tanultam a jogi karon – kereskedelemmel és bankügyletekkel is foglalkozik, egyszóval rendkívül tevékeny ember. Néhányszor én is tettem neki szívességet. Lehet, hogy ezt akarta meghálálni... De ha így volt, ha nem, egyik tokiói útjáról elhozta nekem ezt a Maria-Kannt, régi családi ereklyéjüket.

Akkor hallottam tőle azt a csodálatos legendát is, amelyet éppen csak megemlített, noha maga Inami természetesen nem hitt semmiféle varázslatban vagy efféle misztikus dologban. Egyszerűen csak röviden elmesélte nekem a legendát, amely ezzel a Madonnával kapcsolatos, úgy, ahogy az anyjától hallotta.

Valamikor ősszel történt, Inami anyja – o-Einek hívták – akkor töltötte be a tizedik vagy a tizenegyedik évét... Ez nyilván a *Kaei* utolsó éveiben lehetett, amikor a „fekete hajók” rettegésben tartották Uraga kikötőjét. Azon az őszön o-Ei öccse, a nyolcéves Moszaku

nagyon súlyos lefolyású kanyaróba esett. Szüleik halála után – néhány évvel azelőtt hunytak el – o-Ei és öccse az akkor már hetvenéves nagymama gondozására maradt. Nem nehéz elképzelni, hogyan nyugtalankodott ez az öreg hölgy, Inami dédanyja. Az orvosok minden igyekezete ellenére Moszaku állapota egyre rosszabbodott, s egy hét sem telt el, a kisleányt a halál veszélye fenyegette.

S akkor egy éjjel a mélyen alvó o-Ei szobájába váratlanul bement a nagymama; erőnek erejével felébresztette, és kivette az ágyból a kisleányt, aztán sietve ráparancsolt, hogy a szolgálólányok segítségével nélkülük gondosan öltözzön fel. O-Ei még fel sem ébredt egészen, amikor a nagymama kézen fogta, és halvány lampionnal világítva az utat, vonszolta az álmos kisleányt a kihalt folyosón át a kőhombárhoz, ahova még szinte nappal sem nézett be soha.

A hombár mélyén régóta ott állt egy fehér fából készült szent láda a tűzvészől oltalmazó Inari istennő tiszteletére. A nagymama előhúzott az öve alól egy kulcsot, kinyitotta a szent láda ajtócskáját – és a brokátfüggöny redői mögött a lampion báyadt fényében ott állt ez a bizonyos Maria-Kannon. Ahogy o-Ei meglátta a szobrocskát, hirtelen megrémült; a nagymamához simult, fejét térdéhez szorította, és keserves sírásra fakadt. De a nagymama, aki egyébként nagyon kedves volt, most egyáltalán nem törődött a kisleány könnyeivel, leült a szent láda előtt, áhítatosan keresztet vetett, és valami imát kezdett mormolni, amelyet o-Ei nem értett.

Így telt el vagy tíz perc; aztán a nagymama átfogta o-Eit, lassan felemelte, és megnyugtatva a megijedt kisleányt, maga mellé ültette. Aztán újra imádkozni kezdett az ébenfa szobrocskához; szavait ez alkalommal o-Ei is megértette:

„Szent Szűz Mária, széles e világon számomra csak az unokám, Moszaku van, aki most töltötte be a nyolcadik évét, és nővérkéje, o-Ei, őt is elhoztam hozzád. Látod, még túlságosan kicsi ahhoz, hogy egy férj a házába vigye. Ha most valami baj történik Moszakuval, akkor az Inami háznak abban a pillanatban magva szakad. Ne engedd meg, hogy ilyen szerencsétlenség történjen, óvd és véd Moszaku életét! Ha túlságosan sokat kérek, ha méltatlan vagyok rá, hogy meghallgasd a kérésem, akkor legalább addig őrizd meg Moszaku életét, amíg én a világon vagyok... Öreg vagyok már,

aligha húzom sokáig; hamarosan visszaadom a lelkemet Istenünknek... De addigra unokám, o-Ei is megnő, adja isten... Hintsd reánk malasztod, hárítsd el Moszakutól a halál angyalának kardját, legalább addig, amíg én örökre le nem hunyom a szemem..." – Ilyen hévvel imádkozott, rövid hajú fejét lehajtva, a nagymama.

O-Ei szavai szerint, amikor az imádság befejeződött, és ő félénken felemelte a fejét, hirtelen azt látta – talán csak úgy rémlett neki –, hogy Maria-Kannon elmosolyodott. O-Ei halkán megint felkiáltott a rémülettől, és újra a nagymama térdéhez simult. A nagymama azonban, éppen ellenkezőleg, elégedett képpel simogatta az unokája hátát, és többször elismételte:

„Elég, elég, most már elmehetünk... Mária úrnőnk meghallgatta a nagymama imáját!”

Nos, másnap reggelre – mintha a nagymama imája tényleg meghallgatást nyert volna – Moszaku láza csökkent; előző nap még teljes önkívületben volt, most pedig fokozatosan magához tért. Nehéz lenne leírni a nagymama örömét. Inami anyja elmesélte, hogy a mai napig nem tudja elfelejteni, ahogy a nagymama sírt és nevetett egyszerre az örömtől... A nagymama, ahogy meggyőződött róla, hogy beteg unokája nyugodtan alszik, maga is úgy határozott, hogy pihen egy kicsit, mivel több éjszakán át virrasztott a beteg ágyánál. Megparancsolta, hogy a szomszéd szobában vessenek neki ágyat, és lefeküdt, noha rendszerint a saját hálószobájában szokott aludni.

O-Ei leült a nagymama fejénél az ágyra, és játszott. Elbeszélése szerint az idős hölgy, nyilván a fáradtságtól elgyötörve, rögtön elaludt, mint a bunda. Így telt el körülbelül egy óra, amikor az idős szolgáló, aki Moszakut gondozta, hirtelen kinyitotta a tolóajtót, amely a szomszéd helyiséget választotta el, és ijedten mondta:

„Kisasszony, ébressze fei gyorsan az öreg úrnőt!”

A kis o-Ei rögtön odament a nagymamához, és néhányszor megrántotta a hálókimonója ujját:

„Nagymama! Nagymama!”

De különös... a nagymama, aki mindig nagyon éberén aludt, most nem válaszolt, bármennyit szölongatták is. Eközben a szolgáló is közel jött, de alighogy egy pillantást vetett az alvóra, mint egy eszelős kapott a kimonójához, és sírva, kétségbeesve kiáltotta:

„Úrnő! Úrnő!” De a nagymama meg sem mozdult; a szeme alatt lilás árnyék sötétlett. Hamarosan egy másik szolgáló is felrántotta az ajtót, és az izgalomtól pirosain, reszkető hangon szólította:

„Úrnő! A fiatal nagyságos úr... Úrnő!”

A szolgáló hangjában olyan ijedelem érződött, hogy még a kis o-Ei is kitalálta: Moszaku váratlanul rosszabbul lett... De a nagymama továbbra is úgy feküdt, erősen lezárt szemmel, mintha nem hallaná a szolgálókat, akik sírva rogytak az ágya fejéhez...

Moszaku is meghalt – tíz perc múltán. Maria-Kannon teljesítette a nagymama kérését; élteben nem pusztította el Moszakut.

Tasiro, miután elmesélte ezt a történetet, hosszú, elgondolkodó pillantást vetett rám.

– Nos? Elhiszi, hogy mindez igaz?

– Hm... Hát igen, de... Nehéz válaszolni...

Tasiro egy ideig hallgatott, aztán gyufát emelt a kialudt pipájához, és megszólalt:

– Én pedig úgy vélem, mindez így történt. Csak azt nem lehet tudni, hogy az Inami házban őrzött Madonna bűnös-e ebben, vagy valami egészen más... Egyébként azt hiszem, még nem olvasta el a szobrocska állványán levő feliratot. Nézze csak... Látja itt a kifaragott latin betűket? *Desine fata deum flecti sperare precando...*

Önkéntelen félelemmel néztem Maria-Kannonra – maga volt a sors megtestesülése. A fekete Madonna szép arcára örökre rá volt vésve a titokzatos, gunyoros mosoly, amelyen áttetszett a leplezetlen rosszindulat.

– 1920. május

A TALÁLT GYEREK

Aszakuszában, a Nagaszumi-csó utcában van a Singjodzsi-szentély, amely egyébként nem nagy templom. Itt található Szent Nicsiro fából készült szobra, úgyhogy a templomnak megvan a maga története. Meidzsi huszonkettedik évének őszén a templom kapujához kitétek egy gyereket. Természetesen nem volt mellette cédula, amelyen feltüntették volna a korát és a nevét. Egy öreg, sárga selyemdarabba begöngyölve feküdt ott, a feje alá egy ütött-kopott női *dzorit* tettek.

A Singj odzsi-szentély szerzetese abban az időben egy Tamura Nisszo nevű öregember volt. Éppen a reggeli szertartást végezte, amikor odament hozzá az idős kapus, és közölte vele, hogy talált egy csecsemőt. A szerzetes a Buddha-szobor előtt állt; szinte rá sem nézett a kapusra, és mintha mi sem történt volna, így szólt:

– Nocsak! Hozd ide.

Mi több, amikor a kapus félénken odavitte a csecsemőt, a szerzetes mindjárt a karjába vette, jókedvűen becézgetni kezdte, és így beszélt hozzá:

– Milyen pompás fiúcska! Ne sírj! Ne sírj! A mai naptól kezdve én foglak nevelni.

A kapus, aki vonzódott a szerzeteshez, gyakran elmesélte ezt az egyházközség tagjainak, akiknek illiciumfaágakat és füstölőket adott el. Maguk talán nem is tudják, hogy Nisszo szerzetes valaha vakolómunkás volt Fukugavában, de tizenkilenc éves korában leesett az állványzatról, elvesztette az eszméletét, és hirtelen feltámadt benne a vágy, hogy szerzetesnek menjen. Nagyon különös, csillapíthatatlan természetű ember volt.

A szerzetes Junoszukénak nevezte el a talált gyereket, és úgy nevelte, mint a tulajdon fiát. Azt mondtam: „nevelte”, de mivel ez a szentélyben történt, ahová a forradalom óta nő nem tehet be a lábát, nem is volt könnyű feladat. Dajkálta, gondoskodott tejről – szabad idejében, amikor nem kellett a szútrákat olvasnia, mindent maga a szerzetes csinált. Egyszer pedig, amikor Junoszuke megbetegedett, valószínűleg meghült – szerencsétlenségre éppen akkor, amikor az előkelő egyházközségi tag, Kasi-no Nisitacu gyászszertartását végezték –, a szerzetes egyik kezével a láztól

tüzelő gyermeket szorította a melléhez, a másikban pedig a kristály imafüzért tartotta, és szokása szerint nyugodtan pörgette a szútrákat.

A szerzetes azonban, aki merészsége mellett érzelmes lélek volt, titokban azt a gondolatot dédelgette magában, hogy ha egy mód van rá, megkeresi a gyermek igazi szüleit. Amikor felment az emelvényre – még most is látható a kapunál, az oszlopon a kis tábla a felirattal: „Tanmagyarázat minden hónap tizenhatodikán” –, régi japán és kínai eseteket sorolt fel, szívhez szólóan beszélt arról, hogy nem szabad megfélemlíteni a szülői szeretettől – tehát hálát kell adni Buddhának. Elmúlt jó néhány hónap, de egyetlen jelentkező sem akadt, aki a talált gyerek apjának vagy anyjának nevezte volna magát. De mégis egyszer, amikor Junoszuke hároméves lett, jött egy fehérre festett arcú asszony, és azt állította, hogy ő az anyja. Nyilván arra gondolt, hogy fel tudja valamire használni a talált gyereket. De a gondos kikérdezés kiderítette, hogy a nő gyanús, a hirtelen haragú szerzetes kíméletlenül összeszidta, és azonnal elzavarta, még majdnem az öklét is használta.

Eljött Meidzsi huszonhetedik évének a tele, amikor egyre sűrűbben érkeztek hírek a japán-kínai háborúról. Tizenhatodikán, a tanmagyarázat szokásos napján, amikor a szerzetes visszatért a cellájába, utánament egy harmincöt év körüli, elegáns nő. A cellában a tűzhely mellett, amelyen az üst állt, Junoszuke mandarint hámozott. A nő, amint körülnézett, minden bevezetés nélkül a szerzetes felé nyújtotta kérően összekulcsolt kezét, és elnyomva hangjának remegését, határozottan azt mondta: „Én vagyok az anyja ennek a gyermeknek.” A szerzetes természetesen elcsodálkozott, s egy ideig még üdvözlő szavak sem jöttek a szájára. De a nő nem figyelt rá, szemét a gyékényszőnyegre szegezte, és mintha betanult szöveget mondana – noha a lelki felindultság egész lényén tükröződött udvariasan és hosszasan köszönetét fejezte ki azért, hogy a gyermeket a mai napig nevelte.

Így ment ez egy ideig, aztán a szerzetes felvette piros küllős legyezőjét, és elmondatta vele, hogy miért dobta el magától a gyermeket. Akkor a nő, szemét továbbra is a gyékényszőnyegre szegezve, a következőket mesélte el:

Öt évvel ezelőtt férje rizsboltot nyitott Aszakuszában a Tavaramacsi utcában. De még mielőtt bármi haszna lett volna belőle, minden vagyonát elvesztette, és úgy határoztak, hogy titokban elutaznak Jokohamába. De kezüket-lábukat megkötötte az éppen akkor született kisfiuk. Ráadásul szerencsétlenségükre az anyának egyáltalán nem volt teje, s ezért közvetlenül a Tokióból való elutazásuk előtti estén a házaspár könnyek közt kitette a csecsemőt a Singjodzsi-szentély kapujához.

Aztán egy távoli ismerős segítségével – vonatot sem vettek igénybe – elvergődtek Jokohamába, a férj szolgálatba lépett egy fuvarozási vállalatnál, a nő pedig egy boltban helyezkedett el, és két évig dolgoztak megállás nélkül. Talán a szerencse mosolygott ismét rájuk: a harmadik év nyarán a fuvarozási vállalat tulajdonosa, értékelve a férje becsületes munkáját, megbízta, hogy vezesse a Honmoku-hen kerületben az Omoto-dori utcában nemrég nyitott kis részleget. Mondanunk sem kell, hogy a nő mindjárt otthagya a helyét, és követte a férjét.

A részlegben a munka meglehetősen mozgalmas volt. És a következő évben született egy kisfiú. Természetesen lelkük mélyén keserűen gondoltak eldobott gyermekükre. Különösen a nő, mikor csecsemőjének szájacskájához tartotta kevés tejű mellét, mindig élesen visszaemlékezett arra az estére, amikor elutaztak Tokióból. De a vállalatnál sok volt a munka, a gyermek pedig napról napra nőtt. A bankban összegyűlt némi megtakarított pénzük. Így állt hát a dolog, és a házaspárnak újra lehetősége nyílt a boldog családi életre.

De nem sokáig tartott a szerencsájuk. Még örülni sem volt idejük, amikor Meidzsi huszonhetedik évének tavaszán a férj tífuszban megbetegedett, és egy hetet sem betegeskedett, amikor hirtelen meghalt. Ha csak ez az egy dolog történik, akkor a nő talán megbékél a sorssal, de az már vigasztalhatatlanná tette, hogy száz nap sem múlt el férje halála után, amikor a gyermek, akit úgy várt, hirtelen meghalt vérhasban. Akkor a nő éjjel-nappal zokogott, mint egy eszelős. Sőt nemcsak akkor – majdnem fél évre teljes búskomorságba esett.

Amikor a bánata enyhülni kezdett, az első gondolat, ami fellobbant benne, az volt, hogy megkeresi nagyobbik fiát, akit

eldobott. „Ha az a gyermek él és egészséges, magamhoz veszem, és egyedül felnevelem, akármilyen nehéz lesz is” – gondolta, és a türelmetlenségtől nem találta a helyét. Rögtön vonatra ült, s mihelyt megérkezett a szívének oly kedves Tokióba, rögtön a szívének oly kedves Singjodzsi-szentély kapujához ment. Éppen tizenhatodika volt, a tanmagyarázat napja.

Mindjárt a szerzetes cellájához akart menni, hogy tudakolózzék valakitől a gyermek felől. De amíg a tanmagyarázat nem fejeződött be, addig természetesen nem találkozhatott a szerzetessel. Ezért – égve a türelmetlenségtől – elvegyült a jámbor férfiak és nők tömegében, amely egészen megtöltötte a templomot, és fél füllel hallgatni kezdte Nisszo tanmagyarázatát, helyesebben azt várta, hogy befejeződjék.

A szerzetes ezen a napon is megindítóan beszélt a szülői szeretet szentségéről; egy példabeszédet mondott arról, hogyan találkozott Lótusz-anya az ötszáz gyermekével. Lótusz-anya ötszáz tojást tojt. A tojásokat az áramlás elvitte, és a szomszéd ország királyához kerültek. Ötszáz vitéz kelt életre ezekből a tojásokból, akik – nem tudván, hogy Lótusz-anya az anyjuk – rátámadtak a kastélyára. Lótusz-anya, amikor ezt meghallotta, felment a kastély tornyába, és így szólt hozzájuk: „Mind az ötszázatok anyja vagyok. Itt a bizonyíték!” Lemeztelenítette a mellét, és megnyomta szép kezével. Mint ötszáz forrásból folyó sugár, úgy folyt a tej az anya melléből, a magas toronyból egyenesen az ötszáz vitéz szájába. Ez az indiai példabeszéd rendkívül nagy hatást tett a szerencsétlen nőre, aki addig szórakozottan hallgatta a tanmagyarázatot. Ezért mihelyt befejeződött a beszéd, még a könnyeit sem törölte le, úgy ment ki a szentélyből, és sietett a folyosóra, hogy megkeresse a szerzetest.

Nisszo szerzetes, miután részletesen kikérdezte a nőt, odahívta a tűzhelynél üldögélő Junoszukét, és ötéves távoliét után összehozta az anyjával, akinek arcát a fia még nem is látta. Hogy a nő nem hazudik, az a szerzetes előtt világos volt. Az asszony kézen fogta Junoszukét, közben teljes erővel igyekezett visszafojtani a sírását; a nagylelkű szerzetes pedig mosolygott, bár szempilláján könny csillogott.

Hogy mi történt aztán, azt nagy vonásokban nélkülem is kitalálhatják. Junoszuke elutazott az anyjával Jokohamába. Férjének és fiának halála után a nő a fuvarozási vállalat együttérző tulajdonosának és feleségének javaslatára varrást tanított, és így, ha szerényen is, de különösebb nehézség nélkül megkereste a mindennapi kenyeret.

A látogató, miután befejezte hosszú elbeszélését, felemelte az előtte levő csészét. De nem érintette az ajkával, rám nézett, és halkán azt mondta:

– Ez a talált gyermek... én vagyok.

Szó nélkül bólintottam, és feltöltöttem a teáskannát. Már rég kitaláltam, hogy ez a talált gyerekről szóló megható történet vendégem, Macubara Junoszuke gyermekkorának története.

Hosszú hallgatás után a vendéghez fordultam:

– Anyja még jó egészségnek örvend?

Meglepő választ kaptam.

– Nem, egy évvel ezelőtt meghalt. De... a nő, akiről meséltem magának, nem volt az anyám.

A vendég, látva csodálkozásomat, csupán a szemével elmosolyodott:

– Hogy a férjének rizsboltja volt Aszakuszában a Tavera-macsi utcában, hogy elutazott Jokohamába, és ott dolgozott, ez természetesen mind igaz. De később megtudtam, hogy ez a mese, hogy kitették a gyermeküket, hazugság volt. Egy évvel azelőtt, hogy meghalt az anyám, üzleti ügyekben, mint tudja, pamutfonallal kereskedem, Niigata környékén jártam, s véletlenül egy vonatra ültem egy zsákkereskedővel, aki annak idején anyám háza mellett lakott a Tavera-macsi utcában. Kérdezés nélkül is elmesélte, hogy anyámnak akkoriban született egy kislánya, aki még a bolt bezárása előtt meghalt. Miután visszatértem Jokohamába, titokban rögtön megnéztem anyám családi lajstromát, s valóban, ahogy a zsákkereskedő mondta, amikor anyám a Tavera-macsi utcában lakott, kislánya született. Meg is halt háromhónapos korában. Anyám valami okból, hogy magához vehessen engem, aki nem voltam a fia, kitalálta az utcára tett gyerek történetét. Aztán több mint húsz éven át gondoskodott rólam, éjt nappallá téve.

Mi okból tette? Bármennyit gondolkodom, a mai napig nem jövök rá. Ha nem is tudom, hogy valóban így volt-e, de a legvalószínűbbnek az tűnik számomra, hogy Nisszo szerzetes tanmagyarázata a férjét és gyermekét elvesztő anyámra nagyon erős hatást gyakorolt. Amíg a beszédet hallgatta, vágya támadt, hogy éppen azzá az anyává legyen, akit én nem ismerek. Valószínűleg így volt. Hogy engem a szentélynél szedtek fel, nyilván a tanmagyarázatra gyülekező egyházközségi tagoktól tudta meg. Vagy esetleg a szentély kapusa mesélt neki erről.

Vendégem elhallgatott, és mintha most vette volna észre a teát, elgondolkodva inni kezdte.

– És megmondta az anyjának, hogy maga tudja, hogy nem az édesfia? – Kikíváncozott belőlem a kérdés.

– Nem, nem mondtam meg. Túlságosan nagy kegyetlenség lett volna anyámmal szemben. Anyám sem szólt egy szót sem erről egészen a haláláig. Nyilván ő is azt gondolta, hogy ezt megmondani kegyetlenség velem szemben. És valóban, anyám iránti érzésem, miután megtudtam, hogy nem vagyok a fia, kissé megváltozott.

– Milyen értelemben?

Merően a vendég szemébe néztem.

– Még melegebb lett, mint azelőtt. Attól fogva, hogy mindent megtudtam, több lett a számomra, a talált gyerek számára, mint egy anya – válaszolta szelíden a vendég. Mintha nem tudta volna: ő is több volt a nő számára, mint fia.

– 1920. augusztus

A SZALONKA

Ez a történet 1880 májusának egyik estéjén játszódott le. Ivan Turgenyev, aki két év után újra Jasznaja Poljanában vendégeskedett, és Tolsztoj gróf, az udvarház gazdája, elmentek szalonkára vadászni a Voronka folyón túli erdőbe.

A két idős íróval együtt elment a vadászatra Tolsztoj még fiatal felesége, valamint a gyermekei egy kutyával.

A Voronkáiig vezető út egy rozstáblán keresztül vitt. Alkonyatkor könnyű szél támadt, csendesen suhant a kalászkok fölött, és földszagot hozott magával. Tolsztoj, puskával a vállán, elől lépkedett. Időnként hátrafordult, és beszédbe elegyedett Turgenyevvel, aki a felesége mellett ment. *Az Apák és fiúk* írója minden alkalommal – miközben szemét mintegy csodálkozva emelte fel – örömmel válaszolt, és időnként rekedten felnevetett, amitől a válla is remegett. A darabos Tolsztoj mellett ő modern, választékos és talán kissé nőies is volt.

Amikor az út emelkedni kezdett a hegyoldalban, odafutott hozzájuk két falusi fiú, szemmel láthatóan testvérek. Amint meglátták Tolsztojt, mindketten rögtön megálltak, és köszöntötték. Aztán megint hanyatt-homlok elfutottak a hegynek, meztelen talpuk villogott. Hátról Tolsztoj egyik gyereke hangosan utánuk kiáltott valamit. De mintha nem is hallották volna, futottak tovább, és eltűntek a szem elől a rozsbán.

– Érdekesekek a falusi gyerekek! – fordult Turgenyevhez Tolsztoj, és arcát a lemenő nap sugaraira emelte. – Megtörténik, hogy amikor hallgatom a gyereksereget, olyan egyszerű, közvetlen szólásmódot tanulok, amelyről fogalmunk sincs.

Turgenyev feléje fordult. Már nem olyan volt, mint azelőtt. Azelőtt Tolsztoj szavai izgalomba hozták, mint egy gyermeket, és gúnyolódott...

– Nemrég, amikor tanítottam ezt a gyereksereget – folytatta Tolsztoj –, az egyik hirtelen ki akart szaladni az osztályból. Megkérdeztem: „Hová mész?“, ő pedig azt mondja: „Krétát harapni.” Nem az mondta: „Krétát hozni”, sem azt: „Krétát törni”, hanem pontosan ezt: „... harapni.” Ilyen szót csak az orosz gyerekek

használnak, akik valóban a fogukkal harapják le a krétát. Mi, felnőttek, nem beszélünk így.

– Valóban, erre csupán orosz gyerekek képesek. Amikor ilyen beszélgetéseket hallok, mindjárt érzem, hogy visszatértem Oroszországba.

Turgenyev körülnézett, mintha először látná a rozstáblát.

– Igen, bizonyára. Franciaországban még a gyerekek is nyugodtan cigarettáznak.

– Igaz is, úgy tudom, az utóbbi időben teljesen felhagyott a dohányzással? – Tolsztojné ügyesen megmentette a vendéget Tolsztoj esetleges csipkelődésétől.

– Igen, teljesen abbahagytam a dohányzást: Párizsban volt két szép hölgy, akik azt mondták, hogy dohányszagot árasztok, s ezért nem engedik, hogy megcsókoljam őket.

Ez alkalommal Tolsztoj is kényszeredetten elmosolyodott.

Közben átértek a Voronkán, és eljutottak arra a helyre, ahol a szalonkák szoktak húzni. Ez egy mocsaras tisztás volt, nem messze a pataktól, ahol az erdő már ritkult.

Tolsztoj átengedte a legjobb helyet Turgenyevnek, ő maga pedig mintegy százötven lépéssel távolabb állt meg a tisztás sarkán. Tolsztojné Turgenyev mellé állt, a gyerekek pedig szétszéledtek.

Az égbolt még vöröslött. A fák ágai, amelyek hálót fontak az égboltra, gőzölögtek – természetesen sok volt már rajtuk az illatos, friss levél. Turgenyev ott állt puskával a kezében; pillantása szinte áthatolt a lombon. A sötét erdő mélyéről időnként az alig észrevehető szellő halk zúgása hallatszott.

– Énekelnek a vörösbegek és a csízek – mondta oldalra hajtott fejjel, szinte magában Tolsztojné.

Lassan egy fél óra telt el szótlan várakozásban.

Közben az égbolt áttetsző lett, mint a víz. Csupán itt-ott fehérlettek a nyírfatörzsek. A vörösbegek és a csízek éneke helyett most nagy ritkán a csuszkák kiáltása hallatszott... Turgenyev megint feszülten figyelt a lombon át. De az erdő mélyén már minden esti szürkületbe merült.

Az erdőben hirtelen lövés dörrent. Még el sem halt a visszhangja, amikor a kissé távolabban várakozó gyerekek a kutyával versenyt futva már rohantak is megkeresni a zsákmányt.

– A férje megelőzött – mondta Turgenyev, és mosolyogva nézett Tolsztojnéra.

A sűrű fűvön át odafutott az anyjához a második fiú, Ilja. Közölte, hogy apja lelőtt egy szalonkát.

Turgenyev is bekapcsolódott a beszélgetésbe.

– Ki találta meg?

– Dora (ez volt a kutya neve). Amikor megtalálta, még élt.

A fiú – egészséges arcocskája égett az izgalomtól – ismét az anyjához fordult, és részletesen mesélni kezdte, hogyan találta meg Dóra a szalonkát.

Turgenyev képzeletében felvillant egy elbeszélés terve, olyasféle, mint az *Egy vadász feljegyzései*-nek fejezetei.

Amikor Ilja elment, ismét az iménti csend állt be. A sötét erdő mélyéről a friss lombok tavaszias illata és a föld nyers szaga áradt. Időnként távolról valamilyen álmos madár kiáltása hallatszott.

– Ez mi?

– Pinty – válaszolta rögtön Turgenyev.

A pinty hirtelen elhallgatott. Az erdő esti félhomályában egy ideig egyetlen hang sem hallatszott. A legkisebb szellő is elhalt, az égbolt szinte beborította kékségével a kihalt erdőt – és ekkor bánatos kiáltással hirtelen elrepült a fejük felett egy sárgarigó.

Egy óra múltán törte meg újra az erdő csendjét a puska döreje.

– Úgy látszik, Lev Nyikolajevics a szalonkavadászatban is legyőz engem – mondta Turgenyev vállat vonva, s csupán a szeme nevetett.

Futó gyerekek dobogása, néha Dora ugatása hallatszott... Amikor megint elcsendesedett minden, az égen itt-ott már apró pontokként fénylettek a csillagok. Az erdő, amerre a szem ellátott, éjszakai csendbe merült, egyetlen ág sem rezdült. Húsz perc, harminc perc... unalmasan telt az idő; a nedves sötétségben valahonnan fehérés köd kúszott a lábukhoz. De még most sem volt semmi jele, hogy jönnek a szalonkák.

– Mi van ezekkel? – dűnnyögte Tolsztojné, és hangjában részvét csengett. – Ritkán van így, hogy...

– Hallgassa csak! Énekel a csalogány.

Turgenyev szándékosan más témára terelte a beszélgetést.

A sötét erdő mélyéről valóban a csalogány csengő éneke hallatszott. Egy időre mindketten gondolataikba merülve hallgatták a csalogányt...

Hirtelen – Turgenyev szavait használva: „Hirtelen – csupán a vadászok értik ezt” hirtelen, kissé távolabb a fűből kiáltás hallatszott, amelyet nem lehetett összetéveszteni mással, és felrepült egy szalonka. Alsó szárnytollai fehérlettek, ahogy elrepült a lelógó ágak között; igyekezett eltűnni az esti sötétségben. Turgenyev abban a pillanatban felkapta a puskáját, és gyorsan meghúzta a ravaszt.

Füst szállt fel, láng villant – és az elcsendesedett erdőn végigzúgott a lövés döreje.

– Eltalálta? – kérdezte hangosan a közeledő Tolsztoj.

– Ei! Mint egy kő, úgy esett le...

A gyerekek a kutyával már ott tolongtak Turgenyev körül.

– Keressétek meg! – parancsolta nekik Tolsztoj.

A gyerekek, a kutyával az élen, mindenfelé keresték. De bármennyit keresték is, nem találták a lelőtt szalonkát. Dora szaladgált, nem kímélte az erejét, csupán néha állt meg, és elégedetlenül vinnyogott.

Végül Tolsztoj és Turgenyev is a gyerekek segítségére sietett. De egy árva tollpihe sem került a szemük elé, amely megmutatta volna, hová tűnt el a szalonka.

– Nyilván nem ölte meg – fordult vagy húsz perc múlva Tolsztoj Turgenyevhez a fák közti sötétségben.

– Már hogyan öltem volna meg! Hiszen láttam, hogy úgy esett le, mint egy kő.

Turgenyev, miközben ezt mondta, tovább keresgélt a fűben.

– Lehet, hogy eltalálta, de talán csak a szárnyát. Ha le is esett, még elszaladhatott.

– Nem, nem a szárnyát találtam el, nyilvánvalóan megöltem.

Tolsztoj zavartan húzta fel sűrű szemöldökét.

– Akkor a kutyának meg kellett volna találnia. A lelőtt vadat Dóra mindig megtalálja.

– De ha biztosan tudom, hogy megöltem, akkor felesleges a vita – válaszolta Turgenyev ingerülten, és nem tette le kezéből a puskát.

– Hogy megöltem-e vagy sem, a különbséget a gyerek is látja. Én világosan láttam.

Tolsztoj gunyorosan nézett Turgenyevre.

– Akkor mi van a kutyával?

– Nem tudom, mi van vele. Csak arról beszélek, amit láttam. Úgy esett le, mint egy kő – mondta váratlanul éles hangon Turgenyev, amint meglátta Tolsztoj szemében a kihívó fényt. – *Il est tombé comme pierre, je t'assure.*

– Akkor Dóra feltétlenül megtalálta volna.

Ekkor szerencsére az idős írók beszélgetésébe, mintha mi sem történt volna, bekapcsolódott Tolsztojné, aki mosolyogva ment oda hozzájuk. Azt mondta, hogy holnap reggel elküldi a gyerekeket, hogy még egyszer nézzék meg, most pedig a legjobb lesz, ha mindent itt hagynak, és hazamennek. Turgenyev rögtön beleegyezett.

– Akkor majd megkérem a gyerekeket. Holnap mindenképpen megtudjuk.

– Igen, holnap biztosan megtudjuk – jegyezte meg rosszindulatú gúnnyal Tolsztoj, aki még mindig elégedetlen volt; hátat fordított Turgenyevnek, és gyors léptekkel kifelé indult az erdőből...

*

Ezen az estén Turgenyev tizenegy óra felé vonult vissza a hálósobájába. Mikor végül egyedül maradt, nehézkesen leereszkedett a székre, és szórakozottan körülnézett.

Turgenyevnek azt a szobát adták, amely egyébként Tolsztoj dolgozószobája volt. Nagy könyvszekrények, a falmélyedésben mellszobor, a falon három-négy arckép, egy szarvasfej – a gyertya fényénél mindez kényelmetlennek és komornak tűnt fel. De hogy egyedül maradt, annak Turgenyev különösen örült – legalábbis ezen az estén.

... A vendég, míg vissza nem vonult hálósobájába, az egész családdal együtt beszélgetéssel töltötte az időt a teaasztalnál. Turgenyev tőle telhetően élénken beszélgetett és nevetgélt. Tolsztoj azonban egész idő alatt komor arccal ült ott, és alig vett részt a beszélgetésben. Turgenyev számára ez kényelmetlen és sértő volt. Ezért szándékosan nem vett tudomást a házigazda

hallgatásáról, és a szokásosnál több kedvességgel árasztotta el a család többi tagját.

Ahányszor Turgenyev elsütött egy-egy szellemes tréfát, általános nevetés tört ki. Amikor ügyesen megmutatta a gyerekeknek, hogyan trombitál az elefánt a hamburgi állatkertben, és utánozta a párizsi utcagyerekek modorát, a nevetés még hangosabb lett. De ahogy az asztal mellett fokozódott a vidámság, Turgenyev lelke egyre nehezebb lett, és egyre kényelmetlenebbül érezte magát.

Amikor a francia irodalomra terelődött a szó, Turgenyev, aki már nem volt képes folytatni tovább az élénk társalgást, hirtelen Tolsztojhoz fordult, és szándékosan könnyed hangon így szólt:

– Tudja, hogy nemrég egy új, sokat ígérő író tűnt fel?

– Nem, nem tudom. Ki az?

– Maupassant. Guy de Maupassant. Legalábbis páratlanul éles megfigyelőképességgel rendelkezik. Éppen itt van nálam, a bőröndömben a *La maison Tellier* című elbeszéléskötete. Ha lesz ideje, olvassa el.

– Maupassant?

Tolsztoj kétkedően nézett a vendégre. De nem válaszolt, hogy elolvassa-e az elbeszéléseket, vagy sem. Turgenyevnek eszébe jutott, hogyan kínozták gyerekkorában a vásott nagyiúk. Ugyanilyen sérelem szállta meg most is a szívét.

– Ha már az új írókról beszélünk, nálunk is feltűnt egy kitűnő.

Tolsztojné észrevette Turgenyev zavarát, s mindjárt mesélni kezdett egy külön vendég látogatásáról. Körülbelül egy hónappal ezelőtt megjelent egy szegényesen öltözött fiatalember, és kijelentette, hogy feltétlenül látni akarja Tolsztojt, így hát bevezették a szobába. Amikor meglátta Tolsztojt, ezek voltak az első szavai: „Kérem, azonnal adjon nekem egy kupica vodkát meg egy heringfarkot.” Már ezzel is ugyancsak meglepett mindenkit, de még meglepőbb volt az, hogy ez a különös fiatalember már bizonyos hírnévnek örvendő kezdő író.

– Garsin volt.

Amikor Turgenyev meghallotta ezt a nevet, még egyszer feltámadt benne a vágy, hogy bevonja Tolsztojt a beszélgetésbe; hiszen Tolsztoj zárkózottsága egyre kellemetlenebb lett számára, s

most megfelelő alkalom kínálkozott: valaha elsőként hívta fel Tolsztoj figyelmét Garsin műveire.

– Valóban Garsin volt? Úgy vélem, egészen jók az elbeszélései. Nem tudom, mit olvasott tőle azóta, de...

– Egészen jók.

Tolsztoj azonban közönyösen felelt, csak hogy mondjon valamit...

Turgenyev felállt, és járkálni kezdett a szobájában, miközben ősz fejét ingatta. Árnyéka, melyet az asztalon álló gyertya vetett a falra, hol nagyobb, hol kisebb lett. Szó nélkül lépkedett, kezét hátrarakta, és szomorú tekintetét nem emelte fel a csupasz padlódeszkákról.

Turgenyev lelkében egymás után bukkantak fel az emlékek, a több mint húsz év távlatából is tisztán – abból az időből, amikor bensőséges barátságban volt Tolsztojjal. Eszébe jutott, hogy Tolsztoj, akkor még fiatal tisztként, átmulatott éjszakái után gyakran járt hozzá éjszakázni pétervári lakására... Meg az, hogy Tolsztoj Nyekraszov szalonjában diadalmasan néz rá, és mindenről a világon elfeledkezik, úgy támadja George Sand-t... Aztán az is, ahogy Tolsztoj, aki éppen akkor írta meg a *Két huszár-t*, sétál vele a Szpasszkij-erdőben, megáll, és rajongva beszél a nyári felhők szépségéről... S végül, ahogy Fet házában Tolsztoj és ő ökölbe szorított kézzel a legszörnyűbb sértéseket vágják egymás szemébe... Bármelyik jut is eszébe ezek közül az emlékek közül, a mindig makacs Tolsztoj olyan ember volt, aki nem ismerte el mások őszinteségét. Olyan ember volt, aki mindenben, amit mások tesznek, képmutatást gyanít. És nemcsak akkor, ha mások olyasmit tettek, amit ő nem szokott. Ha valaki ugyanolyan kicsapongó életet élt, mint ő, nem tudta másnak úgy megbocsátani a kicsapongást, mint önmagának. Még azt sem hitte el, hogy más is ugyanúgy átérezheti a nyári felhők szépségét, ahogy ő átérzi. George Sand-t is azért gyűlölte, mert kételkedett őszinteségében. S amikor szakított vele... Sőt most is, mint azelőtt, abban az állításban, hogy Turgenyev megölte a szalonkát, hazugságot gyanít...

Turgenyev nagyot sóhajtott, és megállt a falmélyedés előtt. A falmélyedésben, amelyet a távol álló gyertya világított meg, homályos árnyalakkal rajzolódott ki egy márvány mellszobor. Lev Tolsztoj bátyját, Nyikolajt ábrázolta. Még elgondolni is nehéz, hogy mióta eltávozott az élők sorából a neki, Turgenyevnek oly kedves, az

emberekhez úgy ragaszkodó Nyikolaj, már több mint húsz év telt el. Ha a fivére legalább feleannyira figyelembe tudná venni mások érzelmeit, mint Nyikolaj... Turgenyev, mintha észre sem venné, hogyan futnak a tavaszi éjszaka órái, sokáig állt a falmélyedés előtt, és szomorú szemét a félhomályban álló mellszoborra szegezte...

*

Másnap reggel Turgenyev meglehetősen korán átment abba a szobába, amelyet a házban ebédlőnek használtak. A falra az ősök arcképei voltak felaggatva – az egyik alatt az asztalnál Tolsztoj nézte át a postát. Rajta kívül senki sem volt a teremben.

A két idős író üdvözölte egymást.

Turgenyev figyelmesen nézte Tolsztoj arckifejezését – kész volt a kibékülésre, ha észreveszi a jóakarát legcsekélyebb jelét. De Tolsztoj – még most is ingerült hangon – mondott két-három szót, aztán teljes hallgatásba merülve, folytatta a posta átnézését. Turgenyev odahúzta a közelben álló széket, elvette az újságot az asztról, kénytelen-kelletlen maga is hallgatásba merült, és olvasni kezdett. A félhomályos teremben egy ideig nem hallatszott más, csak a forrásban levő szamovár bugyborékolása.

– Jól aludt az éjjel? – fordult Tolsztoj Turgenyevhez, miután átnézte a postát, és úgy látszott, elgondolkodik valamin.

– Jól!

Turgenyev letette az újságot, és várta, hogy Tolsztoj megint megszólal. De a házigazda teát töltött magának a szamovárból egy ezüstcsészébe, és többé egy szót sem szólt.

Ez megisméltődött még egyszer vagy kétszer, és Turgenyevnek, mint tegnap este is, egyre kellemetlenebb volt Tolsztoj elégedetlen arcára nézni. Különösen most, amikor négyszemközt voltak, egyenesen kibírhatatlanná vált. „Legalább a felesége bejönne” -- gondolta többször is nyugtalanul. De valami okból még most se jött be senki.

Öt perc, tíz perc... Turgenyev, mintha már nem bírná tovább, ledobta az újságot, és bizonytalanul felállt a székről.

Ekkor az ajtón túl hangos beszélgetés és lábdobogás hangzott fel. Hallatszott, ahogy zajongva, versengve szaladnak fel többen is

a lépcsőn... Az ajtó abban a pillanatban kivágódott, és a szobába fiúk és lányok rohantak be, élénken beszélgetve:

– Papa! Meglett!

Ilja állt a többiek előtt, és diadalmasan rázott valamit, amit a kezében tartott.

– Én vettem észre először! – kiáltotta Tatjana, aki nagyon hasonlított az anyjára; nem akart lemaradni a fivére mögött.

– Nyilván fennakadt, amikor esett lefelé. Lógott a nyírfaágon – magyarázta meg végül a legidősebb fiú, Szergej.

Tolsztoj meghökkenve nézett a gyerekekre. De amikor felfogta, hogy a tegnapi szalonka szerencsésen megkerült, szakállas arca mindjárt élénk mosolyra derült.

– Hogyan? Fennakadt a faágon? Hát ezért nem találta a kutya.

Felállt, odament Turgenyevhez, aki a gyerekek között állt, és odanyújtotta neki erős kezét.

– Ivan Szergejevics! Most már én is megnyugodhatok. Nem olyan ember vagyok, aki hazudna. Ha leesett volna az a madár, Dora feltétlenül megtalálja.

Turgenyev szinte szégyenkezve szorította meg Tolsztoj kezét. Mi került meg: a szalonka vagy a *Karenina Anna* írója? Az *Apák és fiúk* írója lelkét olyan öröm töltötte el, hogy nem tudott erre válaszolni.

– Én sem olyan ember vagyok, aki hazudna. Nos, nem öltem meg? Hiszen amikor elhangzott a lövés, úgy esett le, mint egy kő.

A két idős író összenézett, és mintha összebeszéltek volna, nevetésben törtek ki.

– 1921. január

A TÁBORNOK

1. A fehér sávos különítmény

Ez az eset Meidzsi harminchetedik évében, tizenkettedik hónap huszonhatodikán hajnalban történt. Az N. hadosztály N. ezredének fehér sávos különítménye a 93-as magaslat északi lejtőjéről rohamra indult a Szungsu-hegyen álló erőd ellen.

Mivel az utat fedezte a hegy, a különítmény ezen a napon különleges rendben vonult: oszlopban, négyesével. Kétségtelen, ahogy a puskás katonák sorai előrenyomultak a félhomályos, kihalt úton, s a szürkületben csupán a sávok fehérlettek, és a léptek halk zaja hallatszott – tragikus látvány volt. S ahogy a parancsnok, M. százados elfoglalta helyét az oszlop élén, attól a perctől kezdve szokatlanul hallgatag lett, és arca tűnődő kifejezést öltött. De a katonák a várakozás ellenére nem vesztették el szokott élénkségüket. Ebben segítségükre volt mindenekeelőtt a japán lélek, a „jamato damasii”, másrészt a rizspálinka.

Egy idő után a különítmény egy köves folyóvölgybe ért, ahol erős szél fújt a hegyek felől.

– Hé, nézz csak hátra! – fordult az egyik első osztályú közlegény, Tagucsi a volt papírkereskedő Horióhoz, ugyanannak a századnak szintén első osztályú közlegényéhez, aki azelőtt ács volt. – Nézd, mindenki tiszteleg nekünk!

Horio közlegény hátranézett. Valóban, a mögöttük emelkedő sötét domb gerincén, a pirosodó égbolt háttérében a tisztek, élükön az ezredparancsnokkal, búcsúzóul tisztelegtek a halálba induló harcosoknak.

– Hát nem nagyszerű? A fehér sávos különítménybe bekerülni nagy megtiszteltetés!

– Ugyan, miféle megtiszteltetés! – mondta keserűen Horio közlegény, és megigazította a hátán a puskát. – Mindannyian a halálba megyünk. Azt is mondják, hogy a becsületért ölünk. Nem kerül sokba!

– Ne beszélj így. Nem szép így beszélni a császár előtt.

– Eridj a pokolba! Szép, nem szép, mit érdekes! A tisztelgésért a kantinban nem adnak pálinkát.

Tagucsi közlegény elhallgatott; megszokta barátja modorát: elég volt, ha egy kicsit becsípett, máris kezdte cinikus megjegyzéseit. De Horio közlegény makacsul mondta a magáét:

– A tisztelgésért semmit sem lehet vásárolni. Mind azt hajtogatja: az államért, a császárért. Csakhogy mindez hazugság. Talán nem így van, barátom?

Horio közlegény most a csendes Egi őrzővezetőhöz, egy általános iskolai tanítóhoz fordult, aki ugyanabból a századból volt. De ez alkalommal a csendes őrzővezető valami okból hirtelen fölfortyant, és úgy látszott, mindjárt verekedni kezd. Gyűlölködve vágta a becsípett Horio képébe:

– Ostoba! Meghalni: ez a kötelességünk!

Eközben a fehér sávós különítmény már a folyóvölgy túloldalán vonult, felfelé a hegyoldalnak. Néhány sárral bemázolt kínai parasztház állt ott csendesen a hajnali pirkadatban, felettük a hideg, feketésbarna Sungsu-hegy magaslott; a zöld erdőket mintha úgy rajzolták volna ki rajta. Ahogy áthaladtak a falun, az oszlop felfejlődött. A teljes felszerelésben levő katonák kapaszkodtak felfelé az ösvényeken, és lassú kúszásban közeledtek az ellenség állásaihoz.

A többiekkel együtt természetesen kúszva haladt előre Egi őrzővezető is. „A tisztelgésért a kantinban nem adnak pálinkát!” – Horio közlegény szavai nem mentek ki a fejéből. De mivel természeténél fogva szófukar volt, magában tartotta a gondolatait. De annál inkább felizgatták ezek a szavak, s ugyanakkor olyan fájdalmat okoztak, mintha egy régi sebet tépnének fel. Ahogy vadállatként kúszott előre a fagyos ösvényen, a háborúra, a halálra gondolt. Ezekben a gondolatokban azonban nem volt semmi öröme. Meg kell halni a császárért... mégiscsak szörnyű dolog. A háború... szinte nem is tartotta bűnnek a háborút. Azt a bűnt, amelynek a forrása – a háborútól eltérően – egyes személyek szenvedélye, bizonyos mértékben meg lehet érteni. De a háború – a császár szolgálata, semmi más. S neki – de nemcsak neki, hanem a több mint kétezer embernek, akiket a fehér sávós különítménybe vontak össze –

akarva, nem akarva meg kell halnia ebben a magasztos szolgálatban.

– Ide! Hozzám! Melyik ezredből vagy?

Egi őrzető körülnézett. A különítmény eljutott a Sungsu-hegység lábánál levő gyülekezőhelyre. Itt már összeverődtek katonák a különböző hadosztályokból; khakiszínű egyenruhájukat régimódi sávok díszítették.

Közülük az egyik katona kiáltott rá. Egy kövön ült az erőtlén napfényben, és az arcán levő pattanást nyomkodta.

– Az N.-i ezredből.

– Az jól fizetett hely!

Egi őrzető nem válaszolt a tréfára, az arca komor volt.

Néhány óra múlva a gyalogság állásai fölött borzalmas üvöltéssel repülni kezdtek a lövedékek – mindkét oldalról. A közvetlenül előttünk magasodó Sungsu lejtőjén a Liacsiatunból tüzelő tengerészüzérségünk lövedékei szintén sárga porfelhőket csaptak fel. Valahányszor ilyen porfelhő szállt fel, a levegőben lila lobbanás látszott, ami a nappali fényben különösen borzalmas volt. A kétezer főből álló fehér sávok különítmény azonban az alkalmas pillanatra várva nem veszítette el szokott élénkségét. Ha nem akarták, hogy elfogja őket a félelem, mindenképpen meg kellett őrizniük a vidámságukat.

– Átkozottul tüzelnek!

Horio közlegény az égre nézett. Abban a pillanatban megint egy lövedék hasított elnyújtott süvöltéssel a levegőben, pontosan a feje fölött. Horio önkéntelenül behúzta a nyakát, és Tagucsi közlegényhez fordult, aki kendőt rakott az orra elé, hogy védekezzen a porfelhő és a homok ellen.

– Huszonnyolcas volt.

Tagucsi közlegény mosolyt erőltetett az arcára. Titokban, hogy Horio ne vegye észre, a zsebébe dugta a kendőt. Hímzett szélű kendő volt; barátnője, egy gésa ajándékozta neki, mikor a frontra indult.

– A huszonnyolcasnak más hangja van – mondta Tagucsi, és hirtelen zavartan kiegyenesedett. Ugyanakkor a többi katona is, mintegy néma parancsra, egymás után feszesen kihúzta magát:

több törzstiszt kíséretében a hadseregparancsnok, N. tábornok közeledett fenségesen.

– Csend! Csend!

A tábornok egy pillantást vetett az állásokra, és kimért hangon megszólalt:

– Itt szűk a hely, nem kell felsorakoznotok. Melyik ezredből vagytok? Ez a fehér sávok különítmény?

Tagucsi közlegény úgy érezte, hogy a tábornok tekintete egyenesen rásegeződik. Ez elég volt ahhoz, hogy zavarba jöjjön, mint egy kislány.

– N.-i gyalogezred.

– Igen? Hát csak bátran! – A tábornok megszorította a kezét. Aztán Horio közlegényre tekintett, nyújtotta jobb kezét, és megint ugyanazt ismételte: – Hát csak te is bátran!

Amikor a tábornok hozzáfordult, Horio közlegény kihúzta magát, és megdermedt, mintha minden izma kővé vált volna. A válla széles volt, a keze nagy, kiugró pofacsontú arca széltől cserzett – ezek a vonások, legalábbis az idős tábornok szemében, a birodalom mintaszerű katonájává tették. A tábornok megállt előtte, és hévvel folytatta:

– Ott az erőd, és most abból az erődből tüzelnek. Ma éjszaka beveszitek azt az erődöt. A tartalékosok pedig utánatok kézre kerítik az összes többi erődöt a környéken. Tehát fel kell készülnötök ennek az erődnek a megrohamozására... – A tábornok hangjában némi színpadias pátoz csengett. – Megértettétek? Természetesen útközben semmiképpen nem szabad megállni, nem szabad lőni. Teljes lendülettel kell rájuk rohanni, mintha a testetek lövedék lenne. Kérlek benneteket, cselekedjétek határozottan!

A tábornok megszorította Horio közlegény kezét, mintha ezzel a kézszorítással is hangsúlyozná a „határozottan” szó jelentőségét. Aztán továbbment.

– Nem nagy az öröm...

Horio közlegény tekintetével követte a tábornokot, aztán ravaszkásan rákacsintott Tagucsi közlegényre.

– Az apó megszorította a kezemet!

Tagucsi közlegény kényszeredetten elmosolyodott. Horio közlegény e mosoly láttán kényelmetlenül érezte magát. S emellett

visszataszítónak is tartotta az erőltetett mosolyt. Ekkor Egi őrzető is bekapcsolódott a beszélgetésbe:

– Nos, mit tudsz venni a kézszorításért?

Most Horio közlegény mosolyodott el kényszeredetten.

– Kár gúnyolódnod.

– Ha azt képzeled, hogy téged megvettek, elfog a méreg! Én is kész vagyok feláldozni az életemet.

Egi őrzető szavaira megszólalt Tagucsi:

– Igen, mindannyian készek vagyunk feláldozni az életünket a hazáért.

– Hogy miért, azt nem tudom, csak azt tudom, hogy készen állok. Gondolj arra, ha egy rabló rád fogja a revolverét, mindent hajlandó vagy odaadni.

Egi őrzető komoran összehúzta a szemöldökét.

– Éppen így gondolom én is. Ha a rablók elveszik a pénzed, aligha mondják, hogy az életedtől is megfosztanak. Számunkra azonban egyetlen út van, a halál... De ha mindenképpen meg kell halnunk, nem jobb vajon méltó módon meghalni?

Miközben Tagucsi beszélt, a még nem teljesen józan Horio közlegény szemében megvető kifejezés jelent meg jólelkű barátja iránt. „Feláldozni az életet – ez minden?” – gondolta, és tűnődve bámulta az eget. Elhatározta, hogy a tábornok kézszorításáért ezen az éjszakán élő lövedék lesz, miként a többiek...

Este nyolc óra után Egi őrzető, akit kézigránát talált el, már feketére szenesedve feküdt a Sungsu lejtőjén. A fehér sávok különítmény egyik katonája átvergődött a szögesdróton, odafutott hozzá, közben szaggatottan kiáltozott. A katona, amikor meglátta bajtársa holttestét, mellére rakta a lábát, és hirtelen hangosan hahotázni kezdett. Ez a hahota a dühödt puskaropogásban félelmetesen hangzott.

– Banzáj! Éljen Japán! Az ördögök megadták magukat! Szétvertük az ellenséget! Éljen az N.-i ezred! Banzáj! Banzáj!

Egyre csak kiáltozott, rázta a puskáját, s még a kézigránátok robbanására sem figyelt, amelyek megvilágították szeme előtt a sötétséget. Az egyik robbanás fényénél láthatóvá vált, hogy ez Horio közlegény, aki a roham tetőfokán megsebesült a fején, és nyilván megőrült.

2. Kémek

Meidzsi harmincnyolcadik évében, harmadik hónap ötödikén reggel az A.-i lovasdandár törzsénél, melynek Csüansengcsu volt a szálláshelye, egy félhomályos helyiségben két kínai vallatása folyt. Az őt, akit ideiglenesen adott át a dandárnak az N.-i ezred, éppen most fogta el őket kémkedés gyanújával.

Az alacsony parasztházban természetesen ezen a napon is kellemes meleget árasztott a padlófűtés. De a háború nyomasztó légköre mindenben érződött – a sarkantyúk pengésén, amint a téglapadlóhoz ütődtek, az asztalra dobott köpenyek színén. A piros papírcsíkokkal díszített, poros, fehér falra egy európai hajviseletű gésa képe volt gondosan felszögezve – ez itt nevetségesen és tragikusan hatott.

A kínaiakat a dandár egyik törzstisztje, egy adjutáns és egy tolmács hallgatta ki. A kínaiak minden kérdésre világos választ adtak. Sőt mi több, egyikük – nyilván az idősebb, amelyiknek volt egy kis szakállja – magyarázatba bocsátkozott, mielőtt a tolmács feltette volna a kérdést. De válaszaik világossága bizonyos ellenérzést váltott ki a törzstisztből, s ezért szerette volna bebizonyítani, hogy tényleg kémek.

– Hé, katona! – hívta a törzstiszt orrhagon az ajtónál álló őrt, aki elfogta a kínaiakat. Ez a katona nem volt más, mint Tagucsi közlegény a fehér sávos különítményből. Háttal állt a rácsos ajtónak, és a gésa fényképét nézegette; most megijedt a törzstiszt kiáltásától, és torkaszakadtából kiáltotta:

– Igenis!

– Te fogtad el őket? Mikor történt?

A jólelkű Tagucsi úgy mondta a választ, mintha könyvből olvasná.

– Álltam az őrhelyen a falu északi szélén, a Mukden felé vezető út mentén. Akkor a századparancsnok a fáról...

– Micsoda? A századparancsnok a fáról? – A törzstiszt felhúzta a szemöldökét.

– Igenis. A századparancsnok felmászott a fára, hogy megfigyelést végezzen. A századparancsnok azt parancsolta nekem: el kell fogni őket! De amikor fel akartam tartóztatni őket, akkor ez itt... igenis, ez a simaarcú mindjárt futásnak eredt...

- Ez minden?
- Igenis. Ez minden.
- Jól van.

A törzstiszt lángvörös, kövér arcán némi csalódottsággal mondta a tolmácsnak a következő kérdést. A tolmács szándékosan erélyes hangon beszélt, hogy senki ne vegye észre, mennyire unja az egészet:

– Ha nem vagy kém, miért futottál el?

– Hogyne futottam volna! Hiszen a japán katona szinte rám vetette magát – válaszolta minden félelem nélkül a másik, ólomszürke arcú kínai, nyilván ópiumszívó volt.

– De hiszen a hadműveleti övezetbe eső úton mentetek. Békés polgárnak ott semmi keresnivalója... – mondta az adjutáns, aki tudott kínaiul, s most haragos pillantást vetett a kínai vértelen arcára.

– De van. Mint az imént mondtuk, Hszingmengtunba mentünk, hogy papírpénzt váltsunk be. Tessék, itt van.

A szakállas kínai nyugodtan végigtekintett a tisztek arcán. A törzstiszt elnevette magát, lelke mélyén örömet okozott neki, hogy visszavágtak az adjutánsnak.

– Hogy pénzt váltsatok be? Az életek kockáztatásával? – Az adjutáns nem akart meghátrálni, szárazon nevetett. – Mindenesetre vetkőzzenek le meztelenre.

A tolmács lefordította a parancsot, s a kínaiak, most is minden félelem nélkül, gyorsan levetkőztek.

– Rajta maradt a haskötő? Add csak ide!

A tolmács, amint kezébe vette a haskötőt, megérezte, hogy a fehér lenvászón még testmeleg, s ez a tisztátalanság érzését keltette benne. A haskötőben három vastag gombostű meredezett, hosszúságuk három hüvelyk lehetett. A tiszt sokáig vizsgálgatta ezeket a gombostűket az ablakon beeső fényben. De a lapos gombostűfej szilvavirág díszítésétől eltekintve, nem volt rajtuk semmi különös.

– Ez mi?

– Tűszúrásokkal gyógyítok – válaszolta zavar nélkül, nyugodtan a szakállas.

– Vegyétek le a cipőt.

A kínaiak szinte közömbösen követték a vizsgálat menetét, még azt sem fedték el, amit mindig el szoktak fedni. Sem a cipőben, sem a zokniban nem találtak semmit – a nadrágról és a felsőkabátról már nem is beszélve. Még a cipő szétfejtése maradt hátra. Ezt akarta az adjutáns a törzstisztnek javasolni.

De ebben a pillanatban a szomszéd szobából – a hadtestparancsnok és a hadseregparancsnok tisztjei kíséretében – váratlanul belépett a hadseregparancsnok. A tábornok éppen meglátogatta a hadtestparancsnokot, hogy valamit megbeszéljen az adjutánsokkal és a törzsszel.

– Orosz kémek?

A tábornok, miután feltette a kérdést, megállt a kínaiak előtt, és éles pillantást vetett rájuk. (Később egy amerikai arcátlanul azt mondta, hogy a híres tábornok szemében volt valami megszállottság. Ebben a mániákus szempárban, különösen ilyen esetekben, baljós fény villant fel.)

A törzstiszt röviden jelentette a tábornoknak az ügy körülményeit. A tábornok időnként bólintott, mintha valamire visszaemlékezne.

– Már csak a verés maradt hátra, hogy vallomásra kényszerítsük őket – mondta a törzstiszt.

Akkor a tábornok a térképet tartó kezével a kínaiak földön heverő cipőjére mutatott.

– Fejtsétek szét a cipőjüket!

Felfejtették, és leszedték a cipők talpát. Mindjárt a földre hullott a belsejükbe varrt öt-hat térkép meg néhány titkos irat. A két kínai, ahogy meglátta ezt, elsápadt. De továbbra is szótlanul, csökönyösen a földre sütötték a szemüket.

– Hát így képzeltem én is – mosolyodott el önelégülten a tábornok, és a hadtestparancsnokhoz fordult. – A cipő mindig gyanús. Felöltözhetnek. No, ilyen kémeket még nem volt alkalmam látni!

– Lenyűgöz őmagyméltósága éleslátása! – mondta szívélyes mosollyal az adjutáns, miközben átnyújtotta a dandárparancsnoknak a kémkedés bizonyítékait. Mintha elfelejtette volna, hogy már a tábornoknál előbb felhívta a figyelmet a cipőkre.

– Ha egyszer semmit nem találtak, pedig meztelenre vetkőztek, akkor csak a cipőben lehet valami. – A tábornok még mindig

nagyszerű hangulatban volt. – Rögtön gyanítottam, hogy a cipőben lesz valami.

A hadtestparancsnok is élénk volt.

– Az az igazság – mondta –, hogy a helyi lakosság semmit sem ér: amikor bevonultunk, kitűzték a japán zászlót, de amikor házkutatásokat végeztünk, kiderült, hogy orosz zászlók is voltak náluk eldugva.

– Ravasz népség!

– Pontosan így van! Agyafúrt kópék!

Miközben folyt ez a beszélgetés, a törzstiszt a tolmáccsal tovább folytatta a kínaiak kihallgatását. Ekkor a tiszt hirtelen Tagucsi közlegény felé fordította ingerült arcát, s szinte úgy köpte ki a parancsot:

– Hé, katona! Te fogtad el a kémeket, hát neked is kell végezni velük!

Húsz perc múlva az út szélén, a falutól délre egy kiszáradt fűz törzsénél ült a két kínai, hajfonatuknál összekötve. Tagucsi közlegény feltűzte a szuronyt, és mindenekelőtt kioldotta a hajfonatokat. Aztán fogta a puskát, és az idősebb kínai háta mögé állt. De mielőtt megölte volna, legalább közölni akarta vele, hogy megöli.

– *Ni...* – kezdte, de azt a szót, hogy „megölni”, nem tudta kínaiul.

– *Ni, most megöllek!*

A két kínai, mintha összebeszéltek volna, egyszerre hátranézett, de semmi félelmet nem mutattak; elkezdtek hajlongni különböző irányban. „Búcsúznak a hazájuktól” – magyarázta magának a hajlongásukat Tagucsi közlegény, miközben készülődött a szuronydöfésre. A kínaiak, miután befejezték a hajlongást, nyugodtan kinyújtották a nyakukat, mintha mindenre felkészültek volna. Tagucsi közlegény döfésre emelte a puskáját. De a kínaiak olyan megadóan viselkedtek, hogy a keze nem engedelmeskedett.

– *Ni, most megöllek!* – ismételte meg önkéntelenül.

Ekkor a falu felől egy lovas közeledett.

– Hé, katona!

Amikor közelebb ért, kiderült, hogy az őrmester. Amint meglátta a kínaiakat, visszafogta a lovát, és gőgösen Tagucsihoz fordult:

– Orosz kémek? Nyilvánvalóan azok. Hadd vágjam le egyiket.

Tagucsi közlegény kényszeredetten elmosolyodott.

– Akár mind a kettőt.

– Igazán? Milyen bőkezű vagy!

Az őrmester könnyedén leszállt a lóról. Azután odament az egyik kínai háta mögé, és kihúzta az oldalán lógó japán kardot. Ekkor a falu felől újra szapora lódobogás hangzott fel, és három tiszt vágatott oda. Az őrmester nem figyelt rájuk, felemelte a kardját. De mielőtt lesújtott volna, a három tiszt egy vonalba ért vele. A hadseregparancsnok volt! Az őrmester és Tagucsi közlegény a lóháton levő tábornok felé fordult, és tisztelgett.

– Orosz kémek!

A tábornok szemében egy pillanatra eszelős fény villant.

– Vágd le! Vágd le!

Az őrmester meglendítette a kardját, és egyetlen csapással levágta a fiatal kínait. A fej ugrándozva gurult a fűz gyökerein át. A vér nagy tócsában folyt szét a sárgás talajon.

– Ez igen! Nagyszerű!

A tábornok elégedetten biccentett, és elindította lovát.

Az őrmester tekintetével kísértette a tábornokot, majd a véres karddal a másik kínai mögé állt. Látszott rajta, hogy a mézszárlás még nagyobb élvezetet okoz neki, mint a tábornoknak.

„Ezeket én is meg tudnám ölni...” – gondolta Tagucsi közlegény a kiszáradt fűz törzsénél üldögélve. Az őrmester megint felemelte a kardját. A szakállas kínai szótlánul kinyújtotta a nyakát, a szempillája sem rezzenett...

A tábornokot kísérő tisztek egyike Hodzumi alezredes volt. Ült a nyeregben, és a hideg tavaszi síkságot nézte. De szeme nem látta sem a kiszáradt ligeteket, sem az út szélére dobált kőlapokat; fejében egyre csak hajdani kedvenc írójának, Stendhalnak a szavai jártak:

„Amikor egy rendjelekkel teleaggatott embert látok, mindig arra kell gondolnom, hogy milyen kegyetlenségeket kellett elkövetnie, hogy megszerezze ezeket a rendjeleket.” Aztán észbe kapott, és észrevette, hogy messze lemaradt a tábornoktól. Kissé összerezzenett, és megsarkantyúzta a lovát. Az éppen kisütő nap halvány sugaraiban meg-megcsillantak az aranypaszományok.

3. Színház a táborban

Meidzsi harmincnyolcadik évében, ötödik hónap negyedikén a hadsereg Acsiniupaóban elhelyezett törzsénél az elesett harcosok emlékére tartott reggeli istentisztelet után előadást rendeztek. Az előadás céljára lefoglaltak egy, a kínai falvakban szokásos szabadtéri színházat; a sebtében felállított színpad elé függönyt akasztottak, s ezzel kész is volt. A katonák már jóval a kitűzött idő előtt odatelepedtek a gyékényekre. Ezek a katonák – meglehetősen piszkos, khakiszínű egyenruhában, övükön himbálódzó szuronnal – szálnalmas közönség voltak, annyira szálnalmasak, hogy még közönségnek nevezni is nevetséges volt őket. De az arcukon ragyogó örömteli mosoly így még meghatóbb volt.

A hadseregtörzs tisztjei, élükön a tábornokkal, az állomási felügyelet és a hadsereghez vezényelt külföldi tisztek sorban ültek hátul a székeken egy emelvényen. Már csak a törzskari váll-lapok és az adjutánsi vállbojtok miatt is sokkal színpompásabban festettek, mint a katonák sorai. Ezt a pompát bármelyik külföldi tiszt – bárha a legostobább fickó is volt – jobban emelte, mint maga a hadseregarancsnok.

A tábornok ezen a napon is remek hangulatban volt. Az egyik adjutánsával beszélgetett, időnként a műsorba pillantott, s szemében egész idő alatt fénylő, barátságos mosoly ragyogott.

Végül érkezett a kezdés időpontja. A művészien kifestett, virágzó cseresznyefát és felkelő napot ábrázoló függöny mögött néhány tompa kalapácsütés hallatszott. És az előadást rendező főhadnagy félrehúzta a függönyt.

A színpad egy japán ház szobáját ábrázolta. A sarokba rakott rizseszsákok jelezték, hogy ez egy rizsbolt. A szobába bejött a kötényt viselő tulajdonos, tapsolt, és elkiáltotta magát: „Hé, o-Nabe! Hé, o-Nabe!” A kiáltásra megjelent a szolgálólány „icsogaesi” hajviseletben; magasabb volt, mint a tulajdonos. Ezzel már meg is kezdődött a színdarab cselekménye, amelynek tartalmát nem érdemes elmesélni.

Valahányszor a színészek egy-egy vaskos tréfát eresztettek meg, a gyékényen ülő nézők soraiban kitört a hahota. Még a hátul ülő tisztek is szinte valamennyien elmosolyodtak. A szereplők – nyilván

feltűzelve a hahotától – halmozták a komikus illetlenségeket. Végül az ágyékkendőt viselő tulajdonos birkózni kezdett a szolgálólánnyal, aki csípőjéhez erősített kendőcskében tette magát.

A hahota erősödött. Az állomási felügyelet egyik századosa majdnem tapsolni kezdett a jelenet láttán. De ebben a pillanatban a hahotázó emberek feje felett hirtelen egy haragos hang csattant, mint az ostor:

– Felháborító! Függyönt! Függyönt!

A tábornok hangja volt. Kesztyűs kezét kardjának vastag markolatára tette, és fenyegetően nézett a színpadra.

A rendező főhadnagy a parancsnak megfelelően sietve összehúzta a függönyt a meghökkent színészek orra előtt. A gyékényeken ülő nézők megdermedtek; némi zörgést leszámítva minden elcsendesedett.

A külföldi tisztek és a mellettük ülő Hodzumi alezredes sajnálták, hogy a szórakozás félbeszakadt. Az előadás persze az alezredest még csak mosolyra sem fakasztotta. De széles látókörű ember volt, s együtt tudott érezni a nézőkkel. Azonkívül több évet eltöltött Európában, és túlságosan jól ismerte a külföldieket ahhoz, hogy gondolkodóba essen: be lehet-e mutatni a külföldi tiszteknek a csupasz harcosokat.

– Mi történt? – fordult csodálkozva Hodzumi alezredeshez egy francia tiszt.

– A tábornok megparancsolta, hogy hagyják abba.

– Miért?

– Mert közönséges... A tábornok nem szereti a közönséges dolgokat.

Eközben a színpadon újra felhangzott a kalapács hangja. Az elcsendesedett katonák felélénkültek, itt-ott taps hangzott fel. Hodzumi alezredes megkönnyebbülten felsóhajtott, és körülnézett. A mellette ülő tisztek szemmel láthatólag kényelmetlenül érezték magukat, némelyek hol a színpadra néztek, hol pedig elfordultak, csupán egyikük rakta változatlan nyugalommal kardjára a kezét, és nem vette le merev tekintetét a színpadról, ahol már felment a függöny.

A következő színdarab, ellentétben az előzővel, egy régi szentimentális dráma volt. A színpadon a spanyolfalakon kívül

csupán egy égő lámpa állt. Egy széles pofacsöntű fiatal nő és egy görbe nyakú polgár itta a szakét. A nő időnként éles hangon a polgárhoz fordult, akit „ifiúr”-nak szólított. Aztán... Hodzumi alezredes nem figyelte tovább a színpadot, emlékeibe merült. A Rjuszeidza színházban egy tizenkét év körüli fiú áll az erkélykprlátra könyökölve. A színpad teleaggatva virágzó cseresznyefaágakkal. Megvilágított város a díszlet. Középpütt, szalmakalappal a kezében, ott pompázik a hírneves Bandzaemon a japán kalóz szerepében. A fiú lélegzet-visszafpjtva lesi a színpadot. Volt ilyen időszak az ő életében is...

– Micsoda szemét előadás! Mikor húzzák már össze a függönyt? Függönyt! Függönyt! .

A tábornok hangja, mint egy bombacsattanás, félbeszakította az alezredes emlékezését. Az alezredes megint a színpadra nézett. Ott már a megzavarodott főhadnagy futott, és futtában összehúzta a függönyt. Az alezredes még észrevette, hogy a spanyolfalon férfi- és női övek lógnak.

Az alezredes ajka önkéntelenül keserű mosolyra húzódott. „A rendező túlságosan lassú észjárású! Ha egyszer a tábornok megtiltotta, hogy férfi és nő birkózzon, akkor majd nyugodtan nézi a szerelmi jeleneteket?” Az alezredes ezzel a gondolattal sandított arrafelé, ahonnan a felháborodott hang hallatszott: a tábornok még egyre ingerülten beszélt a rendezővel.

Ekkor az alezredes hirtelen meghallotta, hogy a csípős nyelvű amerikai tiszt megjegyzi a mellette ülő francia tisztnek:

– N. tábornoknak nem könnyű a dolga: hadseregparancsnok is meg cenzor is.

A harmadik színdarab mintegy tíz perc múlva kezdődött. A katonák most már nem tapsoltak, amikor felhangzott a kalapács hangja. „Kár! Még az előadást is felügyelet alatt nézik!” – Hodzumi alezredes együttérzéssel tekintett a khakiszínű tömegre, amely még beszélgetni sem mert emeltebb hangon.

A harmadik színdarabban néhány fűzfa állt a színpadon egy fekete függöny hátterében. Ezek valódi, élő, zöld fűzfák voltak, melyeket nemrég vágtak ki valahol. Egy szakállas férfi, nyilván rendőrbiztos, éppen egy fiatal rendőrt hordott le. Hodzumi alezredes

értetlenül nézett a műsorba. Ez szerepelt benne: „Simidzu Szadakicsi, a pisztolyos rabló. Az elfogás jelenete a folyóparton.”

Amikor a rendőrbiztos elment, a fiatal rendőr égnek emelte a szemét, és hosszú, panaszos monológba kezdett. Ennek értelme – minden terjengőssége mellett – úgy foglalható össze nagy vonalakban, hogy már hosszú idő óta üldözi a „pisztolyos rablót”, de elfogni nem tudja. Aztán hirtelen meglátott valamit, s hogy észrevétlen maradjon, úgy határozott, hogy elrejtőzik a folyóban, ezért fejfel előre a fekete függöny mögé mászott. Megértő szemre volt szükség, hogy nem a moszkítóháló alá mászik, hanem a víz alá bukik.

A színpad egy időre üresen maradt, csupán dobpergés hallatszott, amely nyilván a hullámok zaját jelezte.

Oldalról hirtelen bejött a színre egy vak férfi. Bottal tapogatózott magaelőtt, úgy akart továbbmenni, amikor a fekete függöny mögül előugrott a rendőr. „Te pisztolyos rabló, Simidzu Szadakicsi, most megvagy!” – kiáltotta, és odaugrott a vakhoz. Az egy pillanat alatt felkészült a verekedésre. Szeme tágra nyílt.

– A szeme sajnos túlságosan kicsi – jegyezte meg magában gyermekesen mosolyogva az alezredes.

A színpadon megkezdődött a csetepaté. A pisztolyos rablónál gúnynevének megfelelően valóban volt lövésre kész pisztoly. Két lövés... három... A pisztoly szüntelenül tüzelt. De a rendőr végül vitézül megkötözte a vakságot színlelő rablót.

A katonák, ahogy az várható volt, mozgolódni kezdtek. De soraikból most sem hallatszott egyetlen szó sem.

Az alezredes a tábornokra sandított. A tábornok ez alkalommal figyelmesen nézte a színpadot. Arckifejezése sokkal lágyabb volt, mint azelőtt.

Ekkor a színpadra a rendőrfőnök szaladt be a beosztottjaival. De a rendőr, akit a vakságot színlelő rablóval vívott küzdelemben megsebesítettek a golyók, eszméletlenül terült el. A rendőrfőnök nyomban hozzáfogott, hogy eszméletre térítse, közben pedig beosztottjai már nekikészültek, hogy elvezessék a megkötözött pisztolyos rablót. Aztán a rendőrfőnök és a rendőr közt megható jelenet kezdődött a régi tragédiák szellemében. A rendőrfőnök, mint egy rég volt híres kormányzó, megkérdezte a sebesültet, nem akar-e

mondani valamit a halála előtt. A rendőr azt mondta, hogy a szülőföldjén van az anyja. A rendőrfőnök azt válaszolta, hogy az anyja miatt nem kell aggódnia. De nem maradt-e még valami a szívéen a halála előtt? A rendőr azt felelte, hogy nem, nincs semmi mondanivalója, elfogta a pisztolyos rablót, és semmi más vágya nincs.

Ebben a pillanatban az elcsendesedett nézőtérén harmadszor hangzott fel a tábornok hangja. De most nem szidalmazott, hanem mélyen felindult hangon felkiáltott:

– Ó, borzalom atyja, ne hagyj el!

Hodzumi alezredes lopva még egyszer a tábornokra pillantott. A tábornok napbarnított arcán könnyek nyoma csillogott. „A tábornok jó ember!” – gondolta némi megvetéssel s ugyanakkor jóindulattal az alezredes.

Ekkor a függöny – taspvihar közepette – lassan összecsukódott. Ezt kihasználva, Hodzumi alezredes felállt, és kiment a színházból.

Félórával később az alezredes cigarettázva sétált egyik bajtársával, Nakamura őrnaggyal egy üres telken a falu szélén.

– Az előadásnak nagy sikere volt. N. őnagyméltósága nagyon elégedett – mondta Nakamura őrnagy, és „császári” bajuszának végét pödörgette.

– Előadásnak? *A pisztolyos rabló*-nak?

– Nemcsak *A pisztolyos rabló*-nak. Őnagyméltósága hívatta a rendezőt, és megparancsolta, hogy hamarjában még egy színdarabot játsszanak el. Helyesebben mondva, egy részletet az Akagaki Gendzóról szóló darabból. Mi is a címe annak a darabnak? *Tokuri-no vakare*? Búcsú a rizspálinkától?

Hodzumi alezredes mosolygós szemmel nézte a széles mezőt. A már kizöldült föld fölé ritkás köd ereszkedett.

– Annak is nagy sikere volt – folytatta Nakamura őrnagy. – Beszélnek, hogy őnagyméltósága megbízta az előadás rendezőjét, hogy ma este hét órakor valami esztrádestet rendezzen.

– Esztrádestet? Humoros történetek elmesélését, vagy mi?

– Nem, ugyan! Egy hősmondát fognak elmesélni. Talán azt: „Hogyan járt az országban a nagy hazafi – Mito herceg”?

Hodzumi alezredes kényszeredetten elmosolyodott. De beszélgetőtársa ügyet sem vetett rá, vidám hangon folytatta:

– Ónagyméltósága, ahogy mondják, szereti Mito herceget. Azt mondta: „Én mint hűséges alattvaló leginkább Mito herceget és Kató Kijomaszát tisztetem.”

Hodzumi alezredes nem válaszolt, felfelé nézett. Az égen, a fűzfaágak között finom gyöngyház felhők úsztak. Az alezredes mélyet sóhajtott.

– Tavasz van, még ha Mandzsúriában vagyunk is.

– Japánban már nyári ruhában járnak.

Nakamura őrnagy Tokióra gondolt. A feleségére, aki ízletesen főz. A gyermekeire, akik elemi iskolába járnak. És... egy kicsit elszomorodott.

– Ott meg virágzik a barackfa!

Hodzumi alezredes örömmel mutatott a nagy csomó rózsaszínű virágra, messze a töltésen túl. „Écoute moi, Madeleine” – jutott eszébe váratlanul Hugó verse.

4. Apa és fia

Egyszer késő este, Taiszo hetedik évének tizedik hónapjában Nakamura vezérőrnagy – akit annak idején Nakamura őrnagyként mint törzskari tisztet ismertünk meg – elgondolkozva ült karosszékében az európai stílusban berendezett szalonban; fogai közt szivar füstölgött.

A több mint húsz év tétlenség kedves öregemberré változtatta. Ezen az estén, talán a japán ruha következtében, kopasz homlokának, duzzadt szájának vonásaiban valami különös szívélyesség érződött. Hátradőlt a karosszék támlájára, lassan körbenézett a szobában, és hirtelen felsóhajtott.

A falakra fényképek voltak aggatva, nyilván európai festmények reprodukciói. Az egyik egy szomorú leányt ábrázolt, amint az ablakhoz simul. A másik egy tájkép volt – ciprusok, amelyeken át látni a napot. A villanyfényben a képek kissé hűvös, kimért jelleget kölcsönöztek a régimódi szalonnak, de úgy látszik, a vezérőrnagynak mindez nem tetszett.

Egy ideig csend honolt, aztán hirtelen halk kopogtatást hallott az ajtón.

– Tessék!

Válaszul egyetemista formaruhát viselő, magas fiatalember lépett a szalonba. Megállt a vezérőrnagy előtt, székért nyúlt, és nyersen megkérdezte:

– Kell valami, apa?

– Igen. Ül le!

A fiatalember engedelmesen leült.

– Miről van szó?

A vezérőrnagy kérdően nézett fia aranygombjaira.

– És ma?...

– Ma gyűlés volt Kavai emlékére. Apa bizonyára nem tudja, hogy ő is a bölcsészkar hallgatója volt, mint én. Hát éppen most jöttem onnan haza.

A vezérőrnagy bólintott, és sűrű szivarfüstöt eregetett. Aztán kissé ünnepélyesen a lényegre tért:

– Ezeket a képeket a falon te cserélted ki?

– Igen, még nem volt időm megmondani, én cseréltem ki őket ma reggel. Baj talán?

– Nem arról van szó, hogy baj. Nem baj, de szerettem volna, ha legalább N. őnagyméltósága fényképét ott hagyod.

– Ezek között?

A fiatalember önkéntelenül elmosolyodott.

– Vajon ezek közé nem lehet kiakasztani a fényképét?

– Éppenséggel ki lehet, csak nevetséges.

– Hiszen vannak itt arcképek! – A vezérőrnagy a kandalló fölötti falra mutatott. A falra akasztott képről nyugodtan tekintett a vezérőrnagyra az ötvenéves Rembrandt.

– Az más. Ezt nem lehet felakasztani N. tábornok mellé.

– Igazán? Szóval semmit sem lehet tenni.

A vezérőrnagy kissé visszakozott a fia előtt. Aztán, ahogy megint kifújta a szivarfüstöt, halkan folytatta:

– Mit gondolsz... vagy helyesebben a korosztályod mit gondol őnagyméltóságáról?

– Semmit sem gondolunk. Bizonyára kiváló katona volt.

A fiatalember az apja öreges szemében enyhe részegséget vett észre, amit az esti pohárka szaké okozott.

– Természetesen kiváló katona volt, de azonkívül igazán atyaián jószívű ember.

A vezérőrnagy érzélgősen mesélni kezdett egy esetet a tábornok életéből. A japán-orosz háború után történt, amikor meglátogatta a tábornokot a Naszu-síkságon levő villájában. Amikor odaérkezett, az őt azt mondta, hogy a tábornok a feleségével együtt éppen most ment el sétálni a hegyre. A vezérőrnagy ismerte az utat, és mindjárt utánuk indult. Ahogy ment két-három csót, meglátta az egyszerű kimonóba öltözött tábornokot; ott állt a feleségével együtt. A vezérőrnagy is elálldogált egy darabig, elbeszélgetett a két öreggel. A tábornok azonban semmiképp sem akart elmozdulni a helyéről. Amikor a vezérőrnagy megkérdezte: „Valami dolguk van itt?” – a tábornok felnevetett. „Tudja, a feleségem azt mondta, hogy árnyékszékre kell mennie, így aztán az iskolás gyerekek, akik velünk jöttek sétálni, elszaladtak, hogy megfelelő helyet keressenek, mi pedig itt várjuk őket...” – Abban az időben, jól emlékszem, még sok gesztenyefa volt... – A vezérőrnagy összehúzta a szemét, és vidáman elmosolyodott. – Ekkor a sárguló erdőből kiszaladtak a vidám iskolások. Ügyet sem vetettek a vezérőrnagyra, körülvették a tábornokot meg a feleségét, és egymás szavába vágva, mesélni kezdték, hogy milyen helyeket találtak. Gyerekes vetélkedés kezdődött közöttük – mindegyik azt akarta, hogy az asszony vele menjen. „Hát akkor sorsoljuk ki!” – mondta a tábornok, és megint a vezérőrnagy felé fordította nevető arcát...

A fiatalembernek is nevetnie kellett.

– Gyermeteg történet. Nem európai fülnek való!

– Lám, milyen hangnem volt szokásban. Elég volt, ha a beszélgetésben csak azt említették a tizenkét éves iskolásnak: „N. őnagyméltósága”, mindjárt kiderült, hogy a fiú úgy szereti, mint az édes nagybátyját. Nem, őnagyméltósága nemcsak egyszerűen katona volt, ahogy azt ti gondoljátok.

A vezérőrnagy, miután befejezte ezt a kellemes beszélgetést, megint a kandalló fölött függő Rembrandtra nézett.

– Ez is kiváló ember volt?

– Igen, nagy művész.

– És N. őnagyméltósága?

A fiatalember arca zavart fejezett ki.

– Nehéz ezt elmondani... Ez az ember közelebb áll a szívemhez, mint N. tábornok.

– Önagyméltósága távol áll tőletek?

– Hogy mondjam? Például itt van ez a Kawai, akinek az emlékére rendeztük a mai gyűlést, ő is végzett magával. De mielőtt öngyilkos lett... – a fiatalember komolyan nézett az apjára – nem volt kedve, hogy lefényképeztesse magát!

Ez alkalommal a vezérőrnagy szelíd szemében csillant meg a zavar.

– Nem lett volna jobb, ha lefényképezted magát? Emlékül.

– Emlékül? Kinek?

– Nem azért, hogy valakinek, hanem... Vajon legalább mi nem szeretnénk, ha láthatnánk N. önagyméltósága arcát utolsó perceiben?

– Szerintem erre legalábbis magának N. tábornoknak nem kellett volna gondolnia. Hogy a tábornok milyen megdöbbenésből követett el öngyilkosságot, ezt, azt hiszem, bizonyos mértékig megértem. De hogy lefényképezte magát, ezt nem tudom megérteni. Nyilván azért tette, hogy halála után fényképei a kirakatokat díszítsék...

A vezérőrnagy haragosan félbeszakította a fiatalembert:

– Ez felháborító! Önagyméltósága nem volt olyan nyárspolgár. Szíve mélyéig őszinte ember volt.

A fiatalember arca és hangja továbbra is nyugodt maradt.

– Természetesen nem volt nyárspolgár. Azért is el tudom képzelni, hogy őszinte volt. Csakhogy az ilyen őszinteség nem teljesen érthető a számunkra. Es azt sem tudom elhinni, hogy azoknak az embereknek érthető lesz, akik utánunk fognak élni.

Apa és fia egy ideig kínosan hallgattak.

– Más idők járnak! – szólalt meg végül a vezérőrnagy.

– Igen – a fiatalember csupán ennyit mondott. Szemében olyan kifejezés jelent meg, mintha az ablakon túli zajokat hallgatná.

– Esik az eső, apám.

– Esik?

A vezérőrnagy kinyújtotta a lábát, és örömmel váltott témát:

– Csak a birsalma le ne hulljon megint!

– 1922. január

A SZENT

Kedves olvasóim!

Most Oszakában tartózkodom, ezért egy itteni történetet mesélek el.

Élt hajdanában egy ember. Oszakába jött, hogy szolgálatba álljon. Teljes nevét nem ismerjük, de mivel faluról jött, egyszerűen Gonszuke-nak hívták.

Gonszuke belépett a közvetítőiroda függönye elé, és a következő kéréssel fordult a hosszú szárú pipát szívó hivatalnokhoz:

– Hivatalnok úr, szentté akarok válni... Állítson olyan szolgálatba, ahol ezt elérhetem.

A hivatalnok úgy maradt mozdulatlan, egy szót sem tudott kinyögni, mint aki napszúrást kapott.

– Hivatalnok úr! Nem hallotta? Szentté akarok válni! Arra kérem, keressen nekem megfelelő szolgálatot.

A hivatalnok végre magához tért.

– Őszintén sajnálom – szólalt meg, s újra szívni kezdte a pipáját –, de az a helyzet, hogy irodánkban még senkit nem közvetítettünk ki szentnek. Forduljon talán más helyre.

De Gonszuke elégedetlen képpel előbbre lépett világoszöld nadrágba bújtatott lábával, és tiltakozni kezdett.

– Mit nem mond? Hát nem tudja, mi van kiírva irodájuk cégtáblájára? Talán nem az van ott: „Bármilyen szolgálatra kiközvetítünk”? S ha egyszer azt írják, „bármilyenre”, akkor kötelesek olyan szolgálatra elhelyezni, amelyet kérnek maguktól. Vagy csak arra jó a cégtáblájuk, hogy becsapja az embereket?

Valóban, ha erről az oldalról nézzük a dolgot, Gonszuke felháborodásának minden alapja megvolt.

– Nem, cégtáblánkon a színtiszta igazság áll – tiltakozott sietve a hivatalnok. – S ha feltétlenül azt akarja, hogy olyan szolgálatot keressünk önnek, ahol szentté válhat, hát jöjjön be holnap. Mi pedig még ma megtudakoljuk, nincs-e a közelben valami megfelelő hely.

Így aztán időhúzás céljából a hivatalnok felvette Gonszuke kérését. De hát honnan tudta volna, hogy milyen szolgálatban lehet kitanulni a szentek mesterségét? Ezért a hivatalnok, alighogy

kitessékelte Gonszukét, mindjárt elindult a közelben lakó orvoshoz. Előadta neki a dolgot, és nyugtalanul megkérdezte:

– Most mit tegyünk? Nem tudná megmondani, uram, hová állítsuk szolgálatba ezt az embert, hogy kitanulja a szentek mesterségét?

A kérdés természetesen az orvost is zavarba hozta. Egy ideig csak ült a helyén keresztbe tett kézzel, és bambán bámulta az udvaron álló fenyőt. Ekkor azonban bekapcsolódott a beszélgetésbe az orvos felesége, csúfnevén a „vén róka”, aki hallotta mindazt, amit a hivatalnok mondott:

– Küldje el hozzánk. A házunkban két-három év alatt feltétlenül megtanulja mindazt, ami ahhoz kell, hogy szent legyen belőle – biztosította a hivatalnokot.

– Mit mond? – örült meg az. – Milyen jó, hogy eljöttem magukhoz! Rendkívül hálás vagyok! Mindig éreztem, hogy magukban, orvosokban van valami, ami közös a szentekkel!

S a tudatlan hivatalnok sűrű hajlongások közepette eltávozott.

Az orvos savanyú képpel tessékelte ki a hivatalnokot, aztán szitkozódva rátámadt a feleségére:

– Micsoda butaságokat fecsegtél össze? Képzeld el, mi lesz, ha ez a falusi fajankó botrányt csap, miután meggyőződik róla, hogy akárhány évet tölt is el nálunk, az örök élet titkát úgysem tudja meg!

A feleségének azonban eszébe sem jutott, hogy mentegetőzzön.

– Jobban tennéd, ha hallgatnál. Ilyen becsületes hülye, mint te, ebben a kegyetlen világban még egy csésze rizst sem tud megkeresni – hárította el megvető mosollyal az asszony férje szemrehányását.

Így hát a következő napon, ahogy megállapodtak, a faluról elszármazott Gonszuke a hivatalnok kíséretében megjelent az orvos házában. Ez alkalommal címeres haorit viselt – nyilván úgy gondolta, így illik öltöznie, ha először megy valakihez. Külsejében most egyáltalán nem különbözött egy egyszerű paraszttól. Csakhogy erre nyilván senki sem számított. Az orvos úgy bámult Gonszukéra, mint valami egzotikus állatra. Merőn Gonszuke szemébe nézett, és gyanakvóan megkérdezte:

– Úgy hallom, szentté akarsz válni. Tulajdonképpen miért támadt ez a gondolatod?

– Semmi különleges oka nincs. Csak amikor egyszer néztem az oszakai várat, eszembe jutott, hogy még az olyan kiváló emberek is meghalnak végül, mint Tojótomi Hidejosi. Ezek szerint bármilyen nagy dolgokat visz véghez az ember, mégiscsak meghal.

– Tehát kész vagy bármilyen munkát végezni, csak hogy szentté lehess? – kapcsolódott a beszélgetésbe a ravasz orvosné.

– Igen, bármilyen munkára kész vagyok, csak hogy szentté lehessek.

– Akkor lépj be hozzám, szolgálj húsz évig, és az utolsó évben megtanítalak a szentek mesterségére.

– Ezt mondja? Micsoda szerencsém van! Nagyon hálás vagyok önnek!

– De húsz éven át csak ezért fogsz szolgálni engem, és nem kapsz egy fillér fizetést sem.

– Jól van, beleegyezem!

Attól kezdve Gonszuke húsz éven át szolgált az orvosnál. Vizet hordott, fát vágott. Ebédet főzött. Söpörte a házat és az udvart. Ráadásul cipelte az orvosságosládát az orvos után, mikor az elment hazulról. És sohasem kért egy fillért sem a szolgálataiért. Ilyen felbecsülhetetlen értékű szolgát nem lehetett volna találni egész Japánban.

Végül eltelt a húsz év, és Gonszuke – miként érkezése napján – felöltötte a címeres haorit, s odaállt gazdája és gazdasszonya elé. Tisztelettudóan megköszönte mindazt, amit érte tettek az elmúlt húsz év során, aztán így szólt:

– Most pedig azt szeretném, hogy régi megállapodásunk értelmében tanítsanak meg a szentek mesterségére, hogy ne öregedjek meg, és örök életű legyek.

Gonszuke kérése zavarba hozta az orvost: nem tudta, mit válaszoljon a szolgának, hiszen azt mégsem lehet, hogy most, miután Gonszuke leszolgált húsz évet anélkül, hogy egy fillért is kapott volna, egyszerűen csak azt mondják neki, hogy nem tudják megtanítani a szentek mesterségére, így hát az orvos nem tudott mit tenni, hidegen így válaszolt:

– Csak a feleségem tudja a titkot, hogyan lehet valakiből szent, én nem. Tanítson meg ő.

Ennyit mondott az orvos, és elfordult Gonszukétól.

Feleségének azonban a szempillája sem rebbent.

– Nos, megtanítalak a szentté válás titkos tudományára, de mindent pontosan végre kell hajtani, amit parancsolok, bármilyen nehéz legyen is az. Ha csak egyetlen parancsot nem teljesíted, nemcsak hogy nem leszel belőled szent, de még további húsz évet kell szolgálnod minden fizetség nélkül. Máskülönben szörnyű büntetés ér el, s meghalsz.

– Igenis! Igyekszem pontosan teljesíteni mindazt, amit parancsolni méltóztatik, bármilyen nehéz legyen is az.

Gonszuke teljes szívvel örvendezett, úgy várta, hogy mit parancsol neki a gazdasszonya.

– Akkor hát mássz fel az udvaron álló fenyőre – hangzott az orvos feleségének a parancsa. Természetesen nem tudott semmiféle titkot, hogy hogyan lehet szentté válni. Bizonyára csak nagyon nehéz, teljesíthetetlen parancsokat akart adni Gonszukénak, s így arra kényszeríteni, hogy még húsz évet szolgáljon ingyen. Azonban Gonszuke, alighogy meghallotta gazdasszonya szavait, már kapaszkodott is fel a fenyőre.

– Feljebb! Még feljebb! – vezényelte az orvos felesége, aki a veranda sarkán állt, és nézte a fára mászó Gonszukét.

Gonszuke címeres haorija már az orvos házának udvarán növe magas fenyőnek a legtetején lobogott.

– Most nyújtsd ki a jobb kezéd!

Gonszuke – miközben bal kezével teljes erőből kapaszkodott egy vastag faágba – óvatosan kinyújtotta a jobb kezét.

– Most engedd el a bal kezedet is!

– Hé, várj csak! – hallatszott az orvos hangja. – Ha ez a falusi fajankó kinyújtja a bal kezét is, rögtön lepottyan a földre. Ott pedig kövek vannak, és biztosan halálra zúzza magát.

– Ne üsd az orrod a más dolgába! Bízd csak rám. Tehát nyújtsd előre a bal kezedet.

Alig hangzottak el az orvos feleségének szavai, amikor Gonszuke, bátorságát összeszedve, előre nyújtotta bal kezét is. Szó, ami szó, nehéz elképzelni, hogy egy ember, aki felmászott a fa legtetejére, nem esik le, ha mindkét kezével elengedi az ágakat. S csakugyan, Gonszuke címeres haoriba öltözött alakja elvált a fenyő csúcsától. De ahogy elvált a fától, eszébe sem jutott, hogy

lezuhanjon a földre – csodálatos módon mozdulatlanul megállt a fénylő égbolton, mint egy bábu a „dzsoruri” bábjátékban.

– Rendkívül hálás vagyok önöknek, hogy gondoskodásuk révén a szentek közé kerültem.

Gonszuke udvarias hajlongással kísérete szavait, aztán nyugodtan ellépdelt a kék égen; egyre távolodott, míg végül eltűnt a magasan szálló felhők között...

Mi lett a későbbiek során az orvossal és a feleségével, senki sem tudja. A fenyő, amely a házuk udvarán állt, még nagyon sokáig elélt. Azt beszélik, hogy Tacugoro Jodoja, a dúsgazdag kereskedő átültette saját kertjébe ezt a hatalmas fát, amelyet csak négy ember ért körül, hogy gyönyörködjön benne, amikor befedí a hó.

– 1922. március

A KERT

A kezdet

A kert az ősi Nakamura család birtokában volt, akik a postaállomás melletti, előkelő utasok számára fenntartott ház intézői voltak.

A restauráció után tíz évig a kert még úgy-ahogy megőrizte régi fényét. A lopótök alakú tó vize kristálytiszta csillogott, a mesterséges dombokon lehajló ágú fenyők álltak. Épek voltak a filagóriák is – a „Berepülő kócsag kunyhója” és a „Szív megtisztulásának pagodája”; a tó túlsó oldalát határoló hegy fokain fénylő-fehéren zuhogtak alá a vízesések. Az évről évre egyre jobban elburjánzó, sárga vadrózsacserjésben még mindig ott állt a kőlámpás, amelynek ezt a nevet – mint beszélik – Kadzu hercegnő felséges utazása alkalmából adták. De mégsem lehetett elrejtetni a pusztulás bizonyos jeleit. Különösen kora tavasszal, azokban a napokban, amikor a kertben és a kerten kívül is a fákon megduzzadtak a rügyek, világosan érződött, hogy a kert emberkéz alkotta festői szépsége mögül előtör valami ismeretlen, nyugtalanító, vad erő.

A Nakamura család feje, a durva külsejű, öreg *inkjó*, miután nyugalomba vonult, csendesen töltötte napjait ótvaros feleségével a kert felé néző főépület tűzhelye mellett; gót rakosgattak, vagy virágkártyával játszottak. Időnként megtörtént, hogy az öregasszony egymás után öt-hat alkalommal is nyert, ilyenkor az öreg felfortyant és megharagudott. Idősebbik fia, akire átszállt a családfői tisztség, fiatal feleségével – aki unokanővére volt – ott élt a szűk szárnyépületben, melyet a főépülettel egy folyosó kötött össze. A fia, aki a haiku-írásnál a Bunsicu álnevet használta, ingerlékeny, fegyelmezetlen ember volt. Nemcsak beteges felesége és fiatalabb testvérei tartottak tőle, ami természetesnek tekinthető, hanem a volt családfő, az öreg is. Néha elment hozzájuk vendégségbe a koldusszegény költő, Szeigecu, aki akkor ott lakott ezen az állomáson. A legidősebb fiú egyedül vele bánt barátságosan, megkínálta szakéval, leültette, hogy írjon verset. Ilyen verssorok maradtak fenn ebből az időből: „A hegyeken még / Virág és fű illata /

Kakukk kiáltoz.” (Szeigecu.) „A sziklák között / A vízesések fénye / Még ott villog.” (Bunsicu.) Még két fia volt az öregnek: a középső benősült egy rizskereskedő rokonuk családjába, a legfiatalabb pedig egy nagy pálinkafőző üzem tulajdonosánál szolgált a városban, amely öt-hat *rîre* volt az állomástól, ahol laktak. Mindketten – mintha csak összebeszéltek volna – ritkán mutatkoztak a szülői házban. A legfiatalabb fiú messze is lakott, azonkívül már régóta hadilábon állt a családfővel; a középső fiú kicsapongó életet élt, s még a felesége családjánál se nagyon látták.

A kert két-három év múltán még inkább elvadult. A tó tükrén hínár himbálódzott. A zöld ültetvények között kiszáradt fák tűntek fel. Időközben egy forró, száraz nyári napon az öreg meghalt gutaütésben. Úgy öt nappal ezt megelőzően, amikor az öreg gyümölcspálinkáját itta a „Szív megtisztulásának pagodájában”, a tó túlsó partján megjelent egy talpig fehérbe öltözött úr – legalábbis így rémlett neki fényes nappal. A következő évben késő ősszel a középső fiú az őt örökbe fogadó rokonok pénzével megszökött egy teaházban szolgáló cselédlánnyal, ősszel pedig a felesége egy koraszülött fiúgyermeket hozott a világra.

Apja halála után a legidősebb fiú átköltözött anyjával a főépületbe. A felszabaduló szárnyépületet a helyi iskola igazgatója foglalta el. Az igazgató híve volt Fukudzava Jukicsi utilitarista elméletének, s ezért rábeszélte a legidősebb fiút, hogy ültessenek a kertbe gyümölcsfákat. Attól kezdve tavasszal a kertben – a megszokott fűzfák és fenyőfák között – virágzó datolyaszilva, őszi- és sárgabarackfák tarkállottak. Amint sétálgattak az új gyümölcsös kertben, az iskolaigazgató néha így szólt a legidősebb fiúhoz: „Nézze, itt igazán lehet a virágokban is gyönyörködni... Egy csapásra két legyet...” De a mesterséges dombok, a tó, a filagóriák ettől még szánalmasabb látványt nyújtottak. A természetes pusztuláshoz hozzájárult még – ahogy mondani szokás – az emberkéz által végbevitt pusztítás.

Ősszel a tó mögötti hegyen hosszú idő után ismét tűzvész pusztított. Attól kezdve a tóba zuhanó vízesések teljesen kiszáradtak, s nyomban ezt követően, amint lehullott az első hó, megbetegedett a családfő. Mint az orvos mondta: kezdődő tüdőbaj, vagy ahogy most emlegetik, tuberkulózis. A beteg hol feküdt, hol

felkelt, és egyre ingerlékenyebb lett. Odáig fajult a dolog, hogy egyszer, amikor szörnyen összevitakozott az öccsével, aki újév alkalmával köszönteni jött, hozzávágta a kézmelegítőt. Attól kezdve a legfiatalabb fiú többé nem jött haza, sőt akkor sem jött el, mikor a bátyja meghalt. A bátyja még körülbelül egy évig élt, felesége figyelmes gondoskodással vette körül, míg el nem hunyt az ágy fölé akasztott szúnyogháló alatt. „Brekegnek a békák... Mi vau Szeigecuval?” – ezek voltak utolsó szavai. De Szeigecu, mintha megunt volna a környéket, már réges-régen nem mutatkozott, még alamizsnáért sem jött.

Miután megemlékeztek a legidősebb fiú halálának évfordulójáról, a legkisebb fiú feleségül vette gazdája leányát. Kihasználták az alkalmat, hogy az általános iskola igazgatóját, aki addig a szárnyépületet bérelte, áthelyezték, fiatal feleségével odaköltözött. A szárnyépületbe fekete, lakkozott szekrényeket raktak, a szobát rózsaszínű és fehér vattacsomókkal díszítették... Ekkor azonban a főépületben megbetegedett az elhunyt legidősebb fiú felesége. Ugyanaz volt a betegsége, mint a férjének. Egyetlen gyermekük, az apa nélkül maradt Renicsi most, mióta anyja vért köpött, mindig nagymamájánál aludt. A nagymama elalvás előtt feltétlenül átkötötte a fejét törülközővel. Mindazonáltal az ótvar szagára késő éjjel odalopóztak hozzá a patkányok. Előfordult, hogy megfélemedezett a törülközőről, s akkor persze a patkányok a fejét harapdálták. Az év vége felé a megboldogult legidősebb fiú felesége is csendesen elhunyt, mint ahogy a mécses kialszik. A temetést követő napon az erős hóesés következtében összeomlott a hegy lábánál álló filagória, a „Berepülő kócsag kunyhója”.

Mire újra beköszöntött a tavasz, az egész kert zöldellő bozóttá változott, ahonnan csupán a „Szív megtisztulása pagodájának” nádfedele emelkedett ki a zavaros vízű tó partján.

A folytatás

Egyszer egy borús nap alkonyán, tíz évvel szökése után visszatért az apai házba a középső fiú. Noha apai háznak nevezték, valójában a legkisebb fiú háza volt. A legkisebb fiú úgy fogadta a tékozló testvért, mintha mi sem történt volna: minden különösebb elégedetlenség s minden különösebb öröm nélkül.

Attól kezdve a középső fiú a főépületben, a „Buddha szobájában” végignyújtózta a padlón nemi betegségtől fertőzött testét, és szóltanul, mozdulatlanul figyelte a tűzhely lángját. Ebben a szobában a szent szekrényben ott állt elhunyt apja és legidősebb fivére névtáblája. Becsukta a szekrény kis ajtaját, hogy ne lássa ezeket a névtáblákat. Magától értetődik, hogy az anyjával, az öccsével és annak feleségével is alig látták egymást – kivéve, hogy naponta háromszor találkoztak a közös étkezésnél. Csupán a kis árva, Renicsi ment be néha hozzá a szobába játszani. Hegyeket, hajókat rajzolt a palatáblára a kisfiúnak. Néha bizonytalan kézzel egy dalocska zavaros töredékeit vázolta fel a papírra: „Virágoznak a Mukodzsimán a cseresznyefák. Gyere ki, nővérkém, gyere ki húgocskám...”

Aztán megint beköszöntött a tavasz. A kertben, a buján tenyésző bokrok és fák között gyéren virágoztak az őszi- és sárgabarackfák. A bágyadtan csillogó tóban a „Szív megtisztulásának pagodája” tükröződött. De a középső fiú most is csak üldögélt magányosan a szobájában, s nagyrészt még nappal is szundikált. Egyszer azonban samiszen gyenge hangja ért a füléhez. És valaki szaggatott hangon énekelni kezdett: „Ez akkor történt... / A szuvai csatában / Macumotóknak / Josie fejedelme / Állt vára ágyúinál...” Felemelte a fejét, noha továbbra is fekvé maradt: az ének – kétségkívül az anyja énekel az ebédlőben – folytatódott. „Pompás ruhája. / Napfény aranya villan / Délceg léptekkel / Az ellenséghez siet / A dicső harcos és hős.” Az anyja mindig az Ocu képeiről szóló tréfás dalokat énekelte, nyilván az unokájának. De ez egy húsz-harminc évvel azelőtti divatos dalocska volt, amelyet a férje – a durva külsejű öregember – egy előkelő gésától tanult. „A golyó süvít / Mellét, ó, jaj, átüti / El nem kerüli / Élete, jaj, megszakad / A Tojo hídja mellett / Ha elesett is / Neve majd mindörökké / köztünk...” Fia szeme csodálkozva csillogott régóta nem borotvált arcában.

Két-három nap múlva a legfiatalabb testvér észrevette, hogy a középső fiú a földet ássa az acsalapuval benőtt mesterséges domb mellett. Fulladozva, ügyetlenül lendítette a csákányt. Erőfeszítésében, amely első látásra nevetségesnek tűnt fel, elszántság érződött. „Bátyám, mit csinál?” – kiáltotta oda neki a legfiatalabb testvér, és hátulról odament hozzá; fogai között

cigarettát tartott. „Én? – A középső fiú zavartan nézett rá. – Egy csatornát akarok itt átvezetni.” „Egy csatornát átvezetni? De hát minek?” „Azt akarom, hogy olyan legyen a kert, mint azelőtt volt.” A legfiatalabb testvér elmosolyodott, és nem kérdezősködött tovább.

A középső testvér mindennap szorgalmasan csákányozta a csatornát. De a betegségtől legyengült szervezetnek ez nem is volt olyan könnyű munka. Gyorsan elfáradt. A szokatlan munkától bütykös lett a keze, letöredezett a körme, az egész teste sajgott. Néha eldobta a csákányt, és halottként rogyott a földre. Körülötte a kertet elborító párában nedvességet leheltek a virágok és a fiatal hajtások. Pihent néhány percet, aztán felkelt, és tántorogva, makacsul újra munkához látott.

Teltek a napok, a kertben azonban nem látszott jelentősebb változás. A tóban most is sűrűn zöldellt a hínár, a fák és bokrok között elszáradt ágak meredeztek. Miután a gyümölcsfák is elvirágoztak, a kert még elvadultabbnak látszott, mint azelőtt. Ráadásul a házban senki nem rokonszenvezett a középső testvér vállalkozásával. A legkisebb testvér, akit a nyereszkeség szelleme szállt meg, a rizs és a selyemhernyógubó áraival volt elfoglalva. Felesége női utálatot érzett sógora betegsége iránt. Az anyja... az anyja félt, hogy ez a földtúrás megárt az egészségének. A középső testvér azonban az emberek és a természet ellenére lassú, makacs munkával mégiscsak átalakította a kertet.

Egy reggel, mikor az eső után kiment, látta, hogy Renicsi kövecskékkel rakja ki a csatorna szélét, ahonnan a víz fölé lógtak az acsalapu levelei. „Bácsika! – Renicsi vidáman nézett rá. – Segíteni fogok magának.” „Jól van, segíts!” A középső fiú válaszul derűsen rámosolygott. Attól kezdve Renicsi el nem vált a nagybátyjától, lelkesen segített neki.

Az pedig, amikor leült a fák árnyékába, hogy kifújja magát, unokaöccse szórakoztatására különböző érdekes dolgokról mesélt neki: a tengerről, Tokióról, a vasútról. Renicsi zöld szilvát rágcsált, és elbűvölten hallgatta.

Ebben az évben az „esős évszakban” kevés eső esett, ők – a rokkant öreg és a kisgyerek – nem törődtek sem a perzselő napsugarakkal, sem a zöld növények párájával, ásták a tavat, vágták ki a fákat, egyre nagyobb területet vontak munka alá. De, ha a külső

akadályokat valahogyan le is küzdötték, a lényegi akadályokon nem tudtak úrrá lenni. A középső fivér csupán homályosan, mintegy álomban tudta maga elé képzelni a régi kertet. Hogyan helyezkedtek el a fák, hogyan húzódtak az ösvények – mihelyt próbálta fölidézni, minden összefolyt emlékezetében. Néha a munka kellős közepén hirtelen rátámaszkodott a csákányra, és szórakozottan tekingetett körül. Renicsi mindjárt ráemelte nyugtalan tekintetét. „Mi baj?” „Mi volt itt azelőtt? – mormogta magában zavartan izzadó nagybátyja. – Úgy rémlik, ez a juharfa nem volt itt.” Renicsi piszkos kis kezecskéjével a hangyákat nyomkodta agyon, segíteni nem tudott.

A lényegi akadályok nem csupán ebben jelentkeztek. Ahogy a nyár a végéhez közeledett, a középső testvér – nyilván a szakadatlan, erejét meghaladó munkától – kezdett megzavarodni. A tó egy részét, amit ő maga ásott ki, betemette földdel; ugyanoda, ahonnan kivágott egy fenyőfát, másikat ültetett – mostanában nemegyszer megtörtént vele ilyesmi. Különösen az haragította meg Renicsit, hogy a tóhoz cölöpöknek kivágta azokat a fűzfákat, amelyek közvetlenül a víz mellett nőttek. „Hiszen ezeket a fűzfákat maga ültette nemrég!” Renicsi bosszankodva nézett a nagybátyjára. „Igazán? Szörnyen feledékeny lettem!” A nagybácsi mogorván nézett a napsütötte tóra.

Mégis, mikor beköszöntött az ősz, a megnyírt bokrok és a fű olyan körvonalat adtak a kertnek, amely homályosan emlékeztetett a régre. Valójában persze össze sem lehetett hasonlítani a réggel: a „Berepülő kócsag kunyhója” többé nem volt, a vízesések sem zuhogtak a hegyről. Egyáltalán, a híres kertész által létrehozott régi választékosság szelleme szinte nyomtalanul eltűnt. De a kert mégiscsak létezett. A tó kristálytisza vizében még egyszer megcsillantak a mesterséges dombok. A fenyőfák még egyszer fenségesen kiterjesztették ágaikat a „Szív megtisztulásának pagodája” fölött. De mire helyreállították a kertet, a középső fivér ágyának dőlt. Láza felszökött, minden ízülete szaggatott. „Hiába fáradoztál!” – ismételte siránkozva az anyja, amint ült az ágyánál. De a férfi boldog volt. Persze a kertben maradtak helyek, amelyeket még nem sikerült kiigazítania. És ezen már nem lehet segíteni. De mégsem munkálkodott hiába. Elégedettnek érezte magát. A tízéves

munka megtanította a sors iránti alázatra, és a sors iránti alázat mentette meg.

Ősz végén a középső fiú úgy lehelte ki a lelkét, hogy senki sem vette észre. Renicsi fedezte fel elsőként. Hangos kiáltással futott a folyosón át a szárnyépülethez. Az elhunythoz rögtön összegyűlt ijedt arccal az egész család. „Nézd, mintha mosolyogna a bátyám!” – fordult a legfiatalabb fivér az anyjához. „Ó, ma nyitva van a szentély ajtaja!” – jegyezte meg a felesége, és nem nézett az elhunyra.

Nagybátyja temetése után Renicsi gyakran elüldögélt a „Szív megtisztulásának pagodájában”. Mindig szinte értetlenül nézte az őszi fákat és a vizet...

A befejezés

A kert Nakamura régi családjáé volt, akik a postaállomás melletti, előkelő utasok számára fenntartott ház intézői voltak. Tíz év sem múlt el azóta, hogy helyreállították régi formájában, s a kert újra elpusztult, ez alkalommal az egész családdal együtt. Az elpusztult kert helyén vasútállomást építettek, az állomás előtt kis étterem nyílt.

Nakamura családjából ekkorra már senki sem maradt itt. Az anya természetesen már réges-régen csatlakozott azokhoz, akik eltávoztak az árnyékvilágból. A legfiatalabb fivér tönkrement, és elutazott Oszakába.

A vonatok naponta jöttek-mentek. Az állomáson egy nagy asztal mellett ült a fiatal főnök. A könnyű szolgálatban, amikor nem volt semmi dolga, nézte a kéklő hegyeket, beszélgetett a helybeli alkalmazottakkal. Ezekben a beszélgetésekben Nakamura családjáról soha nem esett szó. És hogy azon a helyen, ahol most állnak, valaha filagóriák és mesterséges dombok voltak – arra még kevésbé gondolt bárki is.

Ekkoriban Renicsi a festőállvány mellett ült, az európai festészet műtermében, Akaszakában, Tokióban. Az üvegezett mennyezeten át beeső fény, az olaj festék szaga, az előkelő frizurát viselő modell – a műterem egész légköre távol esett a szülői háztól. De néha, mikor húzogatta az ecsetet a vásznon, lelkében felmerült egy szomorú, öreges arc. Ez az arc azt súgta mosolyogva neki, mikor a szakadatlan munkától elfáradt: „Te még gyermekként segítettél nekem. Most én segítek neked!”

Renicsi most koldusszegényen is festi a képeket. A legfiatalabb fivérről senki nem tud semmi hírt.

— 1922. június

RUKONOMIJA KISASSZONY

1

Rukonomija kisasszony apja ősi, előkelő családból származott. De mivel régimódi ember volt, aki elmaradt a korától, rangban nem vitte tovább a *hjóbunodajú* címnél. A kisasszony apjával és anyjával egy alacsony házban lakott Rukonomija közelében, s így Rukonomija kisasszonynak nevezték a helység neve után.

Szülei elkényeztették. De – régi szokás szerint – senkinek nem mutatták be. Csupán forrón remélték, hogy valaki feleségül kéri a leányukat. A kisasszony illedelmesen, szerényen töltötte napjait, ahogy apja és anyja tanította. Napjai öröm és bánat nélkül teltek. De a kisasszony, aki egyáltalán nem ismerte az életet, nem volt elégedetlen. „Csak apa és anya legyen egészséges” – gondolta.

A kerti tó fölé hajló cseresznyefák évről évre gyéren virágoztak. Időközben a kisasszony érett szépséggé változott. Apja öreg korára rákapott a szakéra, és hirtelen elhunyt. Fél év múlva az anyja – aki szüntelenül zúgolódott a megmásíthatatlan sors miatt – követte őt. A kisasszony nem annyira szomorkodott, mint inkább elvesztette a fejét. Az elkényeztetett leánynak senkije sem maradt, csak a dajkája.

A dajka derekasan dolgozott a kisasszonyért. De a nemzedékről nemzedékre őrzött gyöngyház dobozok és az ezüst füstölőtartók egymás után tűntek el a házból. És a szolgák és szolgálólányok is lassan szétszéledtek. A kisasszony kezdte megérteni az élet nehézségeit. De hogy segítsen magán – ez meghaladta az erejét. A szomorú szobákban a kisasszony ugyanolyan egyhangúan töltötte az időt, mint hajdanában: kötőn játszott, és tankákat költött.

Aztán egy őszi szürkületben a dajka odament a kisasszonyhoz, és lassan, tagoltan így szólt hozzá:

– Szerzetes unokaöcsém megkért, hogy mondjam meg: egy bizonyos előkelő ember, aki régebben a tanbai tartomány kormányzója volt, engedélyt kér, hogy találkozhasson magával. Jóképű, jólelkű ember, az apjának magas állása van, származását

tekintve közel áll az udvari arisztokráciához; nem kegyeskedne találkozni vele? Mégiscsak jobb lenne, mint ilyen szűkösen élni...

A kisasszony csendesen elsírta magát. Adja oda magát ennek az embernek? Nem mentség, hogy amiatt adja el a testét, hogy megmeneküljön a gyűlöletes nyomortól. Persze tudta, hogy gyakran megesik az ilyesmi. De hogy vele is ez történik, nagyon elszomorította. Ült a dajkával szemben – a lián levelei között fűtyült a szél –, és sokáig eltakarta arcát a kezével...

2

Aztán mégis minden éjjel találkozott ezzel a gavallérral. A gavallér – mint a dajka is mondta – kellemes természetű ember volt. Az arca és a testtartása elegáns volt, amilyennek illett is lennie. És szinte mindenki látta, hogy a kisasszony szépsége miatt megfélemedezett mindenről a világon. Persze a kisasszony sem érzett iránta ellenszenvet. Sőt időnként úgy gondolt rá, mint a támaszára. De amikor a lámpafénytől hunyorogva ott feküdt vele éjszaka az ágyon a lepkékkel és virágokkal díszített spanyolfal mögött, soha nem érzett örömet.

Közben a házban az élet lassanként vidámabb lett. Új, feketére lakkozott polcokat hoztak, bambuszfüggönyöket raktak fel, a szolgák száma is növekedett; persze a dajka is jobb hangulatban vezette a háztartást, mint azelőtt. De a kisasszony, ha látta is mindezt a változást, mégis egyre szomorkodott.

Egy esős éjszakán a gavallér, amint a szaké mellett üldögélt a kisasszonnyal, egy szörnyű történetet mesélt el, amely – szavai szerint – Tanba tartományban játszódott le. Bizonyos utasok, útban a fővárosból Idzumodziba, az Oejama-hegység lábánál megszálltak éjszakára. A szállodatulajdonos felesége éppen azon az éjszakán szült egy kislányt. S akkor az utasok látták, hogy a gyermekágyas nő szobájából gyors léptekkel kijön egy férfi, akit senki nem ismert. Csupán annyit mondott: „Nyolcéves korában... Öngyilkosságot követ el...” – és hirtelen eltűnt. Nyolc év múlva ezek az utasok – ez alkalommal Kiotóba utazva – ugyanabban az épületben szálltak meg éjszakára. És megtudták, hogy a kisleány nyolcéves korában különös halállal halt meg. Leesett a fáról, és a torkába fúródott egy sarló. Hát ezt mesélte el a gavallér.

A kisasszony végighallgatta az elbeszélést, és megrettent, hogy milyen esendő az emberi élet. Ha összehasonlítja sorsát azzal a kisleányéval: él, élvez a gavallér támaszát – ez kétségkívül szerencse. „Mindent a sorsra kell bízni – mi mást tehetek?” – így gondolkodott, és bájosan mosolygott.

A háztető fölé nyúló fenyőágak nemegyszer roskadoztak a hó súlya alatt. A kisasszony nappal, miként hajdanában is, vagy a koto húrjait pengette, vagy csontbábukat rakosgatott, éjszakánként pedig – megosztva ágyát a gavallérral – hallgatta, hogyan szállnak le a kacsák a tóra. Szinte minden bánat és minden öröm nélkül múltak a napok. De a kisasszonynak ez az egyhangú nyugalom most is valószerűtlen elégedettséget szerzett.

Ez a nyugalom azonban váratlan gyorsasággal véget ért. Egyszer éjjel, kora tavasszal, mikor négyszemközt maradtak, a gavallér erőt véve magán, így szólt a kisasszonyhoz:

– Ma éjszaka utoljára találkozom önnel.

Apját kinevezték Mucu tartomány kormányzójává. A gavallérnak szintén el kellett utaznia apjával arra a havas, kopár vidékre. Természetesen az volt a legnehezebb számára, hogy el kell válnia a kisasszonytól. De mivel apja elől eltitkolta, hogy feleségévé tette, most nem alkalmas az idő, hogy felfedje előtte. Hosszasan beszélt erről a kisasszonynak, miközben szavait sóhajok szakították félbe.

– De öt év múlva lejár a szolgálat. Várjon rám, és ne szomorkodjon.

A kisasszony hason feküdt, és sírt. Elválni a gavallértól, akire ugyan szerelem nélkül gondolt, de mégis a támasza volt – kimondhatatlanul fájdalmas volt a számára. A gavallér nézte a kisasszony hátát, és vigasztalta, bátorította. De az ő hangja is minden második szavánál megremegett a sírástól.

Ekkor a mit sem gyanító dajka egy fiatal szolgálólány kíséretében tálcákat és szakéskorsókat hozott be. Behozta, s arról mesélt, hogy a régi tó fölé hajló cseresznyefákon kipattantak a rügyek...

3

Elmúlt öt év, s újra beköszöntött a tavasz. De a gavallér, aki elutazott az északi vidékre, mégsem tért vissza Kiotóba. Ez idő alatt a szolgák mind egy szálíg elszéledtek; a szobák, melyekben a kisasszony

lakott, egy vihar alkalmával beomlottak. Attól kezdve a kisasszony s vele együtt a dajka lakhelye a melléképület lett, amelyet a szolgálknak építettek. Noha a melléképületet lakásnak nevezték, szűk és elhanyagolt volt, és alig nyújtott védelmet az eső és a harmat ellen. Amikor átköltöztek ebbe a melléképületbe, a dajka annyira megsajnálta a kisasszonyt, hogy sírás nélkül nem tudott ránézni. De az is előfordult, hogy ok nélkül haragra gerjedt.

Persze nehezen éltek. A faragott szekrénykéek réges-régen eltűntek, de azért gyümölcsük és rizsük volt. Most már ruhája is csak az maradt a kisasszonynak, amit magán viselt. Az is megtörtént, hogy amikor nem volt elég tűzifájuk, a dajka a félig elkorhadt házról szakította le a deszkát. De a kisasszony, miként hajdanában, a kotóval és tankaírással vigasztalta magát, és szüntelenül várta vissza a gavallért.

Még ugyanazon év őszén egy holdvilágos estén a dajka odament a kisasszonyhoz, és lassan, tagoltan így szólt hozzá:

– Őfensége bizonyára nem tér vissza. Mi lenne, ha méltóztatna elfelejteni őfenségét? Egyébként az orvosi főhivatal fiatal intézője nem hagy békén, azt követeli, hogy találkozni akar magával...

A kisasszonynak, ahogy hallgatta ezeket a szavakat, eszébe jutott, mi történt hat évvel azelőtt. Hat évvel azelőtt olyan szomorú volt, hogy bármennyit sírt, nem tudta kisírni magát. De most testelke túlságosan fáradt volt. „Hagyjanak nyugodtan megöregedni” – másra nem is gondolt. Végighallgatta a dajkát, aztán a sápadt hold felé fordította sovány arcát, és szomorúan ingatta a fejét:

– Többé már semmire sincs szükségem. Élek vagy meghalok, számomra mindegy.

*

Ugyanebben az órában a gavallér a távoli Hitacsi tartományban szakét ivott új feleségével. A feleségét apja tetszése szerint választotta: e tartomány kormányzójának lányát vette el.

– Mi volt az, hallottad? – szólalt meg a gavallér, s hirtelen ijedten a háztető párkányára nézett, melyet a hold egyenletes fénnel öntött el. Ebben a percben szemei előtt valami okból a kisasszony képe jelent meg.

– Bizonyára egy gesztenye esett le.

Így válaszolt hitacsibeli felesége, aztán ügyetlenül a kupica fölé emelte a szakéskancsót.

4

A gavallér kilenc év után egy késő őszi napon tért vissza Kiotóba. Hitacsibeli feleségével és annak rokonaival útközben Avadzuban – hogy itt böjtöljék ki a baljós előjelekkel indult napot – egy kicsit tovább elidőzött. Kiotóba szándékosan alkonyatkor érkeztek, hogy ne keltsék fel az emberek figyelmét. A gavallér, amikor a távoli vidéken élt, kétszer-háromszor küldött kiotói feleségének gyengéd hangú levelet. De az egyik futár nem jött vissza, a másik visszajött, de úgy, hogy nem találta meg a kisasszonyt; így a gavallér egyszer sem kapott választ. Ezért azután, amikor megérkezett Kiotóba, szerelme még erősebben lángolt fel. Alighogy szerencsésen eljuttatta feleségét az apja palotájába, még ugyanabban az órában elindult Rukonomijához, még útiruháját sem vetette le.

Mikor odaért, látta, hogy a négyoszlopos kapu, a kínafakéreggel borított ház, a kisasszony szobái – minden eltűnt, csupán egy törmelékhalom maradt belőle. A gavallér térdig állt a fűben; zavart tekintete végigjárta azt a helyet, ahol valamikor a kert volt. A félig betemetődött tóban egy kevés sás nőtt. Az újhold ragyogó fényében a sás halkán susogott.

Nem messze attól, ahol a főkomornyik lakhelye volt, észrevett egy rozzant, deszkából készült házikót. Amikor közelebb ment, mintha valakinek az árnyéka tűnt volna fel. Bámult a sötétségbe, majd halkán odakiáltott. Akkor támolyogva kijött a holdfényre egy öreg szerzetesnő, aki ismerősnek tűnt fel előtte.

Amikor a gavallér megnevezte magát, az öregasszony sokáig sírt szó nélkül. Aztán elcsukló hangon mesélni kezdett a kisasszonyról.

– Kegyelmed biztosan nem emlékszik rám. Lányom az úrhölgynél szolgált. Még öt évig szolgált azután is, hogy kegyelmed méltóztatott elutazni Kiotóból. Aztán úgy alakult, hogy férjével együtt elutazott Tadzsimába, s akkor kértem, engem is bocsássanak el, hogy elutazhassak a lányommal. De nemrégiben nyugtalanság fogott el, hogy mi lehet a kisasszonnyal, és egyedül visszajöttem Kiotóba. De mint méltóztatik látni, még a ház is elpusztult. Hogy hol van most a kisasszony, igazán még elgondolni sem tudom. Kegyelmed

bizonyára nem tudja, hogy mikor még itt szolgált a lányom a kisasszonynál, olyan rosszul ment a sora, hogy azt elmondani sem lehet...

A gavallér, miután mindezt végighallgatta, levetette néhány ruhadarabját, és odaadta a hajlott hátú öregasszonynak. Aztán lehorgasztott fejjel, szótlanul elment.

5

Másnap reggel a gavallér elkezdte keresni a kisasszonyt, bejárta az egész fővárost. De mégsem sikerült megtudnia sem azt, hogy hol a kisasszony, sem azt, hogy mi van vele.

Néhány nappal később estefelé a zuhogó eső elől a Szudzakumon előtt a nyugati oszlopcsarnok eresze alá húzódott be. Rajta kívül ott várta az eső végét még egy kolduskülsejű szerzetes is. Az eső szomorúan szemerkélt. A gavallér szeme sarkából a szerzetesre sandított, igyekezett elfojtani a bosszúságát, és fel-alá járkált a kőlapokon. Hirtelen meghallotta, hogy az oszlopcsarnok félhomályos ablakának rácsa mögött van valaki. Közömbösen tekintett az ablakra.

Egy szerzetesnő gondozott ott egy beteg asszonyt, éppen a lyukas gyékényszőnyegét igazgatta. Még a gyenge szürkületi fényben is szörnyen elcsigázottnak látszott a beteg arca. De egyetlen pillantás elég volt, hogy felismerje benne a kisasszonyt. A gavallér meg akarta szólítani. De annyira szánalmas volt a látvány, hogy torkán akadt a szó. A kisasszony pedig, nem tudva, hogy a férfi ott van a közelében, forgolódott a lyukas gyékényen, és kínzó erőfeszítéssel egy tankát mondott:

*Hideg szél szalad
Ágyam fejéhez csendesen
Testem eltűri
Kínjaim már végesek
Kezedbe hajtom fejem...*

A gavallér, amint meghallotta a hangot, önkéntelenül kiejtette a kisasszony nevét. A kisasszony felemelte a fejét. De alighogy meglátta a gavallért, halk kiáltással arccal újra a gyékényre rogyott. A szerzetesnő – hűséges dajkája – és a beszaladó gavallér ijedten

ugrottak hozzá, hogy felemeljék. De amikor a vállánál fogva felemelték kissé, és az arcába néztek, nemcsak a dajka, hanem a gavallér is megrémült.

A dajka, mintha megtébolyult volna, rohant a kolduskülső szerzeteshez, és kérte őt, olvasson imát a haldokló fölött. A szerzetes beleegyezett, és leült a kisasszony gyékénye mellé. De ima helyett a következő szavakkal fordult hozzá:

– Az élet és a halál nincs az ember hatalmában. Minden erőddel könyörögj Amida-Buddhához.

A kisasszony, akit a gavallér támogatott, alig hallhatóan kimondta Buddha nevét. De rögtön a sötét mennyezetre szegezte ijedt tekintetét.

– Ó, a pokol tüzes szekerét látom!

– Ne félj! Imádkozz Buddhához, s leszáll rád az ő kegyelme.

A szerzetes kissé felemelte a hangját. Kisvártatva, mintha ébren álmodna, azt mormogta a kisasszony:

– Látom az aranylótuszt. Hatalmas lótusz, hasonlít a szent ernyőre.

A szerzetes mondani akart valamit, de a kisasszony elcsukló hangon újra megszólalt:

– Már nem látom a lótuszt. Most sötét van, csupán a szél süvít a sötétségben.

– Teljes szívedből könyörögj Buddhához. Miért nem könyörögsz Buddhához? – A szerzetes szinte haragosan beszélt. De a kisasszony, mintha utolsó leheletével mondaná, egyre ugyanazt ismételte:

– Semmit... semmit sem látok. Sötét van... Csak a szél... csak a hideg szél süvít a sötétségben.

A gavallér és a dajka visszafojtotta könnyeit, és halkán Amida-Buddha nevét mondogatták. A szerzetes, kezét ájtatosan összerakva, segítette a kisasszonynak az imádkozásban. Így, imádság közben, melyet az eső zúgása kísért, a lyukas gyékényen fekvő kisasszony lassan eltávozott a holtak birodalmába...

6

Néhány nap múlva, egy holdvilágos éjszakán a rongyos szerzetes, aki imádkozott a kisasszonnyal, megint ott ült térdét átfogva

a Szudzakumon kapuja előtt a nyugati oszlopcsarnokban. A holdsütötte úton, gondtalanul dudorászva egy szamuráj haladt. Amikor meglátta a szerzetest, megállt, és közömbös hangon megszólította:

– Azt beszélnek, hogy egy idő óta női sírás hallatszik a kapunál.

A szerzetes nem kelt fel a kőlapokról, egyetlen szóval válaszolt:

– Hallgasd.

A szamuráj hallgatózni kezdett. De a tücskök halk ciripelésén kívül semmi sem hallatszott. Az éjszakai szél csupán fenyőillatot hozott. A szamuráj még mondani akart valamit. De mielőtt egy szót is szólhatott volna, hirtelen nagyon halk női sóhajtás hallatszott.

A szamuráj a kardjához kapott. De a hang, amely még hosszan, elnyújtottan visszhangzott, nyomtalanul elhalt.

– Imádkozz Buddhához! – A szerzetes a hold felé fordította az arcát. – Ez egy semmirevaló nő lelke, amely sem a paradicsomot, sem a poklot nem ismerheti meg. Imádkozz Buddhához!

A szamuráj nem felelt, figyelmesen nézett a szerzetes arcába. Hirtelen csodálkozva odalépett hozzá, és megragadta a kezét.

– Hiszen maga a szent életű Najki! Miért van ezen a helyen?

Akit „szent életű Najkinak” neveztek, *Josisige Jaszutane* korában a legjámborabb buddhista szerzetes volt, a szent életű *Kuja* tanítványai közt is az egyik legdicsőbb.

— 1922. június

HINA-BABÁK

Nyílt a doboz...
Hol vagytok hina-babák?
Múló ifjúság.

— *Josza Buszon*

Egy öregasszony elbeszélése

A Jokohamában élő amerikai novemberben ígéretet kapott, hogy megvásárolhatja a hina-babákat. Családunk, amelynek megalapítója Ki-no Kunija volt, nemzedékről nemzedékre hitelügyletekkel foglalkozott, pénzt kölcsönzött hercegeknek; Szicsiku nagyapám nagy szakértője volt a pénzszerzés minden formájának, így a hina-babák, noha mint kisleányt engem illettek meg, mégis nagyon értékesek voltak. Például vegyük a császárt és a császárnőt – a császárnő koronájában korallok tündököltek, a császár lakkozott bőrből készült, jáspissal, acháttal és agalmatolittal díszített *obijára* régi és új címerek voltak varrva – szóval ilyenek voltak ezek a babák.

Ha mégis úgy döntöttünk, hogy eladjuk őket, elképzelhető, milyen nehéz helyzetben lehetett akkoriban apám, Iheju, aki Ki-no Kunija leszármazottainak tizenkettedik nemzedékéhez tartozott. A Bakufu-kormány bukása és az általános csőd után csak a Kasu-szamák tudták törleszteni adósságukat. De a háromezer rjóból csupán száz aranyat kegyeskedtek megadni. Adósaink voltak még az Insu-szamák, de négyszáz rjó ellenében csupán egy tusképet küldtek zálogul Akamageszekiből. Ráadásul többször is tűzvész pusztított nálunk, az ernyőüzletünk rosszul ment, úgyhogy akkoriban egymás után eladtuk majdnem minden értékes holminkat, hogy legyen miből élnünk.

Ekkor jött Marusza régiségkereskedő – már rég meghalt azóta –, hogy rábeszélje apámat a babák eladására. Kopasz ember volt, de ennél különösebb kopaszságot még nem láttam: feje búbján, mint egy fekete tapasz, tetoválás díszelgett. Mesélte, hogy fiatal korában ezzel akarta elleplezni kezdődő kopaszságát, de balszerencséjére

később teljesen megkopaszodott, s a feje búbján csupán ez a fekete folt éktelenkedett.

Végeredményben fivérem, Eikicsi adta el a babákat... már ő sincs az élők sorában. Akkor tizennyolc éves volt, nagyon lobbanékony természetű. Eikicsi felvilágosult fiatalember volt, folyton az angol könyveket bújta, és érdeklődött a politika iránt. Amikor a hina-babákról folyt a beszélgetés, gúnyolódni kezdett, hogy a babák ünnepe elavult szokás, hogy nincs miért őrizgetni az ilyen haszontalan holmikat, és így tovább. Hányszor vitatkozott emiatt anyámmal, aki régimódi nő volt. De ha meg is válunk a babáktól, azért még meg lehet ünnepelni az év végét, így hát anyánk, bizonyára arra gondolva, hogy milyen nehezen megy apámnak, nem ellenkezett túlságosan hevesen. Így hát létrejött a megállapodás: november közepén átadjuk a babákat a Jokohamában élő amerikaiinak. És én? Nekem nem sok beleszólásom volt a dologba. Buta kislány voltam. Nem is nagyon bánkódtam – apám megígérte, hogy vesz nekem egy új, lila atlaszszövetből készült obit.

A megállapodást követő estén átjött hozzánk Marasza, aki előzetesen Jokohamában járt.

A harmadik tűzvész után nem építkeztünk többé... Csupán úgyahogy berendeztük lakásnak a ház épen maradt részét, és a bolt számára egy ideiglenes melléképületet toldottunk hozzá. Akkoriban tartottunk egy gyógyszertárat, ami abban az időben divatos volt – a különböző kínai pirulás és gyógyszeres szekrénykéken arany betűkkel tündökölt a felirat. Ott pislákol az örökké égő mécses is... Régimódi mécses volt, amelyben petróleum helyett fűtőolaj, égett. Ha kínai orvosság, mandarinhéj vagy rebarbara illatát érzem, a mai napig ez a mécses jut az eszembe. Mulatságos, nemde? A mécses azon az estén is bágyadt fényt árasztott; orvosságok illata terjengett.

Marasza, a kopasz régiségkereskedő és apám – nyírott haja kuszáit volt – a lámpa alatt ült.

– Tessék, itt az összeg fele... kérem, számolja át...

Marasza, miután illendően üdvözölték egymást, átnyújtotta a bankjegyeköteget. Abban állapodtak meg, hogy apám ezen a napon kapja meg a foglalót. Apám nyújtotta a kezét, és szó nélkül meghajolt. Anyám utasítására éppen akkor léptem be, hogy

felszolgáljam a teát. De amikor le akartam rakni a csészéket, Marusza hirtelen hangosan így szólt: „Erről szó sem lehet.” Azt hittem, a teáról beszél, és egészen megrökönyödtem, de ahogy odapillantottam, láttam, hogy még egy gondosan becsomagolt pénzköteggel fekszik előttük.

– Csupán jelentéktelen apróság, hálám jeléül...

– Nem, nekem elég a hála is, kérem, vegye vissza.

– Ugyan... ne szégyenítsen meg...

– Tréfál, maga szégyenít meg engem. Hiszen maga nem idegen, még az ön atyjának is lekötelezettje Marusza. Ne legyen ilyen merev, és fejezzük ezt be... Kedves kisasszony, milyen szépen van megfésülve a haja!

Közönyösen hallgattam a szóváltást, aztán kimentem a lakószobába.

A lakószoba körülbelül húsz *dzsó* volt. Meglehetősen tágas lehetett volna, de mivel itt állt a fiókos szekrény is, a tűzhely is, a láda is, a polcok is, tulajdonképpen szűknek tűnt. E berendezés közepette leginkább a mintegy harminc, paulowóniából készült doboz vonta magára a figyelmet. Nem is kell mondanom: ezek voltak a hina-babák dobozai. Ott álltak az ablak alatt, már eladásra előkészítve. Mivel a mécsest átvitték a boltba, a szobában lámpa égett. Az ódon lámpa fényénél anyám orvosságzacskókat varrt, a fivérem pedig egy régi asztal mellett angol könyveibe merült. Megszokott kép. De amint rápillantottam anyámra, hirtelen azt láttam, hogy szeme – lesütött szemhéja alatt – könnyel van tele.

Mivel felszolgáltam a teát, azt vártam – lehet, hogy kissé felnagyítom a dolgot –, hogy dicséretet kapok, anyám pedig sír? Nem is annyira elszomorodtam, mint inkább zavarba jöttem; igyekeztem nem nézni anyámra, leültem a fivérem mellé. Ekkor azonban fivérem hirtelen felemelte a szemét. Megvető tekintettel többször is rám, majd anyámra nézett, aztán hirtelen különös hangon felnevetett, utána újra hozzálátott a vízszintes sorok olvasásának. Soha nem éreztem még olyan gyűlöletet a fivérem iránt, aki ránk tukmálja a maga felvilágosult szellemét, mint ebben a percben. Teljes erőből hátba vágtam.

– Hát ez meg mi? – kérdezte, és haragosan rám nézett.

– Meg is verlek! – Könnyes szemmel újra ütésre emeltem a kezem. Ebben a percben teljesen megfeledkeztem lobbanékonyságáról. Még arra sem volt időm, hogy visszahúzzam a kezemet, máris pofon vágott.

– Te ostoba!

Persze sírva fakadtam. Ekkor fivéremre ráesett a vas rőfös rúd. Felháborodva rontott anyára. De anyának ez nem tetszett, s reszkető, halk hangon összeszidta.

Én még mindig keservesen sírtam. Ez addig tartott, míg apám, miután kikísérte Maruszát, a régiségkereskedőt, vissza nem jött a szobába, mécsessel a kezében... Nemcsak én, hanem a fivérem is rögtön elnémult, amint meglátta apa arcát. Fivérem – rólam már nem is beszélve – senkitől nem félt úgy, mint hallgatag apánktól.

Ezen az estén dőlt el, hogy a hónap végén, miután megkapjuk a pénz másik felét, átadjuk a hina-babákat a jokohamai amerikaiak. Hogy mennyiért? Ha most meggondolja az ember, nevetségesnek tűnik – ha jól emlékszem, harminc jenért. De akkoriban ez kétségtelenül jó ár volt.

Egyre közeledett az a nap, amikor meg kellett válnom a babáktól. Mint már említettem, nem nagyon keseregtem, noha még gyermek voltam, már akkor megértettem, hogy egyszer úgyis meg kell válnom a babáktól. Csak az volt a vágyam, hogy mielőtt idegen kézbe kerülnek, még egyszer alaposan megszemléljem őket. Még egyszer szerettem volna kigyönyörködni magam ebben a szobában a császárban és a császárnében, az öt zenészből, a jobb oldalon álló csetresznyefában és a bal oldali citrusban, a lámpákban, a spanyolfalakban, valamint a lakkozott, aranyporral befújt kis asztalokban és szekrényekben. De hiába is kértem, konok apám nem engedte meg. „Ha egyszer megkaptam érte a foglalót, az már másé. Más holmijával pedig nem illik játszani” – mondta.

A hónap vége felé egy szeles napon a következő történt: anya vagy a megfázástól, vagy attól, hogy megdagadt az alsó ajka, rosszul érezte magát, nem is reggelizett. Segítettem neki rendet tenni a konyhában, aztán leült a tűzhely mellé, és lehorgasztott fejét tenyerébe támasztotta. Délfelé, amikor felemelte a fejét, láttam, hogy a daganat az ajkán nagyobb lett, már akkora, mint egy vörös

krumpli, és csillogó szemén látszott, hogy magas láza van. Megrémültem, és magamon kívül rohantam a boltba apámhoz.

– Papa! Papa! Mama rosszul van!

Apám s vele együtt a fivérem, aki szintén ott volt, bejöttek a szobába. Anya szörnyű arca megdöbbenetette őket. Apám is, aki pedig sohasem izgatta fel magát ok nélkül, most kővé dermedten állt, s egy szót sem tudott kinyögni. Anyám összeszedte magát, és mosolyogva így szólt:

– Nincs komoly baj. Csak megkarcoltam... Mindjárt készítek ételt.

Apám szinte haragosan vágott közbe:

– Eikicsi! Eredj, hívd el Homma-szant!

Fivérem, ahogy a lába bírta, rohant ki az utcára; az erős szélrohamok egyenesen szembe kapták.

Homma-szan, az orvos, a kínai gyógymódok szakértője, akit fivérem gúnyosan kuruzslónak nevezett, most, hogy meglátta anyámat, zavarában összecsapta a kezét. Anyám daganata karbunkulus volt... Persze ha műtéthez folyamodnak, a karbunkulus nem olyan veszélyes, de sajnos abban az időben műtétre nem is gondoltak: a beteggel csupán főzetet itattak, és piócákat raktak fel, ebből állt a gyógyítás. Apám mindennap készítette anyámnak a főzetet Homma-szan gyógyszereiből, a fivérem pedig mindennap piócát zászárolt tizenöt szenért. Én pedig... fivérem elől eltitkolva eljártam a közeli Inari-szama-templomba, és százszor körbejártam, hogy Inari isten segítségét kérjem. Ilyen körülmények között már semmiképpen nem lehetett szóba hozni a babákat. Velem együtt senki még csak pillantást sem vetett a fal mellé állított dobozokra.

Tizenegyedik hónap huszonkilencedikén, annak a napnak az előestéjén, amikor esedékessé vált, hogy meg kell válni a hina-babáktól, arra a gondolatra, hogy ma utolsó nap vagyok velük, úgy elfogott a vágy, hogy még egyszer kinyissam ezeket a dobozokat, hogy nem találtam a helyemet. Bárhogy kérném is apámat, ő nem engedi meg. Felvillant bennem a gondolat, hogy beszélek anyámmal, de anyám akkoriban még rosszabbul volt. Csupán folyadékot tudott nyelni, ráadásul a véres genny is összegyülemlt a szájában. Noha csak tizenöt éves voltam, arra nem vitt rá a lélek, hogy ilyen beteg anyával arról beszéljek: vegyük elő a babákat.

Reggeltől estig ott ültem az ágyánál, figyeltem, hogyan érzi magát, és nyolc óráig egy szót sem szóltam.

De közben egyre csak a paulowonia-dobozokat láttam, amelyek a fémhálóval bevont ablak alatt sorakoztak. Ezek a dobozok a babákkal együtt az éj elmúltával átkerülnek egy külföldi házába, a távoli Jokohamába... s talán elküldik őket Amerikába. Erre a gondolatra elfogyott a türelmem. Kihaszználva az alkalmat, hogy anyám elaludt, csendesen kimentem a boltba. Noha ide nem sütött be a nap, de talán mert innen látszott az utca forgalma, sokkal vidámabb volt, mint a lakószoba. Apa a számlákat ellenőrizte, a fivérem pedig gondosan rakosgatta a patikamozsárba az édesgyökeret.

– Papa, mindenre kérlek, ami szent...

Apámra szegeztem tekintetemet, és elmondtam kérésemet. De apám nemcsak hogy nem egyezett bele, de szemmel láthatóan beszélgetni sem óhajtott velem.

– Alkalmas ez az idő, hogy erről beszéljünk?... Hé, Eikicsi! Menj át Maruszához, amíg be nem sötétedik.

– Maruszához? Menjek át?

– Igen, menj át a lámpáért. Hozd el tőle.

– De hiszen Marusza nem tart lámpát.

Apa elmosolyodott, és rám nézett.

– Nemcsak gyertyatartója van. Megkértem, hogy vegyen lámpát. Jobb, mintha én magam mennék.

– Tehát nem lesz többé mécses nálunk?

– Ideje, hogy kicseréljük.

– Sok mindent ki kell dobni a régi holmik közül. Ami a legfontosabb: a lámpa mellett anyának is kellemesebb lesz.

Apa megint nekiállt a számlaellenőrzésnek. De minél kevésbé figyelt rám, annál inkább sóvárogtam. Hátulról még egyszer megérintettem a vállát:

– Papa...

– Hagyj békén! – mondta haragosan, hátra sem fordult. Fivérem is bosszúsan sandított rám. Teljesen elcsüggedtem, és csendesen visszamentem a szobába. Anya már ébren volt, lázas szemekkel nézegette a kezét. Ahogy meglátott, tisztán hallható hangon megkérdezte:

– Miért haragudott meg rád apa?

Nem tudtam, mit válaszoljak.

– Megint mondtál valamit, amit nem illett volna?

Merően nézett rám, de most már nehezen beszélt:

– Látod, milyen beteg vagyok... Bármit tett is apa, szót kell fogadnod neki. Ne törődj vele, hogy a szomszéd kislány folyton színházba jár.

– Nem kell nekem semmiféle színház, csupán...

– Nemcsak a színház, hanem a szép hajtűk, elegáns gavallérok, minden kellene neked...

Ahogy beszélt, engem olyan szánalom, olyan szomorúság fogott el, hogy sírva fakadtam.

– Nem, mama, én semmit... nekem semmi más nem kell, csak mielőtt eladnánk a babákat...

– A babákat? Mielőtt eladnánk a babákat? – Anya tágra nyitotta a szemét.

Dadogni kezdtem. Ebben a percben a hátam mögött megjelent a fivérem, Eikicsi. Rám nézett, és szárazon így szólt:

– Te ostoba! Megint a babákat emlegeted? Elfelejtetted, hogy megharagudott rád apa?

– Hagyd abba!

Anya fáradtan lehunyta a szemét. De fivérem, mintha mi sem történt volna, tovább szidott:

– Már tizenöt éves vagy, de az eszed nem jött meg! A babákat félted!

– Mi közöd hozzá? Nem a tieid! – vetettem ellen, mert nem adtam fel a harcot. És ez így ment. Szó szót követett, míg a fivérem nyakon nem ragadott, és a földhöz nem vágott.

– Te cafka!

Ha anya közbe nem avatkozik, talán még agyon is üt. De anya felemelte fejét a párnáról, és fulladozva, haragosan így szólt:

– O-Curu semmi rosszat nem tett... nem szabad így bánni vele.

– De hát hiába beszél neki az ember, nem hallgat a szóra.

– Te nemcsak o-Curut nem szereted, hanem engem se... engem se... – Anya könnyes szemmel, siránkozva dadogott. – Engem se szeretsz? Különbén miért határozta el volna el most, amikor beteg vagyok, hogy eladod... eladod a babákat, miért vetetted magad o-

Curura, aki semmi rosszat sem tett? Miért csinálod mindezt? Azért, mert nem szeretsz...

– Mama! – kiáltott fel hirtelen Eikicsi, és könyökével eltakarta arcát. És fivérem, aki akkor sem sírt, amikor apa és anya meghalt, aki egész életében politikával foglalkozott, s aki, amíg nem került elmegyógyintézetbe, sohasem mutatta a gyengeségnek semmi jelét – most hangosan elsírta magát. Ez még felindult anyámat is meglepte. Mélyet sóhajtott, és nem mondta ki azt, amit mondani akart – visszahanyatlott a párnára.

Egy óra múlva megjelent Tokudzo halkereskedő, aki már régen nem járt a boltban. Nem is volt már halkereskedő, csupán régebben, nemrég riksakocsis lett. Különböző mulatságos történetek keringtek róla. Mai napig emlékszem a vezetéknevéről szóló történetre. A forradalom után Tokudzo is akart vezetéknevet felvenni, s ha már, akkor előkelőt, így hát elhatározta, hogy a *Tokugava* nevet veszi fel. Amikor azonban benyújtotta a kérvényt, összeszidták, hogyne szidták volna össze. Ahogy mesélte, még azzal is megfenyegették, hogy levágják a fejét. Odajött a bolt bejáratához, maga után húzva a kocsiját, melyet kínai – babarózsákat és oroszánokat ábrázoló – képek díszítettek. Mivel ma nem volt munkája, meg akarta kocsikáztatni a kisasszonyt Aidzucubarában és a kőházas utcákon – ahogy ő mondta.

– Nos, o-Curu?

Apa komolyan nézett rám, amikor kimentem a boltba, hogy megnézzem a riksát. Mostanában nem olyan nagy élvezet a gyerekeknek riksán kocsikázni. De számomra akkor ez volt a legnagyobb öröm. Csakhogy most elmenni kocsikázni, amikor anya beteg, s mindjárt az után a jelenet után – kellemetlen volt, s még mindig csüggedten, alig hallhatóan válaszoltam: „Szeretnék.”

– Hát akkor eredj, kérdezd meg anyát. Tokudzo kifejezetten ezért jött ide.

Anya, ahogy gondoltam is, mosolyogva felelt, szemét sem nyitotta ki: „Nagyszerű!” Haragvó bátyám szerencsére nem volt itthon – elment Maruszához. Megfeledkeztem a könnyekről, gyorsan beugrottam a kocsiba, térdemre piros gyapjútakarót terítettem... A kerekek dübörögni kezdtek, elindultunk...

Nem szükséges elmesélni, milyen volt akkor a város. Csupán azt mesélem el, milyen elégedetlen volt Tokudzo. Még nem ért ki a kőházas utcába, amikor beleütközött egy lovas fogatba, amelyben egy európai nő ült. Valahogy kikerülték egymást, aztán Tokudzo csettintett a nyelvével, és így szólt:

– Ej, ez rosszul sikerült. A kisasszony túlságosan könnyű, így aztán a lábam nem tart erősen, pedig az a legfontosabb... Kisasszony, sajnálatra méltó a riksakocsis. Húszévesnél fiatalabbat nem szabad kocsikáztatni...

Ebből az utcából a riksa befordult egy mellékutcába a házunk felé. Ekkor váratlanul összetalálkoztunk Eikicsivel. Sietett valahová, nagy lámpát cipelt füstös bambuszfogantyújánál fogva. Meglátott, intett, hogy „várj!” – és odahozta a lámpát. Tokudzo megfordította a kocsirudat, s közvetlenül melléje gördült a kocsival.

– Köszönöm, Toku-szan. Hová mentek?

– Ma mutatom meg a kisasszonynak Edót.

Fivérem gúnyosan mosolygott, és közelebb lépett hozzám.

– O-Curu, vidd ezt a lámpát. Én elmegyek petróleumért.

Az előbb lezajlott veszekedésre gondoltam, és semmit nem válaszoltam, csupán elvettem tőle a lámpát. Fivérem néhány lépést tett, de hirtelen megint felém fordult, kezét a kocsirudára tette, s így szólt:

– O-Curu, ne szólj többet apának a babákról.

Továbbra is hallgattam. Az imént is ezzel gyötört, most megint kezdi. De a fivérem nem törődött ezzel, halkan folytatta:

– Apa nemcsak azért nem engedi megnézni a babákat, mert megkapta a foglalót. Ha megnéznénk, mindenki sajnálná; erre nem gondoltál? Megértetted? Ha megértetted, akkor ne beszélj többé arról, hogy meg akarod nézni őket.

Fivérem hangjában eddig soha nem tapasztalt szomorúságot véltem felfedezni. De különös ember volt ő. Alighogy szomorúságát észrevettem, már fenyegetően folytatta:

– Ha nem beszélsz róluk, én se bántalak többé.

Ingerülten vetette oda ezeket a szavakat, aztán anélkül, hogy Tokudzótól elbúcsúzott volna, sietve elment.

Este négyesben ültünk a vacsoránál az asztal mellett. Igaz, anya ágyban feküdt, úgyhogy őt nem lehetett az asztal mellett ülők közé

sorolni. De a vacsoránál ezen az estén vidámabb volt a hangulat, mint egyébként. Minek is mondani, miért. A halvány mécses helyett ezen az estén az új lámpa árasztotta fényét. Evés közben fivéremmel együtt időről időre a lámpára néztünk – a szép, különös, üvegtartályos lámpára, amelyben látszott a beleöntött petróleum, és mozdulatlan, fényes lánggal égett.

– Olyan világos van, mint nappal – mondta apa elégedett hangon, anya felé fordulva.

– Szinte vakít – felelte némi aggodalommal anya.

– Mert hozzászoktál a mécseshez... De ha az ember egyszer lámpát gyújt, többé nem gyújt mécses.

– Eleinte minden vakít, a lámpa is, az európai tudomány is.

Mindegyikünkénél jobban örült a fivérem.

– Idővel persze hozzászokik az ember. Bizonyára hamarosan ez a lámpa is sötétnek hat majd.

– Lehet, hogy így lesz, ki tudja... O-Curu, készítettél anyának rizslevest?

– Mára már elég – válaszoltam nyugodtan; azt ismételtem, amit anya nekem mondott.

– Hogyhogy? Egyáltalán nem akar enni?

Válaszul apa kérdésére anya felsóhajtott.

– Ez a petróleumszag... itt a bizonyíték, hogy régimódi ember vagyok.

Addig szinte szó nélkül jártak a pálcikáink. De anya, mintha eszébe jutott volna valami, most dicsérni kezdte a lámpa tiszta fényét. Sőt dagadt ajkán mintha mosolyféle jelent volna meg.

Ezen az estén tizenegy után feküdtünk le. De hiába hunytam be a szemem, semmiképp nem tudtam elaludni. Fivérem kétszer is figyelmeztetett a babákra vonatkozóan. Már bele is nyugodtam, hogy nem tudom elővenni és megnézni őket. Pedig ugyanúgy szerettem volna, mint azelőtt. Holnap már nem lesznek itt a hina-babák, holnap messzire elviszik őket – erre a gondolatra szemem megtelt könnyel. Mi lenne, ha most, amikor mindenki alszik, szép csendesen elővenném őket? Vagy vegyek el egy dobozt, és rejtsem el valahol? És ha rajtakapnak?! Haboztam. Őszintén szólva nem emlékszem, hogy bármikor is lettek volna olyan szörnyű gondolataim, mint azon az éjszakán. Ó, ha tűz ütne ki most éjjel! Akkor a babák nem

kerülnének idegen kézbe, hanem elégnének. Vagy jó lenne, ha az amerikai is meg Marusza, a kopasz régiségkereskedő is kolerát kapna. Akkor meg lehetne tenni, hogy senkinek nem adjuk oda a babákat, otthon őrizzük – ilyen vágyálmok villantak át agyamon. De hát mégiscsak gyerek voltam, egy óra sem telt el, és észrevétlenül elaludtam.

Nem tudom, mennyi idő lehetett, amikor hirtelen felébredtem, mert meghallottam, hogy a lámpa halvány fényénél valaki mozog a konyhában. Talán patkány? Vagy tolvaj? Vagy már virrad? Találgattam csupán, és félénken kinyitottam a szemem. Megláttam, hogy az ágyam mellett hálókimonóban apa ül. Apám!... De nemcsak az lepett meg, hogy apámat látom. Apám előtt ki voltak rakva a babák – az én hina-babáim, melyeket nem láttam a babaünnep napja óta!

Álmodom talán? Lélegzet-visszafojtva bámultam ezt a csodát. A lámpa halvány fényénél láttam a császárt az elefántcsont jogarral, a császárnőt korallkoronával, a tacsibana citrust jobboldalt és a cseresznyefát baloldalt, az apródot, aki hosszú nyelvű, nyitott napernyőt tartott, az udvarhölgyet, kezében tálcával, az arannyal díszített, lakkozott toalettasztalkát és a lakkozott fiókos szekrénykét, a kagylócskákkal díszített játék spanyolfalat, a kis asztalokat, csészéket, a festett lámpát, a színes fonalból készített gömböket, láttam apám arcát...

Álmodtam talán? Ezt már kérdeztem. Vajon valóban csak álmodtam ezeket a babákat ezen az éjszakán? Vagy látomás volt, amelyet zaklató vágyam szült? Mai napig sem tudok rá választ adni.

De ezen a késő éjszakán láttam, hogyan nézte idős apám a babákat. Ebben biztos vagyok. Ezért, ha álom volt is csupán, nem sajnálom. Mindenesetre láttam apámat, aki nagyon hasonlított rám; nőies... és mégis szigorú apámat.

*

A *Hina-babák* című elbeszélést már nem is tudom, hány évvel ezelőtt kezdtem írni. Most újra hozzáfogtam, nemcsak Takita úr javaslatára, hanem azért is, mert a napokban Jokohamában egy angol úr szalonjában egy vörös hajú kislányt láttam, aki egy régi hina-baba fejével játszott. Talán azokat a babákat is, amelyekről

ebben az elbeszélésben írtam, az a keserű sors érte, hogy egy dobozban hevernek a gumi babákkal és az ólomkatonákkal.

— 1923. február

JASZUKICSI FELJEGYZÉSEIBŐL

Ugatás

Egy téli nap estéjén Jaszukicsi egy piszkos kis étterem emeletén ült, és avas zsírszagot árasztó, pirított kenyérkockákat rágcsált. Asztalával szemben a repedezett, fehér falon egy hosszú papírcsík lógott ferdén. Ez volt rá felírva: „Mindig hotto (forró) szendvicsek.” [Egyik barátja így olvasta: „Megkönnyebbült (forró) szendvics” – és őszintén elcsodálkozott.] Asztalától balra lépcső volt, jobbra pedig üvegezett ablak. Rágcsálta a pirított kenyérkockákat, és szórakozottan nézegetett ki az ablakon. Az utca túloldalán egy ószeres boltja látszott, kék munkászubonyokkal, khakiszínű esőkabátokkal.

A tanfolyam angol estje fél hétkor kezdődik. Ott kell lennie, s mivel nem idevalósi, itt kell agyonütnie az időt az oktatás befejezése után fél hétig, ami egyáltalán nem jelent számára élvezetet. Emlékszem, Toki Dzenmaro költeményében ez áll (ha tévedek, bocsássanak meg): „Messze utaztam / Ócska bifszteket eszem / Nagyon szeretlek.” Ez a vers mindannyiszor eszébe jutott, valahányszor ideutazott. Igaz, akit szeretni kellett volna, még nem volt. Amikor rágcsálta az avas zsírszagot árasztó kenyérkockákat, s közben hol az ószeres boltját nézte az ablakon át, hol a „hotto (forró) szendvics” feliratot, ezek a szavak: „Nagyon szeretlek” – szinte maguktól tolultak az ajkára.

Jaszukicsi hirtelen felfigyelt két tengerésztsiztre, akik sört ittak. Egyikük annak a katonai iskolának volt a hadbiztosa, ahol Jaszukicsi tanított. Alig ismerték egymást; Jaszukicsi nem tudta a nevét, sőt nemcsak a nevét nem tudta: azt sem tudta, hogy alhadnagy vagy hadnagy. Szóval csak annyira ismerte, hogy havonta tőle kapta a fizetését. Amikor újabb adag sört kértek, nem használtak más szót, csak azt, hogy: „Hé!”, vagy azt, hogy: „Ide!” A pincérnő pedig – aki semmi jelét nem mutatta elégedetlenségének – poharakkal a kezében szaladgált fel-le a lépcsőn. Ezért is nem hozta azt a szerencsétlen csésze teát, amelyet Jaszukicsi rendelt. Nemcsak itt

történt vele ilyesmi. Ugyanez volt a helyzet a város összes kávéházában és éttermében.

A két tengerésztiszt itta a sört, és beszélgetett. Jaszukicsi persze nem figyelte a beszélgetésüket. De hirtelen megütötték a fülét a következő szavak: „Gyerünk, ugass!” Nem szerette a kutyákat. Örült, hogy Goethe és Strindberg sem szerette a kutyákat. Ahogy az előbbi szavakat meghallotta, elképzelt egy hatalmas kutyát, amelyet itt tartanak. Rosszul érezte magát a gondolatra, hogy egy kutya járkál a háta mögött. Lopva hátratekintett. De ott most is a kissé öntelten mosolygó hadbiztosot látta, amint néz ki az ablakon. Jaszukicsi arra gondolt, hogy a kutya az ablak alatt van. De ezt kissé különösnek tartotta. A hadbiztos újra megismételte: „Ugass! Ugass már!” Jaszukicsi előrehajolt és lenézett. Az első, ami a szemébe ötlött, a bejáratnál a még meg nem gyújtott lámpa, amely egyúttal a Maszamune szaké reklámjával is szolgált. Aztán – a felhúzott függöny. Aztán a zoknik, amiket kitétek száradni a kád, helyesebben egy üres söröshordó szélére, és ottfelejtettek. Aztán az úton levő tócsa. Aztán – nos, kutya sehol nem volt látható. Helyette észrevett egy tizenkét-tizenhárom éves koldusgyereket, aki ott állt a hidegben, és fejét hátraszegve nézett az első emeleti ablakba.

– Ugass! Ugass már! – kiáltotta újra a hadbiztos.

Valami mágikus erő volt ezekben a szavakban, amely vonzotta a koldust. Mint egy alvajáró, szüntelenül felfelé nézve tett két-három lépést előre, beállt egészen az ablak alá. Ekkor Jaszukicsi is rájött, milyen galádságot akar elkövetni az ocsmány hadbiztos. Galádságot? Lehet, hogy egyáltalán nem is galádság. De ha ez nem galádság, akkor kísérlet, amelynek azt kell kiderítenie: milyen mélyre sülyedhet egy ember, aki saját méltóságát áldozza fel azért, hogy megtömje a bendőjét. Jaszukicsi szerint ennek bizonyítására semmiféle kísérletre nem volt szükség. Ézsau egy tál lencséért lemondott az elsőszülöttségi jogáról. Maga Jaszukicsi azért lett tanító, hogy megkeresse a kenyerét. A tények tehát bőségesen elegendőek. De ennek a kísérletező lélekbúvárnak mindez nyilván nem volt elég, újabb tapasztalatokra volt szüksége. Amúgy: De gustibus non est disputandum – éppen ma beszélgetett erről tanítványaival. Kinek mi tetszik. Ha valaki kísérletezni akar –

kísérletezzen. Jaszukicsinek ilyen gondolatok jutottak eszébe, miközben nézte tovább az ablak alatt álló koldust.

A hadbiztos elhallgatott. A koldus pedig nyugtalanul tekingetett körbe. Már elszánta magát, hogy utánozza a kutyát; az egyetlen dolog, ami zavarta: hogy meglátják a járókelők. Tekintete még fel-alá futkosott, amikor a hadbiztos kidugta az ablakba vörös képét, és valamit mutogatni kezdett.

– Ugass! Ha ugatsz, megkapod.

A koldus szemében mohó vágy csillant fel. Jaszukicsi időnként romantikus érdeklődést tanúsított a koldusok iránt. De ez soha nem volt részvét vagy rokonszenv. Ostobának vagy hazugnak tartotta azokat, akik azt mondták, hogy ilyen érzelmeket táplálnak a koldusok iránt. De most, ahogy nézte ezt a hátraszegett fejű, csillogó szemű koldusgyereket, szánalomfélét érzett. Pontosan: „szánalomfélét”. Jaszukicsi nem annyira szánalmat érzett, mint inkább gyönyörködött a koldus figurájában, amely Rembrandt ecsetjére kíváncszott.

– Nem ugatsz? Ugass már!

A koldus elhúzta a száját.

– Vau! – Hangja nagyon halk volt.

– Hangosabban!

– Vau, vau!

A koldus kétszer hangosat vakkantott. Az ablakból rögtön lerepült egy narancs. A továbbiak akár le sem kell írni: a koldus természetesen odafut a narancshoz, a hadbiztos természetesen nevet.

Egy hét múltán Jaszukicsi a fizetés napján bement a pénzügyi osztályra, hogy felvegye járandóságát. A hadbiztos hivatalos képpel nyitogatta a különböző dossziékat, okmányokat lapozgatott át. Rápillantott Jaszukicsire, s egyetlen szóval kérdezte: „Fizetés?” „Igen” – válaszolta ugyanabban a hangnemben Jaszukicsi. A hadbiztos – talán nagyon el volt foglalva – csak nem adta a fizetést. Végül egyszerűen katonai egyenruhába bújtatott hátát mutatta Jaszukicsi felé, és végeérhetetlenül csattogtatta a csontgolyókat a számológépen.

– Hadbiztos úr!

Jaszukicsi esdeklően mondta ezt, miután várt egy kicsit. A hadbiztos feléje fordult. Az ajka már majdnem kimondta: „Azonnal.”

De Jaszukicsi megelőzte őt, s befejezte, amit mondani akart.

– Hadbiztos úr, talán ugassak? Mondja, hadbiztos úr!

Jaszukicsi meg volt győződve, hogy amikor ezt mondta, hangja lágyabb volt, mint egy angyalé.

Külföldiek

Két külföldi volt ebben az iskolában, ők tanították az angol társalgást és az irodalmi nyelvet. Egyikük az angol Townsend, a másik az amerikai Stollet volt.

Townsend, ez a kopasz, jólelkű öregúr kitűnően ismerte a japán nyelvet. A külföldi tanárok, még a legműveletlenebbek is, általában szeretnek Shakespeare-ről, Goethéről beszélni. Szerencsére Townsend nem formált jogot arra, hogy tájékozottnak tartsák az irodalomban. Egyszer Wordsworth-ről folyt a beszélgetés, és ő így szólt: „A verseket egyáltalán nem értem. Mi a jó ebben a Wordsworth-ben?”

Jaszukicsi egy villában lakott Townsaddal, s egy vonaton utazott vele az iskolába és vissza. Az út körülbelül húsz perc volt. Mindketten glasgow-i pipát szívtak, és a dohányról, az iskoláról, a kísérletekről fecsegték. Townsend, aki teozófus volt, ha közömbös maradt is Hamlet iránt, mindazonáltal apjának szelleme iránt élénk érdeklődést tanúsított. De mihelyt az *occult sciences*-ra terelődött a beszélgetés, legyen az mágia vagy alkímia, szomorúan ingatta a fejét, és rázta pipáját. „A titok ajtaját nem olyan nehéz kinyitni, mint ahogy azt a tudatlan emberek gondolják. Ellenkezőleg, az a szörnyű, milyen nehéz bezárni. Jobb, ha nem foglalkozunk ezekkel a dolgokkal” – mondta.

A még egészen fiatal Stollet nagy tréfamester volt. Télen sötétzöld nagykabátot és piros sálát hordott. Townsandtól eltérően időnként átnézte az új könyveket. Mindenesetre az angol esteken néha előadásokat tartott a következő témáról: „A jelenkori amerikai írók”. Igaz, előadásaiból az derült ki, hogy a legnagyobb modern amerikai író Robert Louis Stevenson és O’Henry volt!

Stollet nem egy villában lakott Jaszukicsival, de egy úton, ugyanabban a kisvároskában, így meglehetősen gyakran utaztak együtt a vonaton. Jaszukicsi szinte egyáltalán nem emlékezett, miről szoktak beszélni. Csupán az maradt meg emlékezetében, hogy

egyszer együtt ültek az állomáson a kályha mellett, és várták a vonatot. Jaszukicsi ásítva megjegyezte: „Milyen szomorú foglalkozás a pedagógusé.” A keret nélküli szemüveget viselő, elbűvölő modorú Stollét csodálkozó képet vágott, és azt mondta: „A pedagóguspálya nem foglalkozás. Inkább isteni adomány. You know, Socrates and Platón are two great teachers... Etc.”

Hogy jenkinnek vagy valami másnak nevezte Robert Louis Stevensont – ez végeredményben nem fontos. De azt mondta, hogy Szókratész és Platón pedagógusok – ettől kezdve Jaszukicsi rokonszenvvel viseltetett iránta.

Nappali pihenés

(Fantázia)

Jaszukicsi kijött az emeleti ebédlőből. A nyelv- és irodalomtanárok szokás szerint a szomszédos dohányzószobába mentek. Jaszukicsi úgy határozott, hogy ma nem oda megy, és elindult lefelé a lépcsőn az udvarra. Szemben vele, mint egy szöcske, hármásával ugrálva a lépcsőfokokat, egy altiszt szaladt felfelé. Ahogy meglátta Jaszukicsit, kihúzta magát, és tisztelgett. Nyilván sietett, elszárguldott Jaszukicsi mellett. Jaszukicsi kissé meghajolt, s nyugodtan folytatta útját lefelé.

Az udvaron podokarpuszok és torreyák között magnóliák virágoztak. Az egyik magnóliafajta virágai – ki tudja, miért – nem fordultak dél felé, a nap irányába. Egy másik fajta magnóliának viszont, amely itt nőtt, dél felé fordultak a virágai. Jaszukicsi cigarettára gyújtott, és gratulált a külön magnóliának. Mint egy darab kő, úgy csapott le mellette egy barázdabillegető. A madár egyáltalán nem félt tőle. Ahogy billegette apró farkát, mintha hívta volna.

– Ide! Ide! Ne odal Ide! Ide!

Jaszukicsi, követve a felhívást, ment a kavicsal felszórt úton. De a barázdabillegető – talán valamit meglátott? – hirtelen felrepült a levegőbe. Egy magas termetű motorkezelő termett helyette az úton. Jaszukicsinek úgy rémlett, hogy valahonnan ismerős az arca. A motorkezelő tisztelgett, és gyorsan elhaladt mellette. Jaszukicsi cigarettázott, és egyre azon gondolkozott, ki lehet ez. Két lépés,

három, öt – a tizediknél eszébe jutott. Ez Paul Gauguin. Vagy egy új alakot öltött Gauguin. A lapát helyett bizonyára mindjárt ecsetet vesz a kezébe. Később egy örült barátja meg fogja ölni... hátba lövi. Nagyön sajnálatos, hogy ezen már nem lehet változtatni.

Végül Jaszukicsi eljutott a főbejárat előtti gyakorlótérre. Itt a fenyők és bambusznád között két zsákmányolt ágyú állt. Egy pillanatra az ágyúcsőhöz szorította a fülét – olyan hangot hallott, mintha az ágyú lélegezne. Talán az ágyúk is ásítanak. Leült az ágyú alá. Rágyújtott egy másik cigarettára. A kör alakú kiskert kavicsán egy gyík csillogott. Ha az embernek letépi a lábát – soha többé nem nő ki. Ha a gyíknak letépi a farkát, hamarosan megjelenik az új. Jaszukicsi fogai közé szorította a cigarettát, és arra gondolt, hogy a Lamarck-gyík több, mint maga Lamarck. Egy ideig nézte a gyíkot, míg az hirtelen át nem változott a kavicsra öntött pakuracsíkká.

Jaszukicsi üggyel-bajjal feltápászkodott. Végigment az iskola színes épülete mentén, és eljutott a tengerparti sportpályáig. A vörös homokkal felhintett teniszpályán önfeledten versenyzett néhány tiszt és tanár. A teniszpálya fölött az égen minduntalan fellobbant valami. Ugyanakkor a hálótól hol jobbra, hol balra villant fel egy fehér vonal. Nem a labda. Láthatatlan pezsgősüvegek durrognak. A pezsgőt élvezettel isszák a fehér inges istenek. Jaszukicsi imát rebegett az istenekhez, aztán a hátsó udvar felé indult.

A hátsó udvar tele volt rózsabokorral. De még egyetlen virág sem nyílt ki. Odament az egyik bokorhoz, és észrevett egy hernyót az ágon, amely majdnem a földig hajolt. Lám, még egy másik a szomszédos levélen. A két hernyó bólintgatott egymás felé, mintha róla beszélgetnének. Jaszukicsi csendesen megállt, és úgy határozott, hogy meghallgatja őket.

Első hernyó: Mikor lesz végre ebből a tanítóból lepke? Hiszen déd-déd-dédapáink óta mást sem tesz, csak mászik a földön.

Második hernyó: Az emberek talán nem is változnak lepkévé.

Első hernyó: De, bizonyára átváltoznak. Nézd, repül valamelyik?

Második hernyó: No persze, van, aki repül. De milyen undorító ez! Úgy vélem, az embereknek még szépérzékük sincs.

Jaszukicsi ellenzőnek a homlokára tette a kezét, és figyelte a repülőgépet, amelyik a feje felett szállt el.

Odalépett hozzá az ördög – nem tudni, minek örült –, és hirtelen a munkatársává változott. Az ördög, aki a régi időkben alkímiát tanított, most alkalmazott kémiát adott elő. Ez a lény öntelt mosollyal fordult Jaszukicsihez:

– Találkozunk este?

Az ördög öntelt mosolygásából Jaszukicsi világosan kiérezte Faust szavait: „Szürke, öcsém, minden teória, s az élet aranyfája zöld.”

Otthagyta az ördögöt, és elindult az iskola felé. Minden tanterem üres volt. Jaszukicsi mindenhova benézett, és az egyik teremben meglátott a táblán egy geometriai ábrát. Az ábra, mikor rájött, hogy észrevették, persze azt gondolta, hogy letörlik. És hirtelen – hol kinyúlva, hol összezsugorodva – azt mondta:

– A következő órán még szükség lesz rám.

Jaszukicsi ugyanazon a lépcsőn ment fel, amelyiken az imént lejött, és bement a nyelvészek és matematikusok szobájába. A tanári szobában csak a kopasz Townsend tartózkodott. Az öreg pedagógus, miközben egy monoton dallamot fütyörészett, valami táncot próbált felidézni. Jaszukicsi csupán kesernyésen elmosolyodott, és ment a mosdóhoz, hogy leöblítse a kezét. Ott, ahogy váratlanul belenézett a tükörbe, rémülten vette észre, hogy Townsend egy pillanat alatt szép ifjúvá változott, ő, Jaszukicsi pedig hajlott hátú, ősz aggastyánná.

A szégyen

Jaszukicsi, mielőtt bement volna az osztályba, feltétlenül átfutotta a tankönyvet. Nemcsak kötelességből: ha egyszer fizetést kap, nincs joga hanyagul végezni a munkáját. A tankönyvben rengeteg tengerészeti szakkifejezés volt, amit az iskola jellege magyarázott. Ha nem tanulmányozza át megfelelően őket, könnyen jókora hibát követhet el a fordításban. Például: a *cat's paw* jelentése lehet „kötélhurok”, de ugyanakkor „szélfolt a vízen” is.

Egyszer valami kisebb írást olvasott a másodéves tanulókkal, amelyben egy tengeri utazásról volt szó. Megdöbbenően gyenge olvasmány volt. S noha az árbocok között süvöltött a szél, a fedélzetre becsaptak a hullámok, az olvasmány lapjain mindez nem elevenedett meg. Miközben olvastatta és fordítottatta

a tanulókkal, elsősorban maga unta. A szöveg teljesen alkalmatlan volt arra, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését az eszmei problémák vagy akár a mindennapi élet gondjai iránt. Hiszen a tanár alapjában véve arra is tanítani akar, ami kívül esik tantárgyának keretein. Erkölcs, elvhűség, világnézet – mindegy, minek nevezzük. Egyáltalában – olyant akar tanítani, ami közelebb áll a szívéhez, mint a tankönyv vagy a palatábla. De sajnos a tanulók semmi másról nem akarnak tudni, mint ami a tankönyvekben van. Nem is arról van szó, hogy nem akarnak. Egyszerűen gyűlölik a tanulást. Jaszukicsi meg volt erről győződve, ezért ez alkalommal sem maradt más a számára, mint hogy unalmát leküzdve figyelje az olvasást és a fordítást.

Még azokban a percekben is, amikor Jaszukicsi nem unta, amikor figyelmesen hallgatta, hogyan olvas és fordít a tanuló, s tüzetesen kijavította a hibákat – még ezekben a percekben is meglehetősen ellenszenves volt az egész. A hatvanperces órának még a fele sem múlt el, amikor abbahagyta az olvasást és a fordítást. Ehelyett ő maga olvasta és fordította egyik bekezdést a másik után. A tankönyvben szereplő tengeri utazás most is kimondhatatlanul unalmas volt. De az ő tanítási módszere sem maradt el egy cseppet sem ettől a kimondhatatlan unalomtól. Mint egy vitorlás, amelyik szélcsendes sávba került, bizonytalanul, folyton meg-megakadva haladt előre, vagy az igeidőket keverte össze, vagy a vonatkozó névmásokat tévesztette el.

Jaszukicsi ekkor hirtelen észrevette, hogy annak a szövegnek a végéig, amelyet előkészített, mindössze öt-hat sor maradt. Ha azzal végez, gonosz, háborgó tengerre jut, amely zátonyokkal, tengerészeti terminológiával van tele. Szeme sarkából az órára pillantott. A szünetet jelző kürtszóig még teljes húsz perc maradt. A lehető legnagyobb gondossággal lefordította az utolsó öt-hat sort, amelyet előkészített. Aztán ez a fordítás is befejeződött, s az óramutató ezalatt mindössze három perccel haladt előre.

Jaszukicsi nem tudta, mit tegyen. Az egyetlen, ami megmentheti: ha a tanulók kérdéseket tesznek fel. Ha pedig még azután is marad idő, akkor csak egy megoldás van: előbb befejezni az órát. Félretette a tankönyvet, és már nyitotta a száját, hogy mondja: „Van kérdés?” Hirtelen mélyen elpirult. Miért pirult el? Ezt maga sem tudta volna

megmagyarázni. Becsapni a tanulókat jelentéktelen dolog, de most valami okból mégis elpirult. A tanulók persze mit sem gyanítva, figyelmesen néztek rá. Újra az órájára nézett. Aztán... Kezébe vette a tankönyvet, s taláalomra olvasni kezdett tovább.

A tankönyvben a tengeri utazás bizonyára a továbbiakban is unalmas volt. De abban a módszerben, ahogy tanította, Jaszukicsi még ma is hisz. Jaszukicsiben több bátorság volt, mint a tájfunnal küszködő vitorlásban.

A vitéz őr

Ősz végén vagy a tél elején történt – nem emlékszem pontosan. Mindenesetre olyan időben, amikor nagykabátban jártak az iskolába. Mindannyian az ebédlőasztalnál ültek, s az egyik fiatal tiszttanár a mellette ülő Jaszukicsinek egy nemrég történt esetet mesélt.

– Két-három nappal ezelőtt, késő éjjel több fegyveres bandita kikötött csónakkal az iskola mögött. Az éjszakai szolgálatot teljesítő őr észrevette, és megpróbálta egyedül elfogni őket. Elkeseredett összecsapás után a banditáknak sikerült visszavevniük a tengerre. Az őr pedig csuromvizesen kivergődött a partra. Ezalatt a csónak a banditákkal együtt eltűnt a sötétségben. Az őrt Ourának hívják. Nem volt szerencséje.

A tiszt szomorúan mosolygott, és teletömte a száját kenyérrel.

Jaszukicsi is ismerte Ourát. Az őrk – több is van belőlük – egymást váltva ülnek az őrházban a kapunál. Valahányszor kijön vagy bemegy egy tanár, függetlenül attól, hogy katona vagy civil, ők tisztelegnek. Jaszukicsi nem szerette, ha őt üdvözölték, s ő sem szeretett mást üdvözölni. Ezért az őrháznál mindig felgyorsította lépteit, hogy ne legyen idő az üdvözlésre. Egyedül Oura éberségét nem sikerült elaltatnia. Ült az első őrházban, és szüntelenül figyelt a kapu előtt öt-hat *ken* távolságra. Ezért, mihelyt feltűnt Jaszukicsi alakja, nem várta meg, amíg odaér, máris kihúzta magát. Hiába, a sorsot nem lehet kikerülni. Végül is Jaszukicsi beletörődött. Sőt nemcsak hogy beletörődött: mihelyt meglátta Ourát, levette a kalapját, s közben úgy érezte magát, mint a nyúl a csörgőkígyó előtt.

S most azt hallotta Jaszukicsi, hogy a banditák miatt Ourának meg kellett fürödni a tengerben. Egy kis részvétet érzett iránta, de

mosolyát mégsem tudta visszafojtani.

Öt-hat nap múlva az állomáson, a váróteremben Jaszukicsi összeakadt Ourával. Noha nem volt helyénvaló, Oura kihúzta magát, és szokásos komolyságával tisztelgett. Jaszukicsi szinte látta mögötte az őrház bejáratát.

– Nemrégiben – kezdte rövid hallgatás után Jaszukicsi...

– Igen, nem sikerült elfognom a banditákat...

– Nehéz volt?

– Még szerencse, hogy nem sebesítettek meg... – Oura mintha saját magán nevetne, keserű mosollyal folytatta: – Persze ha nagyon akarom, egyet feltétlenül elfoghattam volna. No, jó, elfogom, aztán mi van?

– Hogyhogy aztán mi van?

– Se kitüntetést, se semmit nem kapok. Látja, az őrszolgálati szabályzatban nincs pontos utasítás, hogyan kell eljárni hasonló esetekben.

– Még ha elpusztul is az ember az őrhelyén?

– Mindegy, még ha elpusztul is.

Jaszukicsi ránézett Ourára. Annak szavaiból kiderült, hogy nem is szándékozott hősként kockára tenni az életét. Felmérte, hogy kitüntetést úgysem kap, egyszerűen futni hagyta a banditákat, akiket el kellett volna fognia. Jaszukicsi cigarettát húzott elő, és együttérzően bólintott:

– Valóban ostoba helyzet. Fölöslegesen kockáztatni az életet, semmi értelme.

Oura megértően hümmögött. Szokatlanul komornak látszott.

– Ha adnának kitüntetést...

Jaszukicsi mogorván megkérdezte:

– No és ha adnának kitüntetést, vajon kockáztatná az életét? Nem hiszem.

Most Oura hallgatott el. Jaszukicsi a szájába vette a cigarettát, Oura rögtön meggyújtotta a gyufát, és odatartotta Jaszukicsinek. Jaszukicsi az imbolygó, piros lángocskához közelítette a cigarettát, és összeszorította a fogát, hogy elfojtsa önkéntelen mosolyát, amely szája szögletén jelent meg.

– Köszönöm.

– Ugyan kérem.

Oura, ahogy kimondta ezeket a semmit sem jelentő szavakat, visszatette a gyufát a zsebébe. De Jaszukicsi meg van győződve, hogy azon a napon igazából megfejtette a titkát ennek a vitéz őrnek. Azt a gyufát nemcsak Jaszukicsinek gyújtotta. Valójában az isteneknek gyújtotta a gyufát, akiket tanúságul hívott, hogy hűséges a busidóhoz.

— 1923. *április*

RÖG

Amikor o-Szumi fia meghalt, éppen kezdődött a teaszüret. Az elhunyt Nitaro az utolsó nyolc évben nyomorék volt, és nem kelt fel az ágyból. Egy ilyen fiú halála, melynek hallatán mindenki azt mondta: „Hála Istennek!”, o-Szumi számára sem okozott nagy bánatot. S amikor Nitaro koporsója fölé illatos gyertyát állított, úgy érezte, mintha végre kivergődött volna egy hosszú alagútból a fényre.

Nitaro temetése után mindenekelőtt menyé, o-Tami sorsának kérdése merült fel. O-Taminak volt egy fia. És szinte minden mezei munkát ő végzett el a beteg Nitaro helyett. Ha most elbocsátja, akkor nemcsak a kisgyermekkel kell vesződnie, de az élete is nehezebb lesz. O-Szumi abban reménykedett, hogy a negyvenkilenc napos gyász letelte után férjet keres majd o-Taminak, s akkor az asszony továbbra is elvégez minden munkát, ahogy a fia életében. Szerette volna vejének Jókicsit, Nitaro unokatestvérét.

Ezért, amikor a gyász első hét napját követő reggelen o-Tami kezdte összeszedni a holmiját, o-Szumi nagyon megijedt. O-Szumi éppen az unokájával, Hirodzsival játszott a hátsó szoba melletti folyosón. Egy virágzó cseresznyeággal játszottak, amit titokban az iskolában szedtek.

– Hallgass ide, o-Tami, talán nem helyes, hogy mostanáig hallgattam... De hát hogy lesz ezután?... Itt akarsz hagyni a gyerekekkel, el akarsz menni?

O-Szumi hangja inkább panaszosan, semmint szemrehányóan csengett. O-Tami azonban hátra sem nézve, vidáman mondta:

– Mit beszélsz, anyácska!

Ez is elég volt, hogy o-Szumi megkönnyebbülten sóhajtson fel.

– Úgy bizony... Persze, ha meg tudod tenni...

O-Szumi vég nélkül dűnnyögött, panaszait ismételte.

De hangja egyre meghatottabban csengett. Végül ráncos arcán folyni kezdtek a könnyek.

– Ha akarod, itt maradok örökre ebben a házban. Vajon ki hagyna itt önként egy ilyen fiúcskát?

O-Tami könnyes szemmel a térdére vette a kis Hirodzsit. A gyerek valami miatt elfogódottá vált, és egész figyelmét a cseresznyeágra összpontosította, amely a szoba régi gyékényszőnyegére esett.

O-Tami ugyanúgy dolgozott továbbra is, mint Nitaro életében. De a vőt sokkal nehezebb volt szóba hozni, mint ahogy azt o-Szumi gondolta. O-Tami szemmel láthatóan semmiféle érdeklődést nem tanúsított a dolog iránt. O-Szumi persze minden lehetséges alkalommal igyekezett meggyőzni őt, és őszinte beszélgetéseket folytatott vele. O-Tami azonban minden alkalommal ezzel a válasszal ütötte el a dolgot: „Jól van, majd jövőre.” Ez kétségkívül nyugtalanította, de ugyanakkor örömmel is töltötte el o-Szumit. Nyugtalanzkodott, hogy mit szólnak az emberek, de mégis menyecske szavaira hagyatkozott, és várta a következő évet.

De a következő évben o-Tami szemmel láthatóan sem gondolt semmi másra, mint a mezei munkára. O-Szumi még egyszer – most már állhatatosaidban, mint a múlt évben – felvetette a házasság kérdését. Részben azért is, mert elkeserítették a rokonok szemrehányásai és az, hogy mindenki erről pletykált.

– Ide hallgass, o-Tami, te még fiatal vagy, nem élhetsz férfi nélkül.

– Akkor sem tehetek semmit! Képzeld el, hogy egy idegen ember lesz a házunkban. Hirót is sajnálom, neked is kényelmetlen lenne, nekem meg minek?

– Vegyük hát ide Jókicsit. Azt beszélük, már nem kártyázik.

– Neked rokonod, de nekem teljesen idegen. Mindegy, majd kibírom valahogy...

– De nem egy-két évet kell kibírnod.

– Nem baj! Hiro kedvéért. Ha nehéz is, kibírom, de a földet nem kell szétosztani, mind az övé lesz, teljes egészében...

– Hát igen, o-Tami (ahogy o-Szumi ideért, mindig jelentőségteljesen lehalkította a hangját), csak hogy szájukra vettek az emberek. Ha mindazt, amit most nekem elmondtál, elmondanád másoknak is...

Ezek a beszélgetések sokszor megisméltődtek. De egyáltalán nem ingatták meg, sőt inkább megerősítették o-Tami elhatározását: még szorgalmasabban dolgozott, nem folyamodott férfi segítségéhez, ültette a burgonyát, aratta az árpát. Nyáron gondozta

a jószágot, kaszált még esőben is. Ezzel a szorgalmas munkával mintegy kifejezte tiltakozását az ellen, hogy „idegent” hozzanak a házba. Végül o-Szumi teljesen beszüntette menyével a beszélgetést a házasságról.

Különben nem lehet mondani, hogy ez kellemetlen volt a számára.

O-Tami női vállára vette a családról történő gondoskodás egész súlyát. Kétségtelenül egyetlen gondolattól vezérelve tette: Hiro kedvéért. De a hagyományokkal mégsem tudott szembeszállni. O-Tami „idegen” volt, a komor hegyvidékről települt át erre a vidékre. O-Szuminak gyakran kellett hallania a szomszédoktól: „A te o-Tamid ereje nem a természetéhez illő. Nemrégiben is négyesével cipelte a rizskévéket!”

O-Szumi egy dologgal mutatta ki háláját menyé iránt: munkával. Gondozta az unokáját, játszott vele, ellátta a bikát, főzött, mosott, hordta a szomszédból a vizet – rengeteg munka volt a ház körül; de a görbe hátú o-Szumi mindezt vidám képpel végezte.

Egyszer ősszel o-Tami késő este egy nyaláb fenyőággal tért haza. O-Szumi unokájával, Hirodzsival a hátán éppen a fürdőt fűtötte be a földes padlójú, szűk kamrácskában.

– Hideg van! Hogyhogy ilyen későn jössz?

– Ma több volt a munka.

O-Tami ledobta az ágakat a földre, nem vette le lábáról a sáros szalmapapucsot, odament a tűzhöz. A tűzhelyben vörös lánggal égett a tölgyfagyökér. O-Szumi mindjárt fel akart állni. De Hirodzsival a hátán csupán kissé felemelkednie sikerült úgy, hogy nekitámaszkodott a sajtár szélének.

– Menj mindjárt fürödni!

– Fürödni? Megéheztem. Előbb együnk krumplit. Megsütötted? Igen, anyácska?...

O-Szumi bizonytalan járással odament az éléskamrához, és hozta a cserépedényt a szokásos eledellel – az édes sült burgonyával.

– Régóta kész, már bizonyára ki is hűlt.

Mindketten burgonyát tűztek a bambusznyársra, és a tűz fölé nyújtották.

– Hiro már mélyen alszik. Le kellene fektetni.

– Nem fontos. Ma szörnyű hideg van, semmiképp nem szabad a földön aludni.

Ezekkel a szavakkal o-Tami szájába dugta a gőzölgő krumplit. Így csak a parasztok esznek, akik elfáradtak az egész napi munkától. A krumpli a nyársról o-Tami szájába került. O-Szumi, hátán a szuszogó Hirodzsival, továbbra is a tűz fölött tartotta a burgonyáját.

– Megéhezik az ember ilyen munkától!

O-Szumi időnként rajongó tekintettel nézett a menyére. De o-Tami a zsarátnok fényénél csupán hallgatagon tömködté a szájába a krumplit, egyiket a másik után.

O-Tami erejét nem kímélve végezte tovább a férfimunkát. Megtörtént, hogy éjszaka a kézilámpás fényénél gyomlálta a zöldséget. O-Szumi mindig tiszteletet érzett a menyé iránt, aki erőben túltett egy férfin. Nem, inkább nem is tiszteletet, hanem félelmet. A mezőn és a hegyekben végzett munkán kívül o-Tami mindent az anyósára hagyott. Most már a fehérneműjét is csak nagy ritkán mosta ki. De o-Szumi zokszó nélkül görbítette már amúgy is görbe hátát, s dolgozott megállás nélkül. Mi több, ha találkozott a szomszédasszonyokkal, őszintén dicsérte a menyét: „O-Tami derék asszony! Ha én meghalnék is, nem látna szükségét a házunk...”

De o-Tami „gazdálkodási vágya” nem egykönnyen csillapodott. Egy év múlva már arról beszélt, hogy elvállalja a folyó túlsó oldalán levő epreskertet. Szerinte e majdnem öt *tanos* telket bérbe adni mindössze tíz jenért mindenképpen ostobaság. Sokkal jobb, ha eperfákat ültetnek oda, és szabad idejükben selyemhernyót tenyésztenek. Ha a nyersselyem ára nem változik, biztosan megkaphatnak évente százötven jent. Noha o-Szumi is szeretett volna minél több pénzt, az új munka gondolata elviselhetetlen volt a számára. A selyemhernyó-tenyésztésről folyó beszélgetés végképp kihozta a sodrából, mivel ez a munka rendkívül fáradságos. Zsémbes hangon így válaszolt a menyének:

– Ide figyelj, o-Tami! Természetesen nem szököm el tőled. Nem szököm el, de gondold meg: nincs férfikéz a háznál, és itt van egy nyafka gyerek. Már így is rengeteg a munka. Hiába is mondod, nem győznénk még a selyemhernyót is. Légy rám is tekintettel!

Amikor o-Tami látta, hogy anyósa könnyekre fakad, már nem ragaszkodott úgy a gondolathoz. De ha lemondott is a selyemhernyó-tenyésztésről, makacsul ragaszkodott ahhoz, hogy eperkertet telepítsenek.

– Jól van, no! A kerttel magam is boldogulok – dohogta gúnyosan, és becsmélően nézett az anyósára.

Ettől kezdve o-Szumi újra azon kezdett töprengeni, hogy férjet kell szereznie a menyének. Azelőtt is többször ábrándozott vőről, mivel nyugtalanította a jövő, meg az is zavarta, hogy mit beszélnek az emberek. De most már szeretett volna megszabadulni a nehéz munkától, amelyet a menyé távollétében kell végeznie. Ezért sokkal hevesebben támadt fel benne a vágy, hogy vőt szerezzen, mint azelőtt.

Egyszer, amikor a mandarinfák a kertben virágba borultak, o-Szumi a kispadon ült a lámpa alatt, figyelte a menyét a szemüvege fölött, amit esténként fel szokott tenni, és óvatosan újra erre a témára terelte a beszélgetést. De o-Tami, aki lábát keresztbe rakva ült a tűzhely mellett, és sózott borsót rágcsált, csak azt vetette oda:

– Mindig ezt hajtogatod! Hallani sem akarok róla! – és semmi hajlandóságot nem mutatott, hogy folytassa a beszélgetést.

Azelőtt o-Szumi beérte volna ennyivel. Most azonban makacsul igyekezett meggyőzni őt:

– Ne beszélj így! A holnapi temetésre is a mi családunk van kijelölve sírt ásni. És hát férfi nélkül...

– Jól van. Majd megásom én.

– Te? Nő létedre?

O-Szumi nevetni akart. De ahogy menyé arcára nézett, nem mert.

– Anyácska, csak nem akarsz Hiva ellen tenni?

O-Tami átfogta keresztbe rakott lábát, úgy vetette oda csúfondárosan ezt a csipkelődő megjegyzést. O-Szumi, mint akinek hirtelen elevenére tapintottak, leejtette nagy szemüvegét. De hogy miért ejtette le – maga sem értette.

– Mit ki nem találsz!

– Elfelejtetted, hogy mit mondtál, amikor meghalt Hiro apja? „Szétosztani a földünket bűn az őseinkkel szemben!”

– Igen, igen! Mondtam. De ha jól meggondoljuk, mindent a maga idejében. Most már semmit sem tehetünk...

O-Szumi minden erejével igyekezett bebizonyítani annak szükségességét, hogy lennie kell a házban egy dolgos férfinak. De szavai még önmaga számára sem hangzottak meggyőzően. Mindenekelőtt azért nem, mert nem tárhatta fel igazi indítékát – azt a vágyát, hogy nyugalomban éljen.

O-Tami, miután rájött erre – tovább rágcsálva a sózott borsót –, rátámadt az anyósára, aki nemigen tudta követni az éles nyelvű okfejtést.

– Mit akarsz? Úgyis előbb meghalsz, mint én. Nekem se kellemes így elszáradnom. Nem kérdésből maradok özvegy. Éjszaka időnként, amikor nem tudok aludni az ízületi fájdalomtól, arra gondolok, hogy mindez ostoba makacsság. Van, amikor így látom... Aztán arra gondolok, hogy a család kedvéért, Hiro kedvéért teszem... de azért sokat sírok.

O-Szumi szótlánul nézett a menyére. Egy dolgot világosan tudott: bárhogyan igyekezzék is, nem lesz addig nyugalma, míg le nem hunyja a szemét. Később, amikor a menyé kifogyott a szóból, újra felrakta a nagy szemüvegét, és szinte magában így zárta le a beszélgetést:

– Tudod, o-Tami, az életben nem minden történik úgy, ahogy józan ésszel elgondoljuk, vedd fontolóra! Nem fogok erről többet beszélni neked.

Vagy húsz perc múlva egy falusi legény ment el lassan a ház előtt, és egy dalocskát énekelt: „Gyenge leányka / Minek neked sarló? / Hallgat a rét is / Lépteidet nem várja.” Amikor a dal elhalt a távolban, o-Szumi még egyszer rápillantott a szemüvege fölé a menyére. O-Tami csupán ásított, és kinyújtóztatta a lábát.

– No, gyerünk aludni! Holnap korán kell kelniük.

Vett még egy marék borsót, s aztán fáradtan feltápászkodott a tűzhely mellől.

Ezután o-Szumi szótlánul szenvedett három-négy éven át. Úgy szenvedett, mint egy fáradt, öreg gebe, amelyet hámba törtek. O-Tami továbbra is fáradhatatlanul dolgozott a mezőn. O-Szumi továbbra is megállás nélkül végezte az apró-cseprő házimunkát. De folyton reszketett a láthatatlan korbáctól, és hallgatnia kellett az éles nyelvű o-Tami szemrehányásait és dorgálásait: hol azért, mert

nem fűtötte be a fürdőt, hol azért, mert elfelejtette megszáritani az árpát, hol azért, mert kiengedte a bikát. De ő zokszó nélkül тұrt. Részben azért, mert már hozzászokott, részben azért, mert unokája, Hirodzsi jobban ragaszkodott hozzá, mint az anyjához.

Szemre o-Szumi nem változott. Ha mégis, csupán annyiban, hogy már nem dicsérte a menyét, mint azelőtt. De ez a jelentéktelen változás nem keltett különösebb figyelmet. Legalábbis a szomszédok mindig azt mondták róla: „O-Szumi? Hála istennek...”

Egyszer egy napfényes nyári napon o-Szumi a szomszédasszonyokkal pletykált a magtár előtt a szőlőlugas árnyékában. Az istállóban bögyök zümmögtek, más hang nem hallatszott sehonnan. A beszélgetés alatt az egyik szomszédasszony rendületlenül füstölt: a fia csikkjeit szívta, amelyeket buzgón összeszedetetett.

– Hát o-Tami mit csinál? Bizonyára kaszál. Ilyen fiatal, s mindent egymaga végez.

– Ugyan már! Egy nőnek mégiscsak jobban illik a házimunka.

– Úgy látszik, jobban szereti a mezei munkát. Az én menyem a lakodalom óta, már hét éve, egyetlenegyszer sem ment ki a mezőre, még gyomlálni sem. Egész nap csak annyit csinál, hogy kimos a gyerekekre, meg ruhát varr.

– Jól teszi. A gyerekek is szebben járnak, meg ő is ki tudja csinósítani magát. Legalább nem kell szégyenkeznie az emberek előtt.

– Igen, a mai fiatalság nem szereti a mezei munkát. Jaj, mi az?

– Mi? A bika nyugtalan.

– A bika? Nahát!... Hát igen, ilyen hőségben, a tűző napon gyomlálni még fiatalnak is nehéz.

Ilyen békésen beszélgettek az öreg szomszédasszonyok.

*

Férje halála után több mint nyolc évig tartotta vállán o-Tami a család terhét.

Nevét lassan megismerték a falu határain túl is. Nem volt már többé az a fiatal özvegy, akit éjjel-nappal gyötör a „gazdálkodási láz”. S természetesen nem volt többé a falusi fiatalság számára a „fiatal asszonyka”. Viszont példás meny lett belőle. A női erény mintaképe.

„Nézd meg o-Tami-szant!” – úgy hangzott ez a mondat, mint valami szólás. O-Szumi nem panaszkodott még a szomszédoknak sem. Meg sem fordult a fejében, hogy panaszkodjon. De szíve mélyén, talán nem is teljesen tudatosan, még reménykedett. De aztán észrevétlenül ez a remény is eltűnt. Most már csak az unokájára, Hirodzsira támaszkodhatott. Minden szeretetét a tizenkét éves kislányra sugározta. De gyakran úgy érezte, hogy ezt az utolsó támaszát is elveszítheti.

Egy tiszta őszi napon Hirodzsi könyvcsomóval a hóna alatt hanyatt-homlok rohant haza az iskolából. Ez időben o-Szumi datolyaszilvát készített elő aszalásra a magtár előtt; fürgén járt kezében a konyhakés. Hirodzsi könnyedén átugrotta a gyékényszőnyeget, amelyen az árpa száradt, és tisztelettudóan köszöntötte a nagyanyját. Aztán minden teketória nélkül komolyan megkérdezte:

– Ide hallgass, nagymama, az én mamám a legnagyobb ember?

O-Szumi kezében megállt a kés, és ránézett az unokájára.

– Miért?

– A tanító mondta erkölcsstanórán: „Hirodzsi anyja a legnagyobb ember az egész vidéken!”

– A tanító?

– Igen, a tanító. Igaz ez?

O-Szumi először zavarba jött. Még az iskolában is ilyen hazugságra tanítják az unokáját! Semmi nem érhetne volna váratlanabbul. De a pillanatnyi zavar után dühroham fogta el, és úgy elkezdte szidni o-Tamit, hogy egészen kivetkőzött önmagából.

– Hazugság, színtiszta hazugság! Anyád agyondolgozza magát a mezőn, ezért olyan nagyszerű ember mások szemében. Valójában rossz ember. Ok nélkül hajszolja a nagyanyót is, durva nőszemély.

Hirodzsi ijedten nézett elváltozott arcú nagyanyjára. O-Szumi pedig – talán mert megbánást érzett – hirtelen elsírta magát.

– Ezért a nagyanyónak egyetlen reménysége te vagy. Ezt ne felejtse el! Mihelyt betöltöd a tizenhét évet, rögtön nősülj meg, hogy nagyanyó kipihenhesse magát! Anyád türelmesen kivárná, míg le nem töltöd a katonaidődet. De hát lehet olyan sokáig várni? Nem igaz? Gondoskodsz a nagyanyóról magad helyett is meg apád

helyett is. Ha így jársz el, nagyanyó is jót fog veled tenni, mindent neked ad majd.

– Ha beérik a szilva, azt is nekem adod?

Hirodzsi átválogatta a kosárban levő, ínycsiklandó gyümölcsöket.

– Persze, persze! Hogyne adnám. Kicsi vagy, de mindent megérsz. Hát sose felejtse el, mit mondtam neked.

O-Szumi könnyein át nevetni kezdett; nevetése csuklásra hasonlított...

Ezt az apró eseményt követő estén o-Szumi valami jelentéktelen dolog miatt kegyetlenül összeveszett o-Tamival. Azzal kezdődött minden, hogy o-Szumi megette a burgonyát, ami a menyét illette volna. Szó szót követett, majd o-Tami gúnyos mosollyal azt mondta: „Ha egyszer nem akarsz dolgozni, legjobban teszed, ha meghalsz!” O-Szumi szörnyen dühbe gurult, még inkább, mint az előző este. Hirodzsi ezalatt éppen mélyen aludt, fejét nagyanyja térdére hajtva. De o-Szumi még őt is felverte, és sokáig szitkozódott!

– Hiro, ébredj fel! Hiro, ébredj fel! Hallgasd, mit mond anyád! Anyád azt mondta, ideje már, hogy meghaljak. Figyelj jól ide: mióta anyád itt van, igaz, hogy a pénzünk egy kicsit gyarapodott, de a földünk, az az egy egész csó és három *tan*, amit a nagyapó meg a nagyanyó szántott fel először. Hogy van tehát ez? Anyád azt mondja, hogy haljak meg, ha nyugalomra vágyok. Jól van, o-Tami, meghalok! Nem félek a haláltól! De neked, o-Tami, nem fogok engedelmeskedni! Igen, meghalok! Persze hogy meghalok! De a halálom után nem hagyok nyugton...

O-Szumi hangosan szitkozódott, úgy ölelte magához síró unokáját. O-Tami pedig elnyújtózott a padlón a tűzhely mellett, s úgy tett, mintha semmit sem hallana.

*

O-Szumi azonban nem halt meg. Viszont a következő évben a Dojo-ünnep előtt o-Tami, aki mindig kérkedett az egészségével, hastífuszt kapott, és nyolc nap múlva meghalt. Igaz, akkor még ebben a kicsi faluban is nagyon sok tífuszos beteg volt. O-Tami, mielőtt megbetegedett volna, mivel éppen rákerült a sor, elment sírt ásni a kovácsnak, aki szintén tífuszban halt meg. A temetés napján pedig elvitte a kovácsműhelyben maradt tanulófiút a fertőzőkórházba.

„Biztosan ott kaptad el” – mondta rejtett szemrehányással o-Szumi, amikor a menyé tűzpiros arccal visszajött az orvostól.

O-Tami temetésének napján esett az eső. De a falusiak, élükön az elöljáróval, mind egy szálig összegyűltek a temetésre. Mindannyian sajnálták a korán elhunyt o-Tamit, és kifejezték részvétüket Hirodzsinak és o-Szuminak, akik elvesztették szeretett családfenntartójukat. Az elöljáró pedig azt mondta, hogy a járási központban hamarosan sor kerül o-Tami érdemeinek hivatalos méltatására. E szavakra o-Szumi csupán a fejét hajtotta le. „Mit tehetünk, ilyen a sors, bele kell törődnünk. Már a múlt évben elkezdtük írogatni a járási hivatalba a beadványokat o-Tami-szan érdemeinek elismertetéséről, ötször költöttünk a vasútra, elutaztunk a járási vezetőhöz, sokat fáradoztunk. Mit lehet tenni, mi megbékéltünk a sorssal, béküljenek meg maguk is” – így beszélt o-Szumival a jólelkű kopasz elöljáró.

A menyé temetését követő éjszaka o-Szumi Hirodzsival együtt egy szúnyogháló alatt feküdt abban a szobában, ahol a ház legmeghittebb sarka volt. Rendszerint teljes sötétségben aludtak. De ezen az éjszakán a sarokban égett a fény. Az öregasszony úgy érezte, hogy a régi tatamik át vannak itatva valami szokatlan fertőtlenítő anyag szagával. Talán emiatt nem tudott elaludni hosszú ideig. O-Tami halála természetesen nagy boldogságot okozott neki. Most már nem kell dolgoznia. Nem kell félnie a dorgálástól. Háromezer jen megtakarított pénze és egy csó három tan földje volt. Most már mindennap annyi rizst ehet az unokájával, amennyit csak akar. Kedvükre, akár zsákszámra is vásárolhatják a kedvenc sózott borsójukat. Ilyen megkönnyebbülésre o-Szumi nem emlékezett egész életében. Ilyen megkönnyebbülésre... De emlékezetében tisztán felvillant egy kilenc évvel azelőtti éjszaka. Azon az éjszakán is megkönnyebbülten lélegzett fel – majdnem ugyanúgy volt minden, mint most. Az az édesfia temetése utáni éjszaka volt. És most? Ez a menyé temetése utáni éjszaka, aki az unokáját szülte.

O-Szumi önkéntelenül kinyitotta a szemét. Az unokája mellette aludt, a hátán fekvé, úgyhogy látszott ártatlan arcocskája. O-Szumi, ahogy nézte őt, lassan arra a gondolatra jutott, hogy ő bizony szívtelen ember. Meg hogy a fia, Nitáro is, aki olyan szerencsétlenül házasodott, és a menyé, o-Tami is – szívtelen emberek voltak. Ezek

a gondolatok lassanként kiszorították leikéből a kilenc év során felgyülemlett gyűlöletet és haragot. Sőt mi több, még az eljövendő boldogság előérzetét is kiszorították, ő is, a gyermekei is – mind a hárman szívtelen emberek voltak. De ő, aki tűrte a sértéseket, ő volt a legszívtelenebb közöttük. „O-Tami, miért haltál meg?” – szólongatta magánkívül a megboldogultat. Szeméből visszafojthatatlanul ömlöttek a könnyek...

Csupán négy óra felé merült álomba a fáradt o-Szumi.

A nádfedelű ház fölött ekkor már a hideg hajnal pirkadt...

— 1923. december

CSODÁLATOS SZIGET

Egy nádfonatú heverőn fekszem. Nyilván egy hajó fedélzetén. Szemem előtt a korlát, azon túl pedig a szürke hullámokban időnként megcsillan valami, talán egy-egy repülőhal. De minek ültem gőzhajóra? Erre, bármilyen különös is, nem emlékszem. Hogy egyedül utazom-e, vagy valaki mással – erről is a lehető legködösebb elképzelésem van.

Köd van... a távolban a tenger ködös homályba vész. Lusta vagyok megmozdulni, de meg akarom nézni, mi van ott, a ködön túl. És ott, mintha csak megfeszített akaratom hívná életre, feltűnnek előttem egy sziget körvonalai. A közepén hegyek tornyosulnak, amelyek kúp alakot kölcsönöznek a szigetnek. Elégedett vagyok az eredménnyel, és még egyszer megfeszítem az akaratomat. De hiába, most is csak a sziget elmosódó körvonalait látom. Ez alkalommal az akaratom nem segített.

Ekkor jobbra tőlem nevetést hallottam.

– Hahaha, nem sikerült? Az akaratom nem működött, mi? Hahaha!

Mellettem egy nádfonatú székben egy öregember ült, a külsejéről ítélve angol. Az arca, noha ráncos, még most is szép. Az öregúr a tizennyolcadik század divatja szerint öltözik – olyan, mintha egy Hogarth-képről lépett volna le. Ezüstkarimájú kalap, úgynevezett *cocked hat* van rajta, hímzett ing, nadrágja alig ér lejjebb a térdénél. Haja a vállára hull, de ez nem az ő haja. Kenderszín parókát visel, amit valami liszttel hintettek be. Úgy meglepődtem, hogy még csak nem is válaszoltam.

– Tessék, itt a távcsövem. Ezen jól látható.

Az öregúr rosszindulatú, gúnyos mosollyal nyújtotta a régimódi távcsövet. Olyan volt, mint egy múzeumi tárgy.

– Ó-ó, thank.

Önkéntelenül áttértem az angolra. De az öregúr továbbra is kifogástalan japán nyelven beszélt, és a sziget irányába mutatott; kézelője alól kilátszott a habkönnyű csipke.

– Ezt a szigetet Szusszanrapnak nevezik. Hogy hogyan írják? Ha megengedi; Sussanrap. Érdeemes megszemlélni. Hajónk öt-hat napot fog itt állni, okvetlenül nézzen körül. Van egyeteme és temploma is.

Különösen remek a sziget vasárnapokon, amikor rengeteg ember érkezik a szomszédos szigetekről is.

Amíg az öreg beszélt, én a távcsövön át nézelődtem. Egy várost pillantottam meg, amely a sziget partján terült el. Takaros házsor. A szél lengeti a fákat. Egy templom magasodik. A ritkás köd eloszlott. Minden tisztán látható. El voltam ragadtatva a látottaktól, s egy kissé feljebb emeltem a távcsövet... Majdnem felkiáltottam a csodálkozástól.

A derült égbolt háttérében előbukkant egy, a Fudzsira emlékeztető hegy. Ebben nincs semmi csodálatos. De a hegyet, ameddig a szem ellát, zöldség borítja: káposzta, paradicsom, hagyma, retek, fehérrépa, sárgarépa, tök, uborka, burgonya, lótuszgyökér, gyömbér. A legkülönbözőbb zöldségek. Borítják? Nem. Azokból épült. Csodálatos zöldségpiramis!

– Ez... ez mi?

Nem teszem le a távcsövet, úgy fordulok az öregúrhoz. De már nincs itt. Csupán egy újság hever a nádfonatú karosszékben... Hirtelen azt éreztem, hogy a vér kifut a fejemből, s megint mély ájulatba estem.

*

– Nos, megnézte a szigetet?

Az öregúr ott ül mellettem, és rosszindulatúan mosolyog. Egy szállodában vagyunk, egy szokatlanul tágas teremben, melyet a secession stílusában rendeztek be.

A terem sarkában egy díványon ülök, és elsőrendű havannaszivart szívok.

Fentről lógnak le a cserépedényben nevelt tök rózsaszín hajtásai. A cserépedényt eltakaró, nagy levelek közt nyíló, sárga virágok látszanak.

– Igen, megnéztem. Parancsol szivart?

Az öregúr megrázta a fejét, mint egy gyerek, és elővett egy régimódi elefántcsont dohányszelencét. Láttam ilyet valamelyik múzeumban. Igen, ilyen öreg emberek, mint ez, már nincsenek Nyugaton. Japánról nem is beszélve. Jó lenne megismertetni vele *Szato Haurót*. Hogy csodálkozna!

– Mihelyt kiér az ember a városból, kezdődnek a veteményeskertek – folytattam.

– Szusszanrap lakosságának többsége zöldséget termeszt. Ezzel foglalkoznak a férfiak is, meg a nők is.

– Bizonyára nagy a kereslet a zöldség iránt.

– A közeli szigetek lakóinak adják el. De persze nem mindet. A maradékot halomba rakják. Bizonyára látta azt a húszezer láb magas hegyet.

– Az lenne az eladatlan felesleg, az a zöldségpiramis?

Az öregúrra néztem, s a csodálkozástól értetlenül pislogtam. Az öregúr pedig továbbra is talányosán mosolygott.

– Igen, ez mind felesleg. És ez csupán az utolsó három évben halmozódott fel. Ha összegyűjtötték volna az előző éveket is, be lehetett volna zöldséggel temetni a Csendes-óceánt. De Szusszanrap lakói tovább is termelik a zöldséget. Nincs nyugtuk sem éjjel, sem nappal. Hahaha! Most is, amikor magával beszélgetek, dolgoznak fáradatlanul. Hahaha! Hahaha!

Az öregúr kelletlenül nevetgélt, és előhúzott egy jázminillatú zsebkendőt. Nem egyszerű nevetés volt ez, hanem olyan, mint az emberi ostobaságon gúnyolódó sátán nevetése. Elgondolkoztam, és más témára tereltem a beszélgetést.

– Mondja, mikor van itt a vásár?

– Minden hónap elején. Ezek a szokásos vásárok. De egy évben háromszor, januárban, áprilisban és szeptemberben, különösen nagy vásárokat rendeznek. A legnagyobbat januárban.

– A nagy vásárok előtt bizonyára nagy a sürgés-forgás.

– Természetesen. Mindenki igyekszik, hogy erre az időre megtermesse a zöldségjét. Foszfát műtrágyát és olajpogácsát használnak, a zöldséget üvegházban nevelik, amelyet villannyal fűtenek... És még sorolhatnám. Az is előfordul, hogy abbéli igyekezetükben, hogy minél gyorsabban nőjön, tönkreteszik a zöldséget.

– Ma én is láttam, hogy egy férfi tébolyultan futkosott a veteményeskertben, és azt kiabálta: „Nem győzöm, nem győzöm!”

– Ez bizony meglehet, hiszen hamarosan itt az újévi vásár. A városi kereskedők is majd összeesnek a fáradtságtól.

– A városi kereskedők?

– Igen, azok, akik zöldségkereskedéssel foglalkoznak. A kereskedők megveszik a zöldséget, amelyet a falusiak a veteményeskertjeikben termelnek, a környező szigetekről érkező emberek pedig ezektől a kereskedőktől veszik meg a zöldséget. Ilyen itt a rend.

– Bizonyára az a kövér, fekete aktatászkás férfi is kereskedő volt. Egyre azt hajtogatta: „Rosszul áll az ügy, rosszul áll az ügy.” Milyen zöldségek a legkeresettebbek?

– Az Isten akaratától függ. Minden évben változik a helyzet, de hogy miért, senki nem tudja.

– Valószínű, a jobb minőségűt jobban is vásárolják.

– Hogy mondjam? A minőséget itt rendszerint a nyomorékok határozzák meg.

– Miért éppen a nyomorékok?

– Nagyon egyszerű. A nyomorékok nem dolgoznak a veteményeskertekben, következésképpen nem természetnek zöldséget, így a minőség meghatározásánál elfogulatlanok tudnak lenni. Mint a japán közmondásban: aki a dombon áll, nyolc szemmel lát.

– Ezek szerint az a nyomorék is ilyen volt, akit én láttam. Hallottam, amint egy szakállas, vak ember, miközben tapogatta a batátagumót, amelyről még a földet sem tisztogatták le, így szólt: „Ennek a zöldségnek a színe leírhatatlanul szép. A rózsza és a tiszta égbolt színét egyesíti.”

– Bizonyára. A vak persze nem rossz. De a teljes nyomorékot tartják eszményinek, az olyan embert, aki nem lát, nem hall, nincs szaglóérzéke, nincs keze, lába, nincs foga és nyelve. Ha találnak ilyet, az lesz az *arbiter elegantiarum*. A jelenlegi favorit majdnem teljesen megfelel a követelményeknek, csupán szaglással rendelkezik. Azt beszélik, nemrégiben folyékony kaucsukot öntöttek az orrlyukába, de egy kissé még mindig érzékeli a szagokat.

– No és mi történik azután, mikor a nyomorékok megállapítják, melyik zöldség jó, és melyik nem?

– Semmi. Bárhogy becsmérelnék is valamilyen zöldséget a nyomorékok, ahogy addig vették, azután is veszik.

– Tehát minden a kereskedők ízlésétől függ?

– A kereskedők csak olyan zöldséget vesznek meg, amelyik iránt feltevésük szerint lesz kereslet. De hogy éppen a jó zöldség iránt lesz kereslet...

– Várjon csak. Ha éz így van, akkor tehát nem lehet támaszkodni a nyomorékok véleményére?

– Lényegében így járnak el azok, akik termesztik a zöldséget. De nekik sincs egységes véleményük a zöldség minőségéről. Egyesek úgy vélik, hogy a zöldség minőségét tápértéke határozza meg. Mások szerint a minőség csupán az íztől függ. De ez még nem minden.

– Hogyhogy, a dolog még ennél is bonyolultabb?

– Igen, a nézeteltérések ennél még nagyobbak. Például úgy vélik, hogy a zöldségek vitamin nélkül nem táplálóak, vagy hogy csak azok a táplálóak, amelyek olajat tartalmaznak, hogy a sárgarépa íze nem kellemes, vagy hogy csak a kerti retek íze elfogadható, és így tovább.

– Tehát van két kritérium, s mindkettőnek vannak különböző variációi. Nem így van?

– Egyáltalán nem. Mondok egy példát. Egyesek szerint van színkritérium is. Ez a meleg és a hideg színekre történő felosztás, amelyről az esztétikatankönyvek első lapjain esik szó. Ennek a kritériumnak a hívei a meleg színű, a piros és sárga zöldségek elismerését követelik. A hideg, zöld színű zöldségekre rá sem akarnak nézni. Jelszavuk: meghalunk, vagy minden zöldséget paradicsommal helyettesítünk.

– Csakugyan hallottam ezt egy daliás termetű férfitől, aki egy szál ingben beszédet tartott egy zöldséghalom előtt.

– No lám. Ezeket a meleg színű zöldségeket proletárzöldségnek nevezik.

– De a férfi előtt a halomban csupa uborka és sárgadinnye volt...

– Nyilván színvak. Ő mindezt vörösnek látta.

– És mi a helyzet a hideg színű zöldségekkel?

– Egyesek úgy vélik, hogy csak a hideg színű zöldséget lehet zöldségnek tekinteni. Igaz, ezek az emberek csupán gúnyolódnak, de beszédek nem tartanak. De szívük mélyén mindannyian gyűlölik a meleg színű zöldségeket.

– Kishitűek talán?

– Nem, ők nem annyira nem akarnak, mint inkább nem tudnak beszédet mondani. Az iszákosságtól vagy a szifilisztől elrohadt a nyelvük.

– Igen, igen, nem messze az egy szál ingben szónokló daliától láttam egy szűk nadrágos, okos tekintetű férfit, aki, miközben a tököt szedte fel, gunyorosan ismételte: „Megint ezek a beszédek.”

– Zöld tököt szedett fel, nemde? Az ilyen hideg színű zöldségeket burzsoá zöldségnek nevezik.

– Mi sül ki ebből? Azok szerint, akik termesztik a zöldséget...

– Azok szerint, akik termesztik a zöldséget, minden, ami hasonlít arra a zöldségre, amit ők termesztenek, az jó, ami nem hasonlít, az rossz. És erről szilárdan meg vannak győződve.

– De hiszen egyetem is van itt. Azt beszélnek, a professzorok előadásokat tartanak a zöldségről, így aztán nem olyan nehéz megkülönböztetni a jó zöldséget a rossztól.

– Tudja, mikor a szusszanrapi zöldségre terelődik a szó, az egyetem professzorai nem tudják a borsót a díszbaktól megkülönböztetni. Egyébként a helyi zöldségekről szóló előadásokban még az első századból származó adatokat is felhasználják.

– Milyen zöldségeket ismernek?

– Angol, francia, olasz, orosz zöldségeket...Az egyetemi hallgatók között, amint beszélnek, különösen népszerűek az orosz zöldségtermesztésről szóló előadások. Feltétlenül menjen el néhányszor az egyetemre. Amikor a múltkor itt jártam, elmentem egy ilyen előadásra. A cvikkeres professzor egy spirituszba helyezett régi orosz uborkát mutatott, és ékesszólóan így szónokolt: „Nézzék meg a szusszanrapi uborkákat. Mindegyik zöld. S most nézzék a nagy Oroszország uborkáit: ezek nem ilyen primitív színűek. A színük tökéletes, az élet színéhez hasonlít. Ó, a nagy Oroszország uborkái...” A rengeteg élménytől két hétre ágynak dőltem.

– Tehát... Tehát, mint öti is mondja, csupán egyetlen következtetést vonhatunk le: hogy van-e kereslet az egyik vagy a másik zöldség iránt, az csak Isten akaratától függ.

– Igen, más következtetésre nem juthatunk. De meg kell magának mondanom, hogy a sziget lakossága Babrabbadát bálványozza.

– Kit, Babburabbut, vagy mit mondott?
– Babrabbada. Így is írják. Babrabbada. Nem látta? Ott a templomban...

– Á, az a kép, amely egy disznófejű gyíkot ábrázol?

– Az nem gyík. Az a világmindenséget kormányzó Kaméleon. Ma is sok ember hajlongott előtte. Az imádkozók azt kérték tőle, hogy minél jobban el tudják adni a zöldséget. Hiszen az újságokból ítélve, New York áruházai csak akkor kezdik meg az előkészületeket az új idényre, ha megkapják a Kaméleon jóvendölését. Azt mondhatjuk, hogy a világon többé nem hisznek sem Jehovában, sem Allahban. Az emberiség Kaméleon-hitre tért.

– A templomban, az oltár előtt zöldség volt feltomyozva...

– Áldozatnak szánták. A Szusszanrapi Kaméleonnak olyan zöldségeket hoznak, amelyekre az előző évben volt kereslet.

– De Japánban...

– Elnézést, önt keresik.

Hallgatózni kezdtem. Valóban kerestek. Unokaöcsém orrhangja hallatszott – az utóbbi időben polipban szenvedett. Kelletlenül felálltam, és kezet nyújtottam az öregúrnak.

– Engedje meg, hogy elbúcsúzzam.

– Hát kérem, örülni fogok, ha megint elbeszélgethetek önnel. Tessék, a névjegyem.

Az öregúr megszorította a kezem, azután nyugodtan átnyújtott egy névjegyet. A névjegy közepén jól olvasható betűkkel ez állt: Lamuel Gulliver. A csodálkozástól tátva maradt a szám, úgy bámultam az öregúrra. Kenderszínű hajfürtökkel keretezett, szabályos arcán ironikus mosoly játszott. De mindez csupán egy pillanatig tartott. Az öregember arca helyén tizenöt éves unokaöcsém pimasz képe tűnt fel.

– Kérik a kéziratot. Kelj fel. Jöttek a kéziratért.

Unokaöcsém felébresztett. Harminc percet aludhattam, ahogy leültem melegedni a tűzhely mellé. Mellettem egy könyv hevert: *Gulliver's Travel*, ezt kezdtem el olvasni az imént.

– Jöttek a kéziratért? Miféle kéziratért?

– A karcolatért.

– A karcolatért? – Önkéntelenül is hangosan mondtam: – Úgy látszik, a szusszanrapi zöldségvásáron minden elkelt,

a gyomnövények is.

— 1923. december

SZERELMES REGÉNY

(Avagy: „A szerelem mindenekfelett”)

Az egyik női folyóirat fogadószobája. *Főszerkesztő*. Kövér, negyven év körüli úr. *Horikava Jaszukicsi*. Harminc év körüli, nagyon sovány férfi, különösen a kövér főszerkesztő mellett; nem lehet két szóval leírni. Mindenesetre egy dolog vitathatatlan: aligha lehet úrnak nevezni.

Főszerkesztő: Nem tudna a közeljövőben regényt írni családi folyóiratunk számára? Tudja, az olvasó egyre igényesebb lesz, és a szokásos szerelmes regények már nem elégítik ki. Természetesen azt kérem, hogy egy komoly szerelmes regényt írjon, amely feltárja az emberi jellem mélységeit.

Jaszukicsi: Persze hogy tudok. Őszintén szólva már ki is gondoltam egy regényt folyóiratuk számára.

Főszerkesztő: Valóban? Ez nagyszerű. Ha megírja, széles körű reklámot csinálunk neki a lapokban. Közölhetünk például ilyen hirdetést: „Horikava úr regénye az örök szerelem és gyöngédség könyve.”

Jaszukicsi: „Az örök szerelem és gyöngédség regénye”? De hát a regényem mottója: „A szerelem mindenekfelett.”

Főszerkesztő: Tehát a szerelmet és a gyöngédséget dicsőíti. Nos, ez még jobb. Hiszen mióta megjelent Kurijagava professzor könyve, a *Korunk szerelme*, ifjaink és leányaink hajlamosak arra, hogy a szerelmet mindenek fölé helyezték... Ön persze mai szerelemre gondol?

Jaszukicsi: Ez még kérdéses. Nem tagadom, vannak mai jelenségek, a szkepticizmus, a tolvajlás, a hajfestés, de a szerelem más. A szerelem lényegében nem változott az ősi idők óta, mikor is Idzanagi és Idzanami megteremtette az isteneket.

Főszerkesztő: Ezt csak úgy mondják. Hiszen a szerelmi háromszög a mai szerelem egyik jellemzője. Legalábbis a japán valóságban.

Jaszukicsi: Micsoda, szerelmi háromszög? Regényemben is van szerelmi háromszög... Elmondhatom röviden a tartalmát?

Főszerkesztő: Nagyon jó lenne, ha megtenné.

Jaszukicsi: A hősnő fiatal feleség. A férj diplomata. Lakást bérelnék, persze Tokióban a Jamanote kerületben. A nő karcsú. Kitűnő modora van, a haja mindig... Egyébként milyen hajviselet tetszik az olvasóknak?

Főszerkesztő: Valószínűleg a *mimikakusi*.

Jaszukicsi: Hát akkor legyen mimikakusi. A fül tehát elfedve. Szóval mimikakusi frizurát visel, az arca fehér, a szeme ragyogó, ajkán a szokásos... Ez a nő olyan filmszerepeket tudna eljátszani, mint Kurisima Szumiko. A férj diplomata, jól felkészült jogász, és egyáltalán nem hasonlít azokra a fajankókra, akiket az új drámákban ábrázolnak. Barna férfiszépség, egyetemi hallgató korában baseballjátékos volt, és szórakozásból elbeszéléseket írogat. A fiatal házaspár boldogan élnek a Jamanotén levő lakásukban. Néha koncertre mennek. Néha sétálnak a Ginzán...

Főszerkesztő: Persze a nagy földrengés előtt játszódik a cselekmény?

Jaszukicsi: Igen, jóval a földrengés előtt... Néha koncertre mennek. Néha sétálnak a Ginzán. Vagy ülnek európai ízléssel bebútorozott szobájukban a lámpa alatt, és némán egymásra mosolyognak. A hősnő így nevezi a szobát: „a mi kis fészünk”. A falakon Renoir- és Cézanne-reprodukciók. Csillog a fekete zongora. A cserépedényben levő kókuszpálma szétterjeszti a leveleit. Mindez meglehetősen elegáns, de meglepő módon keveset fizetnek a lakásért.

Főszerkesztő: No, erről nem kell beszélni. Legalábbis nem a regényben.

Jaszukicsi: De kell. Hiszen a fiatal diplomata fizetése nyomorúságos.

Főszerkesztő: Ez esetben legyen egy arisztokrata fia. S ha már arisztokrata, akkor legyen gróf vagy vicomte. Valami okból a hercegek és a márkik nem túlságosan gyakran jelennek meg a regényekben.

Jaszukicsi: Jó, legyen egy gróf fia. De jó lenne meghagyni az európai ízléssel berendezett szobát. Tulajdonképpen az európai

ízléssel berendezett szobával, a Ginzával és a koncertekkel kezdem... Taeko – így hívják a hősnőt – mikor megismerkedik Tacumóval, a zenésszel, nyugtalanságot érez. Tacumo szereti Taekót – a hősnő ösztönösen megérzi ezt. Mi több, nyugtalansága napról napra nő.

Főszerkesztő: Kicsoda ez a Tacumo?

Jaszukicsi: Tacumo zseniális zenész. Tehetségé olyan, mint Jean Cristophe-é, akiről Rolland írt, vagy mint Noothaft, akiről Wasserman írt. De szegénysége miatt vagy más okból senki sem ismeri el. Zenész barátomról fogom megmintázni. Igaz, a barátom szép férfi, Tacumo viszont egyáltalán nem szép. Első pillantásra egy vademberre emlékeztet, arca mint egy gorilláé. Csupán a szemében csillog a zsenialitás fénye. Szeme, mint izzó szén, állandóan meleget sugároz. Ilyen szeme van.

Főszerkesztő: Zseni? Az jó.

Jaszukicsi: De Taeko teljes mértékben meg van elégedve diplomata férjével. Még jobban szereti a férjét, mint azelőtt. A férj bízik Taekóban. Ez természetes. Ezért aztán Taeko szomorúsága egyre növekszik.

Főszerkesztő: Éppen ezt nevezem mai szerelemnek.

Jaszukicsi: Amikor kigyúlnak az esti fények, Tacumo mindennap megjelenik az európai ízléssel berendezett szobában. Amikor a férj otthon van, ez semmi különösebb izgalmat nem jelent, de Tacumo akkor is eljön, ha a férj nincs otthon, és Taeko egyedül van. Ilyenkor Taekónak nem marad más, mint hogy leülteti a férfit a zongorához. Persze Tacumo a férj jelenlétében is a zongoránál ül.

Főszerkesztő: Egy ilyen percben született meg a szerelem is?

Jaszukicsi: Nem, nem ilyen egyszerűen szerette meg a férfit. Egy februári estén Tacumo váratlanul Schubert *Silviáját* kezdi játszani – ezt a lángolóan szenvedélyes dalt. Taeko a hatalmas levelű pálma alatt ül, és elgondolkozva hallgatja. A nő fokozatosan ráébred, hogy szereti Tacumót. Ugyanakkor rájön arra is, milyen kísértés fenyegeti. Még öt perc... Nem, ha még egy perc eltelik így, talán Tacumo karjaiba veti magát. De ekkor... Éppen ekkor, mikor elhangzanak az utolsó akkordok, hazatér a férj.

Főszerkesztő: És aztán?

Jaszukicsi: Aztán nem telt el egy hét sem, hogy Taeko, aki nem bírja már tovább a szenvedést, elhatározza, hogy végez magával. De mivel terhes, nincs benne elég erő, hogy végrehajtsa szándékát. Akkor elmeséli a férjének, hogy Tacumo szereti őt. Igaz, arról hallgat, hogy ő is szereti Tacumót; nem akarja elkéséríteni a férjét.

Főszerkesztő: Aztán persze párbajoznak?

Jaszukicsi: Nem, csupán Tacumo soron következő látogatásakor a férj hidegen kitiltja őt a házából. Tacumo ajkát harapdálva, szótlanul nézi a zongorát. Taeko az ajtó mögött áll, és csak nagy nehezen tudja visszafojtani zokogását... Két hónap sem telik el, amikor a férjet váratlanul kiküldik Kínába, a hankoni konzulátusra, és elutazik.

Főszerkesztő: Taeko is vele utazik?

Jaszukicsi: Természetesen vele utazik. De elutazása előtt levelet ír Tacumónak. „Lélekben együtt érzek Önnel. De semmit sem tudok tenni. Megbékélünk – ilyen a sors.” Körülbelül ez a levél tartalma. Ettől fogva Taeko nem látta Tacumót.

Főszerkesztő: Ezzel vége is a regénynek?

Jaszukicsi: Nem, de már csak egész kevés van hátra. Miután megérkeztek Hankonba, Taeko gyakran gondol Tacumóra. Mi több, végül arra a gondolatra jut, hogy valójában jobban szereti, mint a férjét. Világos? Taekót a csendes hankoni táj veszi körül. Az a táj, melyről így énekelt Cuj Haoi, a költő: „Kristálytisztá vizű folyó, karcsú vörösfenyők hazája, illatos füvek, virágzó csalitok és papagályok hona.” Végül Taeko – csupán egy év telt el – újra levelet ír Tacumónak: „Szeretem Önt. Szeretem most is. Szánja meg hát azt a nőt, aki önmagát csalta meg.” Tacumo, miután megkapta ezt a levelet...

Főszerkesztő: Azonnal elutazik Kínába.

Jaszukicsi: Azt semmiképp sem teheti. Hiszen Tacumónak az aszakuszi filmszínházban kell zongoráznia, hogy megkeresse a kenyerét.

Főszerkesztő: Pfuj, milyen prózai!

Jaszukicsi: Prózai, de mit tehetünk. Tacumo egy külvárosi kávéház asztalánál bontja fel Taeko levelét. Kint esik az eső. Tacumo, mintha gondolatai messze járnának, eltűnődve nézi a levelet. A sorok mögött az európai ízléssel berendezett szobát

látja, a „mi kis fészkünket”, ahogy a lámpafény a zongora fedelére esik...

Főszerkesztő: Van valami hiányérzetem, de mindazonáltal ez remekmű. Feltétlenül írja meg.

Jaszukicsi: Őszintén szólva, egy kevés még hátravan.

Főszerkesztő: Hogyan, ez még nem a vége?

Jaszukicsi: Nem. Ekkor Tacumo nevetni kezd. S hirtelen bosszúsan felordít: „Marha!”

Főszerkesztő: Ahá, megőrült?

Jaszukicsi: Ugyan, egyszerűen csak kikelt magából e miatt az ostoba helyzet miatt. Semmi mást nem tehetett, mint hogy kikeljen magából. Arról van szó, hogy Tacumo egyáltalán nem szerette Taekót...

Főszerkesztő: De hát akkor...

Jaszukicsi: Tacumo csupán azért járt Taeko házába, hogy zongorázhasson. Egyszerűen szerette a zongorát. A szegény Tacumónak nem volt pénze, hogy vegyen magának – erről van szó.

Főszerkesztő: Hát tudja, Horikava úr...

Jaszukicsi: Az az idő, amikor Tacumónak lehetősége volt arra, hogy zongorázzon a filmszínházban, még boldog idő volt. A hamarosan bekövetkezett földrengés után Tacumo rendőr lett. S amikor fellángolt az alkotmányvédő mozgalom, a jólelkű tokióiak alaposan elverték. Csupán amikor körjáratát végzi a körzetében, Jamanotéban, akkor hallja nagy ritkán, hogy valamelyik házból kihallatszik a zongora hangja; ilyenkor megáll, és elábrándozik rövid boldogságáról.

Főszerkesztő: Szóval ez egy szomorú regény –

Jaszukicsi: Hallgassa csak tovább. Taeko Hankonban még most is olyan érzéssel gondol Tacumóra, mint azelőtt. De nemcsak Hankonban. Valahányszor diplomata férje új megbízást kap, és egyik helyről a másikra utazik – Sanghajba, Pekingbe, Tiencsinbe –, a nő most is ugyanolyan érzéssel gondol Tacumóra, mint azelőtt. A földrengés idején már sok gyermeke volt. Igen... Az első kettő után – egy év volt köztük – ikrei születtek, így mindjárt négy gyermeke lett. Ráadásul a férje rászokott a pálinkára, ő pedig elhízott, mint a disznó, s egyre arra gondolt, hogy csupán Tacumót szerette. A szerelem valóban mindennekfelett. Máskülönben nem

lehet olyan boldog az ember, mint Taeko. Legalábbis undort kell éreznie az élet szennyé iránt... Nos, hogy tetszik önnek a regény?

Főszerkesztő: Horikava úr, ezt komolyan gondolja?

Jaszukicsi: Természetesen komolyan. Figyelje meg a divatos szerelmes regényeket. A hősnő, ha nem Mária, akkor feltétlenül Kleopátra. Nem így van? De a hősnő az életben nem feltétlenül szűz, vagy nem feltétlenül ledér nő. Talál-e egyetlen komoly olvasót, aki komolyan venné az efféle regényeket? Persze ha van összhang a szerelemben – az más kérdés, de azon a napon, amikor megismerkednek a viszonzatlan szerelemmel, akkor ostoba önfeláldozáshoz vagy a még ostobább bosszúvágyhoz menekülnek. S mindez azért van, mert akik belekeverednek egy ilyen dologba, önelégültek lesznek, mintha hőstettet vittek volna véghez. Szerelmes regényekben a legkisebb célzás sincs arra, hogy népszerűsítsem az efféle rossz példákat. Ráadásul a végén felmagasztosul a hősnő boldogsága.

Főszerkesztő: Maga nyilván tréfál!... Folyóiratunk ezt semmiképp nem közli...

Jaszukicsi: Valóban? Nem baj, majd valahol máshol közlik. Hiszen kell lenni a világon legalább egy folyóiratnak, amely egyetlen az elgondolásommal.

Bizonyítékául annak, hogy Jaszukicsi nem tévedett, az itt közölt beszélgetés szolgálhat.

— 1924. március

HUNANI LEGYEZŐ

Szut Jan-szenen kívül, aki Kantonban született, valamennyi jelentős kínai forradalmár – Huahg Hszing, Caj Ö, Szung Csiao-zsen – Hunanban született. Persze forradalmiságuk még Cen Kuo-fan és Csang Csi-tung hatásával is magyarázható. Hogy jól megértsük ezt a hatást, figyelembe kell vennünk magának Hunan népének rendíthetetlen lelkierejét. Hunani utazásom idején tanúja lehettem egy apró epizódnak, amely szinte regénybe illett volna. Ez az epizód is a hunaniak szenvedélyes jelleméről tanúskodik.

*

1921. május tizenhatodikán délután négy óra felé a Jüan-csiang gőzhajó, amelyen utaztam, Csangsa város kikötőjéhez közeledett.

Néhány perce még a fedélzeten álltam, a korláthoz támaszkodva néztem, hogyan közeledik a hajó bal oldala felől Hunan fővárosa, Csangsa – amelynek fehér falai és cseréptetői ott zsúfolódtak a felhős égbe nyúló, magas hegyek lábánál – még annál is lehangolóbb volt, mint ahogy elképzeltem. Különösen a kikötő környéke, ahol egymást érték az európai jellegű téglaházak, és fűzfák zöldelltek, emlékeztetett a tokiói Idagasira. A Jangce folyón tett utazásom során már kiábrándultam a kínai városokból, és elkészültem arra, hogy Csangsában a disznókon kívül nem lesz látnivaló. De a város szegényessége mégis a kétségbeeséshez közeli hangulatba taszított.

A Jüan-csiang, mintha a sors húzná, egyre közeledett a kikötőhöz. Mind keskenyebb és keskenyebb lett az a kék vízcsík, amely elválasztotta a parttól. Ebben a pillanatban egy piszkos kínai, kosárfélékkel a vállán, hirtelen egyetlen lendülettel átugrott a kikötőhelyre. Igazán egy szöcske ügyességével tette. Még magamhoz sem tértem, amikor egy újabb kínai lendült át, a vállán himbálódzó teherrel, nagyszerű ugrással a vízben. Utána még kettő, öt, nyolc ember leugrott – s egy szempillantás alatt mindent betöltött a rengeteg kínai, akik egymás után ugráltak le a kikötőhelyre. Eközben a gőzhajó már kikötött, és fenségesen magasodott a piros téglás házak és a zöld fűzfák előtt.

Végül elmentem a korláttól, és tekintetemmel kutatni kezdtem B. urat, aki ugyanahhoz a céghez tartozott, mint én. B.-nek, aki már hat éve élt Csangszában, ki kellett jönnie a Jüan-csiang fogadására. De sehol sem láttam. A hajólépcsőn csupán a legkülönbözőbb korosztályhoz tartozó kínaiak cikáztak fel-alá. Lökдösдtek, hangosan kiabáltak. Kitűnt közülük egy idős, tekintélyes külsejű úr, aki lefelé ment a hajólépcsőn, és időről időre megfordult, hogy ütést mérjen a mögötte haladó hordárra. Jangcsei utazásom után már semmi szokatlan nem volt számomra ebben a jelenetben. (Egyébként nem mondhatom, hogy emiatt különösebb hálát éreznék a Jangce iránt.)

Éreztem, hogyan nő bennem az ingerültség. Odamentem a korláthoz, s megint kémlelni kezdtem a kikötőhelyen hullámzó emberfejeket. Nem volt ott sem B., akit vártam, sem akár egyetlen másik japán. Azonban a kikötőn túl, egy dús lombú fűzfa árnyékában megláttam egy szép kínai nőt. Tengerszínű nyári ruhájában, mellén valami medallionnal teljesen gyermeknek látszott. Talán ez vonta magára a figyelmemet. Élénken kifestett ajka mosolygott, és a gőzhajó magas fedélzetét figyelte. Kezében félig nyitott legyező volt, amellyel eltakarta a szemét a naptól; olyan volt, mintha jeleket adna valakinek.

– Hé, ide figyelj!

Meglepдdve fordultam meg. Egy szürke körgalléros kínai férfi állt mögöttem. Barátságosan mosolygott. Hirtelenjében nem tudtam rájönni, ki ez. De ahogy szemügyre vettem az arcát és különösen a gyér szemöldökét, hirtelen felismertem benne régi barátomat.

– Te itt?! Hát persze, hiszen hunani születésű vagy...

– Igen, itt telepedtem le.

Tan Jung-nien velem egyidőben végezte a középiskolát, s az egyetem orvostudományi karára iratkozott be. Az egyik legtehetségesebb külföldi hallgató volt.

– Vársz valakit?

– Igen... mit gondolsz, kit?

– Bizonyára nem engem...

Tan Jung-nien pajkos mosolyra húzta az ajkát.

– Ha tudni akarod, téged. B.-nek már több napja maláriás rohamai vannak.

– Tehát ő kért meg?

– Az ő kérése nélkül is kijöttem volna.

Eszembe jutott, hogy Tan Jung-nien azokban a régi időkben is mindig udvarias volt. Velünk együtt lakott a diákotthonban, és sohasem sértett meg senkit, nem váltott ki ellenszenvet senkiben. Ha valaki mégis megsértődött rá – a velünk egy szobában lakó Kikucsi Kan szavaival élve –, aligha tudta volna értelmes magyarázatát adni sérelmének.

– Bocsáss meg, hogy annyi gondot okoztam neked. Tulajdonképpen csak azt kértem B.-től, hogy intézze el a szállásomat.

– A szállással kapcsolatban már megállapodtunk a japán klubbal. Ott megszállhatsz, akár két hétre, akár egy hónapra.

– Egy hónapra? Tréfálsz! Nekem három nap is elég.

Nem mondhatom, hogy Tan Jung-nien meglepődött: egyszerűen csak eltűnt arcáról az udvarias mosoly.

– Tehát mindössze három napig maradsz?

– Igen, tudod, csak éppen látni akarok valamit... mondjuk, azt, hogyan veszik a fejüket a helyi rablóknak...

Így válaszoltam, de a lelkem mélyén féltem, hogy Tan Jung-nien, aki maga is Csangszában született, megsértődik. De már újra udvariasan mosolygott, s minden zavar nélkül így válaszolt:

– Akkor egy héttel előbb kellett volna jönnöd. Látod ott azt a kis teret?...

Ez a kis tér a vörös téglás házak előtt volt, éppen a dús lombú fűzfák mellett. A szép kínai nő már nem volt ott.

– A napokban ott vették fejét egyszerre ötnek. Nézd csak, éppen azon a helyen, ahol az a kutya fut...

– Micsoda balszerencse...

– Hát igen, ilyet Japánban nem látsz...

*

Két nap múlva, május 18-án elindultam, hogy Tan Jung-nien nyomatékos tanácsa szerint megnézzem a Lusanszei-templomot és az Ajvanting-pagodát Jüeluban, a Hsziang Csing folyón túl...

Délután két óra lehetett. Motorcsónakunk gyorsan siklott a folyón, baloldalt elhagyta Szancsüe-csout, amelyet az itt élő japánok így

neveznek: Nakanosima („Középső-sziget”). A felhőtlen májusi égbolt alatt a táj a víz mindkét partján élénk színekben tündökölt. Még a jobb parton elterülő Csangsa is, csillogó fehér falaival és vörös cseréptetőivel vidámabbnak tűnt, mint tegnap. No és Szancsüe-csou citruszcserjéivel és hosszú kőkerítéseivel, amelyek mögül itt-ott lakályos európai házak bukkantak elő, és kötelekre aggatott ruhák tarkállottak, igazán festői látványt nyújtott.

Tan Jung-nien a csónak orrában helyezkedett el azzal az örüggyel, hogy útbaigazításokat kell adnia a tapasztalatlan kormányosnak. De nem annyira a kormányost irányította, mint inkább megállás nélkül fecsegett velem, és különféle felvilágosításokat adott:

– Az ott a japán konzulátus... Nézz csak ebbe a látcsőbe. Jobbra tőle a Japán-Kínai Gőzhajózási Társaság.

A számban szivar füstölgött; kezem leengedtem a csónak oldalán kívül. Időnként a víz megérintette az ujjaimat, s én élvezettel érzékeltem a vízszugár rugalmas nyomását. Tan Jung-nien szavai nem tűntek többnek üres hangok halmazánál. De természetesen elgyönyörködtem a látványban, amit mutatott.

– Szancsüe-csout akár Csü-csounak – Citrusz-zátonynak – is lehetne nevezni, igaz?

– Egy kánya rikácsol...

– Kánya? Igen, itt sok a kánya. Amikor Csang Csi-jao és Tan Janikaj egymás ellen harcolt, Csang Csi-jaónak rengeteg megölt katonája úszott lefelé a folyón. Mindegyiken ült két kánya, sőt némelyiken még három is...

Éppen ekkor szembe velünk tízméternyire egy motorcsónak haladt el. Egy fiatal kínai férfi ült benne nemzeti viseletben, és több kínai nő díszes öltözékben. Figyelmemet ebben a pillanatban nem annyira a szép kínai nők vonták magukra, mint inkább az, hogy csónakunk hogyan hasítja az elhaladó motorcsónak által vert hullámokat. De Tan Jung-nien, alighogy meglátta őket, hirtelen elhallgatott, mintha halálos ellenségével találkozott volna, és sietve átadta színházi látcsövét.

– Nézd csak azt a nőt! Azt, amelyik a csónak orrában ül.

Születésem óta makacs voltam, és nem bírtam mások túlzott állhatatosságát. Ráadásul a szembe jövő motorcsónak által vert

hullám éppen csónakunk oldalához csapódott, és benedvesítette a kezemet a kezelőmíg.

– Minek?

– Nem mindegy, hogy minek? Nézd meg!

– Szép?

– Szép, szép...

Csónakunk már vagy húszméternyire eltávolodott tőlük. Egész testemmel arra fordultam, és ráirányítottam a látcsövet. Ekkor az az érzésem támadt, hogy a csónak farral nekünk jön. Ez olyan váratlan volt, hogy összereztem és visszahőköltem. A látcsőben megláttam „azt a nőt”. Fejét kissé lehajtva ült ott, és nyilvánvalóan valakinek az elbeszélését hallgatva időnként elmosolyodott. Nagy szemétől, finom állától eltekintve aligha lehetett szépnek mondani. Csupán messziről látszott nagyon mutatósnak, amikor a szél meglobogtatta homlokán a hajfürtöket és könnyű, sárga ruháját.

– Nos, megnézted?

– Tetőtől talpig. De nem is olyan szép.

Újra Tan Jung-nienhez fordultam, akinek az arca mintha önelégültséget sugárzott volna.

– Ki hát ez a nő?

Tan Jung-nien, aki általában szeretett beszélni, most sietség nélkül rágyújtott egy cigarettára, csupán ezután szólalt meg, akkor is kérdéssel kezdte:

– Emlékszel, miről meséltem neked tegnap? Hogy azon az üres telken fejét vették öt rablónak?

– Igen, emlékszem.

– A főkolompóst Huang Liu-jinek hívták, őt is kivégezték. Azt beszéltek, hogy egyik kezében puskát, a másikban pisztolyt fogott, s egyszerre két embert ölt meg. Erről a gonosztevőről egész Hunanban beszéltek.

Tan Jung-nien mindjárt nekikezdett, hogy elmesélje azokat a gonosztetteket, amelyeket Huang Liu-ji vitt végbe. Szerencsére az elbeszélésben több volt a romantika, mint a vérszag. Értesüléseit nyilvánvalóan az újságokból szerezte. Nem mulasztotta el közölni azt sem, hogy a csempészek rendszerint „a tiszteletre méltó Huangnak” nevezték Huang Liu-jit, meg azt sem, hogy hogyan rabolt ki egy hsziantani kereskedőt, akitől háromezer jüant vitt el; és azt

sem, hogy egy sebesült segítőtársát, név szerint Csing Ö-csit a vállára véve átúsztatta a Lulintant; és hogy a Jüe-csouba vezető egyik hegyi úton húsz katonát leterített. Tan Jung-nien minderről olyan lelkesen beszélt, hogy szinte meghajolt Huang Liu-ji előtt.

– Bármit mondanak is, végeredményben száztizenhét gyilkosság és rablás van a számláján!

Még ilyen megjegyzéseket is fűzött Tan Jung-nien az elbeszéléshez. Ez a rabló – természetesen mivel nekem semmiféle kárt nem okozott – egyáltalán nem keltett bennem ellenséges érzelmeket. De a merész tetteiről szóló elbeszélések alig különböztek egymástól, s végül már elegendő lettek belőlük.

– De hát mi köze ennek a nőnek hozzá?

Tan Jung-nien szélesen mosolyogva válaszolt, mintegy megerősítve gyanúmat:

– Ez a nő volt Huang Liu-ji szeretője!

Sem csodálkozásomat, sem elragadtatásomat nem fejeztem ki, amit pedig elvárt volna Tan Jung-nien. Továbbra is savanyú képpel ültem, és csak az bántott, hogy szivar van a számban: ez még csüggedtebbé tette ábrázatomat.

– Hm, ezek a rablók bizonyára pazarul éltek...

– Ugyan! Az olyanok, mint Huang Liu-ji, aligha. De például a Csing-dinasztia kormányzásának utolsó éveiben élt egy Caj nevű rabló, annak a havi jövedelme több mint tízezer jüan volt. A sanghaji nemzetközi negyed szélén építtetett magának fényűző villát. A feleségén kívül szeretőket is tartott...

– Szóval ez a nő afféle gésa?

– Énekes- és táncosnő, a neve Jü-lan. Huang Liu-ji életében nagy befolyással rendelkezett.

Tan Jung-nien egy időre elhallgatott, mintha megszállták volna az emlékek, csupán az arcán játszódott könnyű mosoly... De aztán eldobta a cigarettáját, és komoly képpel tanácskozni kezdett velem.

– Jüeluban van egy iskola, a neve: Hunani kereskedelmi és ipari iskola. Ne azt nézzük meg először?

– Megnézhetjük – válaszoltam kedvetlenül.

Tulajdonképpen kellemetlen szájíz maradt bennem, ahogy tegnap reggel meglátogattuk az egyik női iskolát: váratlanul éles japánellenes hangulattal találkoztunk. Időközben a csónakunk,

mintha semmibe venné érzéseimet, széles ívben megkerülte a sziget csücskét, és közeledett Jüeluhoz...

*

Ugyanaznap este Tan Jung-niennel egy mulató lépcsőjén mentünk felfelé.

Az emeleti szoba, ahová bementünk, szinte egyáltalán nem különbözött Sanghaj vagy Hankon hasonló mulatóinak szobáitól: középen ugyanolyan asztal, ugyanolyan székek, köpöcsésze, ruhásszekrény. Csak a sarokban, a mennyezetnél, az ablak mellett lógott egy drótketrec. Benne egy rudacskán zajtalanul cikázott fel-le két mókus. Mindez az ablakon és az ajtókon levő vörös kartonfüggönyökkel együtt szokatlan képet nyújtott. És ez a kép – legalábbis a számomra – kétségtelenül visszataszító volt.

A szobában egy alacsony, gömbölyded nő, a „paofu” – a mulató tulajdonosa fogadott bennünket. Tan Jung-nien mindjárt élénk beszélgetésbe kezdett vele. A nő behízelt hangon válaszolt kérdéseire, egész lényéből feltűnő szívélyesség áradt. Beszélgetésükből azonban egyetlen szót sem értettem meg. (Persze ennek oka az volt, hogy gyengén tudtam a kínai nyelvet. De még azok is nehezen értik meg Csangsa lakóinak beszédét, akik jól ismerik a hivatalos pekingi nyelvjárást.)

Tan Jung-nien, miután beszélt a tulajdonosnővel, leült egy asztal mellé tőlem balra. Aztán a nyomtatott úrlapokra, amelyeket a tulajdonosnő hozott, táncosnők neveit kezdte felírni. Csang Hsziang-ö, Vang Csiao-jün, Han-fang, Cui Jü-lou, Aj Jüan-jüan – nekem, a turistának úgy hangzottak, mint egy kínai regény hősnőinek a nevei.

– Jü-lant is hívjam?

Válaszolni akartam, de éppen ebben a pillanatban gyújtottam rá, a tulajdonosnő adott tüzet. Tan Jung-nien rám nézett az asztal fölött, és közömbös képpel játszott a terítő bojtjaival.

Ekkor fesztelenül bejött a szobába egy viruló, kerek arcú lány, aranykeretes szemüvegben. Fehér nyári ruháján rengeteg ékkő csillogott. Olyan arányos testalkata volt, mint egy sportolónak – mint egy teniszezőnek vagy egy úszónőnek. Nem annyira a szépsége bűvölt el és ébresztett bennem rokonszenvet, mint ahogy az éles

kontraszt meglepett: ez a nő egyáltalán nem illett ehhez a szobához, különösen a drótketreces mókusokhoz.

A lány üdvözlésképpen alig észrevehetően bólintott, és könnyedén, szinte tánclépésben odament Tan Jung-nienhez. Leült melléje, kezét a férfi térdére tette, és csicseregni kezdett valamiről. A büszkeségtől eltelt Tan Jung-nien csupán helyeselt neki.

– Ő az egyik itteni táncosnő. Lin Ta-csiaónak hívják.

Ahogy Tan Jung-nien ezt mondta, önkéntelenül eszembe jutott, hogy barátom gazdag családból származik, s gazdag család Csangában nincs olyan sok...

Mintegy tíz perc múlva, miközben továbbra is egymással szemben ültünk, vacsorához láttunk, amely szecsuanai ételekből állt: bőségesen volt bennük gomba, szárnyassült, kínai káposzta. A szobába Lin Ta-csiao után még bejött néhány lány. A lányok mögött több, ellenzős sapkájú férfi állt, hegedűhöz hasonló zeneszerszámot tartva készenlétben. A lányok időnként anélkül, hogy felkeltek volna helyükről, magas, éles hangon énekeltek a zene hangjaira. Nem mondhatom, hogy ez egyáltalán nem szórakoztatott. De a *Tang-ma* és a *Fenhovan* című régi operák áriáinál és zenéjénél sokkal inkább érdekelt a tőlem balra ülő lány.

Tőlem balra az a szép kínai nő ült, akit tegnapelőtt csupán futólag láttam a Jüan-csiang fedélzetéről. Most is ugyanabban a tengerszín ruhában volt, a mellén ugyanaz a medalion. Közelről – beteges törékenysége ellenére –, bármilyen különös is, nem látszott olyan gyermekesen naivnak és természetesnek.

– Tudod, ki ül melletted? – fordult hozzám hirtelen Tan Jung-nien, a gránátgarnélás tálon áthajolva; a bortól erősen kipirult, és szívélyesen mosolygott. – Ez az a Han-fang!

Amikor megláttam Tan Jung-nien arcát, valami okból minden kedvem elment attól, hogy őszintén beszélgessek vele a tegnapelőtti dolgokról.

– Nagyon szépen beszél. Úgy ejti ki az „r” hangot, mint a francia nők.

– Igen, Pekingben született.

Nyilván maga Han-fang is kitalálta, miről beszélgetünk. Időnként gyors pillantásokat vetett felém, miközben hadarva kérdezgette Tan

Jung-nient valamiről. Ez alkalommal is meg kellett elégednem a süket szerepével; csupán arckifejezésüket figyelhettem.

– Azt kérdezte, hogy régen érkeztl-e Csangába, s amikor azt válaszoltam, hogy tegnapelőtt, azt mondta, hogy azon a napon ő is kiment a kikötőbe valaki elé – tolmácsolta nekem Tan Jung-nien, és újra beszélgetni kezdett Han-fanggal. A nő azonban csak mosolygott, és gyermekesen tiltakozott.

– Semmiképp nem akarja bevallani! Azt kérdeztem tőle, ki elé ment ki...

Ebben a pillanatban Lin Ta-csiao rámutatott a kezében levő cigarettával, és valami gúnyos megjegyzést tett. Han-fangnak szinte elállt a lélegzete, és kezével hirtelen a térdemre támaszkodott. Aztán nagy nehezen mosolyt erőltetett magára, és gyorsan, élesen válaszolt valamit Lin Ta-csiaónak. Ez a színjáték – helyesebben színjátékhoz hasonló jelenet – fel kellett hogy keltse a kíváncsiságomat: ez a mély gyűlölködés váratlan volt számomra.

– Figyelj ide, mit mondott az a másik?

– Azt mondta, hogy senki más, mint a „mamácska” elé ment ki. Meg azt is mondta, hogy az itt ülő úr azt gondolhatja, hogy a csangasai színész elé ment ki. (Sajnos nem sikerült jegyzetfüzetembe leírni a színész nevét.)

– „Mamácska” elé?

– A „mamácska” nem az édesanyja. Annak az intézménynek a tulajdonosa, ahol az olyan lányok laknak, mint Han-fang vagy Jü-lan.

Tan Jung-nien, miután válaszolt a kérdésekre, felhajtott még egy pohárka *laocsiut*, aztán hirtelen fecsegni kezdett, mondta megállás nélkül. Egy szót sem értettem abból, amit mondott, kivéve ezt: *csökö-csökö!* De abból ítélve, hogy a lányok és a tulajdonosnő milyen feszült figyelemmel hallgatják, valami nagyon érdekeset mondhatott. Sőt mi több, észrevettem, hogy időnként mindenki felém fordul, és ebből rájöttem, hogy elbeszélése bizonyos fokig rám vonatkozik. A kívülállók azt láthatták, hogy nyugodtan cigarettázom, de lelkemben egyre nőtt az ingerültség.

– Az ördög vigyen el! Mit fecsegsz itt össze?

– Hogy mit? Elmeséltem, hogyan találkoztunk ma reggel Jü-lannal, mikor Jüeluba mentünk. Aztán... – Tan Jung-nien nyelvével

megnedvesítette felső ajkát, és még jobban felélénkült. – Aztán azt is mondtam, meg akarod nézni, hogyan fejeznek le valakit.

– Micsoda ostobaság!

Mindaz, amit Tan Jung-nien elmesélt Jü-lanról, amikor az még nem volt a szobában, és a barátnőjéről, Han-fangról, egyáltalán nem váltott ki bennem együttérzést. De ahogy most Han-fangra néztem, mindjárt megértettem lelkiállapotát. Fülbevalója remegett, térdén fekvő zsebkendőjét hol összebogozta, hol kibontotta.

– Nos, ez is ostobaság?

Tan Jung-nien kivett a mögötte álló tulajdonosnő kezéből egy apró papírtekercset, és kezdte ünnepélyesen kigöngyölni. Belül egy különös, csokoládészínű tábla volt, szintén burkolópapírban – akkora, mint egy *szembei*.

– Mi ez?

– Ez? Közöséges sütemény, de... Emlékszel, meséltem neked a rablók főkolomposáról, Huang Liu-jiről. Szóval ez a sütemény át van itatva azzal a vérrel, amely az ő levágott fejéből folyt ki! Tessék, itt van az, amelyet Japánban nem láthatsz.

– Nos, és mit csinálnak ezzel a süteménnyel?

– Mit csinálnak? Amit a süteménnyel szoktak: megeszik! Ezen a vidéken még mindig hisznek abban, hogy ha az ember megkóstolja az ilyen süteményt, mindig egészséges és erős lesz.

Ekkor a két leány felemelkedett az asztal mellől, Tan Jung-nien – sugárzó mosollyal arcán – búcsúzni kezdett tőlük. De amikor meglátta, hogy Han-fang készül elmenni, valamit magyarázni kezdett neki, közben állandóan mosolygott, olyan képpel, mintha kegyelemért könyörögne. Végül felemelte a kezét, és rám mutatott – éppen szemben ültem vele. Végül is Han-fang, némi habozás után, mosolyogva újra leült az asztal mellé. Nagyon tetszett nekem, és titokban, hogy senki ne vegye észre, megfogtam a kezét.

– Pedig az ilyen babona szégyen az egész országra nézve – folytatta Tan Jung-nien. – Mint orvos mindig és mindenütt küzdök ellene.

– Mindez azért van, mert nálatok létezik olyan halálbüntetés, mint a lefejezés. Japánban viszont párolt agyvelőt esznek.

– Az lehetetlen!

– Képzeld el, így van. Én magam is ettem. Igaz, gyermekkoromban...

Beszélgetés közben észrevettem, hogy a szobába bejött Jü-lan. Váltott néhány szót a tulajdonosnővel, aztán leült Han-fang mellé.

Ahogy Tan Jung-nien észrevette, újra elfordult tőlem, és elárasztotta kedveskedéseivel. Itt a szobában a nő még szebbnek látszott, mint napfényben. Különösen szép volt a mosolya, fogai hófehér gyöngyként csillogtak. Egyenletes fogsora azonban önkéntelenül a mókusokat juttatta eszembe. A mókusok most is megállás nélkül cikáztak fel-alá a drótketrecben, amely a vörös kartonnal elfüggönyözött ablak mellett lógott.

– No, megkóstolod?

Tan Jung-nien széttördelte a süteményt, és nyújtotta felém. A törés helyén a sütemény ugyanolyan sötétbarna színű volt.

– Ne beszélj bolondságot!

Természetesen visszautasítottam. Tan Jung-nien hangosan felnevetett, és Lin Ta-csiaónak kínálta a sütemény egyik darabját. Lin Ta-csiao egy grimaszt vágott, és ellökte a férfi kezét. Ezt a tréfát több lánnyal is megismételte. Aztán a barna süteménydarabot hirtelen Jü-lan elé tette, aki mozdulatlanul ült, arcán ugyanazzal a merev szívélyességgel.

Hirtelen kedvem támadt, hogy megszagoljam ezt a süteményt.

– Hé, nekem is add ide, hadd nézzem meg.

– Jól van, a fele még itt marad nekem.

Tan Jung-nien odadobta nekem a süteménydarabkát. Felvettem az asztalról a kistányér és az evőpálcikák közül, ahová esett. De amikor a kezembe vettem, hirtelen minden kedvem elment, hogy megszagoljam, és szó nélkül az asztal alá dobtam.

Ekkor Jü-lan egyenesen Tan Jung-nien szemébe nézett, és néhány mondatot váltott vele. Aztán felvette a süteményt, és nagyon gyorsan beszélni kezdett úgy, hogy az összes jelenlevőhöz intézte a szavait. Mindenkinek rászzegeződött a tekintete.

– Nos, lefordítsam neked? – kérdezte Tan Jung-nien, közben az asztalra könyökölt, és állát a tenyerébe tette. Lassan beszélt, nyelve gyanúsan akadozott.

– Igen, fordítsd le, kérlek!

– Szóval fordítsam le? Csakhogy szó szerint, szóról szóra fogom fordítani: „Szívesen... megízlelem... szeretett Huangom vérét...”

Remegést éreztem: Han-fang keze remegett meg, amellyel a térdemre támaszkodott.

– „És ti mindnyájan... miként én... azokét, akiket szerettek..

Tan Jung-nien még tovább fordított, de Jü-lan már beleharapott gyönyörű fogacskáival a vérrel átitatott süteménybe...

*

Ahogy terveztem is, három nap múlva, május 19-én, délután öt óra felé újra a Jüan-csiang gőzhajó fedélzetén álltam, a korlátra támaszkodva. Csangsa feltornyosuló fehér falai és cseréptetői kellemetlen, baljós érzést váltottak ki belőlem. Mindennek csakis az alkonyi nap volt az oka, amely percről percre lejjebb ereszkedett. Szivarozva álltam ott, és lelki szemeim előtt újra és újra felmerült Tan Jung-nien szívélyesen mosolygó arca. Valami ok miatt nem jött el, hogy kikísérjen.

A Jüan-csiang hétkor vagy fél nyolckor futott ki. Vacsora után a hajófülkémben a kis lámpa bágyadt fényénél nekiálltam, hogy összeszámoljam csangsai tartózkodásom kiadásait. Előttem az apró, alig fél méter széles asztalkán egy legyező feküdt, rózsaszín bojtja lelógott. Valaki, aki előttem tartózkodott a fülkében, itt felejtette ezt a legyezőt. Ahogy vezettem a ceruzát a papíron, újra eszembe jutott Tan Jung-nien arca. Nem tudtam felfogni, miért okozott szenvedést Jü-lannak. Ami a kiadásaimat illeti – a mai napig emlékszem rá japán pénzre átszámítva pontosan tizenkét jen ötven szent tettek ki.

— 1925. december

EGY SZOCIALISTA

A fiatalember szocialista volt. Az apja, egy kishivatalnok, el akarta kergetni emiatt a háztól. De ő nem engedett. Részben azért, mert szenvedélyesen érdekelte az ügy, részben mert feltűzelték az elvtársai. Kört szerveztek, tízoldalas brosúrákat adtak ki, esteket rendeztek. Természetesen minden összejövetelükön ott volt, azonkívül a brosúrákban néha cikkeket közölt. Cikkeit a kör tagjain kívül nyilván senki nem olvasta. De az egyikkel kapcsolatban – „Liebknechtre emlékezem” címmel jelent meg – bizonyos elégedettséget érzett. Nem volt gondos, tudományos dolgozat, viszont költői hév hatotta át.

Időközben befejezte az iskolát, és egy folyóirat szerkesztőségébe került. De nem hagyott fel a gyűlések látogatásával. Elvtársaival most is lelkesen megvitatták az ügyeket. Sőt mi több, szép csendben, ahogy a víz kivájja a követ, áttértek a gyakorlati tevékenységre.

Apja többé nem avatkozott bele a dolgába. A fiatalember megnősült, és egy kis házban telepedett le. A lakóház tényleg kicsi volt. De nem elégedetlenkedett, ellenkezőleg, boldognak érezte magát. Feleség, kutya, nyárfa a kis előkertben – életébe mindez olyan melegséget hozott, amelyet eddig nem ismert.

A családja miatt meg azért is, mert a szerkesztőségben el volt halmozva munkával, s ott nem lehetett egy percet sem elvesztegetni, egyre ritkábban látogatta a kör gyűléseit. De lelkesedése egyáltalán nem hűlt ki. ő legalábbis meg volt győződve arról, hogy egyáltalán nem különbözik most sem attól, aki néhány évvel azelőtt volt. De az elvtársai másképpen vélekedtek. Különösen a fiatalok, akik nemrég léptek a szervezetbe, ítélték el passzivitását.

Ez óhatatlanul oda vezetett, hogy egyre inkább eltávolodott a körtől. És amikor apa lett, még erősebben kötődött a családjához. De érdeklődésének középpontjában továbbra is a szocializmus állt. Késő éjszaka lámpafénynél is folytatta tanulmányait. Ugyanakkor a néhány évvel azelőtti tízoldalas brosúrák, köztük a „Liebknechtre emlékezem” – már nem elégítették ki.

Eltársai is teljesen elhidegültek tőle. Már nem is bírálták. Békén hagyták – mint ahogy békében hagytak sok hozzá hasonló embert –, és lépcsőről lépcsőre mozdították előre az ügyüket. Ha régi elvtársaival találkozott, minden alkalommal panaszkodni kezdett. Valójában teljesen kielégítette a kispolgári nyugalom.

Aztán néhány év múlva szolgálatba állt egy cégnél, és ott kivívta a felettesei bizalmát. Akkor átköltözött egy másik, az előzőnél jóval nagyobb házba, már több gyermeke is volt. De hogy a lelkesedése hová lett: csak az Isten a megmondhatója. Néha, amikor cigarettázva üldögélt a karosszékében, visszagondolt fiatal éveire. Nem mondhatnám, hogy ez nem szomorította el a szívét. De a keleti „alázat a sors iránt” mindig segítségére volt.

Ő persze renegát. De brosurája, a „Liebknechtre emlékezem”, egy másik ember ösztönzője lett. Egy oszakai ifjú volt az illető, aki a tőzsdén játszott, és elvesztette szüleitől örökölt vagyonát. Ez a fiatalember elolvasta a brosuráját, és a hatására szocialista lett. De erről ő természetesen semmit sem tudott. Most is, ahogy cigarettázva üldögél a karosszékében, a fiatal éveire gondol – emberien, valószínűleg túlságosan is emberien.

Az emberi, a túlságosan emberi – mindig valami állati.

FOGASKEREKEK

1. Esőköpeny

Bőrönddel a kezemben egy autón utaztam a nyaralóhelyről a tokaidói vonal egyik állomására, hogy részt vegyek egy barátom esküvői vacsoráján. Az országút mindkét oldalán fenyves terült el. Hogy elérjük-e a tokiói vonatot, az meglehetősen kétséges volt. Egy ismerős, zömök, kecskeszakállas borbély utazott velem. Időnként beszédbe elegyedtünk, s nagyon nyugtalankodtam, hogy elkések.

– Különös dolog! Azt beszélik, hogy N. úr házában még nappal is megjelenik a kísértet.

– Még nappal is? – kérdeztem vissza udvariasságból, és a távolba néztem, a fenyővel borított hegyekre, melyeket megvilágított a lemenő téli nap.

– Jó időben állítólag nem jelentkezik. De esős napokon annál inkább.

– Nem fél, hogy megázik?

– Maga tréfál... Egyébként azt beszélik, hogy a kísértet esőköpenyt hord.

Az autó jelzett, és megállt. Elbúcsúztam a borbélytól, és mentem az állomásra. Ahogy számítottam is rá, a tokiói vonat két-három perce elment. A váróteremben egy esőköpenyes ember ült a pádon, és szórakozottan bámult ki az ablakon. Eszembe jutott az imént hallott elbeszélés a kísértetről. De aztán elmosolyodtam, és bementem a közeli kávéházba – mindenképpen meg kellett várnom a következő vonatot.

Ez a kávéház aligha érdemelte meg a kávéház elnevezést. Leültem egy kis asztal mellé a sarokba, és rendeltem egy csésze kakaót. Az asztalon fehér viaszosvászon volt, egyszerű rácsos díszítéssel, amely fehér alapon finom, kék liliomból állt. De a sarkai lekoptak, kilátszott a piszkos vitorlavászon. Enyvszagú kakaót ittam, s közben megszemléltem az üres kávéházat. A poros falon feliratok lógtak: „*Ojako donburi*”, „Főtt hús”, „Tojás”, „Omlett” és ehhez hasonlók.

Ezekon a feliratokon érződött a falu közelsége, amely egészen a tokaidói vasúthoz ért. Itt a falu mellett az árpa- és káposztaföldek között jár a helyiérdekű villanyvonat.

A következő vonatra ültem fel, amely már majdnem szürkületkor futott be. Mindig másodosztályon utazom. De ez alkalommal valami okból harmadosztályú jegyet vettem.

A kocsi meglehetősen zsúfolt volt. Körülöttem elemi iskolai diáklányok ültek, akik nyilván kirándulni mentek Osióba vagy valahová máshová. Cigarettaíz néztem őket. Mindannyian nagyon elevenek voltak, be nem állt a szájuk.

– Fényképész úr, mi az a „*rau-szín*”?

A velem szemben ülő fényképész úr, aki nyilván szintén velük tartott, érthetetlen választ adott. De egy tizennégy év körüli diáklány tovább kérdezősködött. Hirtelen észrevettem, hogy a lány erősen náthás, és nem tudtam visszafojtani a mosolyomat. Egy másik, tizenkét év körüli kislány a fiatal tanítónő térdére ült, egyik kezével átfogta a nyakát, a másikkal pedig simogatni kezdte az arcát. Eközben a barátnőivel beszélgetett, a beszélgetés szüneteiben pedig időnként így szólt a tanítónőhöz:

– Milyen szép maga! Milyen szép szeme van magának!

Olyan benyomást tettek rám, mintha nem is iskolás lányok lennének, hanem felnőtt nők, hacsak nem vesszük figyelembe azt, hogy az almát héjastól ették, a cukorkát pedig a markukban tartották, miután kicsomagolták. Egyikük, egy idősebb leány, amint elment mellettem, nyilván mert rálépett valakinek a lábára, azt mondta: pardon! Érettebb volt, mint a többiek, de mégis ő volt a legigazibb diáklány. Cigarettaival a fogaim között, önkéntelenül elmosolyodtam; milyen ellentmondásosan érzékeli az ember a jelenségeket.

Közben a kocsiban világosságot gyújtottak; a vonat az elővárosi állomásra ért. Leszálltam a hideg, szeles peronra, átmentem a hídon, és vártam a villamost. Itt véletlenül összeakadtam T. úrral, akivel egy cégnél dolgoztam. Miközben vártuk a villamost, beszélgettünk a válságról és más effélékről. T. úr természetesen tájékozottabb volt, mint én. A középső ujján türkizes gyűrű tündöklött, ami nem nagyon vágott egybe a válsággal.

– Szép darab!

– Ez? Ezt a gyűrűt szó szerint rám tukmálta az egyik társam, aki elutazott Harbinba. Neki is nehéz napjai voltak; hiába, a szövetkezeteknek befellegzett.

A villamos szerencsére nem volt olyan zsúfolt, mint a vonat. Egymás mellé ültünk, és tovább beszélgettünk. T. úr ez év tavaszán tért vissza Párizsból, ahol szolgálatot teljesített. Így aztán a beszélgetés Párizsra, Kajo úrhölgyre meg a rákból készült ételekre terelődött, aztán pedig egy bizonyos hercegre, aki külföldi utazást tett.

– Franciaországban egyáltalán nem mennek olyan rosszul a dolgok, mint ahogy gondolják. Csak hát a franciák eleve nem szeretnek adót fizetni, ezért repül náluk egyik kormány a másik után.

– De hiszen esik a frank!

– Az újságok szerint. Ott kell élni egy ideig. Mit írnak az újságok Japánról? Csak a földrengésről meg az árvízről számolnak be.

Ekkor bejött egy esőköpenyes ember, és leült velünk szemben. Kezdtem magam rosszul érezni, s valami okból kedvem támadt, hogy elmondjam T. úrnak a kísértetekről szóló elbeszélést, amelyet ma hallottam. De T. úr hirtelen bal felé mutatott sétabotjával, és előrehajolt:

– Látja azt a nőt? A szürke prémgallérban? – kérdezte suttogva.

– Európai frizurával?

– Igen, azzal a batyuval. Ezen a nyáron Karuidzavában volt. Elegánsan öltözött.

Most azonban, bárhogy néztem is, szegényesen volt öltözve. Miközben T. úrral beszélgettem, titokban ezt a nőt figyeltem. Arcvonásaiban, különösen a szemöldöke fölötti ráncban volt valami nem mindennapi. Ráadásul a batyujából kilátszott egy leopárdbőrre emlékeztető szivacsdarab.

– Karuidzavában egy fiatal amerikaival táncolt. Igazi „*modan*”... vagy hogy is mondják.

Amikor elbúcsúztam T. úrtól, az esőköpenyes ember már nem volt ott. Leszálltam a megfelelő megállóban, és bőrönddel a kezemben elindultam a szállodába. Az utca mindkét oldalán épületek magasodtak. Ahogy lépkedtem a járdán, hirtelen a fenyőerdő jutott eszembe. Sőt mi több, látómezőmben valami különösét vettem észre. Különösét? Tulajdonképpen a következőt:

szakadatlanul forgó, félig átlátszó fogaskerekeket. Ez megtörtént velem azelőtt is. A fogaskerekek rendszerint egyre sokasodtak, félig betöltötték a látómezőmet, de ez nem tartott sokáig, hamarosan eltűntek, s ezt követően kezdődött a fejfájás – mindig ugyanúgy történt. E miatt a látomás miatt (látomás volt-e ez?) a szemorvos nemegyszer előírta, hogy kevesebbet dohányozzam. De már húszéves korom előtt is láttam ezeket a fogaskerekeket, amikor még nem dohányoztam. „Megint kezdődik” – gondoltam, és hogy ellenőrizzem bal szemem látóképességét, kezemmel eltakartam a jobb szememet. A bal szemem előtt valóban semmi nem volt. De a jobb szemhéjam alatt megszámlálhatatlan fogaskerék forgott. Észrevettem, hogy jobb felől fokozatosan fogynak az épületek, gyorsítottam lépteimet.

Amikor bementem a szálloda halijába, a fogaskerekek eltűntek. De a fejem még fáj. Leadtam a ruhatárba a felöltőmet és a kalapomat, s kértem, hogy jelöljék ki a szobámat. Aztán felhívtam a folyóirat szerkesztőségét, s megállapodtam velük a honorárium dolgában.

Az esküvői vacsora szemmel láthatóan már régen megkezdődött. Leültem az asztal szélére, s kezembe vettem a kést és a villát. A több mint ötven ember, aki körülülte az „u” alakban felállított fehér asztalokat, természetesen mind vidám volt, kezdve az ifjú házasságokon. Nekem azonban a ragyogó villanyfénytől egyre szomorúbb lett a szívem. Hogy ne adjam át magam a szomorúságnak, beszélgetni kezdtem a szomszédommal. Hosszú fehér szakállas öregember volt, ismert sinológus, akinek nevét nemegyszer hallottam. Így aztán beszélgetésünk a kínai klasszikusokra terelődött.

– A csilin, az az egyszarvú. A fenghuang madár, az a főnix.

A neves sinológus szemlátomást érdeklődéssel hallgatott. Gépiesen folytattam a beszédemet, de közben egyre inkább beteges vágyat kezdtem érezni a rombolásra, s nemcsak Jaót és Sunt neveztem költött személynek, de azt is kifejtettem, hogy a *Csun-csiu* szerzője is sokkal később élt, a Han-korszakban. Ekkor a sinológus láthatóan feldühödött, és anélkül hogy rám nézett volna, tigrisüvöltéssel félbeszakított:

– Ha Jao és Sun nem létezett, ez azt jelenti, hogy Konfucius hazudik. A bölcs pedig nem hazudhat.

Erre persze elhallgattam. A késsel és a villával ismét a tányéromon levő hús után nyúltam. A húsdarabka szélén egy kis féreg mászott. A féreg felidézte emlékezetemben ezt az angol szót: worm. Ez a szó is kétségtelenül legendás állatot jelentett, olyasfélét, mint az egyszarvú vagy a fönix. Letettem a kést és a villát, és figyeltem, hogyan töltik a pezsgőt a poharamba.

A vacsora után sietve végigmentem az üres folyosón, igyekeztem a szobámba. A folyosó nem annyira szállodára, mint inkább börtönre emlékeztetett. Szerencsére a fejfájásom enyhült.

Szobámba természetesen már behozták a bőröndömet, sőt a felöltömet és a kalapomat is. Úgy éreztem, hogy a falon lógó felöltő én magam vagyok; sietve betettem a sarokban álló szekrénybe. Aztán odamentem a fésülködőasztalhoz, és szemügyre vettem magam a tükörben. Arcomon a bőr alatt látszottak a koponyám mélyedései. A féreg hirtelen élesen felbukkant emlékezetemben.

Kinyitottam az ajtót, kimentem a folyosóra, és elindultam, magam se tudtam, hova. A sarokban a hall üvegajtóján élénken tükröződött a zöld ernyős állólámpa. Ez némileg lecsillapította a lelkem. Leültem egy székre, és gondolkozni kezdtem. De öt percet sem ültem ott. Az esőköpeny ott hevert nem messze tőlem, egy dívány támláján, ahogy valaki hanyagul odadobta.

„Hiszen most a legnagyobb hidegek járnak...”

Ezzel a gondolattal felálltam, és mentem visszafelé a folyosón. A sarkon az ügyeletes szobában egyetlen boyt sem lehetett látni, de hangjuk eljutott hozzám. Hallottam, ahogy valakinek angolul felelnek: „All right.” Igyekeztem megragadni a beszélgetés igazi értelmét. „Oll rájt?” „Oll rájt?” Tulajdonképpen mi az az „oll rájt”?

Szobámban természetesen teljes csend volt. De hogy kinyissam az ajtót, és bemenjek – ez aggasztott egy kissé. Haboztam egy ideig, aztán határozottan bementem a szobába. Ügyeltem, hogy ne nézzek a tükörbe, úgy ültem le az asztal mellé. A karosszék kék gyíkbőrutánzáttal volt bevonva. Kinyitottam a bőröndömet, papírt vettem elő, és dolgozni akartam az elbeszélésemen. De tollam hiába mártottam tintába, nem mozdult. Ráadásul, amikor végre megindult, egyre ugyanazokat a szavakat írta: „all right... all right... all right...”

Hirtelen csengetés hallatszott – a telefon csengett az ágy mellett. Ijedten felálltam, és a fülemhez emeltem a kagylót.

– Ki az?

– Én vagyok az! Én...

Nővérem leánya beszélt.

– Mi az? Mi történt?

– Szerencsétlenség történt. Ezért... Szerencsétlenség történt. Azonnal felhívtam a nagynénit.

– Szerencsétlenség történt?

– Igen, utazzon azonnal ide! Azonnal!

Ezzel a beszélgetés megszakadt. Letettem a kagylót, és gépiesen megnyomtam a csengőt. Azt világosan éreztem, hogy a kezem reszket. De a boy csak nem jött. Ez engem nem annyira meglepett, mint inkább kínozott, és újra meg újra megnyomtam a csengőt. Ahogy nyomtam, kezdtem megérteni az „oll rájt” szavak értelmét, amelyre a sors tanított meg...

Azon a napon a nővérem férje valahol egy faluban, Tokió közelében a vonat alá vetette magát. Nem az évszaknak megfelelően volt öltözve: esőköpenyt viselt. Én pedig még ugyanabban a szállodai szobában írom ugyanazt az elbeszélést. Késő éjszaka van, a folyosón nem jár senki. De néha az ajtón túl szárnycsattogás hallatszik. Valaki bizonyára madarakat tart.

— 1927. március 23.

2. A bosszú

Nyolc órakor ébredtem fel szállodai szobámban. De amikor fel akartam kelni az ágyból, csupán az egyik cipőmet találtam meg. Az ilyen dolgok az utóbbi egy-két évben mindig nyugtalanságot és félelmet keltettek bennem. Ráadásul ez a görög mitológiának arra a királyára emlékeztetett, aki egy sarut viselt. Csengettem, hívtam a boyt, és megkértem, hogy keresse meg a másik cipőmet. A boy zavart képpel nekiállt, hogy átkutassa a szűk szobát.

– Itt van a fürdőszobában!

– Hogy került oda?

– Hm. Talán a patkányok?

Amikor a boy elment, megittam egy csésze feketekávé, és nekiálltam az elbeszélésemnek. A tufafalba illeszkedő,

négyszögletes ablak a behavazott kertre nézett. Valahányszor megállt a tollam, szórakozottan néztem a havat. A hó meghúzódott a bokrok alatt, amelyeken már megjelentek a városiasán kormos, piszkos rügyek. Ez fájdalommal töltötte el a szívem. Egyik cigarettát szívtam a másik után, és magam sem vettem észre, hogy abbahagytam az írást, és a feleségemről, a gyermekeimről gondolkodom. Meg a nővérem férjéről...

A nővérem férjét halála előtt gyújtogatással gyanúsították. Nem lehetett rajta segíteni. Nem sokkal a tűzvész előtt olyan összegre biztosította a házát, amely kétszer nagyobb volt a valódi értékénél. Ráadásul egy felfüggesztett ítélet is fenyegette, amit hamis tanúskodásért kapott. De most nem annyira az öngyilkossága kínozta, mint inkább az, hogy valahányszor Tokióba utaztam, mindannyiszor láttam tűzvészt.

Egyszer a vonatablaktól figyeltem, hogyan ég az erdő a hegyekben, máskor pedig a gépkocsiból (akkor a feleségemmel és a gyermekeimmel utaztam) tárult szemem elé a lángoló Tokivabasi kerület. Ezek még azelőtt történtek, mielőtt az ő háza leégett volna, s így fel kellett hogy idézzék bennem a tűzvész előérzetét.

– Lehet, hogy tűz lesz nálunk ebben az évben.

– Mi ez a keserű jóslat!... Ha tűzvész tör ki, az szörnyű lesz. A biztosítás is jelentéktelen...

Nemegyszer beszélgettünk erről. De az én házam nem égett le... Igyekeztem elűzni a látomást, és megint írni akartam. De tollam alól egyetlen valamirevaló sor nem jött ki. Végül felálltam az asztaltól, az ágyra vettem magam, és olvasni kezdtem Tolsztoj *Polikuská*-ját. Az elbeszélés hősének bonyolult jelleme van, összefonódik benne a hiúság, a beteges hajlamok és a nagyravágyás. Életének tragikomédiája némi módosítással az én életem karikatúrája. Attól, hogy tragikomédiájában a sors hideg, gúnyos mosolyát éreztem, aggodalom töltött el. Nem telt bele egy óra, felugrottam az ágyról, s a könnyvet a félhomályos szoba sarkába dobtam.

– Légy átkozott!

Ekkor egy nagy patkány kiugrott a leeresztett ablakfüggöny mögül, és a fürdőszoba felé futott a padlón. Utánvettem magam, egy ugrással a fürdőszobánál termettem, felrántottam az ajtót, és átkutattam a helyiséget. De a fürdőszobában sem találtam

semmiféle patkányt. Hirtelen rosszul kezdtem magam érezni, sietve ledobtam a félcipőm, és magas szárú, fűzős cipőt húztam, aztán kimentem az üres folyosóra.

Itt ma is minden komor volt, mint a börtönben. Lehorgasztott fejjel járkáltam fel-alá a lépcsőn, s anélkül hogy észrevettem volna, a konyhához jutottam. Meglepetésemre a konyhában világos volt. A tűzhelyekben, amelyek egyik oldalon sorakoztak, lobogott a láng. Ahogy végigmentem a konyhán, éreztem, hogy a fehér süveges szakácsok gunyorosan néznek utánam. És ekkor egész lényemmel éreztem a poklot, amelyben már régóta élek. Ajkamról imádság tört fel: „Ó, Istenem! Büntess meg, de ne haragudj rám! Meghalok.”

Kimentem a szállodából, és elindultam a nővéremhez. Keresztüllépdelt az olvadó hó tócsáin, amelyekben az ég kékje tündöklött. A fák, az út menti parkban az ágak és a levelek feketék voltak. Ráadásul mindegyiknek volt első és hátsó része, mint nekünk, embereknek. Ezt is kellemetlennek, sőt mi több, félelmetesnek találtam. Eszembe jutottak a fává változott lelkek Dante poklában, és egy olyan utcába fordultam be, ahol villamos haladt, s ahol mindkét oldalon épületek álltak. De még itt sem sikerült nyugodtan végigmennem akár csak egy háztömbnyit is.

– Bocsánat, hogy zavarom...

Huszonkét év körüli fiatalember volt, fémgombos formruhában. Ahogy ránéztem, észrevettem, hogy anyajegy van az orrán. Levette tányérsapkáját, és félénken megszólított:

– Bocsánat, ön Akutagava úr?

– Igen.

– Én is úgy gondoltam, ezért...

– Óhajt valamit?

– Nem, csak meg akartam önnel ismerkedni. Egyik olvasója és rajongója vagyok a mesternek...

Megemeltem a kalapomat, és továbbmentem. Mester, Akutagava mester – az utóbbi időben ezek voltak a legkellemetlenebb szavak a számomra. Meg voltam győződve, hogy számtalan bűn terheli a lelkemet. De az emberek továbbra is csak így neveztek: „mester”! Mintha gúnyolódnának rajtam. Kicsoda? Materializmusom szükségszerűen elvetett mindenfajta misztikát. Néhány hónappal ezelőtt egy folyóiratban, amelyet a barátaim adtak ki, így

nyilatkoztam: „Nincsen semmiféle lelkiismeretem, még művészelkiismeretem sem: csupán idegeim vannak...”

Nővérem a három gyermekével egy elvadult telek mélyén egy barakkban talált menedéket. Ebben a barna papírral körülragasztott barakkban hideg volt, mint az utcán. Beszélgettünk, s közben a kezünket a tűzhely fölött melengettük. Nővérem erős testalkatú férje ösztönösen megvetett engem, aki lehetetlenül sovány voltam. Ráadásul nyíltan kijelentette, hogy műveim erkölcstelenek. Én mindig lekezeltem, egyszer sem beszéltem vele őszintén. De most a nővérem szavaiból megértettem, hogy férje, miként én is, pokolban élt. Egyszer megtörtént vele, hogy a hálókocsiban kísértetet látott. Cigarettára gyújtottam, és igyekeztem csupán anyagi kérdésekről beszélni.

- Ha már így alakult, mindent el kell adni!
- Igen, valószínűleg. Mennyibe kerül most az írógép?
- Vannak még képek is.
- N. (a nővérem férje) arcképét is adjam el? Hiszen ő...

Ahogy ránéztem a barakk falán függő arcképre, éreztem, hogy nem vagyok képes továbbra is könnyelműen tréfálkozni. Beszélték, hogy a kerekek szétzúzták, arca alaktalan húscsomó lett, csupán a bajusza maradt épségben. Ez a történet önmagában véve is szörnyű. Az arcképen azonban, noha egészében kitűnően volt megfestve, a bajusza valami okból alig látszott. Arra gondoltam, hogy ez optikai csalódás, és alaposan szemügyre vettem az arcképet hol az egyik, hol a másik oldalról.

- Mit vizsgálatsz így?
- Semmit... Ezen az arcképen a száj körül...

Nővérem félig megfordult, és úgy válaszolt, mintha semmit nem venne észre:

- A bajusza valahogy olyan ritkás.

Tehát amit láttam, nem látomás volt. De ha ez nem volt látomás, akkor... Elhatároztam, hogy elmegyek, hogy ne okozzak gondot a nővéremnek az ebéddel.

- Ne menj el!
- Holnap visszajövök... Még el kell mennem Aojamába.
- Á, oda! Megint rosszul érzed magad?

– Folyton szedem az orvosságokat meg a narkotikumokat is, egyszerűen szörnyű. Veronált, neuronált, torionált...

Félóra múlva beléptem egy épületbe, és lifttel felmentem a második emeletre. Ki akartam nyitni az étterem üvegajtóját. Az ajtó azonban nem engedett. Mi több, egy tábla lógott rajta ezzel a felirattal: „Szünnap”. Egyre inkább elkedvetlenedtem, s amint ránéztem az üvegajtó mögötti alma- és banánkupacra, úgy döntöttem, hogy elmegyek, és elindultam lefelé a kijáráthoz. Szembe velem vidám fecsegéssel bejött az utcáról két férfi, nyilván alkalmazottak. Egyikük nekem ütközött a vállával, s valami ilyesfélét mondott: „Ideges?”

Megálltam, és taxira vártam. Taxi sokáig nem jött, aztán végre jött néhány, de sárga volt. (Ezek a sárga taxik mindig baljós képzeteket idéznek fel bennem.) Végre észrevettem egy nekem megfelelő zöld taxit, és ezzel indultam el az Aojama-temető közelében levő pszichiátriai intézetbe.

„Ideges”... Tantalising... Tantalus... Inferno.

Tantalusz – ez voltam én, amint néztem a gyümölcsöket az üvegajtón át. Dante poklát átkozva, amely újra felbukkant a szemem előtt, mereven bámultam a sofőr hátát. Megint azt éreztem, hogy minden hazugság. Politika, ipar, művészet, tudomány – ezekben a percekben számomra mindez színes zománc volt, amely eltakarja az emberi élet szörnyűségeit. Fulladni kezdtem, leengedtem a taxi ablakát. De szívemben a fájdalom nem enyhült.

A zöld taxi egy templomhoz ért. Ott kellett lennie egy mellékutcának, amely a pszichiátriai intézethez vezetett. De az utcát ma sehogy nem találtam meg. Utasításomra a sofőr néhányszor végigment a villamosvonal mentén, aztán legyintettem, s elengedtem.

Végre megtaláltam a mellékutcát, és elindultam a sáros úton. Aztán hirtelen letértem az útról, és az Aojama-temetőhöz mentem. Mióta tíz évvel ezelőtt eltemették *Nacumét*, még a bejáratánál sem voltam ennek az intézménynek. Tíz évvel ezelőtt sem voltam boldog. De legalább megvolt a lelki békém. Benéztem a kapun át a kavicsal felszórt útra, eszembe jutott a *Nacume* „hegyi cellájában” levő platánfa, és ösztönösen megéreztem, hogy életemben valami véget

ért. Mi több, azt is megéreztem, hogy mi hozott ide tíz év után ehhez a sírhoz.

Ahogy kijöttem a pszichiátriai intézetből, megint autóba ültem, és visszamentem a szállodába. De amikor kiszálltam a taxiból, a szálloda bejáratánál egy esőköpenyes ember veszekedett a boyjal. Boyjal? Nem, nem boy volt, hanem a zöld taxik bérbeadásával foglalkozó ügynök. Mindezt rossz előjelnek tekintettem, ezért úgy határoztam, hogy nem megyek be a szállodába, és lassan továbbindultam.

Amikor kiértem a Ginzára, már leszállt a szürkület. Az utca két oldalán levő üzletek, a szédítő emberáradat – mindez még inkább elszomorított. Különösen kellemetlen volt olyan képpel lépkedni, mintha mi sem történt volna, mintha nem tudnék ezeknek az embereknek a bűneiről. A villanyfényes szürkületben egyre távolodtam északi irányban. Közben tekintetemet magára vonta egy könyvesbolt, pultján nagy halom folyóirattal. Bementem, és szórakozottan néztem a magas polcokat. Aztán kezembe vettem a görög mitológiát. Ezt a sárga borítású könyvet nyilván gyermekek számára írták. De az a sor, amelyet véletlenül elolvastam, rögtön elkésérített.

„Még Zeusz, a legfőbb isten sem tud leszámolni a bosszúállás szellemeivel...”

Kijöttem a könyvesboltból, és elvegyültem a tömegben. Görnyedten lépkedtem, hátam mögött éreztem a bosszúállás szellemeit, akik szüntelenül követnek...

— 1927. március 27.

3. Éjszaka

A Marudzen könyvesbolt első emeletén megláttam a polcon Strindberg könyvét, a *Legendák*-at, és átnéztem belőle két-három oldalt. Körülbelül arról volt szó, amit magam is átéltem. Ráadásul a könyvnek sárga borítója volt. Visszatettem a *Legendák*-at a polcra, és a kezem ügyébe eső első vastag könyvet húztam ki. De e könyv illusztrációin is tőlünk, emberektől semmiben nem különböző fogaskerekek voltak, orral és szemmel. (Elmebetegek rajzai voltak, melyeket egy német gyűjtött össze.) Éreztem, hogy minden szomorúságom mellett hogyan támad fel bennem a tiltakozás

szelleme, s mint egy kétségbeesett játékos, egyik könyvet a másik után nyitottam ki. De valahogy mindegyik könyvben, vagy a szövegben, vagy az illusztrációkban, tüskék voltak elrejtve. Mindegyik könyvben? Még amikor *Bovaryné*-t vettem a kezembe, amelyet sokszor olvastam, akkor is azt éreztem, hogy csak egy közepes kiadású monsieur Bovary vagyok...

A könyvesbolt emeletén most estefelé rajtam kívül, úgy látszik, senki nem volt. Kószáltam a villanyfényben a polcok között. Aztán megálltam a „Vallás” feliratú polc előtt, és megnéztem egy zöld borítójú könyvet. A tartalomjegyzék egyik fejezetcímében ezek a szavak álltak: „A négy szörnyű ellenség: a kételkedés, a félelem, a gőg és az érzékiség.” Alighogy megláttam ezeket a szavakat, máris felébredt bennem a tiltakozás szelleme. Amit itt ellenségnek mondanak, az – legalábbis számomra – a fogékonyságnak és az értelemnek volt más elnevezése. De hogy a hagyományok és ugyanakkor a korszerűség szelleme is szerencsétlenné tesz – ezt nem bírtam elviselni. Amint a kezemben tartottam a könyvet, hirtelen ezek a szavak jutottak eszembe: „Soulingi ifjú”, hajdani irodalmi álnevem. Ez a Han Fej-ce elbeszéléséből ismert ifjú, aki nem tanult meg úgy járni, ahogy Handanban járnak, és elfelejtette, hogyan járnak Soulingban, kúszva tért haza. Olyan volt, mint én most; kétségtelen, hogy mindenki szemében a „Soulingi ifjú” vagyok. De hogy miért vettem fel ezt az álnevet, amikor még nem voltam a pokolra vetve... Elmentem a magas polctól, igyekeztem elűzni a kínzó gondolatokat, átmentem a szemben levő helyiségbe, ahol plakátkiállítás volt. De az egyik plakáton egy lovas, nyilván Szent György, lándzsával dőftött át egy szárnyas sárkányt. Ráadásul a lovas sisakja alól kilátszott eltorzult arca, amely egyik ellenségem arcára hasonlított. Ismét eszembe jutott Han Fej-ce és elbeszélése a sárkánybőr lenyúzásának művészetéről, minden művészet hiábavalóságáról, és anélkül, hogy végignéztem volna a kiállítást, lementem a széles lépcsőn az utcára.

Már teljesen beesteledett. Ahogy mentem a Nihonbasidorin, tovább töprengtem a „sárkányölés” kifejezésen. Ez a felirat volt egy otthoni tusfestményemen is. Ezt a képet egy fiatal kereskedő küldte nekem, aki egy sor vállalkozásban kudarcot vallott, és végül a múlt évben tönkrement. Felnéztem a magas égboltra, és igyekeztem arra

gondolni, milyen lenyűgözően kicsi a föld a számtalan apró csillag között – tehát milyen elenyészően kicsi vagyok én is. De az égboltot, amely nappal még tiszta volt, most felhők borították. Hirtelen olyan érzésem támadt, hogy valaki ellenséges terveket sző ellenem; és egy közeli kávéházban kerestem menedéket.

Ez valóban „menedék” volt. A kávéház rózsaszínű falai békességet sugároztak, s nyugodtan leültem egy kis asztal mellé a terem legmélyére. Szerencsére mindössze két-három vendég volt rajtam kívül. Apró kortyokban ittam a kakaót, és szokás szerint rágyújtottam. A cigarettafüst kék sugárban emelkedett a rózsaszín fal felé. A színeknek ez a finom harmóniája kellemesen hatott rám. De kisvártatva észrevettem Napóleon arcképét, amely balra függött a falon, és lassanként megint nyugtalankodni kezdtem. Amikor Napóleon még iskolás volt, földrajzfüzete hátuljára ezt írta: „Szent Ilona – kis sziget.” Lehet, hogy ez – ahogy mi mondjuk – véletlen volt. De kétségtelen, hogy ez őbenne magában félelmet keltett...

Ahogy néztem az arcképet, eszembe jutottak műveim. Mindenekelőtt az aforizmák bukkantak fel emlékezetemben *A pigmeus szavai*-ból (különösen ezek a szavak: „Az emberi élet sokkal inkább pokol, mint maga a pokol”). Aztán *A pokol kínjai* hőségének, a művész Josihidének a sorsa. Aztán... dohányoztam tovább, s hogy meneküljek ezektől az emlékektől, körüljártam tekintetemet a kávéházban. Még öt perc sem telt el azóta, hogy menedéket találtam itt. De e rövid időszak alatt a terem képe teljesen megváltozott. Különösen az hangolt le, hogy az ébenutánzatból készült asztalok és székek egyáltalán nem harmonizáltak a rózsaszín falakkal. Félttem, hogy megint belemerülök az emberi szemmel nem érzékelhető kínokba, az asztalra dobtam egy ezüstpénzt, és kisiettem a kávéházból.

– Húsz szennel tartozik...

Úgy látszik, nem ezüst-, hanem rézpénzt dobtam oda.

Mentem az utcán lehangoltan, és hirtelen eszembe jutott a házam a távoli fenyőligetben. Nem nevelőszüleim háza az elővárosban, hanem egyszerűen a ház, amelyet a családom számára béreltem, amelynek én voltam a feje. Tíz évvel ezelőtt ilyen házban éltem. Aztán a körülmények alakulása folytán könnyelműen

egy más helyen telepedtem le nevelőszüleimmel. Abban a pillanatban rabbá változtam, zsarnokká és tehetetlen egoistává...

Már tíz óra volt, mikor visszatértem a szállodámba. Elfáradtam a sok járkálástól, és nem éreztem magamban erőt, hogy felmenjek a szobámba, mindjárt lerogytam a kandalló előtt a karosszékre; a kandallóban vastag, gömbölyű hasábfák lobogtak. Aztán eszembe jutott a tervezett regényem. Ennek a regénynek a hőse a nép lesz, történetének minden szakaszában, a *Szuiko-korszaktól* egészen a Meidzsi-korszakig, s több mint harminc, időrendi sorba állított novellából fog állni. Ahogy néztem a szétrepülő szikrákat, hirtelen eszembe jutott a császári palota előtt álló bronzszobor. A lovas sisakot és páncélt viselt, keményen megülte a lovát, olyan volt, mint az alattvalói hűség megtestesülése. Ennek az embernek az ellenségei pedig...

Hazugság!

A távoli múltból megint visszaszálltam a jelenbe. Ekkor szerencsére odalépett hozzám egy szobrász, régi barátaim egyike. Szokásos bársonykabátjában volt, kecskeszakállt viselt. Felkeltem a karosszékből, és megszorítottam felém nyújtott kezét. (Nem szokásom. Neki viszont szokása, mivel fél életét Párizsban és Berlinben töltötte.) Keze nedves volt, mint egy hulló teste.

– Itt szálltál meg?

– Igen.

– Dolgozol?

– Igen, dolgozom.

Figyelmesen rám nézett. Szemében olyan kifejezést véltem felfedezni, mintha valamit kémlene.

– Nem jössz be a szobámba, hogy egy kicsit elbeszélgessünk? – kérdeztem bizalmaskodó hangon. (Hogy félénkségem ellenére bizalmaskodóan viselkedem – egyik rossz szokásom.) Ő pedig mosolyogva megkérdezte:

– Hol van a szobád?

Jó barátokként, egymás mellett mentünk a szobám felé, s elhaladtunk a halkán beszélgető külföldiek mellett. Bementünk a szobámba, barátom háttal a tükörnek leült. Aztán elbeszélgettünk különböző dolgokról. Különbözőkről? Főleg a nőkről. Természetesen azok közé tartoztam, akik az elkövetett vétkeikért pokolra jutottak.

Ezért a frivol beszélgetés egyre inkább elszomorított. Egy percre puritánná változtam, és gúnyolni kezdtem a nőket.

– Nézd meg Sz. ajkát. Bárkinek a csókjáért...

Hirtelen elhallgattam, és rámeredtem beszélgetőtársam tükörképére. Közvetlenül a füle alatt egy sárga tapasz volt.

– Bárkinek a csókjáért?

– Igen, azt hiszem, olyan.

Elmosolyodott és bólintott. Éreztem: egész idő alatt figyel, hogy kifürkésze a titkomat. A beszélgetés azonban még egyre a nők körül forgott. Nem is annyira beszélgetőtársam volt ellenszenves, mint inkább saját gyengeségemet szégyelltem, és ettől egyre szomorúbb lettem.

Amikor barátom elment, az ágyra vettem magamat, és olvasni kezdtem Siga Naoja új regényét, az *Út a sötét éjszakába* címűt. A hős lelki küzdelme nagy kínt okozott nekem. Éreztem, milyen örült voltam hozzá képest, és hirtelen eleredt a könnyem. A könnyek szinte észrevétlenül megnyugtattak. Persze nem hosszú időre. Jobb szemem előtt megint megjelentek az áttetsző fogaskerekek. Forogtak, és egyre sokasodtak. Félttem, hogy újra megfájdul a fejem, letettem a könyvet, bevettem egy 0,8-as veronál tablettát, és megpróbáltam elaludni.

Álmomban egy tavat láttam. Kisfiúk és kislányok úsztak és bukdácsolnak benne. Megfordultam, és bementem a fenyveserdőbe. Akkor hátulról valaki utánam kiáltott: „Apa!” Visszanéztem, és a tó partján észrevettem a feleségem. Maró büntudat fogott el.

– Apa, hát a törülköző?

– Törülköző nem kell. Ügyelj a gyerekekre!

Továbbmentem. De az út hirtelen átváltozott peronná.

Nyilván egy vidéki állomás volt, a peron mentén hosszú élő sövény húzódott. Az élő sövény mellett egy egyetemi hallgató és egy idős nő állt. Ahogy észrevették, odajöttek hozzám, és így szóltak:

– Nagy tűzvész volt!

– Alig tudtam megmenekülni.

Úgy rémlett, hogy már láttam valahol az idős nőt. Mi több, ahogy beszélgettem vele, kellemes izgalmat éreztem. Ekkor a vonat füstölögve, lassan begördült a peronra. Egyedül ültem fel a vonatra, végimentem a hálókocsin, a kétoldalt lógó, fehér függönyök mellett.

Az egyik fekvőhelyen, arccal a folyosó felé, egy meztelen múmiára emlékeztető nő feküdt, ő is a bosszúálló szellemem volt – egy örültnek a lánya...

Felébredtem, és hirtelen önkéntelenül felugrottam az ágyról. A szobában most is fényesen égett a villany. De valahonnan szárnycsattogás és egércincogás hallatszott. Kinyitottam az ajtót, kimentem a folyosóra, és sietve elindultam a kandalló felé. Leereszkedtem a karosszékbe, és néztem a bizonytalanul imbolygó lángot. Ekkor odajött egy fehér ruhás boy, hogy fát rakjon a tűzre.

– Hány óra van?

– Fél négy.

A hall távoli sarkában egy amerikai nő még most is egy könyvet olvasott. Messziről is látszott, hogy zöld ruha van rajta. Úgy éreztem, hogy megmenekültem, és türelmesen vártam a hajnalt. Mint az az öregember, aki sok éven át szenvedett, és csendesen várja a halált...

— 1927. március 28.

4. Még ne?...

Végre befejeztem szállodai szobámban a megkezdett elbeszélést, és úgy döntöttem, hogy elküldöm a folyóiratnak. Egyébként a honorárium nem lett volna elég még az egyhetes itt-tartózkodásomra sem. De mégis elégedett voltam, hogy befejeztem a munkát, és elmentem a Ginzán levő egyik könyvesboltba, hogy vegyek magamnak valami léleknyugtató orvosságot.

A téli napfénnel elárasztott aszfalton papírfoszlányok heverték. Ezek a papírfoszlányok – lehet, hogy a megvilágítás miatt – szakasztott olyanok voltak, mint a rózsaszirmok. Valami jóakarát megnyilvánulását éreztem ebben, és bementem a könyvesboltba. Ez is szokatlanul kellemes volt. Csak egy szemüveges kislány beszélgetett az elárusítóval, de ez nem nyugtalanított. Eszembe jutottak az utcán heverő papír rózsaszirmok, és megvettem *Anatole Francé beszélgetései-t* és *Mérimée levelei-t*.

A két könyvvel a hónom alatt bementem egy kávéházba. Leültem a terem legmélyén egy kis asztalhoz, és vártam, hogy hozzák a kávé. Szemben velem ketten ültek, szemmel láthatóan anya a fiával. A fiú meglepően hasonlított rám, csak fiatalabb volt.

Összebújva beszélgettek, mint a szerelmesek. Ahogy elnéztem őket, úgy láttam, hogy a fiú legalábbis érzi, hogy anyja szexuálisan is kedveli. Ez a kép felidézett lelkemben egy hajdani emlékezetes vonzalmat. És újra éreztem, miként válhat a való élet pokollá. De... Megijedtem, hogy megint alászállok a pokolba, így hát megörültem, hogy éppen akkor hozták a kávé, és kinyitottam *Merimée levelei*-t. Levelei, miként elbeszélései is, sziporkázóan szellemesek. Aforizmái lassanként megkeményítették a lelkemet. (Könnyen befolyásolható vagyok – ez egyik gyengém.) Megittam a csésze kávé, és „jőjön, aminek jönnie kell” hangulatban kisiettem a kávéházból.

Mentem az utcán, és nézegettem a kirakatokat. Az egyik bolt kirakatában, ahol képkereteket árusítottak, Beethoven arcképe volt kitéve. Egy igazi lángész portréja volt ez. Ahogy néztem ezt a torzonborz Beethovent, nem tudtam szabadulni a gondolattól, hogy van benne valami nevetséges...

Ekkor hirtelen utolért egy régi ismerősöm, akit iskolás korom óta nem láttam. Most vegyészetet ad elő az egyetemen. Nagy aktatáskát cipelt, egyik szeme gyulladt, vérbe borult volt.

– Mi van a szemeddel?

– Semmi különös, kötőhártya-gyulladás.

Hirtelen eszembe jutott, hogy úgy tizenöt évvel ezelőtt, mikor nemi vágyat éreztem, mindig begyulladt a szemem, mint az övé. De nem szóltam semmit. A vállamra csapott, és mesélni kezdett közös ismerőseinkről. Aztán, miközben tovább beszélt, bevezetett egy kávéházba.

– Rég nem láttuk egymást: utoljára akkor találkoztunk, mikor *Hsziu Hsziong-szuj* emlékművét leleplezték! – mondta a minket elválasztó márványasztalka fölött, miután rágyújtott.

– Igen. Ez a Hsziu Hsziong... – nem tudtam rendesen kimondani Hsziu Hsziong-szuj nevét, noha japánosan ejtették; ez idegesített. De társam ügyet sem vetett dadogásomra, tovább fecsegett K.-ról, az íróról, a bulldogról, amelyet vett, a luizit nevű mérges gázzal...

– Abbahagyta az írást? Olvastam a *Visszaemlékezések*-et... Ugye, az önéletrajzi jellegű?

– Igen, az önéletrajzi jellegű.

– Van benne valami beteges. Egészséges vagy?

– Most is ugyanúgy szednem kell az orvosságokat...

- Az utóbbi időben én sem tudok aludni.
- Te sem? Miért mondod, hogy „én sem”?
- Hát nem azt mondtad, hogy álmatlanság gyötör? Az álmatlanság veszélyes dolog!

Vérbe borult bal szemében megvillant valami, ami mosolyra emlékeztetett. Még nem válaszoltam, de már éreztem, hogy nem tudom kimondani az „álmatlanság” szót.

„Egy örült nő fiánál ez teljesen természetes!”

Tíz perc sem telt el, hogy újra egyedül lépkedtem az utcán. Most az aszfalton heverő papírdarabok időnként emberi arcokra emlékeztettek. Egy rövid hajú nő haladt el mellettem. Messziről szépnek látszott. De amikor egyvonalba került velem, kiderült, hogy arca ráncos és csúnya. Ráadásul terhes volt. Önkéntelenül levettem róla a szemem, és befordultam egy széles mellékutcába. Hirtelen fájni kezdett az aranyerem. Ettől csak egy módon lehet megszabadulni – ülőfürdővel.

„Ülőfürdő”... Beethoven is ülőfürdőket vett.

Az ülőfürdőnél használatos kén szaga hirtelen az orromba csapott. De az utcán természetesen nyoma sem volt kénnek. Igyekeztem határozottan lépkedni, s megint a papír rózsaszirmokra gondoltam.

Egy óra múlva bezárkoztam a szobámban, leültem, és hozzáfogtam egy új elbeszéléshez. A toll olyan gyorsan repült a papíron, hogy magam is elcsodálkoztam. De két-három óra múlva megállt, mintha egy láthatatlan kéz lefogta volna. Kénytelen-kelletlen felálltam az asztaltól, és járkálni kezdtem a szobában. Ezekben a percekben szó szerint nagyzási mánia szállt meg. Féktelen örömben úgy éreztem, hogy nincsenek se szüleim, se feleségem, se gyerekeim, csupán az az élet létezik, amely tollam alól kikerült.

Néhány perc múlva azonban oda kellett mennem a telefonhoz. De akárhányszor szóltam is bele, a kagylóban csupán egy érthetetlen szó hallatszott. Ez a szó kétségtelenül így hangzott: „moul”. Végül letettem a hallgatót, és megint járkálni kezdtem a szobában. De a „moul” szó valahogy különösen nyugtalanított.

– Moul...

A *mole* angolul azt jelenti: vakondok. Ez az asszociáció nem elégtett ki. Két-három másodperc múlva átváltottam a *mole*-t *la*

mort-ra. A la mort – a francia „halál” szó – mindjárt nyugtalanságot keltett bennem. A halál engem is üldözött, mint a nővérem férjét. De az én nyugtalanságomban volt valami nevetséges. Még mosolyogtam is. Honnan vettem azt, hogy ez nevetséges? Magam sem értettem. Odamentem a tükörhöz, amit már rég nem tettem meg, és közélről szemügyre vettem a tükörképemet. Természetesen az is mosolygott. Ahogy nézegettem, eszembe jutott a hasonmás. Hasonmásom – németül Doppelgänger – szerencsére nem nekem jelent meg. De a jelenleg Amerikában élő filmszínésznek, K. úrnak a felesége látta a hasonmásomat a színházban. (Emlékszem, milyen zavarba jöttem, mikor azt mondta nekem: „Legutóbb még csak nem is üdvözölt , ..”) Aztán egy sánta fordító – azóta már elhunyt – látta a hasonmásomat egy dohányboltban a Ginzán. Lehetséges, hogy a halál előbb utoléri a hasonmásomat, mint engem? Még akkor is, ha már mögöttem áll... Hátat fordítottam a tükörnek, és visszamentem az asztalhoz.

A négyszögletes ablak kiszáradt pázsitra és egy tóra nézett. Ahogy szemléltem a kertet, eszembe jutottak jegyzeteim és befejezetlen színdarabjaim, amelyek ottégtek a távoli fenyőerdőben. Aztán újra kezembe vettem a tollat, és belekezdttem egy új elbeszélésbe.

— 1927. március 29.

5. A vörös fény

Kínzott a napfény. Úgy dolgoztam, mint egy vakondok, még nappal is villanyfénynél, az ablakot elfüggönyöztem. Szorgalmasan írtam az elbeszélésemet, és ha elfáradtam a munkában, kinyitottam Taine könyvét, az angol irodalom történetét, és olvastam a költők életrajzát. Mindegyik szerencsétlen volt. Még Erzsébet udvarának óriásai is. Még a kiváló tudós, Ben Jonson is olyan idegállapotba került, hogy egyszer csak azt látta, amint nagy lábujján összecsapnak a rómaiak és a karthágóiak. Visszafojthatatlan, heves, kárörömet éreztem.

Egyik este, amikor erős keleti szél fújt (számomra ez jó előjel), elindultam, hogy meglátogassak egy öregembert. Ez az öreg küldöncként szolgált valamilyen bibliás társaságnál, és ott egy padlásszoba magányában átadta magát az imádságnak és az

olvasásnak. A falon függő feszület alatt beszélgettünk, kezünket a tűzhely fölött melegítettük. Miért örült meg anyám? Miért végződött apám vállalkozása csőddel? Miért bűnhődöm én? Az öreg tudta ezeket a titkokat, sokáig beszélgetett velem, ajkán csodálatosan ünnepélyes mosoly ült. Sőt mi több – időnként néhány szóval karikatúrát vázolt az emberi életről. Nem tudtam nem tisztelni a padlásszoba remetéjét. De ahogy beszélgettünk, felfedeztem, hogy ő is a szexualitás rabja.

– A kertész leánya csinos is, jó is, és mindig kedves hozzám.

– Hány éves?

– Ebben az évben töltötte be a tizennyolcadikat.

Lehet, hogy ő ezt atyai szeretetnek tartotta. De én észrevettem szemében a szenvedélyt. Az alma sárgás héján, amivel megkínált, egy egyszarvú rajzolódott ki. (Gyakran fedeztem fel mitológiai állatokat a fa rajzolatában vagy a kávéscsésze repedéseiben.) Az egyszarvú szörnyeteg volt. Eszembe jutott, hogy ellenséges érzületű kritikusom a „kilencszáztíz éves szörnyetegének” nevezett, és úgy éreztem, hogy ez a padlásszoba sem biztonságos sziget a számomra.

– Nos, hogy van az utóbbi időben?

– Az idegeim még most sincsenek rendben.

– Itt a gyógyszer nem segít. Nincs kedve hívővé válni?

– Ha tudnék...

– Semmi nehézség nincs benne. Csak hinni kell Istenben, Isten fiában, Krisztusban, a csodákban, amelyeket Krisztus művelt...

– Az ördögben tudok hinni.

– Miért nem hisz az Istenben? Hogyha hisz az árnyékban, miért nem tud hinni a fényben?

– Mert van sötétség fény nélkül is.

– Sötétség fény nélkül? Az milyen?

Nem tehettem mást, hallgattam, ő, miként én is, sötétségben tévelygett. De hitt abban, hogy a sötétség fölött világosság van. Felfogásunk csupán ezen az egy ponton tért el. Ez azonban, legalábbis számomra, áthidalhatatlan szakadék volt.

– A fény kétségtelenül létezik. Ennek bizonyítékai a csodák. Csodák néha most is történnek.

– Ezeket a csodákat az ördög műveli.

– Miért beszél megint az ördögről?

Kísértést éreztem, hogy elmeséljem neki, mit kellett átélnem az utóbbi egy-két évben. De nem tudtam elfojtani a félelmemet, hogy tőle megtudhatja a feleségem, s miként anyám, én is az örültekházában kötök ki.

– Mi az ott?

A korához képest jó erőben levő öreg a könyvespolc felé fordult, s arcán lelkipásztori kifejezés jelent meg.

– Dosztojevszkij összegyűjtött művei. Olvasta a *Bűn és bűnböjtés*-t?

Természetesen már tíz évvel ezelőtt is szerettem Dosztojevszkijt. Így a házigazda által véletlenül (?) elejtett „bűn és bűnhődés” szavak hatására elkértem a könyvet, és elindultam a szállodába. A villanyfényben úszó, népes utcák most is bosszantottak. Kibírhatatlan lett volna, ha ismerőssel találkozom. Úgy mentem, mint egy tolvaj, igyekeztem minél sötétebb utcákat kiválasztani.

De valamivel később fájni kezdett a gyomrom. Ezen csak egy pohár whisky segíthetett. Felfedeztem egy bár, belöktem az ajtót, és be akartam menni. De a szűk helyen a füstfelhőkben emberek nyüzsögtek, irodalmárok, művészek, és pálinkát ittak. Ráadásul a terem közepén egy nő – füle mögé fésült hajjal – lelkesen mandolínózott. Mindjárt zavarba jöttem, nem is mentem be, visszafordultam. Ekkor észrevettem, hogy árnyékom egyik oldalról a másikra imbolyog. Vörös fény világított meg – ez valahogy félelmetes volt. Megálltam. De árnyékom továbbra is mozgott. Félénken visszafordultam, s végül észrevettem a bár ajtaja felett függő színes lámpát. A lámpa csendesen himbálódzott az erős szélben.

Ezután bementem egy pincébe. Odamentem a bárpulthoz, és whiskyt rendeltem.

– Whisky? Csak Black and White van. – Szófavizet öntöttem a whiskybe, és szótlánul kortyolni kezdtem. Mellettem csendesen beszélgetett két harminc év körüli férfi – újságírónak néztem őket. Franciául beszélgettek. Háttal álltam nekik, de egész lényemmel magamon éreztem a tekintetüket. Úgy hatottak rám, mint az elektromos hullámok. Ezek az emberek bizonyára ismerték a nevemet, és valószínűleg rólam beszélgettek.

- Bien... très mauvais... pourquoi?
- Pourquoi? Le diable est mort!
- Oui, oui... d'enfer...

A pultra dobtam egy ezüstpénzt (az utolsót), és kimentem a pincéből. Az utcán éjszakai szél fújt, s ez megnyugtatta idegeimet, gyomorfájásom is enyhült. Eszembe jutott Raszkolnyikov, és szerettem volna meggyónni. De ez kétségkívül tragédiával végződött volna nemcsak számomra és nemcsak a családom számára. Meg aztán kételkedtem a vágy őszinteségében is. Ha legalább az idegeim jók lennének, mint bármelyik egészséges emberé!... De el kellett volna utaznom valahová, hogy ezt elérjem. Madridba, Rio de Janeiróba, Szamarkandba...

Ekkor az egyik bolt ajtaja fölött levő. kis, fehér cégtábla hirtelen felzaklatott. Kereskedelmi védjegyet ábrázolt szárnyas kerék formájában. Mindjárt eszembe jutott egy régi görög, aki rábízta magát a mesterséges szárnyakra. Felemelkedett a levegőbe, szárnyai megolvadtak a napfénytől, s végül a tengerbe zuhant, és megfulladt. Madridba, Rio de Janeiróba, Szamarkandba... Önkéntelenül nevetni kezdtem ábrándjaimon. S hirtelen eszembe jutott Oresztész, akit a bosszúálló lelkek üldöztek...

Mentem a sötét utcán a csatorna mentén. Eszembe jutott nevelőszüleim háza az elővárosban. Kétségtelen, hogy nevelőanyám várja, hogy visszatérjek. Valószínű, a gyerekeim is. De féltem attól az erőtől, amely gúzsba köt, mihelyt visszatérek. A csatorna hullámozó vizén a kikötőnél egy bárka állt. Egy másik bárkából gyenge fény szűrődött ki. Abban bizonyára emberek laktak, egy család. Azok is szeretve és gyűlölve egymást... Újra erőt vettem magamon, és – érezve a whisky könnyű mámorát – visszamentem a szállodába.

Megint leültem az asztal mellé, és nekiálltam *Mérimée levelei*-nek, melyet még nem fejeztem be. A levelek megint életerőt öntöttek belém. De amint megtudtam, hogy Mérimée öreg korában protestáns lett, hirtelen magam elé képzeltem álarc alá rejtett arcát. Ő is egyike volt azoknak, akik – miként mi is – sötétben tapogatóznak. Sötétben? Az *Út a sötét éjszakába* kezdett félelmetes könyvvé változni számomra. Hogy eloszlassam a bánatom,

nekiálltam *Anatole Francé beszélgetései*-nek. De ennek a modern jó pásztornak is megvolt a maga keresztje...

Egy óra múlva bejött a boy, és egy köteg levelet nyújtott át. Az egyik egy lipcsei könyvkiadó cég ajánlatát tartalmazta, hogy írjak cikket a következő témáról: „A modern japán nő.” Miért éppen tőlem rendelnek ilyen cikket? Mi több, ebben az angolul írt levélben volt egy kézzel írott utóirat: „Megelégszünk olyan női arcképpel, amely – mint a japán festmények – fekete és fehér színekkel van megfestve.” Eszembe jutott a whisky neve is: Black and White – és apró darabokra téptem a levelet. Aztán fogtam a kezem ügyébe kerülő első borítékot, felbontottam, és átfutottam a sárga postai levélpapírra írt szöveget. Egy ismeretlen fiatalember írta. De még két-három sort sem olvastam el, hogy ezektől a szavaktól: „az ön műve, a *Pokol kínjai*”, izgalomba jöttem. A harmadik levelet unokaöcsém küldte. Fellelegeztem, és olvasni kezdtem az otthoni ügyekről. De még ennek a levélnek a vége is lesújtott.

„Megküldöm a *Vörös fény* című verseskötet új kiadását.”

Vörös fény! Úgy éreztem, mintha valaki gúnyt űzne belőlem, és elhatároztam, hogy futva kimenekülök a szobából. A folyosón egy lélek sem volt. Kezemmel a falnak támaszkodtam, úgy jutottam el a hallig. Leültem egy karosszékre, és elhatároztam, hogy mindenesetre rágyújtok. Valami okból csak Airship cigaretta volt nálam. (Mióta beköltöztem ebbe a szállodába, feltett szándékom volt, hogy csak Start szívok.) A mesterséges szárnyak megint felmerültek szemem előtt. Hívtam a boyt, és kértem két doboz Start. De ha hinni lehet a boynak, a Star cigaretta éppen kifogyott – legnagyobb sajnálatomra.

– Airship van, parancsoljon...

Megráztam a fejem, és körbejártattam tekintetemet a tágas hallban. Kissé távolabb egy asztal körül néhány külföldi ült, és beszélgetett. Volt köztük egy piros ruhás nő, halkán beszélgetett, s néha mintha rám pillantott volna.

– Mrs. Townshad – súgta felém valaki, akit nem láttam.

A Mrs. Townshad nevet természetesen nem ismertem. Még ha így hívták is azt a nőt... Felkeltem, s abban a félelemben, hogy megőrülök, visszamentem a szobámba.

Mikor visszaértem a szobámba, azonnal fel akartam hívni az elmeógyógyintézetet. De oda bekerülni a halállal lett volna egyenlő. Gyötrő habozás után, hogy elűzzem e félelmemet, olvasni kezdtem a *Bűn és bűnhődés*-t. De az az oldal, ahol a könyv kinyílt, *A Karamazov testvérek*-ből volt. Arra gondoltam, hogy tévedésből másik könyvet vettem el, és megnéztem a címlapját. *Bűn és bűnhődés*, igen, ez volt a könyv címe: *Bűn és bűnhődés*. A fűző tévedésében és abban, hogy éppen ezeknél a tévesen szedett oldalaknál nyitottam ki, a sors kezét láttam, és akarva, akaratlanul olvasni kezdtem. De még egy oldalt sem olvastam el, amikor éreztem, hogy egész testemben remegek. A fejezet Ivanról szólt, akit az ördög kínoz... Ivant, Strindberget, Maupassant-t vagy éppen engem ebben a szobában...

Most már csak az álom menthetett meg. De az altató teljesen elfogyott. Elviselhetetlen volt tovább álmatlanul kínlódni. Kétségbeesett bátorsággal mégis kávéhozattam, s mint egy örült, megragadtam a tollat. Két oldal, öt, hét, tíz... a kézirat szemlátomást nőtt. Elbeszélésem világát benépesítettem természetfölötti állatokkal. Mi több, az egyik állatban magamat rajzoltam meg. A fáradtság lassanként eltompította az agyam. Végül felálltam az asztaltól, és lefeküdtem az ágyra. Aztán, azt hiszem, elszunnyadtam, és aludtam vagy negyven-ötven percet. De hallottam, hogy valaki a fülembe súgja:

– Le diable est mort...

Hirtelen felébredtem és felugrottam.

Kint már pirkadt. Álltam az ajtónál, és szemügyre vettem a kopár szobát. Az ablaküvegen a lecsapódott zúzmara apró tájképet rajzolt ki. Az elsárgult fenyőerdőn túl a tenger terült el. Félénken odamentem az ablakhoz, és láttam, hogy a tájképet tulajdonképpen az elszáradt pázsit és a tó alkotta a kertben. De ez a vízió olyan érzést ébresztett fel bennem, ami a szülői ház utáni vágyódáshoz hasonlít.

Mihelyt eljött a kilenc óra, telefonáltam egyik szerkesztőségbe, s miután rendeztem az anyagiakat, úgy határoztam, hogy hazautazom. Határoztam, s már raktam is a könyveket és kéziratokat az asztalon fekvő bőröndbe...

— 1927. március 30.

6. Repülőgép

Autóval utaztam a tokkaidói vonal egyik állomásáról a nyaralóhelyre. A sofőrön a hideg ellenére elnyűtt esőköpeny volt. Ettől a véletlentől kezdtem magam rosszul érezni, és hogy ne lássam a sofőrt, úgy döntöttem, hogy nézegetek az ablakon. Kissé távolabb, alacsony fenyőfák között – nyilván a régi országúton – gyászmenetet fedeztem fel. A fehérrel bevont lámpák szinte nem is látszottak. Az arany és ezüst műlótuszok viszont csendesen himbálódtak a halottaskocsi előtt és után.

Amikor végre hazaértem, feleségem, gyermekeim és az altatók segítségével két-három napig meglehetősen nyugodtan éltem. A félemeleti szobámból halványan látszott a fenyőerdőn túl a távolban a tenger. Itt a félemeleten, az asztalomnál ülve dolgoztam reggelenként, és hallgattam a galambok turbékolását. A galambok és a varjak mellett időnként verebek is repültek a verandára. Mindez kellemes volt számomra. „Belépek az örvendező madarak palotájába” – minden alkalommal ezek a szavak jutottak eszembe, mikor megláttam a madarakat.

Egyszer egy meleg, borús napon bementem egy kis boltba, hogy tintát vásárolok. De a boltban csak szépiaszínű tinta volt. A szépiaszínű tinta mindig nagyon lehangol. De hát nem volt mit tenni; kijöttem a boltból, és ballagtam egyedül a néptelen utcán. Ekkor, mellét kidüllesztve, egy rövidlátó, negyven év körüli férfi jött velem szemben.

A szomszédomban lakó svéd volt, aki üldözési mániában szenvedett. Strindbergnek hívták őt is. Amikor elhaladt mellettem, szinte fizikailag éreztem betegségét.

Az utca mindössze két-három háztömbből állt. De ezen a két-három háztömbnyi távolságon négyszer is elfutott mellettem egy-egy kutya – pontosan két fehér és két fekete kutya. Ahogy befordultam a mellékutcába, eszembe jutott a Black and White whisky. Ráadásul még az is eszembe jutott, hogy az előbb Strindbergen fekete-fehér nyakkendő volt. Semmiképp nem hihettem, hogy ez véletlen. Ha viszont nem véletlen, akkor... Úgy éreztem, hogy az utcán egyedül halad a fejem, én pedig egy percre megállok. Az út szélén, a drótkerítésen túl, szivárványszínű üvegtál hevert. A tál alján

szárnyakra emlékeztető minta látszott. A fenyő ágairól egy kis verébcsapat szállt le. Odaugráltak az üvegtálhoz, aztán mintha összebeszéltek volna, mind egy szálíg egyszerre fölröppentek a magasba.

Elmentem a feleségem szüleihez, leültem a karosszékbe, amely a kertbe vezető kis lépcsőnél állt. A kert sarkában a dróthálón túl fehér leghorn tyúkok járkáltak lassan. Aztán egy fekete kutya feküdt a lábamhoz. Miközben igyekeztem megoldani egy kérdést, amely mindenki számára érthetetlen, látszólag teljesen nyugodtan beszélgettem feleségem anyjával és fivérével.

– Milyen csend van itt.

– Csak Tokióhoz képest.

– Miért, talán itt is vannak kellemetlenségek?

– De hiszen ez is az a világ – mondta az anyósom, és elnevette magát.

Valóban, az üdülőhely is ugyanazon a világon volt. Jól tudtam, mennyi bűn és tragédia történt itt csupán az elmúlt néhány év alatt is. Az orvos, aki szép lassan meg akarta mérgezni páciensét, az öregasszony, aki felgyújtotta fogadott fiának és feleségének a házát, az ügyvéd, aki megpróbálta megkaparintani hűgának vagyonát... Ezeknek az embereknek a házait látni számomra egyenlő volt azzal, hogy a poklot látom az emberi életben.

– Nyaralótelepünkön van egy örült.

– Biztosan X. úr. Nem örült, hanem gyengeelméjű.

– Hát ez valójában dementia praecox. Valahányszor látom, szörnyű félelmet érzek. Nemrégiben ott hajlongott Bato-Kandzeon szobra előtt.

– Félelmet?... Erősebbnek kell lenni.

– A fiam erősebb, mint én, mégis...

Feleségem fivére, aki régóta nem borotválkozott, most kissé felemelkedett az ágyon, és mint mindig, elfogódottan csatlakozott a beszélgetésünkhöz:

– Az erőben is van gyengeség.

– Jól van, hagyd ezt – mondta az anyósom.

Ránéztem a férfira, és önkéntelenül is keserűen elmosolyodtam. Ő pedig élvezettel beszélt tovább, kissé mosolygott, tekintetét a sövényen át a távoli fenyőerdőre függesztette. Fiatal volt még, alig

heverte ki a betegségét, és néha. igazi szellemnek láttam, aki megszabadult a testétől.

– Azt gondolnánk, eltávolodott az emberektől, s kiderül, hogy teljesen az emberi szenvedélyek rabja.

– Azt gondolnánk, jó ember, s kiderül, hogy rossz.

– Nem, vannak nagyobb ellentétek is, mint a jó és a rossz...

– Így például a felnőttben fel lehet fedezni a gyermeket.

– Nem, nem erről van szó! Nem tudom világosan kifejezni, de... valami olyasmi, mint az elektromosság két pólusa. Valami, ami egyesíti az ellentéteket.

Ekkor egy repülőgép erős zúgása ijesztett meg bennünket. Önkéntelenül felnéztem, és megláttam a repülőgépet, amely – szinte érintve a fenyők csúcsát – úszott a levegőben. Ritkán látható, sárga szárnyú monoplán volt. A zajtól megriadt tyúkocok szanaszét futottak. Különösen megijedt a kutya; csaholni kezdett, és farkát behúzza elbújta az erkély alá.

– Nem esik le a repülőgép?

– Ne nyugtalankodjék. Testvérem tudja, mi az a „repülőbetegség”?

Szívtam a cigarettámat, s ahelyett, hogy azt válaszoltam volna: „nem”, egyszerűen megráztam a fejem.

– Azok az emberek, akik állandóan repülőgépen utaznak, magaslati levegőt lélegeznek, s ezért fokozatosan elviselhetetlen lesz számukra a földi levegő...

Ahogy kijöttem anyósom házából, és elindultam a mozdulatlan dermedt fenyőerdőn keresztül, egyre szomorúbb lettem. Miért éppen az én fejem felett repült el ez a repülőgép, s nem valahol máshol? És miért csak Airship cigarettát árultak abban a szállodában? Ilyen kérdéseken tépelődtem, ahogy a teljesen kihalt úton lépdeltem.

A homályos tengerre az alacsony homokdombokon túl szürke köd ereszkedett. A homokdombokon pedig hintaoszlopok emelkedtek, de hinták nem voltak rajtuk. Ahogy néztem ezeket az oszlopokat, hirtelen az akasztófa jutott az eszembe. Valóban, a keresztgerendán néhány varjú ült. Noha láttak engem, egyáltalán nem szándékoztak elrepülni. Sőt a közepén ülő varjú felemelte hosszú csőrét, és káromgott négyszer egymás után.

Mentem a homokos, fonnyadt fűvel benőtt töltés mentén, aztán letértem egy ösvényre, melynek mindkét oldalán nyaralók álltak. Balra az ösvénytől a magas fenyők között európai stílusú, mezzaninos faháznak kellett volna fehérlenie. (Egy jó barátom a „tavasz házának” nevezte ezt a házat.) De amikor odaértem ehhez a helyhez, a betonlapzaton csupán a fürdőkád állt. „Itt tűz volt” – gondoltam rögtön, és igyekeztem tovább, nem nézve abba az irányba. Ekkor szemben velem megjelent egy kerékpáros férfi. Barna sportsapka volt rajta; egész testével rátámaszkodott a kormányra, s valahogy furcsán maga elé meresztette a tekintetét. Hirtelen úgy éreztem, hogy nővérem férjének arcát látom, és letértem egy mellékösvényre, hogy ne kerüljek a szeme elé. De ennek az ösvénynek pontosan a közepén egy oszlásnak indult, döglött vakondok hevert.

Valami üldözött, s ez lépésről lépésre erősítette nyugtalanságom. Látómezőmet egymás után kezdték elborítani a félig áttetsző fogaskerekek. Elfogott a félelem, hogy ütött az utolsó órák, de igyekeztem felemelt fejjel haladni. A fogaskerekek egyre sokasodtak, egyre gyorsabban forogtak. Ugyanakkor jobboldalt a megmeredt, ágaikkal egymásba kapaszkodó fenyők olyan alakot öltöttek, mintha kristályüvegen át nézném őket. Éreztem, hogy egyre erősebben ver a szívem, s többször is próbáltam megállni az út szélén. De mintha valaki taszigált volna előre, sehogy nem tudtam megállni.

Félóra múlva félelemleti szobámban feküdtem, szememet erősen lehunytam; heves fejfájás gyötört. Jobb szemhéjam alatt megjelent egy kiterjesztett szárny pikkelyszerű ezüsttollakkal. A szárny tisztán kirajzolódott a recehártyámon. Kinyitottam a szememet, a mennyezetre néztem, s miután meggyőződtem róla, hogy a mennyezeten nincs semmi, újra lehunytam a szemem. De az ezüstsárny újra tisztán láthatóvá vált a sötétben. Hirtelen eszembe jutott, hogy annak az autónak a radiátorán is szárnyak voltak, amelyben nemrégiben utaztam...

Ekkor valaki sietve futott felfelé a lépcsőn, s utána mindjárt futott lefelé. Rájöttem, hogy ez a feleségem, ijedten felugrottam, s rohantam a lépcső alatti félhomályos szobába. Feleségem mélyen lehorgasztott fejjel ült, zihált, válla remegett.

– Mi van?

– Semmi.

Feleségem végül felemelte a fejét, nagy nehezen mosolyt erőltetett magára, s így szólt:

– Egyébként valóban semmi, csak valahogy úgy éreztem, hogy maga mindjárt meghal...

Ez volt a legszörnyűbb, amit át kellett élnem egész életem folyamán. Írni nincs többé erőm. Élni ilyen lelkiállapotban kimondhatatlan kín! Hát nem akad senki, aki csendesen megfojtana, amikor alszom?...

— 1927. április 7.

EGY ŐRÜLT ÉLETE

A kor

Egy könyvesbolt első emelete. A húszéves fiatalember az európai jellegű hordozható létrán állt a könyvespolc előtt, és az új könyveket szemlélte. Maupassant, Baudelaire, Strindberg, Ibsen, Shaw, Tolsztoj...

Időközben beállt a szürkület. De a fiatalember élvezettel olvasta tovább a könyvgerincek feliratait. Előtte nem annyira könyvek voltak, mint maga a „századvég”. Nietzsche, Verlaine, a Goncourt testvérek, Dosztojevszkij, Hauptmann, Flaubert...

A félhomállyal küszködve betűzte a neveket. De a könyvek már komor sötétségbe merültek. Végül alábbhagyott a buzgalma, már készült lejönni a létráról. Ebben a pillanatban éppen a feje fölött kigyulladt egy csupasz villanyégő. Lenézett a létráról az elárusítókra és a vevőkre, akik a könyvek között forgolódtak. Meglepően apróknak látszottak. Mi több, valahogy szánalmasak voltak.

– Az emberélet nem ér fel Baudelaire egyetlen sorával...

Nézte egy ideig ezeket az embereket fentről a létráról.

Az anyja

Az őrültek egyforma egérszürke köpenyt viseltek. Emiatt a nagy szoba még sivárabbnak látszott. Az egyik őrült nő harmóniumon himnuszokat játszott buzgón. Egy másik a szoba közepén táncolt, vagy inkább ugrándozott.

A fiatalember ott állt a pirospozsgás orvos mellett, és nézte ezt a képet. Anyja tíz évvel ezelőtt semmiben nem különbözött ezektől. Semmiben... Csakugyan, még a szaguk is az anyjára emlékeztette.

– No, gyerünk!

Az orvos a folyosón át egy szobába vezette. Ott a sarokban nagy üvegpalackok álltak, bennük spirituszba rakott agyvelő. Az egyikén fehéres lepedéket vett észre. Mintha tojásfehérjét fröcsköltek volna rá. Ahogy az orvossal beszélgetett, még egyszer eszébe jutott az anyja.

– Az az ember, akié ez az agyvelő volt, az N.-i elektromos társaság mérnöke volt. Nagy, fekete, csillogó dinamónak hitte magát.

Hogy kikerülje az orvos tekintetét, kinézett az ablakon. Nem látszott semmi más, csupán a téglakerítés, amelynek tetejét üvegcserepekkel szórták tele. Ezek is homályos, fehéres visszfényt vetettek a gyér mohára.

A családja

A városon kívül lakott egy mezzaninos házban. A laza talaj miatt a félemelet valahogy furcsán megdőlt.

Nagynénje gyakran veszekedett vele ebben a házban. Néha a nevelőszüleinek kellett őket kibékíteniük. De mégis a nagynénjét szerette a legjobban. Amikor tizenkét éves volt, nagynénje, aki nem ment férjhez, már hatvanéves öregasszony volt.

A városon kívül eső ház félemeleti szobájában gyakran gondolkodott arról, hogy vajon akik szeretik egymást, azok mindig gyötrik is egymást? Egész idő alatt olyan furcsa érzése volt, mintha dőlné a félemelet.

Tokió

A Szumidagava folyó fölött komor köd ült. A gyorsan sikló kis gőzhajó ablakából nézte a Mukodzima-sziget cseresznyefáit.

A virágba borult cseresznyefákat sivárnak látta, mintha kötélre aggatott rongyok lennének. De ezekben a cseresznyefákban – a Mukodzima-sziget cseresznyefáiban, amelyeket még az Edo-korszakban ültettek – valamikor önmagát fedezte fel.

Én

Egy régi barátjával ült a kávéházban a kis asztal mellett, és szünet nélkül dohányzott. Keveset beszélt. De figyelmesen hallgatta barátja szavait.

– Ma fél napot autóztam.

– Üzleti ügyben?

Barátom az asztalra könyökölt, és a legfölényesebb hangnemben válaszolt:

– Nem, egyszerűen kedvem támadt kocsikázni!

Ezek a szavak felszabadították, és lehetővé tették neki a belépést a számára ismeretlen, az istenekhez közeli „én” világába. Fájdalmat érzett. De ugyanakkor örömet is.

A kávéház nagyon kicsi volt. De a Pánt ábrázoló kép alatt lelógtak a piros cserépbe ültetett kis kaucsukfa vastag, húsos levelei.

Betegség

A tenger felől szakadatlanul fújó szélben kinyitotta az angol szótárt, és vezette az ujját a szavakon.

„Talaria – szárnyas cipő, szandál.

Tale – elbeszélés.

Talipot – Kelet-Indiában növő pálma. Törzse ötven-száz láb magas, leveléből ernyőt, legyezőt, kalapot készítenek. Hetven év alatt egyszer virágzik...”

Képzeteiben tisztán kirajzolódott ennek a pálmának a virága. Ebben a pillanatban torkában addig ismeretlen viszketést érzett, és önkéntelenül is a szótárra köpte a nyálát.

A nyálát? De hiszen ez nem nyál volt.

Arra gondolt, milyen rövid az élet, s még egyszer maga elé képzelte a pálma virágját, a pálmáét, amely messze túl a tengeren büszkén magasodik...

A kép

Váratlanul... ez tényleg váratlan volt... ott állt egy könyvesbolt kirakata előtt, Van Gogh képeit nézegette, és váratlanul rájött, mi a festészet. Persze ezek reprodukciók voltak. De még a reprodukciókban is megérezte a természet frissességét.

E képek iránt érzett lelkesedése arra készítette, hogy mindent újszerűen lásson. Egy idő óta állandóan feszült figyelmet fordított a faágak görbületeire és a női arcok kerekdedségére.

Egyszer esős őszi szürkületben a városon kívül egy vasúti viadukt alatt haladt. A töltésnél, a viadukton túl, megállt egy málhás szekér. Ahogy elhaladt a szekér mellett, megérezte, hogy ezen az úton még őelőtte elhaladt valaki. De ki? Fölösleges volt a kérdés.

A huszonhárom éves fiatalember lelki szemeivel látta, ahogy ezt a komor tájat átható tekintettel szemügyre veszi a levágott fülű holland festő, aki foga között hosszú pipát tart...

A szikra

Lépkedett az esőben az aszfalton. Az eső elég sűrűn esett. A köröskörül mindent ellepő, szétporzó vízben a gumi esőköpeny szagát érezte.

Ekkor magasan a feje fölött a vezetéken lila szikra villant fel. Különös nyugtalanság vett rajta erőt. Kabátja zsebében egy kézirat lapult, melyet barátai folyóiratának készült leadni. Ahogy ment az esőben, még egyszer visszanezett a vezetékre.

A vezetéken most is éles szikrák villogtak. Az egész emberi életben nem volt semmi, amit különösebben kívánt volna. Csak ezt a lila szikrát... Csak ezt szerette volna megfogni, akár az élete árán is.

A hulla

A hullák nagyujján táblácska himbálódzott dróton. A táblán a név és az életkor szerepelt. Barátja meghajolva, ügyesen bánt a műtőkéssel, felvágta a bőrt az egyik hulla arcán. A bőr alatt szép sárga zsír volt.

Nézte ezt a hullát. Egy novella miatt volt erre szüksége – a miatt a novella miatt, amelynek cselekménye a rég múlt időkben játszódik. A rothadt sárgabarackra emlékeztető hullaszag kellemetlen volt. Barátja a homlokát ráncolta, és lassan mozgatta a műtőkést.

– Az utóbbi időben nincs elég hulla – mondta a barátja. Szinte ösztönösen fogalmazódott meg benne a válasz: „Ha nekem nem lenne elég a hulla, mindenféle rossz szándék nélkül gyilkosságot követnék el.” De ezt a választ természetesen nem mondta ki.

A mester

Egy nagy tölgy alatt mestere könyvét olvasta. A tölgyfán a ragyogó őszi napsütésben levél se rezdült.

Valahol a távoli égen teljes egyensúlyban nyugszanak az üveg mérlegserpenyők – mestere könyvének olvasásakor ez a kép jelent meg előtte...

Virradat

Már világosodott. Egy pillantást vetett az utca sarkán levő nagy piacra. A piacon tolongó emberek és járművek rózsaszínűek voltak.

Rágyújtott, és lassan elindult a piac központja felé. Hirtelen egy kis fekete kutya ugatta meg. De nem ijedt meg. Mi több, még ez a kutya is kedves volt neki.

Egészen a piac középpontjában egy platánfa tárta szélesre ágait. Megállt a törzsénél, és ágai közt felnézett a magas égre. Az égen, éppen a feje fölött, egy csillag ragyogott.

Ez akkor történt, amikor huszonöt éves volt – három hónappal azután, hogy találkozott a tanárral.

Hadikikötő

A tengeralattjáróban félhomály volt. A körös-körül minden helyet elfoglaló szerkezetek közt meggörnyedve nézett a periszkóp apró szemlencséjébe. A szemlencsében a fénnel elárasztott kikötő látszott.

– Innen bizonyára látható a Kongó – fordult hozzá az egyik tengerésztiiszt.

Ahogy nézte a parányi hadihajókat a négyszögletű lencsében, valami okból hirtelen a zeller jutott eszébe – az enyhén illatozó zeller egy harmincszenes bifsztekadagon.

A mester halála

Lassú léptekkel sétálgatott az új állomás peronján. Az eső után szél támadt. Még csak derengett. A peronon túl néhány vasúti munkás egyszerre emelte és eresztette le a csákányt, és hangosan énekeltek.

Az eső után támadt szél elvitte a munkások énekét és az ő hangulatát. Nem gyújtotta meg a cigarettáját; szenvedett, s ugyanakkor örömet érzett. Nagykabátja zsebében egy távirat lapult: „A mester halálán van...”

A Macujama-hegy mögül, vékony füstöt eregetve, kanyarogva közeledett a reggeli, hatórás tokiói vonat.

Házasság

Az esküvő utáni napon kifejtette a feleségének: „Nem kell feleslegesen szórni a pénzt!” De ez a megrovás nem annyira tőle,

mint a nagynénjétől származott, aki ráparancsolt: „Mondd meg neki.” Felesége bocsánatot kért nemcsak tőle – ez természetes volt –, hanem a nagynénjétől is. Egy halványsárga nárciszokkal díszített virágcserepet vett neki...

Ők

Békésen éltek. Egy nagy banánfa terebélyes leveleinek árnyékában... Hiszen a házuk a part menti városkában volt, egy órányi utazásra Tokiótól.

A párna

Anatola France-ot olvasta, feje alá a rózsailatú szkepticizmust rakta. Nem vette észre, hogyan fészkelte be magát ebbe a párnába egy kentaur.

Pillangó

A vízinövények szagával átítatott levegőben szivárványszínben ragyogott egy pillangó. Csupán egy pillanatra érezte, hogy szárnyai megérintik száraz ajkát. De a szárnyak hímpora, amely az ajkára szállt, még sok év múltán is szivárványszínben ragyogott.

Hold

A szálloda lépcsőjén véletlenül találkozott a nővel. Még most nappal is úgy látta, hogy arcát a hold világítja meg. Ahogy kísérte a tekintetével (azelőtt soha nem találkoztak), számára mindaddig ismeretlen bánatot érzett...

Szárnyak

Anatole France-ról áttért a XVIII. század filozófusaira. De Rousseau-ban nem mélyedt el. Talán azért, mert egyik énje – a könnyen lelkesedő – közel állt Rousseau-hoz. A *Candide* íróját tanulmányozta, amelyhez a másik, a hideg értelemmel teli énje állt közel. A huszonkilenc éves fiatalember számára az élet már egyáltalán nem volt derűs. De Voltaire szárnyakkal ajándékozta meg őt.

Kiterjesztette szárnyait, és könnyedén a magasba emelkedett. Akkor az értelem fényével bevilágított emberi élet örömei és bánatai

eltűntek a szeme elől.

A szánalmas utcákra hullajtottá csúfolódó iróniáját, úgy emelkedett a végtelen térségen át, egyenesen a naphoz.

Mintha elfeledkezett volna a régi görögről, aki lezuhant, és a tengerbe veszett, mert a nap sugarai megolvastották szárnyait, amelyek pontosan ugyanilyenek voltak...

Bilincs

Feleségével együtt egy házban telepedett le a nevelőszüleivel. Azért történt így, mert elhatározta, hogy egy újságszerkesztőségbe megy dolgozni. Megbízott egy sárga papírlapra írt szerződésben. Később kiderült, hogy a szerződés semmire sem kötelezi a kiadót, csupán egyedül őrá ró kötelezettségeket.

Az örült lánya

Egy borús napon két riksa szaladt a néptelen földúton. Az út a tengerhez vezetett; ez nyilvánvaló volt, hiszen szembefújt a tengeri szél. A második kocsiban ült. Gyanította, hogy ebben a „randevúban” nem lesz semmi érdekes, és azon gondolkozott, mi hozta mégis ide. Kétségtelen, hogy nem a szerelem... De ha ez nem szerelem, akkor... Hogy ne kelljen válaszolnia, arra gondolt: „Bárhogy is van, egyformák vagyunk.”

Az első kocsiban egy örültnek a lánya utazott. Mi több: a lány húga féltékenység miatt végzett magával.

– Most már semmit nem lehet tenni...

Az örültnek a lánya iránt – akiben csak állati ösztönök éltek – már valamiféle haragot érzett.

A riksák ekkor egy part menti temető mellett haladtak el. Az osztrigakagylókkal teleszórt kerítésen túl síremlékek feketéllettek. Nézte a tengert, amely halványan csillogott e sírköveken túl, és hirtelen megvetést érzett a nő férje iránt – a férj iránt, aki nem tudta meghódítani a nő szívét.

Egy festőművész

Egy folyóiratban látott egy illusztrációt. A kakast ábrázoló túsrajz meglepően eredeti volt. Egyik barátjától kérdezősködött a festőművészeiről.

Egy hét múlva a festő elment hozzá. Ez jelentős esemény volt az életében. Olyan költőiséget fedezett fel a festőben, amelyről senki más nem tudott. Mi több, olyan lelket fedezett fel önmagában, amelyről ő maga sem tudott.

Egyszer egy hűvös őszi szürkületkor, ahogy nézte a kukorica szárát, hirtelen eszébe jutott a festőművész. A kukoricaszár a magasba nyúlt, kemény leveleit az ég felé meresztette; a felpuhult földből kilátszottak vékony, idegszálakra emlékeztető gyökerei. Magától értetődik, ez az ő arcképe volt, az övé, aki olyan könnyen sebezhető volt. De az efféle felfedezések csupán elszomorították.

– Késő. De az utolsó percben...

A nő

Alkonyodott. Kissé izgatottan ment a téren. A nagy épületek kivilágított ablakai fénylettek az ezüstössé váló égbolt háttérén.

Megállt a járda szélén, és várta a nőt. Öt perc múlva megérkezett. Úgy látta, hogy lefogyott. A nő ránézett, és így szólt: „Elfáradtam!” – és mosolygott. Váll váll mellett haladtak a félhomályos téren. Így volt ez az első alkalommal. Örömmel eldobott volna mindent, hogy együtt lehessen a nővel.

Amikor beültek az autóba, a nő merően ránézett, és azt kérdezte: „Nem fogja megbánni?” őszintén válaszolt: „Nem.” A nő megszorította a kezét, és azt mondta: „Én nem bánom meg, de...” Arca most is olyan volt, mintha hold világítaná meg.

Szülés

A fal mellett állt, és nézte, hogyan mossa a fehér köpenyes szülésznő az újszülöttet. A csecsemő, valahányszor a szappan a szemébe került, panaszosan elhúzta az arcát, és hangosan kiabált. Érezte a csecsemő egérre emlékeztető szagát, és nem tudta visszafojtani keserű gondolatát: „Miért született meg? Erre a világra, amelynek minden napja tele van szenvedéssel? Miért egy ilyen embert adott neki a sors apának, mint én?”

Ez volt az első fiú, akit a felesége szült.

Strindberg

Állt az ajtóban, és nézte, hogy a holdvilágnál a virágzó gránátalmafa között piszkos kínaiak macsiangot játszanak. Aztán bement a szobába, és az alacsony lámpa mellett olvasni kezdte az *Egy őrült gyónása*-t. De még két oldalt sem olvasott el, amikor ajkán keserű mosoly jelent meg. Strindberg a grófnőhöz – a szeretőjéhez – írott levelében is hazugságot írt; hazugságot, amely alig különbözött az ő hazugságaitól.

Régiségek

A letisztogatott Buddhák, az égi lakók, a lovak, a lótuszok teljesen lenyűgözték. Ha ezeket nézte, mindenről elfeledkezett. Még szerencsés sorsáról is, amely kiszakította őt az őrült lányának kezéből...

Spártai fegyelem

Egy barátjával ment a mellékutcában. Szemben velük egy riksa közeledett. A felhúzott fedelű kocsiban váratlan módon – a tegnapi nő ült. Arca még most nappal is olyan volt, mintha a hold világítaná meg. Miután ott volt a barátja, természetesen még csak nem is üdvözölték egymást.

– Csinos, mi? – szólalt meg a barátja.

A tavaszias hegyeket nézte, amelyek felé az utca futott, és minden zavar nélkül válaszolt:

– Igen, nagyon csinos.

A gyilkos

A földút, amely lankásan emelkedett a napsütötte hegyoldalban, tehenganéjtól búzlott. Verejtékét törölgetve ment ezen az úton. Két oldalról az érett árpa kellemes illata terjengett.

– Öld meg, öld meg...

Észre sem vette, hogy ezeket a szavakat ismételve magában. De kit? Ez világos volt előtte. Eszébe jutott az az ocsmány, rövidre nyírt hajú ember.

A sárguló árpán túl feltűnt egy katolikus templom kupolája...

A forma

Egy kis vaskorsót szemlélt. A finom véséssel díszített vaskorsó fedte fel előtte a „forma” szépségét.

Eső

Feküdt az ágyban, és mindenféléről fecsegett vele. A hálószoba ablakán túl esett az eső. Ettől az esőtől a virágok szemmel láthatóan rothadni kezdtek. A nő arca most is olyan volt, mintha a hold világítaná meg. De unalmas volt beszélgetni vele. Hason feküdt, sietség nélkül rágyújtott, és arra gondolt, hogy már teljes hét éve találkozik a nővel.

„Vajon szeretem?” – kérdezte magától. Válasza még önmaga számára is – pedig gondosan figyelte mindig magát – váratlan volt:

„Még mindig szeretem!”

A nagy földrengés

A szag valahogy a túlrejt sárgabarackra emlékeztette. Ahogy haladt a tűzvész színhelyén, érezte ezt az enyhe szagot, és arra gondolt, hogy a hőségben foszló hullák szaga nem is olyan kellemetlen. De amikor megállt az emberi testekkel zsúfolt tó előtt, megértette, hogy ez a szó: „szörnyűség” – emocionális értelemben egyáltalán nem túlzás. Ami különösen megrendítette: a tizenkét-tizenhárom éves gyermekek hullái. Nézte ezeket a hullákat, s valami irigységfélést érzett. A következő szavak jutottak eszébe: „Akiket szeretnek az istenek, azok hamar meghalnak.” Nénjének és féltestvérének is leégett a háza. De nénye férjének elhalasztották az ítélet-végrehajtását, amelyet a hamis tanúskodás miatt kapott.

– Bárcsak mindenki meghalt volna!

Állt a tűzvész színhelyén, s nem tudta visszafojtani ezt a keserű gondolatot.

Veszekedés

Összeverekedett a féltestvérével. Kétségtelen, testvérét állandóan nyaggatták miatta. Viszont az is kétségtelen, hogy ő maga is elvesztette a szabadságát a testvére miatt. A rokonok állandóan így biztatták a testvérét: „Végy példát róla.” De ez neki annyit jelentett, mintha a kezét-lábát megkötözték volna. Verekedés közben egészen az oszlopcsarnok széléig gurultak. A kertben az oszlopcsarnokon túl

– a mai napig emlékszik rá – az esős égbolt alatt vörösen lángoló virágokkal virágzott az indiai orgonabokor.

Szinhatás

Harmincéves korában rájött, hogy önmaga számára is észrevétlenül megszeretett egy beépítetlen telket. Csupán rengeteg téгла- és cseréptörmelék hevert ott a mohában. De szemében ez a beépítetlen telek semmiképpen nem különbözött Cézanne tájképétől.

A manöken

Olyan féktelenül akart élni, hogy bármely percben sajnálkozás nélkül meghalhasson. S mégis – továbbra is szerényen élt nevelőszüleivel és nénjével. Ezért életének két oldala volt – egy világos és egy sötét. Egyszer az európai ruhák boltjában látott egy manökent, és elgondolkozott azon, hogy mennyire hasonlít ő is egy ilyen manökenre. De tudat alatti énje – a másik énje – már régen életre keltette ezt a hangulatot egyik elbeszélésében.

Fáradtság

Egy egyetemi hallgatóval sétált a magas fűvel benőtt mezőn.

– Önökben bizonyára még erős az életvágy, ugye?

– Igen... De hiszen önben is...

– Bennem nem. Bennem csak az alkotás vágya van, de...

Őszintén így érezte. Valóban, szinte észrevétlenül elvesztette az élet iránti érdeklődését.

– Az alkotás vágya is életvágy.

Semmit nem válaszolt. A mezőn túl a vöröses kalászkok között tisztán kirajzolódott egy vulkán. Valami irigységfélét érzett ez iránt a vulkán iránt. De hogy miért, maga sem tudta.

A hokurikui ember

Soha nem találkozott nővel, aki nem maradt el mögötte tehetség dolgában sem. De megírta *A hokurikui ember-t*, és más lírai költeményeket, és sikerült elmenekülnie az őt fenyegető veszély elől. De ez keserűséget okozott neki, mintha lerázta volna a fatörzsre fagyott, szikrázó havat.

*Repül a kalap,
A poros útra esik...
Engem sajnálsz most?
Siratni csak téged kell.*

Bosszú

A zöldellő fák között álló szálloda erkélyén történt. Egy kisfiút szórakoztatott, képeket rajzolt neki. Az örült lányának a kisfiát, azét a nőét, akitől hét évvel azelőtt elvált.

Az örült lánya dohányzott, és nézte, hogyan játszanak. Nehéz szívvel rajzolta a vonatokat és a repülőket. A kisfiú szerencséjére nem az ő fia volt. De a kisfiú „bácsinak” nevezte őt, ami mindennél gyötrőbb volt számára.

Amikor a kisfiú elszaladt valahová, az örült lánya nagyot szippantott a cigarettájából, s kacéran megkérdezte:

- Nem hasonlít magára ez a gyerek?
- Egyáltalán nem. Először is...
- Azt hiszen, „terhesség alatti ráhatásnak” nevezik ezt.

Szó nélkül levette róla a szemét. De lelke mélyén heves vágyat érzett, hogy megfojtsa a nőt.

Tükrök

A kávéház sarkában ült, és egyik barátjával beszélgetett. Barátja sült almát evett, és az időjárásról, az utóbbi napokban beköszöntött hidegekről beszélt. Barátja szavaiban hirtelen valami ellentmondást vett észre.

- Még mindig nőtlen vagy?
- A jövő hónapban nősülök.

Önkéntelenül elhallgatott. A tükrök a falakon számtalan alakban tükrözték őt vissza. Volt ebben valami hideg fenyegetés...

Párbeszéd

- Miért támadod a jelenlegi társadalmi rendet?
 - Azért, mert látom mindazt a rosszat, amit a kapitalizmus szül.
 - Látod a rosszat? Azt hittem, nem ismered el a jó és a rossz közti különbséget. Hát a te életmódod?

... Így beszélgetett az angyallal. Igaz, egy olyan angyallal, amelyiken kifogástalan cylinder volt...

Betegség

Álmatlanság gyötörte. Ráadásul elerőtlenedett. Mindegyik orvos megállapította a maga diagnózisát. Fekély, bélrenyheség, száraz mellhártyagyulladás, neuraszténia, idült ízületi gyulladás, idegkimerültség...

Ő azonban tudta betegsége forrását: ez a szégyenkezés maga miatt, s ezzel együtt a másoktól való félelem. Másoktól – a társadalomtól, amelyet megvetett!

Egyszer egy borongós, szomorú őszi napon szivarozva ült a kávéház sarkában, és hallgatta a gramofonból áradó zenét. Ez a zene furcsán a leikébe hatolt. Megvárta, amíg véget ér, odament a gramofonhoz, és megnézte a lemez feliratát.

Magic flute – Mozart.

Egy pillanat alatt mindent megértett. Mozart, aki megszegte a parancsot, kétségkívül szenvedett. De aligha úgy, mint ő... Fejét lehorgasztva, lassan visszament az asztalához.

Az istenek kacaja

A harmincöt éves férfi a tavaszi napfényben fürdő fenyvesben sétált. Eszébe jutottak a két-három évvel azelőtt írott szavai: „Az istenek szerencsétlenségükre nem tudnak öngyilkosságot elkövetni, mint mi.”

Éjszaka

Újra beköszöntött az éjszaka. A viharos tenger fölött a szürkületi fényben szüntelenül habfoszlányok szálltak. Ilyen volt az ég, amikor másodszor is eljegyezte magát a feleségével. Ez örömet jelentett a számukra. Ugyanakkor szenvedést is. A három gyerek velük együtt nézte a tenger fölött cikázó villámokat. Felesége karján tartotta az egyik gyereket, és mintha könnyeit igyekezett volna visszafojtani.

- Úgy látszik, ott egy csónak van.
- Igen.
- Egy csónak, törött vitorlával.

Halál

Kihaszználva az alkalmat, hogy egyedül alszik, fel akarta akasztani magát az övével az ablak rácsára. De amikor bedugta a fejét a hurokba, hirtelen megijedt a haláltól; nem azért, mert félt a halál előtti szenvedéstől. Elhatározta, hogy még egyszer megteszi ezt, és kísérletképpen óráján ellenőrzi, hogy mikor áll be a halál. S ekkor könnyű szenvedés után kezdte elveszteni az eszméletét. Ha csak könnyedén át lehetne lépni a halálba, ő kétségtelenül menne. Ránézett az óramutatóra, és látta, hogy szenvedése egy perc és húsz-egynéhány másodpercig tartott. Az ablakon túl teljesen sötét volt. De ebben a sötétségben felhangzott a kakas kiáltása.

Díván

A *Díván* még egyszer új erőt öntött a leikébe. Ez a számára ismeretlen, „keleti Goethe” volt. Látta Goethét, amint nyugodtan áll túl a jón és a rosszon, s a kétségbeeséshez közeli irigységet érzett. Szemében a költő Goethe Krisztus fölött állt. Ennek a költőnek a lelkében nemcsak az Akropolisz és a Golgota kapott helyet, hanem Arábia rózsái is ott pompáztak. Ha lett volna benne elég erő, hogy kövesse... Végigolvasta a *Díván*-t, és miután lecsillapodott iszonyú nyugtalansága, keserűen megvetette önmagát, hogy az élet eunuchjának született.

Hazugság

Nővére férjének öngyilkossága váratlan csapásként érte. Most neki kellett gondoskodnia a nővére családjáról. Jövője, legalábbis önmaga számára, sötét volt, mint az est. Hideg, gúnyos mosollyal nézte saját szellemi, lelki csődjét (hibái és gyengeségei teljesen tisztán álltak előtte), de továbbra is csak olvasta a különféle könyveket. De még Rousseau *Vallomásai* is tele voltak hősi hazugságokkal. Hát még az *Új élet* – még soha nem találkozott ilyen ravasz képmutatóval, mint az *Új élet* hőse. Egyedül Francois Villon lopta be magát a leikébe. Versei között felfedezett egyet, amelynek ez volt a címe: *A szép bika*,

Az akasztását váró Villon megjelent álmaiban. Hányszor akart ő is – miként Villon – belemerülni az élet sűrűjébe! De életkörülményei

és gyenge fizikai adottságai nem tették lehetővé, hogy megtegye. Egyre inkább elgyengült. Mint a csúcsától száradó fa, amelyet Swift látott valaha...

Játék a tűzzel

A nőnek sugárzó arca volt. Mintha a reggeli napsugár vékony jégre esett volna. Ragaszkodott hozzá, de nem érzett iránta szerelmet. Mi több, egy ujjal sem érintette a testét.

– A halálról álmodozik?

– Igen... nem, nem annyira a halálról álmodozom, mint inkább meguntam az életet.

A beszélgetés után megállapodtak abban, hogy együtt halnak meg.

– Platonic suicide, nem igaz?

– Double platonic suicide.

Csodálkoznia kellett saját nyugalmán.

Halál

Nem halt meg a nővel. Csupán valami elégedettséget érzett amiatt, hogy mostanáig még csak egy ujjal sem érintette a testét. A nő néha úgy beszélt vele, mintha semmi különös nem történe. Sőt adott neki egy üvegce ciánhidrogénsavat, amelyet eddig ő őrzött, s azt mondta: „Ha ez nálunk van, erősek leszünk.”

S valóban, ez erőt öntött a leikébe. Ült a fonott karosszékekben, nézte a tölgy zsenge lombját, s arra a lelki békére kellett gondolnia, amelyet a halál hoz számára.

A kitömött hattyú

Maradék ereje is elfogyott; úgy határozott, hogy megpróbálja megírni az önéletrajzát is. De – önmaga számára is váratlanul – nehéznek bizonyult. Nehéznek bizonyult azért, mert mostanáig megőrizte önbecsülését, szkepticizmusát és körültekintő természetét. Meg kellett vetnie magát emiatt. De másrészt nem tudta elfojtani ezt a gondolatot: „Ha lehúzzuk az emberről a bőrét, mindegyik egyforma a bőr alatt.” Hajlamos volt azt gondolni, hogy a *Költészet és valóság* cím – ez minden önéletrajz címe. Sőt mi több, teljesen érthető volt előtte, hogy a műalkotások nem mindenkit ragadnak meg. Az ő

műve csak azokban találhat visszhangra, akik közel álltak hozzá, akik majdnem ugyanolyan életet éltek le, mint ő.

Ilyen volt a hangulata. Ezért úgy döntött, megpróbálja röviden megírni az ő *Költészet és valóság*-ot.

Amikor megírta az *Egy örült életé*-t, egy ószeres boltjában véletlenül meglátott egy kitömött hattyút. A hattyú felemelt fejjel állt ott, megsárgult szárnyát a moly kirágta. Eszébe jutott egész élete, és úgy érezte, hogy torkát könny és hideg kacaj fojtogatja. Az örület vagy az öngyilkosság állt előtte. Teljes magányban lépdelt az alkonyi utcán, és úgy határozott, hogy türelmesen várja a sorsát, amely eljön, hogy elpusztítsa.

Fogoly

Egyik barátja megőrült. Mindig ragaszkodott ehhez a barátjához. Ez azért volt, mert mindenkinél jobban, egész lényével érezte a magányosságát, amelyet a vidámság álarca mögé rejtett. Kétszer-háromszor meglátogatta örült barátját.

– Egy gonosz démon kerített hatalmába minket, veled együtt. A „századvég” gonosz démona! – mondta neki a barátja, lehalkítva a hangját. Két-három nap múlva már rózsaszirmokat rágcsált séta közben.

Amikor barátai bevitték a kórházba, eszébe jutott az a terrakotta mellszobor, amelyet hajdan tőlük kapott. Barátja kedvenc írójának, a *Revizor* szerzőjének a mellszobra volt. Eszébe jutott, hogy Gogol is örülteként halt meg, és szükségszerűen megérezte azt az erőt, amely mindkettőjüket leigázta.

Teljesen elerőtlenedett, elolvasta Radiguet halál előtti szavait, s még egyszer meghallotta az istenek kacaját. A következő szavak voltak ezek: „Isten katonái jöttek el értem.” Megpróbált harcolni a babonája és szentimentalizmusa ellen. De a harc fizikailag lehetetlen volt a számára. A „századvég” gonosz démona valóban a hatalmába kerítette. Irigységet érzett a középkor embere iránt, aki az Istenre bízta magát. De nem volt képes hinni abban az istenben, akiben még Cocteau is hitt!

Vereség

Még a tollat tartó keze is reszketett. Mi több, folyni kezdett a nyála. Feje csak akkor volt tiszta, ha felébredt álmából, amelyet egy nagy adag veronál hozott számára. Akkor is csak félórákra volt tiszta. Örökös félhomályban élt. Mintha egy törött pengéjű, finom kardra támaszkodna.

— 1927. június

JEGYZETEK

arbiter elegantiarum – a divat elismert szaktekintélye

Basho – Mitsuo Basho (1643 –1694) – kiváló japán költő

Bien... très mauvais... pourquoi? stb. – Jól van... nagyon gonosz... miért. Miért? Az ördög halott! Igen, igen... pokoli.

busido – a japán nemesek hűbéri szemléletet tükröző illem-és erkölcstana

csó – hossz mérték: 109 méter

csökö-csökö – kínaiul: ez, hogy úgy mondjam...

dajmjo – japán földesúr, aki hadsereget is tart fenn

De gustibus non est disputandum – az ízlések különbözők

Desine fata deum flecti sperare precando... – Ne reménykedj, hogy imádsággal megváltoztatod az istenek rendelését...

dzori – fatalpú, szalmafonatos cipő

dzsó – terület mérték: kb. 1,6 m²

Fukudzsava Júkicsi (1834 – 1901) – Japán egyik szellemi vezére; az európai műveltség terjesztésére tanintézetet alapított, amelyben japán, kínai és angol nyelven adatta elő a praktikus tudományos ismereteket.

fuszuma – széthúzható belső válaszfal a japán házban

füstölgő – különböző virágokból készült pálcikák, melyek a japán szentélyekben és otthonokban arra hivatottak, hogy megvilágítsák az emberek lelkét

go – sakkhoz hasonló, de annál bonyolultabb játék

haiku – háromsoros, epigrammái tömörséggel fogalmazott költemény

haori – zakó

Heian-korszak – 794-től 1186-ig

hiragana – japán szótagírás

Hiroszige Ando (1779 – 1888) – japán festő

hjóbunodajú – az egyik legalacsonyabb udvari cím a VIII –XII. században

hjottoko-álarc – férfiálarc a klasszikus japán komédiában

Hszin Hsziung-szuj – Csu Hszin Hsziung-szuj – kínai tudós a XVI. században

Il est tombé comme pierre, je t'assure – Úgy esett le, mint a kő, biztosítlak

imajo-uta – négy-öt, néha több sorból álló ősi japán dalforma

inkjó – családfő, aki jogilag már lemondott családfői tisztségéről

Josivara – borbélynegyed a régi japán városokban

Josisige Jaszutane (934–997) – ismert buddhista szerzetes, író

Kaei – császár; uralkodásának ideje: 1848 – 1854

kaidori – a japán főnemesség ősi viselete

kakemonó – nagyalakú, selyem- vagy papírszalagra festett összezsavarható kép

ken – pantomim társasjáték, amelyben az ujj mozgásnak egyezményes jelentése van. A játékvezető számolására kell változtatni a kéztartáson

kohu – űrmérték: 180 liter

Korunk szerelme – Kurijagava Tacuo (1880 – 1923) regénye; első fejezetének címe: „A szerelem mindenekfelett”.

koto – húros hangszer, amelyen főleg nők játszanak Kujá (903–972) – a buddhizmus egyik nevezetes szerzetese

laocsiu – kínai pálinka

li – kínai eredetű hosszmérték, kb. 570 m.

Meidzsi-korszak – Mutsukito császár uralkodásával (1868 – 1912) vette kezdetét; a polgárosodott nemesség és a katonai réteg uralma, mely különböző polgári reformokat (egységes közigazgatás, általános hadkötelezettség, földreform stb.) hajtott végre.

mimikakusi – az 1910-es években divatos hajviselet

modan – a modan garu (modern girl) japán kiejtéssel

Montó-szekta – a legelterjedtebb buddhista szekta Japánban (1224-től)

ni – kínaiul: te

Nakume – Nacume Szószeki (1867 – 1915) – író, a Kapu c. klasszikus regény szerzője

obi – a felső kimonó vastag, díszes öve

ojuriszodze – a japán főnemesség ősi viselete

ojako donburi – rizses japán étel

paulownia – császárfű; kékeslila virágú díszfa

platonic suicide stb. – szerelmi öngyilkosság – kettős szerelmi öngyilkosság

ran-szin – az angol love scene (szerelmi jelenet) japán kiejtéssel
samiszen – háromhúros pengetőhangszer
Sárkány órája – reggel héttől kilenc óráig
Sicsimen – buddhista szent
slódzsi – fakeretes, erős papírral bevont külső fal
szaké – rizsbor; a japánok nemzeti itala
Szato Hauro (1892 – 1964) – japán prózaíró, Akutagava barátja
szembei – japán teasütemény
Szuiko-korszak – 593-tól 628-ig
Taiso-korszak hetedik éve – 1918
Tajsaku – buddhista szent tan – területmérték: 9,92 ár
tanka – öt rövid sorból álló, rímtelen japán versforma tatami –
vastag, meghatározott méretű japán szőnyeg
Tojotomi – Hidejoshi Tojotomi (1536 – 1598) uralkodó; fő
törekvése a központi hatalom kiépítése volt
Tokugava – dinasztia – 1867 előtt 250 éven át uralkodó család.
ukijoe – szó szerint életkép
virágkártya – obszcén kártyajáték

Tartalom

- Őszi hegyoldal (Gergely Ágnes fordítása)
- Az éneklő borz (Gergely Ágnes fordítása)
- A pókfonál (Gergely Ágnes fordítása)
- Az orr (Gergely Ágnes fordítása)
- A vihar kapujában (Gergely Ágnes fordítása)
- Szamuraók, csata előtt (Gergely Ágnes fordítása)
- A borféreg (Gergely Ágnes fordítása)
- A dohány meg az ördög (Gergely Ágnes fordítása)
- Az estély (Gergely Ágnes fordítása)
- A zsebkendő (Gergely Ágnes fordítása)
- A hottoko álarc (B. Fazekas László fordítása)
- A majom (B. Fazekas László fordítása)
- Ogata Rjoszai tanúvallomása (B. Fazekas László fordítása)
- Egy fejvesztés története (B. Fazekas László fordítása)
- Kesza és Morito (B. Fazekas László fordítása)
- Gyilkosság a Kálka-korban (B. Fazekas László fordítása)
- Egy keresztény halála (B. Fazekas László fordítása)
- A felvilágosult feleség (B. Fazekas László fordítása)
- Kétely (B. Fazekas László fordítása)
- Dzsuriano Kicsiszuke (B. Fazekas László fordítása)
- Biszei hiszékenysége (B. Fazekas László fordítása)
- Mágikus csodák (B. Fazekas László fordítása)
- Ősz (B. Fazekas László fordítása)
- A fekete Madonna (B. Fazekas László fordítása)
- A talált gyerek (B. Fazekas László fordítása)
- A szalonka (B. Fazekas László fordítása)
- A tábornok (B. Fazekas László fordítása)
- A szent (B. Fazekas László fordítása)
- A kert (B. Fazekas László fordítása)
- Rukonomija kisasszony (B. Fazekas László fordítása)
- Hina-babák (B. Fazekas László fordítása)
- Jaszukicsi feljegyzéseiből (B. Fazekas László fordítása)
- Rög (B. Fazekas László fordítása)
- Csodálatos sziget (B. Fazekas László fordítása)

Szerelmes regény (B. Fazekas László fordítása)
Hunani legyező (B. Fazekas László fordítása)
Egy szocialista (B. Fazekas László fordítása)
Fogaskerekek (B. Fazekas László fordítása)
Egy őrült élete (B. Fazekas László fordítása)
Jegyzetek